

บทที่ 4

ผลการศึกษา

จากการศึกษาอนุกรมวิธานของพืชมีท่อลำเลียง บริเวณเกาะเตาหม้อ เกาะพระ และเกาะพระน้อย อ.สัตหีบ จ.ชลบุรี ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2543 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2544 โดยออกสำรวจและเก็บตัวอย่างจำนวน 10 ครั้ง ครอบคลุมทุกฤดูกาล พบพืชมีท่อลำเลียงทั้งหมด 122 ชนิด 4 ชนิดย่อย 5 พันธุ์ จัดอยู่ใน 106 สกุล 55 วงศ์ เป็นพืชจำพวกเฟิน 4 วงศ์ และพืชดอก 51 วงศ์ แสดงสรุปในตารางที่ 4.1 ดังนี้

ตารางที่ 4.1 รายชื่อ ลักษณะวิสัย และปริมาณความมากน้อยของพืชมีท่อลำเลียง บริเวณเกาะเตาหม้อ เกาะพระ และเกาะพระน้อย จังหวัดชลบุรี

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อไทย	HB	ปริมาณ
เทอริโดไฟต์				
ADIANTACEAE	<i>Adiantum zollingeri</i> Mett. ex Kuhn	กูดใบเล็ก	F	++
	<i>Cheilanthes tenuifolia</i> (Burm.f.) Sw.	ไชนผี	TerF	+
POLYPODIACEAE	<i>Drynaria bonii</i> Christ	กระแตไต่หิน	EF	+++
	<i>Pyrrosia adnascens</i> (Sw.) Ching	ผักปึกไก่	EF	++++
PTERIDACEAE	<i>Pteris vittata</i> L.	กูดหมา	F	+
SCHIZAEACEAE	<i>Lygodium salicifolium</i> C. Presl	ลิภาใหญ่	CF	++
พืชใบเลี้ยงคู่				
AIZOACEAE	<i>Sesuvium portulacastrum</i> (L.) L.	ผักเบี้ยทะเล	HC	+++
AMARANTHACEAE	<i>Achyranthes aspera</i> L.	พันงู	H	+++
	<i>Alternanthera pungens</i> Kunth	โคกกระสุนเล็ก	H	+++
	<i>Gomphrena celosioides</i> Mart.	บานไม่รู้โรยป่า	H	+++

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อไทย	HB	ปริมาณ
ANNONACEAE	<i>Cyathostemma micranthum</i> (A. DC.) J. Sinclair	นมแมว	C	++++
	<i>Dasymaschalon lomentaceum</i> Finet & Gagnep.	โป่งกิว	S	++
	<i>Polyalthia cerasoides</i> (Roxb.) Benth. ex Bedd.	กะเจียน	ST	++
APOCYNACEAE	<i>Aganosma marginata</i> (Roxb.) G. Don	โมกเครือ	C	++
	<i>Carissa spinarum</i> L.	หนามพรม	S	+++
ASCLEPIADACEAE	<i>Hoya graveolens</i> Kerr	-	C	++
	<i>Sarcostemma brunonianum</i> Wight & Am.	เถาวัลย์ด้วน	C	+++
ASTERACEAE	<i>Pluchea indica</i> (L.) Less.	ขลุ้	S	++
	<i>Vernonia elaeagnifolia</i> DC.	ตานหม่อน	C	+++
BORAGINACEAE	<i>Cordia subcordata</i> Lam.	หมันทะเล	ST	+++
CAPPARACEAE	<i>Capparis sepiaria</i> L.	หนามวัวขี้	C	+++
	<i>Cleome viscosa</i> L.	ผักเสี้ยนผี	H	++
	<i>Maerua siamensis</i> (Kurz) Pax	แจง	T	+++
CELASTRACEAE	<i>Loeseneriella pauciflora</i> (DC.) A.C.Sm.	แรดหนูนหิน	C	++
	<i>Pleurostylia opposita</i> (Wall.) Alston	แดงหิน	S	++
	<i>Salacia chinensis</i> L.	กำแพงเจ็ดชั้น	ScanS	++
CLUSIACEAE	<i>Cratoxylum formosum</i> (Jack) Dyer ssp. <i>formosum</i>	ตี้วขาว	T	++++
COMBRETACEAE	<i>Combretum quadrangulare</i> Kurz	สะแกนา	T	+++
	<i>Lumnitzera racemosa</i> Willd.	ฝาดขาว	ST	++++
	<i>Terminalia catappa</i> L.	หูกวาง	T	+++
	<i>Terminalia triptera</i> Stapf	ขี้ยาย	T	++

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อไทย	HB	ปริมาณ
CONNARACEAE	<i>Connarus cochinchinensis</i> (Baill.) Pierre	ถอบแถบ	S/ST	++++
CONVOLVULACEAE	<i>Evolvulus alsinoides</i> (L.) L. var. <i>alsinoides</i>	ใบตอก้าน	H	+
	<i>Ipomoea pes-caprae</i> (L.) R.Br.	ผักนึ่งทะเล	CrH	+++
	<i>Jacquemontia paniculata</i> (Burm.f.) Hallier f.	จิงจ้อผี	HC	++
	<i>Xenostegia tridentata</i> (L.) D.F. Austin & Staples	เถาตดหมา	HC	++
DILLENACEAE	<i>Tetracera loureiri</i> (Finet & Gagnep.) Pierre ex Craib	รสสุคนธ์	C	+++
EBENACEAE	<i>Diospyros bejaudii</i> Lecomte	พลับดง	T	+
	<i>Diospyros filipendula</i> Pierre ex Lecomte	ลำบิดดง	T	++++
	<i>Diospyros montana</i> Roxb.	ตานดำ	T	++++
	<i>Diospyros rubra</i> Lecomte	พญารากดำ	T	+++
EUPHORBIACEAE	<i>Acalypha indica</i> L.	ตำแยแมว	H	+++
	<i>Breynia glauca</i> Craib	ระงับพิษ	S	+++
	<i>Bridelia ovata</i> Decne.	มะกา	ST	+++
	<i>Chaetocarpus castanocarpus</i> (Roxb.) Thwaites	สำเนา	ST	+++
	<i>Cleistanthus hirsutulus</i> Hook.f.	แก้วน้ำ	ST	+++
	<i>Croton robustus</i> Kurz	เปล้าเลือด	S/ST	+++
	<i>Drypetes hoaensis</i> Gagnep.	เทียนขโมย	T	++
	<i>Euphorbia antiquorum</i> L.	สลัดโตป่า	ST	+++
	<i>Euphorbia atoto</i> G.Forst.	น้ำมันราชสีห์	H	++
	<i>Excoecaria agallocha</i> L.	ตาตุ่มทะเล	S/ST	+++
	<i>Phyllanthus amarus</i> Schumach. & Thonn.	ลูกใต้ใบ	H	+++
	<i>Phyllanthus collinsae</i> Craib	แขนงพริ้ว	S	++++

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อไทย	HB	ปริมาณ
	<i>Phyllanthus virgatus</i> G.Forst.	ขางอำเภอ	H	+++
	<i>Sauropus bacciformis</i> (L.) Airy Shaw	สร้อยนกเขา	US	++
	<i>Suregada multiflora</i> (A. Juss.) Baill.	ขันทองพญาบาท	S/ST	++
FLACOURTIACEAE	<i>Flacourtia indica</i> (Burm.f.) Merr.	ตะขบป่า	S	+++
	<i>Hydnocarpus ilicifolia</i> King	กระเบาหลัก	ST	++
LAMIACEAE	<i>Clerodendrum inerme</i> (L.) Gaertn.	สามะงา	Scans	++++
	<i>Vitex pinnata</i> L.	ตีนนก	T	+++++
	<i>Vitex rotundifolia</i> L.f.	คนทีสอทะเล	S	++
LAURACEAE	<i>Cassytha filiformis</i> L.	สังวาลพระ อินทร์	PaHC	++
LEGUMINOSAE-	<i>Bauhinia binata</i> Blanco	แสลงพัน	S	++
CAESALPINIOIDEAE	<i>Dialium cochinchinense</i> Pierre	เขลง	T	+++
	<i>Sindora siamensis</i> Teijsm. ex Miq. var. <i>siamensis</i>	มะค่าแต้	T	++++
LEGUMINOSAE-	<i>Albizia myriophylla</i> Benth.	ชะเอมป่า	C	+++
MIMOSOIDEAE	<i>Cathormion umbellatum</i> (Vahl) Kosterm.	มะขามแขก	T	++
LEGUMINOSAE-	<i>Abrus precatorius</i> L.	มะกล่ำตาหนู	C	++++
PAPILIONOIDEAE	<i>Canavalia rosea</i> (Sw.) DC.	ถั่วค้ำ	HC	++++
	<i>Derris scandens</i> (Roxb.) Benth.	เถาว์ลิยเบรียง	C	++
LOGANIACEAE	<i>Strychnos axillaris</i> Colebr.	ขวากไก่	C	+++
	<i>Strychnos polyantha</i> Pierre ex Dop	-	C	++
LORANTHACEAE	<i>Dendrophthoe pentandra</i> (L.) Miq.	กาฝากมะม่วง	PaS	++
LYTHRACEAE	<i>Pemphis acidula</i> J.R. & G. Forst.	เทียนเด	ST	++++
MALPIGHIACEAE	<i>Hiptage benghalensis</i> (L.) Kurz ssp. <i>benghalensis</i>	โนรา	C	++
MALVACEAE	<i>Sida acuta</i> Burm.f.	หญ้าขัดใบยาว	US	+++

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อไทย	HB	ปริมาณ
	<i>Sida cordifolia</i> L.	หญ้าขัดใบป้อม	US	+++
	<i>Thespesia populnea</i> (L.) Soland. ex Corr.	โพทะเล	ST	+++
MELIACEAE	<i>Azadirachta indica</i> A. Juss. var. <i>indica</i>	สะเดาอินเดีย	EXT	++
	<i>Azadirachta indica</i> A. Juss. var. <i>siamensis</i> Valetton	สะเดา	T	++
	<i>Xylocarpus rumphii</i> (Kostel.) Mabb.	ตะบัน	T	+++
MEMECYLACEAE	<i>Memecylon ovatum</i> Sm.	พลองกินลูก	S/ST	++++
	<i>Memecylon pauciflorum</i> Blume	พลองขี้ใต้	ST	++++
	<i>Memecylon plebejum</i> Kurz	เหมือดจืด	ST	+++
MENISPERMACEAE	<i>Cocculus orbiculatus</i> (L.) DC.	ยางนาง	C	++
MORACEAE	<i>Streblus taxoides</i> (Heyne) Kurz	ข่อยน้ำ	S/ST	++
MYRTACEAE	<i>Rhodamnia dumetorum</i> (DC.) Merr. & L.M. Perry	พลองแก้มอ่อน	S	+++
	<i>Syzygium helferi</i> (Duthie) P. Chantaranothai & J. Pam.	แดงหิน	ST	++
	<i>Syzygium syzygioides</i> (Miq.) Merr. & L.M. Perry	แดงคลอง	ST	++
NYCTAGINACEAE	<i>Pisonia aculeata</i> L.	คัดเค้าหมู	C	++++
OCHNACEAE	<i>Ochna integerrima</i> (Lour.) Merr.	ตานเหลือง	S/ST	++++
OLACACEAE	<i>Ximenia americana</i> L.	พุทราทะเล	S	+
OLEACEAE	<i>Jasminum funale</i> Decne. <i>ssp. funale</i>	ไล่ไก่	C	+++
	<i>Olea salicifolia</i> Wall. ex G. Don	มวกกอก	S/ST	+++
PORTULACACEAE	<i>Portulaca pilosa</i> L. ssp. <i>pilosa</i>	สารพัดพิษ	H	+++
RHAMNACEAE	<i>Ziziphus oenoplia</i> (L.) Mill.	เล็บเหยี่ยว	C	+++
RUBIACEAE	<i>Gardenia collinsae</i> Craib	พุด	ST	++++
	<i>Guettarda speciosa</i> L.	โกงางหนูช้าง	ST	+++

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อไทย	HB	ปริมาณ
	<i>Ixora cibdela</i> Craib	เข็มป่า	ST	++
	<i>Morinda coreia</i> Ham.	ยอป่า	ST	+++
	<i>Prismatomeris filamentosa</i> Craib	พุดป่า	S	+++
	<i>Psydrax nitidum</i> (Craib) K.M.	กะปะ	T	+++
	Wong			
	<i>Tarenna collinsae</i> Craib	เข็มขาว	S	++
	<i>Tarenna hoaensis</i> Pit.	จันทนา	S	++
RUTACEAE	<i>Acronychia pedunculata</i> (L.) Miq.	กะอวม	S/ST	++
	<i>Atalantia monophylla</i> (DC.) Correa	มะนาวผี	ST	++++
	<i>Atalantia trimera</i> Oliv.	-	C	++
	<i>Micromelum minutum</i> (G. Forst.)	หัสคุณ	S/ST	+++
	Wight & Am.			
SAPINDACEAE	<i>Allophylus cobbe</i> (L.) Raeusch.	ต่อไล่	S	+
	<i>Lepisanthes senegalensis</i> (Poir.)	หมากว้อ	ST	+++
	Leenh.			
SAPOTACEAE	<i>Manilkara hexandra</i> (Roxb.)	เกด	T	+++++
	Dubard			
SCROPHULARIACEAE	<i>Striga asiatica</i> (L.) Kuntze	หญ้าแหม่ม	H	+
STERCULIACEAE	<i>Pterospermum littorale</i> Craib	กะหนาย	T	+++
	var. <i>littorale</i>			
	<i>Sterculia foetida</i> L.	ลำโรง	T	++
	<i>Waltheria indica</i> L.	ตานทราย	US	++
TILIACEAE	<i>Microcos tomentosa</i> Sm.	พลับพล	T	++
ULMACEAE	<i>Celtis philippensis</i> Blanco	ทลายเขา	T	+++
VIOLACEAE	<i>Rinorea virgata</i> (Thwaites) Kuntze	ช้อยหยอง	S	++
พืชใบเลี้ยงเดี่ยว				
ARACEAE	<i>Pseudodracontium harmandii</i>	-	H	+++
	Engl.			
COLCHICACEAE	<i>Gloriosa superba</i> L.	ดองดึง	HC	+++

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อไทย	HB	ปริมาณ
DRACAENACEAE	<i>Dracaena cambodiana</i> Pierre ex Gagnep.	-	S/ST	++
ORCHIDACEAE	<i>Eulophia graminea</i> Lindl.	หัวข้าวต้ม	TerO	+

หมายเหตุ :	+	หมายถึง น้อยมาก
	++	หมายถึง น้อย
	+++	หมายถึง ปานกลาง
	++++	หมายถึง มาก
	+++++	หมายถึง มากที่สุด

C	ไม้เถา	S	ไม้พุ่ม
CF	เฟินที่มีลักษณะเลื้อยพัน	S/ST	ไม้พุ่มกิ่งไม้ต้นขนาดเล็ก
CrH	ไม้ล้มลุกที่ลำต้นทอดเลื้อยไป ตามดิน	ScanS	ไม้พุ่มที่เลื้อยทอดลำต้นเกาะเกี่ยว ขึ้นไป
EF	เฟินที่เกาะอาศัยอยู่บนต้นไม้อื่น	ST	ไม้ต้นขนาดเล็ก
ExT	ไม้ต้นต่างประเทศ	T	ไม้ต้น
H	ไม้ล้มลุก	TerF	เฟินที่อาศัยอยู่ตามพื้นดิน
HC	ไม้เถาล้มลุก	TerO	กล้วยไม้ที่อาศัยอยู่ตามพื้นดิน
PaHC	กาฝากเถาล้มลุก	US	ไม้พุ่มขนาดเล็ก
PaS	กาฝากพุ่ม	US	ไม้พุ่มขนาดเล็ก
HB	ลักษณะวิสัย		

ตารางที่ 4.2 รายชื่อพืชมีท่อลำเลียงและเกาะที่สำรวจพบ

ชื่อวิทยาศาสตร์	เกาะที่สำรวจ		
	เตาหม้อ	พระ	พระน้อย
<i>Abrus precatorius</i> L.	+	+	
<i>Acalypha indica</i> L.	+		
<i>Achyranthes aspera</i> L.	+		
<i>Acronychia pedunculata</i> (L.) Miq.	+		
<i>Adiantum zollingeri</i> Mett. ex Kuhn	+	+	+
<i>Aganosma marginata</i> (Roxb.) G.Don	+	+	
<i>Albizia myriophylla</i> Benth.		+	
<i>Allophylus cobbe</i> (L.) Raeusch.	+		
<i>Alternanthera pungens</i> Kunth		+	
<i>Atalantia monophylla</i> (DC.) Correa	+	+	+
<i>Atalantia trimera</i> Oliv.	+		
<i>Azadirachta indica</i> A. Juss. var. <i>indica</i>	+		
<i>Azadirachta indica</i> A. Juss. var. <i>siamensis</i> Valetton		+	
<i>Bauhinia binata</i> Blanco	+		
<i>Breynia glauca</i> Craib	+	+	
<i>Bridelia ovata</i> Decne.	+	+	+
<i>Canavalia rosea</i> (Sw.) DC.	+	+	+
<i>Capparis sepiaria</i> L.	+	+	+
<i>Carissa spinarum</i> L.	+		+
<i>Cassytha filiformis</i> L.		+	
<i>Cathormion umbellatum</i> (Vahl) Kosterm.		+	
<i>Celtis philippensis</i> Blanco	+	+	+
<i>Chaetocarpus castanocarpus</i> (Roxb.) Thwaites	+		
<i>Cheilanthes tenuifolia</i> (Burm.f.) Sw.	+		
<i>Cleistanthus hirsutulus</i> Hook.f.	+	+	+
<i>Cleome viscosa</i> L.	+		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ชื่อวิทยาศาสตร์	เกาะที่พบ		
	เดาหม้อ	พระ	พระน้อย
<i>Clerodendrum inerme</i> (L.) Gaertn.	+	+	+
<i>Cocculus orbiculatus</i> (L.) DC.	+		
<i>Combretum quadrangulare</i> Kurz	+		
<i>Connarus cochinchinensis</i> (Baill.) Pierre	+	+	+
<i>Cordia subcordata</i> Lam.	+		
<i>Cratoxylum formosum</i> (Jack) Dyer ssp. <i>formosum</i>	+	+	
<i>Croton robustus</i> Kurz	+	+	
<i>Cyathostemma micranthum</i> (A. DC.) J. Sinclair	+	+	
<i>Dasymaschalon lomentaceum</i> Finet & Gagnep.	+	+	
<i>Dendrophthoe pentandra</i> (L.) Miq.	+		
<i>Derris scandens</i> (Roxb.) Benth.	+		
<i>Dialium cochinchinense</i> Pierre	+	+	
<i>Diospyros bejaudii</i> Lecomte		+	
<i>Diospyros filipendula</i> Pierre ex Lecomte	+	+	
<i>Diospyros montana</i> Roxb.	+	+	+
<i>Diospyros rubra</i> Lecomte	+		+
<i>Dracaena cambodiana</i> Pierre ex Gagnep.			+
<i>Drynaria bonii</i> Christ		+	
<i>Drypetes hoagensis</i> Gagnep.	+		
<i>Eulophia graminea</i> Lindl.	+		
<i>Euphorbia antiquorum</i> L.	+	+	+
<i>Euphorbia atoto</i> G.Forst.	+		
<i>Evolvulus alsinoides</i> (L.) L. var. <i>alsinoides</i>	+		
<i>Excoecaria agallocha</i> L.	+	+	+
<i>Flacourtia indica</i> (Burm.f.) Merr.	+	+	+
<i>Gardenia collinsae</i> Craib	+	+	+

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ชื่อวิทยาศาสตร์	เกาะที่พบ		
	เตาหม้อ	พระ	พระน้อย
<i>Gloriosa superba</i> L.	+		
<i>Gomphrena celosioides</i> Mart.		+	
<i>Guettarda speciosa</i> L.	+	+	+
<i>Hiptage benghalensis</i> (L.) Kurz ssp. <i>benghalensis</i>		+	
<i>Hoya graveolens</i> Kerr	+	+	
<i>Hydnocarpus ilicifolia</i> King	+	+	
<i>Ipomoea pes-caprae</i> (L.) R.Br.		+	
<i>Ixora cibdela</i> Craib	+		
<i>Jacquemontia paniculata</i> (Burm.f.) Hallier f.	+	+	
<i>Jasminum funale</i> Decne. ssp. <i>funale</i>	+	+	+
<i>Lepisanthes senegalensis</i> (Poir.) Leenh.	+	+	
<i>Loeseneriella pauciflora</i> (DC.) A.C.Sm.	+		
<i>Lumnitzera racemosa</i> Willd.	+		
<i>Lygodium salicifolium</i> C. Presl	+		
<i>Maerua siamensis</i> (Kurz) Pax	+	+	+
<i>Manilkara hexandra</i> (Roxb.) Dubard	+	+	+
<i>Memecylon ovatum</i> Sm.	+	+	+
<i>Memecylon pauciflorum</i> Blume	+	+	
<i>Memecylon plebejum</i> Kurz	+	+	
<i>Microcos tomentosa</i> Sm.		+	
<i>Micromelum minutum</i> (G. Forst.) Wight & Arn.	+	+	+
<i>Morinda coreia</i> Ham.	+	+	
<i>Ochna integerrima</i> (Lour.) Merr.	+	+	+
<i>Olea salicifolia</i> Wall. ex G. Don	+		
<i>Pemphis acidula</i> J.R. & G. Forst.	+	+	+
<i>Phyllanthus amarus</i> Schumach. & Thonn.		+	

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ชื่อวิทยาศาสตร์	เกาะที่พบ		
	เตาหม้อ	พระ	พระน้อย
<i>Phyllanthus collinsae</i> Craib	+	+	
<i>Phyllanthus virgatus</i> G.Forst.	+	+	
<i>Pisonia aculeata</i> L.	+	+	
<i>Pleurostyliia opposita</i> (Wall.) Alston	+		
<i>Pluchea indica</i> (L.) Less.	+		
<i>Polyalthia cerasoides</i> (Roxb.) Benth. ex Bedd.	+	+	+
<i>Portulaca pilosa</i> L. ssp. <i>pilosa</i>	+		
<i>Prismatomeris filamentosa</i> Craib	+	+	
<i>Pseudodracontium harmandii</i> Engl.	+	+	
<i>Psydrax nitidum</i> (Craib) K.M. Wong	+	+	
<i>Pteris vittata</i> L.		+	
<i>Pterospermum littorale</i> Craib var. <i>littorale</i>	+	+	+
<i>Pyrrosia adnascens</i> (Sw.) Ching	+	+	+
<i>Rhodamnia dumetorum</i> (DC.) Merr. & L.M. Perry	+	+	
<i>Rinorea virgata</i> (Thwaites) Kuntze	+	+	
<i>Salacia chinensis</i> L.	+		
<i>Sarcostemma brunonianum</i> Wight & Arn.	+	+	+
<i>Sauropus bacciformis</i> (L.) Airy Shaw	+		
<i>Sesuvium portulacastrum</i> (L.) L.	+		
<i>Sida acuta</i> Burm.f.		+	
<i>Sida cordifolia</i> L.		+	
<i>Sindora siamensis</i> Teijsm. ex Miq. var. <i>siamensis</i>	+		
<i>Sterculia foetida</i> L.			+
<i>Streblus taxoides</i> (Heyne) Kurz	+	+	
<i>Striga asiatica</i> (L.) Kuntze		+	
<i>Strychnos axillaris</i> Colebr.	+	+	

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ชื่อวิทยาศาสตร์	เกาะที่พบ		
	เตาหม้อ	พระ	พระน้อย
<i>Strychnos polyantha</i> Pierre ex Dop	+	+	
<i>Suregada multiflora</i> (A. Juss.) Baill.	+		
<i>Syzygium helferi</i> (Duthie) P. Chantaranothai & J. Pam	+		
<i>Syzygium syzygioides</i> (Miq.) Merr. & L.M. Perry	+		
<i>Tarenna collinsae</i> Craib	+		
<i>Tarenna hoaensis</i> Pit.	+	+	
<i>Terminalia catappa</i> L.	+		
<i>Terminalia triptera</i> Stapf	+	+	
<i>Tetracera loureiri</i> (Finet & Gagnep.) Pierre ex Craib	+	+	
<i>Thespesia populnea</i> (L.) Soland. ex Corr.	+	+	+
<i>Vernonia elliptica</i> DC.	+	+	+
<i>Vitex pinnata</i> L.	+	+	
<i>Vitex rotundifolia</i> L.f.	+		
<i>Waltheria indica</i> L.		+	
<i>Xenostegia tridentata</i> (L.) D.F. Austin & Staples		+	
<i>Ximenia americana</i> L.	+		
<i>Xylocarpus rumphii</i> (Kostel.) Mabb.	+	+	+
<i>Ziziphus oenoplia</i> (L.) Mill.		+	
รวม	101	79	33

หมายเหตุ: + หมายถึง สัมผัสพบ

และได้จัดทำคำบรรยายลักษณะวงศ์ รูปวิธานจำแนกสกุล คำบรรยายลักษณะสกุล รูปวิธานจำแนกชนิด คำบรรยายลักษณะชนิด การกระจายพันธุ์ นิเวศวิทยา ชื่อพื้นเมือง และประโยชน์ของพรรณไม้ โดยเรียงลำดับตามตัวอักษรทั้งในระดับวงศ์ สกุล และชนิด ดังต่อไปนี้

เทอริโดไฟต์ .

ADIANTACEAE

เฟินขึ้นบนบกหรือเลื้อยอิงอาศัย เหง้าทอดเลื้อยหรือตั้งตรง ส่วนที่ยังอ่อนมีเกล็ดสีคล้ำปกคลุม ก้านใบยาว สีเข้มเป็นมัน ใบเดี่ยวหรือใบประกอบแบบขนนก แกนกลางสีเข้มเป็นมัน ใบย่อยเกลี้ยงหรือมีขน เส้นใบแยกอิสระเป็นสองแฉกจากโคน บางครั้งโค้งจรดกัน อับสปอร์เกิดที่ผิวใบด้านล่างบนเส้นใบที่ขนานกันหรือเกิดบริเวณขอบใบและพับกลับลงมาปกคลุมกลุ่มอับสปอร์ไว้เป็นเยื่อคลุมกลุ่มอับสปอร์เทียม เยื่อคลุมกลุ่มอับสปอร์เทียมรูปไต รูปวงกลม หรือรูปขอบขนานยาวต่อเนื่องกันไปหรือขาดเป็นช่วงๆ ไม่มีเส้นแทรก (paraphysis) อับสปอร์มีกลุ่มเซลล์ผนังหนาเรียงตามยาว มีรอยคั่น สปอร์มีรอยเชื่อมสามแฉก (trilete) บางครั้งมีรอยเชื่อมเดี่ยว (monolete) สีเข้ม ผิวเรียบ

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. อับสปอร์เกิดบนส่วนของขอบใบที่พับกลับ.....1. *Adiantum*
1. อับสปอร์เกิดบนผิวใบใกล้กับขอบใบ.....2. *Cheilanthes*

1. *Adiantum*

L., Sp. Pl.: 1094. 1753; M. Tagawa & K. Iwats. in Fl. Thai. 3(2): 206. 1985.

เฟิน เหง้าทอดเลื้อยหรือตั้งตรง มีเกล็ดปกคลุมขนาดเล็ก ใบเดี่ยวถึงใบประกอบแบบขนนกซ้อนหรือแบบตีนเป็ด แผ่นใบย่อยด้านล่างมักลดรูปหรือเป็นรูปพัด เนื้อใบนุ่มหรือคล้ายกระดาษเกลี้ยงหรือมีขน ผิวใบด้านล่างไม่เป็นนวล เส้นใบแยกอิสระ มีน้อยที่เส้นใบโค้งจรดกัน กลุ่มอับสปอร์เกิดบริเวณขอบใบและพับกลับลงมาปกคลุมกลุ่มอับสปอร์ไว้เป็นเยื่อคลุมกลุ่มอับสปอร์เทียม

Adiantum zollingeri Mett. ex Kuhn, Ann. Lugd. Bat. 4: 280. 1869; M. Tagawa & K. Iwats. in Fl. Thai. 3(2): 208. 1985; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 66. 1994.

เฟิน เหง้าสั้น ตั้งตรง มีเกล็ดปกคลุมหนาแน่น เกล็ดรูปยาวแคบ ยาว 3-4 มม. สีดำ ใบประกอบแบบขนนก ออกเป็นกระจุก ก้านใบยาว 3.5-4 ซม. สีดำเป็นมัน เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 มม. มีร่องตามยาวทางด้านบนและมีขนสีน้ำตาลอ่อนหนาแน่น ด้านล่างเกือบเกลี้ยง มีเกล็ดสีดำปกคลุมที่โคนก้านใบหนาแน่น แผ่นใบรูปแถบยาว แขนกกลางยาว 13-18 ซม. มีร่องตามยาวทางด้านบนและมีขนสีน้ำตาลอ่อนหนาแน่น ด้านล่างเกลี้ยง ใบย่อยติดที่แกนกลาง เรียงสลับ มี 15-25 คู่ใบย่อย ใบย่อยรูปคล้ายสามเหลี่ยมถึงรูปขอบขนาน ขนาด 0.9-1.8 x 0.5-0.7 ซม. โคนใบสอบเบี้ยว ปลายใบมน ขอบใบด้านที่ใกล้กับโคนต้นเรียบ อีกด้านหนึ่งหยักเป็นแฉกรูปกลมหรือรูปขอบขนาน ขนาด 1.5-5 x 1-2 มม. เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ก้านใบย่อยยาวประมาณ 0.3 มม. สีดำเป็นมัน เกลี้ยง บริเวณรอยต่อระหว่างก้านใบย่อยกับแผ่นใบย่อยมีขนสีน้ำตาลอ่อนหนาแน่น หรือไม่มีก้านใบย่อย เส้นใบแยกอิสระไปหาขอบใบ กลุ่มอับสปอร์เกิดบนขอบใบที่หยักเป็นแฉก เยื่อคลุมกลุ่มอับสปอร์เทียมรูปกลมหรือรูปขอบขนาน ขนาด 1-2 x 0.8-1 มม. บาง สีซีด มีขนยาวตรงที่ผิวด้านนอกหนาแน่น สีซีด (ภาพที่ 19)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, แม่ฮ่องสอน, ลำปาง, ลำพูน, แพร่, ตาก, เพชรบูรณ์; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: เลย; ภาคตะวันออก: นครราชสีมา; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: อุทัยธานี, กาญจนบุรี, ราชบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: นครนายก; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย); ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี, นครศรีธรรมราช, พังงา

การกระจายพันธุ์.- เทือกเขาหิมาลัยไปจนถึงตะวันตกของภูมิภาคมาเลเซีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในพื้นที่ค่อนข้างชื้นของป่าดิบแล้ง ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเล 5-50 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- กูดใบเล็ก (ภาคเหนือ)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 79 (BCU), K. Worapratheep 95 (BCU), K. Worapratheep 111 (BCU), T. Boonkerd 62 (BCU), J.F. Maxwell 71-721 (BK), J.F. Maxwell 74-1073 (BK), Winai 180 (BK), Winai 220 (BK)

2. Cheilanthes

Sw., Syn. Fil.: 5, 126. 1806; M. Tagawa & K. Iwats. in Fl. Thai. 3(2): 200. 1985.

เฟิน เหง้าสั้น ตั้งตรง และมีเกล็ดปกคลุม ก้านใบไม่มีติ่งใบ แกนกลางใบเป็นร่องที่ด้านใกล้แกน ใบหยักแบบขนนก เส้นใบแยกอิสระ กลุ่มอับสปอร์เกิดที่ปลายเส้นใบย่อยโดยเกิดต่อเนื่องไปตามขอบที่หยักเป็นแฉก และถูกปกคลุมด้วยขอบใบที่พับกลับ

Cheilanthes tenuifolia (Burm.f.) Sw., Syn. Fil.: 129, 332. 1806; Holtt. in Dansk Bot. Ark. 20: 33. 1961; 23: 243. 1965; M. Tagawa & K. Iwats. in Fl. Thai. 3(2): 201. 1985.

เฟิน เหง้าสั้น ตั้งตรง มีเกล็ดปกคลุมหนาแน่น เกล็ดรูปยาวแคบ ยาวประมาณ 3 มม. สีนํ้าตาล ใบประกอบแบบขนนกสามชั้น ออกเป็นกระจุก ก้านใบยาว 8-19 ซม. สีนํ้าตาลอมแดง เป็นมัน เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 มม. ด้านบนเป็นร่องตามยาวและมีเกล็ดสีนํ้าตาลที่โคนก้านใบหนาแน่น เนื้อชั้นมาหามีขนสีนํ้าตาลอ่อนกระจายทั่ว แกนกลางยาว 5.5-12 ซม. ด้านบนเป็นร่องตามยาวต่อเนื่องไปถึงแกนกลางย่อย มีขนสีนํ้าตาลอ่อนกระจายทั่ว แผ่นใบรูปคล้ายสามเหลี่ยม ขนาด 7-12 x 5-7 ซม. แกนกลางย่อยยาว 1-4.5 ซม. ด้านบนเป็นร่องตามยาว มีขนแบนลักษณะเป็นข้อต่อ สีน้ำตาลอ่อน กระจายห่าง ใบย่อยชั้นที่ 1 คู่ล่างๆ รูปคล้ายสามเหลี่ยม ขนาด 3-4 x 2-3 ซม. เนื้อชั้นมาตอนกลางของแผ่นใบ รูปใบหอก ขนาด 1-2 x 0.5-1 ซม. ใบย่อยชั้นที่ 2 รูปใบหอก ขนาด 0.3-1.5 x 0.1-0.6 ซม. ใบย่อยคู่ล่างๆ ขนาดใหญ่ที่สุดและขอบใบย่อยหยักเป็นแฉกแบบขนนก แฉกรูปไข่หรือรูปรี ขนาด 2-4 x 1.5-2 มม. แฉกตอนปลายใบย่อยขนาดใหญ่ที่สุด เนื้อใบบาง ผิวใบทั้งสองด้านมีขนแบนและเป็นข้อต่อ สีซีด กระจายห่าง กลุ่มอับสปอร์เรียงตัวต่อเนื่องตามขอบใบย่อยที่หยักเป็นแฉก (ภาพที่ 20)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, แม่ฮ่องสอน, ลำปาง, ลำพูน, แพร่, พิชณุโลก, ตาก; ภาคกลาง: นครนายก; ภาคตะวันออกเชิงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ), จันทบุรี, ตราด; ภาคใต้: ชุมพร, สุราษฎร์ธานี, สงขลา, พังงา, สตูล, ตรัง, ยะลา

การกระจายพันธุ์.- เขตร้อนของเอเชียและโอเชียเนีย จากอินเดียและจีนตอนใต้ไปจนถึงภูมิภาคมาเลเซียและฟิลิปปินส์ ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์

นิเวศวิทยา.- ขึ้นบนพื้นที่แห้งแล้งและเขาหินปูน บริเวณที่โล่งแจ้งของยอดเกาะ ที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 145 ม.

ชื่อพื้นเมือง.- โชนผี (ภาคใต้)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 82 (BCU), J.F. Maxwell 72-404 (BK)

POLYPODIACEAE

เฟินอิงอาศัย บางครั้งขึ้นบนบกหรือบนหิน เหง้าทอดยาว มีเกล็ดแบบก้านปิดปกคลุม ส่วนใหญ่เป็นแบบเซลล์ผนังหนา ใบเดี่ยว ขอบเรียบหรือหยักแบบขนนก หรือเป็นใบประกอบแบบขนนก มักมีก้านใบยาวและเป็นข้อต่อบริเวณที่ติดกับเหง้า ผิวใบเกลี้ยงหรือมีขนปกคลุม มีขนรูปดาวหรือเกล็ด เส้นใบมักโค้งจรดกันและมีเส้นใบย่อยปลายอิสระอยู่ภายในช่องว่างแห ไม่มีเยื่อคลุมกลุ่มอับสปอร์ กลุ่มอับสปอร์รูปกลมหรือรี บางครั้งยาวเป็นรูปแถบ เกิดบนแผ่นใบส่วนที่คอดแคบลงหรือส่วนที่หยักเป็นพู กระจายห่างๆ ทั่วแผ่นใบหรือติดกันเป็นพืด กลุ่มเซลล์ผนังหนาเรียงเป็นแถวตามความยาวของอับสปอร์ มีรอยคั่น สปอร์มีรอยเชื่อมเดียว

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. มีใบประกอบต้น ใบไม่มีขนรูปดาว.....1. *Drynaria*
 1. ไม่มีใบประกอบต้น ใบมีขนรูปดาว.....2. *Pyrrosia*

1. *Drynaria*

(Bory) J. Sm., J. Bot. 4: 60. 1841; M. Tagawa & K. Iwats. in Fl. Thai. 3(4): 543. 1989.

เฟิน เหง้าทอดยาว มีเกล็ดปกคลุม ใบมีรูปร่างต่างกัน 2 แบบ คือ ใบไม่สร้างสปอร์ มีขนาดเล็ก ไม่มีก้านใบ มักจะปกคลุมเหง้าเอาไว้ เมื่ออ่อนมีสีเขียวและเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลเมื่อแก่ ติดแน่นกับเหง้า เป็นที่สะสมของอิวมัส และใบสร้างสปอร์ ซึ่งมีขอบใบหยักเว้าแบบขนนกหรือเป็นใบประกอบแบบขนนก ก้านใบติดกับเหง้าเห็นไม่ชัดเจน เส้นใบย่อยโค้งจรดกันเห็นเป็นช่องว่างแห มีเส้นใบย่อยที่ปลายเป็นอิสระข้างหนึ่งอยู่ภายในช่องว่างแห กลุ่มอับสปอร์รูปกลมหรือยาว

Drynaria bonii Christ, Not. Syst. 1: 186. 1910; Holtt. in Dansk Bot. Ark. 20: 20. 1961; 23: 231. 1965; M. Tagawa & K. Iwats. in Fl. Thai. 3(4): 545. 1989.

เฟินอิงอาศัย เหง้าทอดยาว ค่อนข้างแบน กว้าง 1.5-2 ซม. หนาประมาณ 5 มม. เกล็ดปกคลุมเหง้าหนาแน่น รูปเกือบกลม ขนาด 2-2.5 มม. ปลายเป็นหางยาว ประมาณ 3 มม. โคนกลม ขอบหยักไม่เป็นระเบียบ ตอนกลางเกล็ดสีน้ำตาลดำ ขอบนอกสีน้ำตาล ใบไม่สร้างสปอร์รูปกลม

ขนาด 7.5-8.2 ซม. ซ้อนเหลื่อมกัน ปกคลุมเหง้าไว้ ไม่มีก้านใบ โคนใบหยักเว้ารูปหัวใจ ปลายใบมน ขอบใบเรียบหรือเว้าเป็นคลื่น เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนมีขนสั้นกระจายห่างๆ ตามเส้นกลางใบและเส้นใบย่อยในใบอ่อน ส่วนใบแก่ผิวเกลี้ยง ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ใบอ่อนสีเขียวอ่อน ใบแก่สีน้ำตาล ติดแน่นกับเหง้าได้นาน เส้นใบสานกันเป็นร่างแห ใบสร้างสปอร์รูปขอบขนาน ตั้งขึ้น ก้านใบยาว 7-8 ซม. มีปีกแคบๆ ตลอดความยาวของก้านใบ กว้าง 1-3 มม. โคนก้านส่วนที่ติดกับเหง้ามีเกล็ดปกคลุม แผ่นใบมีขอบใบหยักเว้าแบบขนนกเกือบถึงเส้นกลางใบเห็นเป็นแฉก เส้นกลางใบนูนทั้งสองด้าน ผิวเกลี้ยง แฉกรูปขอบขนานหรือรูปใบหอก ขนาด 5.5-12 x 2-2.8 ซม. โคนแฉกแคบลงเข้าหาเส้นกลางใบ ปลายแฉกเรียวแหลม ขอบแฉกเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน สีเขียวอ่อน เส้นกลางแฉกนูนทั้งสองด้าน ผิวเกลี้ยง เส้นใบย่อยโค้งจรดกันสานเป็นร่างแห 4-5 แถวระหว่างเส้นกลางแฉก เห็นชัดเจนทั้งสองด้าน กลุ่มอับสปอร์รูปกลม เกิดบนเส้นใบย่อย เรียงตัวกระจัดกระจายอยู่ระหว่างเส้นกลางแฉก (ภาพที่ 21)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงราย, เชียงใหม่, แม่ฮ่องสอน, ลำปาง,แพร่, ตาก, พิชณุโลก; **ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ:** เลย, หนองคาย; **ภาคตะวันออก:** ชัยภูมิ, นครราชสีมา; **ภาคตะวันตกเฉียงใต้:** ประจวบคีรีขันธ์, กาญจนบุรี; **ภาคกลาง:** สระบุรี, สิงห์บุรี, อุทัยธานี; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:** ปราจีนบุรี, ชลบุรี (ศรีราชา, เขาเขียว, เกาะพระ)

การกระจายพันธุ์.- ภูมิภาคอินโดจีน, จีน

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในที่ค่อนข้างแห้งแล้งของป่าดิบหรือในที่ร่ม เกาะตามก้อนหินและต้นไม้ใหญ่ที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 80 ม.

ชื่อพื้นเมือง.- กระแตไต่หิน (ภาคเหนือ)

ประโยชน์.- ยาพื้นบ้านล้านนาใช้ เหง้า ต้มน้ำดื่ม รักษาเมะเร็งในปอด ปอดพิการ ผสมห้วยยาข้าวเย็น ต้มน้ำดื่ม แก้หอบหืด ยาพื้นบ้านใช้ ขนจากเหง้า บดให้ละเอียดสูบแก้หืด (วงศ์สฤติย์ จั้วกุล และคณะ, 2539) ปลูกเป็นไม้ประดับในที่ร่ม (อิศรา วงศ์ข้าหลวง และ วงศ์สฤติย์ จั้วกุล, 2542)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 63 (BCU), T. Boonkerd 160 (BCU), J.F. Maxwell 73-564 (BK), J.F. Maxwell 74-1000 (BK)

2. Pyrrosia

Mirbel, Hist. Nat. Veg. 5: 91. 1803; M. Tagawa & K. Iwats. in Fl. Thai. 3(4): 491. 1989.

เฟิน เหง้าทอดยาว มีเกล็ดปกคลุม เกล็ดแบบก้นปิด ขอบเรียบหรือมีขน ใบเดี่ยวหรือหยัก
 เว้าแบบนิ้วมือ ขอบเรียบ แผ่นใบอวบน้ำ เส้นใบสานกันเป็นร่างแหเห็นไม่ชัดเจน ผิวมีขนรูปดาวปก
 คลุมอยู่ ขนที่ผิวด้านบนหลุดร่วงง่าย กลุ่มอับสปอร์กลม ขนาดใหญ่ เรียงแถวเดียวหรือหลายแถว
 ชิดติดกันทั้งสองข้างของเส้นกลางใบเป็นพืด ไม่มีเยื่อคลุมกลุ่มอับสปอร์ แต่มีขนรูปดาวปกคลุม
 หนาแน่นเมื่อยังอ่อนอยู่

Pyrrhosia adnascens (Sw.) Ching, Bull. Chin. Bot. Soc. 1: 45. 1935; Holtt. in Dansk Bot.
 Ark. 20: 18. 1961; 23: 230. 1965; M. Tagawa & K. Iwats. in Fl. Thai. 3(4): 496. 1989; J.F.
 Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 44. 1994.-*Polypodium adnascens* Sw., Syn. Fil.:
 25, 222. pl.2. f.2. 1806.

เฟินอิงอาศัย เหง้าทอดยาว เส้นผ่านศูนย์กลาง 1-2 มม. มีเกล็ดปกคลุมหนาแน่น แบบ
 แนบชิดกับเหง้าและซ้อนเหลื่อมกัน รูปใบหอก ขนาดประมาณ 3 x 0.8 มม. โคนกลม ปลายสอบ
 เรียว ขอบเป็นขนครุย ตอนกลางเกิดดสีน้ำตาลเข้มเกือบดำ ขอบนอกสีน้ำตาลอ่อน ใบไม่
 สร้างสปอร์ ก้านใบยาว 1-1.5 ซม. สีน้ำตาล มีเกล็ดปกคลุมที่โคนและมีขนรูปดาว แผ่นใบรูปใบ
 หอก ขนาดประมาณ 3-5 x 0.7-1.5 ซม. โคนใบสอบเรียว ปลายใบกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนา
 และอวบน้ำ ผิวใบด้านบนสีเขียวอ่อน มีขนรูปดาวกระจายห่างกันหรือเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างสีจาง
 กว่า มีขนรูปดาวเรียงชิดกันหนาแน่น เส้นกลางใบด้านบนเป็นร่องและนูนเป็นสันทางด้านล่าง เส้น
 ใบมองไม่เห็น ใบสร้างสปอร์ขนาดยาวกว่าใบไม่สร้างสปอร์ ก้านใบยาว 1-5.5 ซม. สีน้ำตาล มีขน
 รูปดาวเรียงค่อนข้างชิดกัน โคนก้านส่วนที่ติดกับเหง้ามีเกล็ดปกคลุม แผ่นใบรูปใบหอก ขนาด 4.7-
 12 x 0.5-0.8 ซม. โคนใบสอบเรียว ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาและอวบน้ำ ผิวใบด้าน
 บนสีเขียวอ่อน มีขนรูปดาวกระจายห่างๆ ผิวใบด้านล่างสีจางกว่า มีขนรูปดาวเรียงชิดกันหนาแน่น
 เส้นกลางใบด้านบนเป็นร่อง เส้นกลางใบด้านล่างนูนเป็นสัน สีน้ำตาล มีขนรูปดาวเรียงห่างกัน
 เส้นใบมองไม่เห็น กลุ่มอับสปอร์เกิดปกคลุมทั่วผิวใบด้านล่างจากปลายใบลงมาประมาณ 1 ใน 3
 หรือครึ่งหนึ่งของความยาวแผ่นใบ (ภาพที่ 22)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงราย, เชียงใหม่, ลำปาง, พิชณุโลก, ตาก; ภาคตะวันออกเฉียง
 เหนือ: เลย, ขอนแก่น, หนองคาย, มุกดาหาร; ภาคตะวันออก: นครราชสีมา,
 ชัยภูมิ, บุรีรัมย์; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง:
 สระบุรี, นครนายก; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (ศรีราชา, เกาะสีชัง, เกาะเตา
 หม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย), จันทบุรี, ตราด; ภาคใต้: ระนอง, สุราษฎร์ธานี,

พังกา, ภูเก็ต, นครศรีธรรมราช, ตรัง, พัทลุง, นราธิวาส, ยะลา .

การกระจายพันธุ์.- เขตร้อนของเอเชีย ตั้งแต่อินเดียไปจนถึงจีนตอนใต้ ภูมิภาคอินโดจีน ได้หวัน

ภูมิภาคมาเลเซีย ไปจนถึงโพลินีเซีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นอิงอาศัยบนเปลือกไม้ ต้นไม้ใหญ่ และก้อนหินในที่โล่งแจ้งและที่ร่ม

ชื่อพื้นเมือง.- ผักปึกไก่ (ภาคเหนือ); เฟินงูเขียว (กรุงเทพมหานคร)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 66 (BCU), K. Worapratheep 93 (BCU), K. Worapratheep 114 (BCU), T. Boonkerd 648 (BCU), Put 290 (BK), C. Chermisrivathana & T. Smitinand 2050 (BK), J.F. Maxwell 73-790 (BK)

PTERIDACEAE

เฟินขึ้นบนดินหรือในที่ลุ่มน้ำขัง เหง้าตั้งตรงหรือทอดขนาน มีเกล็ดปกคลุม ก้านใบยาว แผ่นใบหยักแบบขนนกหรือเป็นใบประกอบแบบขนนกสองถึงสามชั้น บางครั้งหยักเป็นสามแฉกลึกสุด เส้นใบแยกอิสระไปจรดขอบใบหรือโค้งจรดกันเป็นช่องร่างแห กลุ่มอับสปอร์เรียงเป็นแถวไปตามขอบใบ มีเยื่อคลุมกลุ่มอับสปอร์ที่ยมลักษณะเป็นแผ่นบางแห้งเชื่อมติดกับขอบใบและโค้งพับลงมาปกคลุมกลุ่มอับสปอร์ไว้ เปิดจากด้านใน หรือกลุ่มอับสปอร์เกิดชิดกันหนาแน่นปกคลุมผิวใบด้านล่างทั้งหมดหรือเป็นพื้นที่กว้าง ไม่มีเยื่อคลุมกลุ่มอับสปอร์ กลุ่มเซลล์ผนังหนาเรียงเป็นแถวตามความยาวของอับสปอร์ มีรอยคั่น สปอร์มีรอยเชื่อมสามแฉก

Pteris

L., Sp. Pl.: 1073. 1753; M. Tagawa & K. Iwats. in Fl. Thai. 3(2): 231. 1985.

เฟิน เหง้าสั้น เกล็ดขนาดเล็กมีสีเดียวหรือสองสี ขอบเกล็ดเป็นสีสนิมอ่อนๆ ก้านใบ แขนกลางใบ และเส้นกลางใบมีร่องตามยาวทางด้านบน มักมีหนามที่เส้นกลางใบ ใบหยักแบบขนนกสองชั้นเป็นคู่ตรงข้ามกัน หรือเป็นใบเดี่ยว ใบประกอบแบบขนนก หรือใบหยักสามแฉกลึกสุด ใบย่อยที่บริเวณโคนใบมักหยักแบบขนนกหรือแตกแขนงแบบขนนกสองชั้น กลุ่มอับสปอร์เรียงตัวต่อเนื่องตามขอบใบย่อย มีเยื่อคลุมกลุ่มอับสปอร์เกิดจากขอบใบย่อยโค้งพับลงมาปกคลุม ลักษณะโปร่งใส บางและเกลี้ยง

Pteris vittata L., Sp. Pl.: 1074. 1753; Holtt. in Dansk Bot. Ark. 20: 27. 1961; 23: 236. 1965; M. Tagawa & K. Iwats. in Fl. Thai. 3(2): 233. 1985.

เฟิน เหง้าสั้น ตั้งตรง มีเกล็ดปกคลุมหนาแน่น เกล็ดรูปยาวแคบ ยาว 3-4 มม. สีน้ำตาล ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ ออกเป็นกระจุก ก้านใบยาว 6-9 ซม. เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.5 มม. มีร่องตามยาวทางด้านบนและมีเกล็ดสีน้ำตาลอ่อนที่โคนก้านใบหนาแน่น เนื้อขึ้นมาใกล้กับแกนกลางมีเกล็ดสีซีดกระจายห่างๆ แผ่นใบรูปใบหอกกลับ ส่วนกว้างที่สุดอยู่ตอนปลาย แกนกลางมีร่องตามยาวทางด้านบนและมีเกล็ดขนาดเล็กกระจายห่างกัน เกือบเกลี้ยง ใบย่อยเรียงติดที่แกนกลาง ตรงข้ามหรือเอียงกันเล็กน้อย มี 12-20 คู่ใบย่อย ใบย่อยรูปขอบขนาน ใบย่อยที่ปลายใบยาวที่สุด ใบย่อยคู่ล่างๆ มีขนาดเล็ก รูปไข่หรือรูปใบหอก ขนาด 1.5-1.9 x 0.7-1.3 ซม. โคนใบหยักเว้ารูปหัวใจ ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม ขอบใบจักฟันเลื่อย เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ไม่มีก้านใบย่อย เส้นกลางใบมีร่องตามยาวทางด้านบน เส้นใบแยกอิสระไปหาขอบใบ กลุ่มอับสปอร์เรียงตัวต่อเนื่องตามขอบใบย่อย ยกเว้นบริเวณใกล้ปลายใบ กว้างประมาณ 1 มม. เยื่อคลุมกลุ่มอับสปอร์บาง สีซีด (ภาพที่ 23)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงราย, เชียงใหม่, แม่ฮ่องสอน, ลำปาง, ตาก; **ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ:** เลย; **ภาคตะวันตกเฉียงใต้:** กาญจนบุรี; **ภาคกลาง:** สระบุรี; **ภาคตะวันออก:** ฉะเชิงเทรา; **ภาคใต้:** สุราษฎร์ธานี, พัทลุง, นครศรีธรรมราช, พังงา, สงขลา, ตรัง, สตูล, ยะลา

การกระจายพันธุ์.- จีน, ญี่ปุ่นตอนใต้, มาเลเซีย และอินโดนีเซีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นบนดินปนทรายที่ค่อนข้างชื้น ที่ระดับต่ำใกล้ระดับน้ำทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- กะจิงดูพะ (กะเหรี่ยง-ภาคเหนือ); กูดตาด, กูดหมาก (ภาคเหนือ)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 61 (BCU), Yingyong 230-80 (BK), Yingyong 510-81 (BK)

SCHIZAEACEAE

เฟินขึ้นบนบก มีเหง้าอยู่ใต้ดินทอดขนาน กิ่งอ่อนมีขนที่มีผนังหนาๆ ใบไม่สร้างสปอร์ และใบสร้างสปอร์ส่วนใหญ่มีรูปร่างต่างกัน ใบเดี่ยวหรือแยกสองแฉกหลายครั้ง แต่ละครั้งแยกเป็นสองส่วนเท่าๆ กัน หรือใบประกอบแบบขนนก หรือลดรูปเหลือเพียงกิ่งก้าน แกนกลางในใบ

ประกอบแบบขนนกยาวเลื้อยคดไปมา ก้านใบมักมีปีกแคบๆ แผ่นใบเหนียว เส้นใบแยกอิสระเป็นแบบขนนกหรือแยกสองแฉก บางครั้งโค้งจรดกันเป็นช่องว่างแหแต่ไม่มีเส้นใบย่อยปลายเปิดอยู่ภายในช่อง กลุ่มอับสปอร์รูปร่างคล้ายช่อเชิงลด มี 1-2 แถว เกิดบนส่วนของใบที่หยักเว้าเป็นแฉกแคบๆ หรือเกิดบนปลายกิ่งที่แตกแขนงครั้งสุดท้ายและไม่มีใบ รูปไข่ถึงรูปรี มีเยื่อคลุมกลุ่มอับสปอร์ กลุ่มเซลล์ผนังหนาอยู่บริเวณปลายยอด อับสปอร์แตกต่างจากบริเวณกลุ่มเซลล์ผนังหนาลงไปที่โคน สปอร์มีรอยเชื่อมสามแฉกหรือรอยเชื่อมเดียว ไม่มีเยื่อหุ้ม

Lygodium

Sw., Schrad. J. Bot. 1800(2): 106. 1801; M. Tagawa & K. Iwats. in Fl. Thai. 3(1): 59. 1979.

เฟิน เหง้าทอดขนานอยู่ใต้ดิน มีขนปกคลุมแต่ไม่มีเกล็ด เถาเลื้อยพันเจริญยืดยาวไปได้เรื่อยๆ แกนกลางย่อยที่หนึ่งสั้น ตอนปลายแกนปกคลุมด้วยขน แกนกลางย่อยที่สองแยกจากปลายแกนกลางย่อยที่หนึ่งออกไปทั้งสองข้างมีใบย่อยติดเรียงแบบขนนก หรือกิ่งก้านแยกสองแฉกมีใบย่อยลักษณะหยักเว้าแบบนิ้วมือเรียงติดอยู่ ใบย่อยที่ไม่สร้างสปอร์มีขอบใบเรียบหรือหยักเว้า เส้นใบอิสระแยกสองแฉกไปหาขอบใบหรือสานกันเป็นร่างแห ใบย่อยที่สร้างสปอร์มีขอบใบหยักเว้าสั้นและแคบ แต่ละหยักมีกลุ่มอับสปอร์เรียงตัวเป็นสองแถวอยู่ที่ปลายเส้นใบสั้นๆ มีเยื่อคลุมกลุ่มอับสปอร์ขนาดเล็ก

Lygodium salicifolium C. Presl, Suppl. Tent. Pterid.: 102. 1845; Holtt. in Fl. Mal. II. 1: 51. 1959; in Dansk Bot. Ark. 20: 16. 1961; 23: 228. 1965; M. Tagawa & K. Iwats. in Fl. Thai. 3(1): 64. 1979.

เฟิน เหง้าทอดนอนสั้นๆ มีขนสีน้ำตาลดำปกคลุมหนาแน่น ใบขนาดใหญ่ ยาวเลื้อยพันต้นไม้ที่อยู่ใกล้เคียงไปได้ไกล ก้านใบสีน้ำตาล ยาวได้ถึง 30 ซม. เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.5 มม. มีปีกแคบๆ ตลอดความยาวของก้านใบ ตอนโคนใกล้กับเหง้ามีขนสีน้ำตาลหนาแน่น แกนกลางสีน้ำตาล เส้นผ่านศูนย์กลาง 1-1.2 มม. มีปีกแคบๆ และมีขนเล็กน้อย แกนกลางย่อยที่หนึ่งสั้น ยาว 1-2 มม. ที่ปลายแกนมีขนยาวสีน้ำตาลปกคลุมหนาแน่น แกนกลางย่อยที่สองแยกจากปลายแกนกลางย่อยที่หนึ่งออกไปทั้งสองข้างแบบขนนก ยาว 3.3-4.5 ซม. ด้านบนแผ่เป็นปีกตลอดความยาวของแกน เห็นชัดเจน กว้างประมาณ 0.25 มม. มีขนสีน้ำตาลอ่อนกระจายทั่วไปทั้ง

สองด้าน ใบย่อยเรียงติดที่แกนกลางย่อยที่สองแบบขนนก มี 3-4 คู่ใบย่อย ใบย่อยรูปขอบขนานแกมรูปใบหอกยาว ขนาด 4.5-10.5 x 1-1.8 ซม. โคนใบหยักรูปหัวใจหรือคล้ายรูปเจียงใบหอกปลายใบแหลม ขอบใบหยักซี่ฟัน เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นกลางใบมีขนเล็กน้อยกระจายห่างกัน เกือบเกลี้ยง ก้านใบย่อยยาว 1-3 มม. มีขนสีน้ำตาลอ่อนกระจายทั่วไป บริเวณรอยต่อระหว่างก้านใบย่อยกับโคนใบรวม กลุ่มอับสปอร์เกิดบนขอบใบที่หยักเข้าเป็นแฉกขนาดประมาณ 2-3 x 0.8-1 มม. เรียงเป็นสองแถว เยื่อคลุมกลุ่มอับสปอร์ผิวเกลี้ยง (ภาพที่ 24)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงราย, เชียงใหม่, แพร่; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: เลย; ภาคตะวันออก: นครราชสีมา; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: นครนายก; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: จันทบุรี, ชลบุรี (บ้านบึง, เกาะเตาหม้อ), ตราด; ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี, พังงา, นครศรีธรรมราช, ตรัง, พัทลุง, สตูล, นราธิวาส, ยะลา

การกระจายพันธุ์.- อัสสัมถึงยูเนาน, ภูมิภาคอินโดจีน, ไทหล่า, ไต้หวัน, ตลอดไปถึงมาเลเซีย, สิงคโปร์ ไปทางตะวันออกเฉียงใต้ถึงนิวกินีและไมโครนีเซีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในพื้นที่ค่อนข้างแห้งแล้งทั่วไป ตั้งแต่บริเวณใกล้ชายหาดจนถึงยอดเกาะที่ระดับต่ำ

ชื่อพื้นเมือง.- กูดคือ (ภาคเหนือ); สายพานผี, อุตะเภา (ภาคใต้, ประจวบคีรีขันธ์); กะจอด, กะจอดหนู (ภาคตะวันออกเฉียงใต้); ย่านอีเภา, ย่านยายเภา (ภาคใต้); ลีบุบชา (มลายู-ภาคใต้); ดินตะขาบ (พิจิตร); **ลิเภาใหญ่** (ปัตตานี); หมอยแม่มา่ย (นครราชสีมา, ราชบุรี); ลิเภา (ภาคใต้)

ประโยชน์.- ลำต้นนำมาจักสาน ทำเป็นกระเป่าและหมวก

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 68 (BCU), Kerr 11229 (BK), Rabil 5 (BK), Yingyong 234-79 (BK), K. Larsen et al. 1641 (BKF)

พืชใบเลี้ยงคู่

AIZOACEAE

ไม้ล้มลุกอายุปีเดียวหรือหลายปีหรือไม้พุ่มขนาดเล็ก อดบน้ำ ลำต้นทอดนอนหรือตั้งตรง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม เรียงสลับ หรือเป็นวงรอบ บางครั้งมีขนาดเล็ก ขอบใบเรียบ มีหูใบขนาดเล็ก

ร่วงง่าย หรือไม่มีหูใบ ดอกเดี่ยวหรือช่อดอกแบบช่อกระจุก (cyme) ออกที่ซอกใบ ดอกมักมีขนาดเล็ก สมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ กลีบรวมมี (4-)5(-8) กลีบ แยกอิสระหรือเชื่อมติดกัน ช่อดอกเชื่อมในดอกตูม เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก แยกอิสระหรือเชื่อมติดกัน อับเรณูมี 2 พู ขนาดเล็ก แตกตามยาว รังไข่เหนือวงกลีบ กิ่งใต้วงกลีบ หรือใต้วงกลีบ มี 1-หลายช่อง แต่ละช่องมีออวูล 1-จำนวนมาก พลาเซนตารอบแกนร่วม (axile) หรือที่ยอด (apical) หรือที่ฐาน (basal) ผลแห้งแตก (capsule) หรือผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง (drupe)

Sesuvium

L., Syst. Nat. ed. 10: 1052. 1759; Backer, Fl. Mal. 1(4): 270. 1951; Tardieu-Blot in Fl. C.L.V. 5: 81. 1967.

ไม้ล้มลุกหรือไม้พุ่มขนาดเล็ก ลำต้นทอดนอน เลื้อยไปตามพื้น หรือตั้งตรง ใบเรียงตรงข้าม รูปแถบ รูปใบหอก หรือรูปขอบขนาน อวบน้ำ ไม่มีหูใบ โคนก้านใบแผ่เป็นกาบหุ้มส่วนของลำต้นไว้ ดอกเดี่ยวหรือช่อดอกแบบช่อกระจุก มีหรือไม่มีก้านดอก มีใบประดับ 2 ใบรองรับ วงกลีบรวมเชื่อมติดกันที่โคน ปลายหยักลึกเป็น 5 แฉก ปลายแฉกมนหรือแหลม เกสรเพศผู้มี 5-จำนวนมาก แยกอิสระหรือเชื่อมติดกับกลีบรวมบริเวณปากหลอด ก้านชูอับเรณูรูปเส้นด้ายหรือรูปแถบยาวแคบ แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันบริเวณโคนก้าน รังไข่เหนือวงกลีบ มี 3-5 ช่อง แต่ละช่องมีออวูลจำนวนมาก พลาเซนตารอบแกนร่วม ก้านเกสรเพศเมียมี 3-5 อัน รูปเส้นด้าย ผลแห้งแตกตามขวาง รูปขอบขนาน ผนังบาง มีฝาปิด เมล็ดมีจำนวนมาก รูปกลมหรือรูปไต

Sesuvium portulacastrum (L.) L., Syst. Nat. ed. 10: 1058. 1759; Craib, Fl. Siam. En. 1: 783. 1931; Backer, Fl. Mal. 1(4): 272. 1951; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 215. 1963; K. Larsen in Dansk Bot. Ark. 23: 62. 1963; Tardieu-Blot in Fl. C.L.V. 5: 81. 1967; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 59. 1994. -Portulaca portulacastrum L., Sp. Pl. 1: 446. 1753.

ไม้ล้มลุก ลำต้นทอดเลื้อยไปกับผิวดิน กิ่งก้านเกลี้ยง ใบรูปแถบ ขนาด 10-45 x 2-5 มม. ปลายใบแหลม โคนใบรูปลิ้ม อวบน้ำ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบเห็นไม่ชัด ก้านใบยาว 5-7 มม. โคนแผ่เป็นกาบหุ้มลำต้น เกลี้ยง ดอกเดี่ยว ออกที่ซอกใบ ก้านดอกยาว 8-10 มม. เกลี้ยง ใบประดับรูปใบหอก ติดที่โคนก้านดอก ขนาดประมาณ 2 x 1 มม. ผิวบาง เกลี้ยง กลีบ

รวม 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวยคว่ำ ยาวประมาณ 1-1.5 มม. ปลายหยักเป็นแฉกลึก แฉกกลีบรวมรูปไข่แกมรูปใบหอก ขนาด 5-7 x 2-3 มม. สีชมพูอ่อน ปลายแหลม ขอบบาง ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ผิวด้านนอกบริเวณปลายกลีบมีจะงอยแหลม ยาว 0.5-1 มม. เกสรเพศผู้ 20-24 อัน เชื่อมติดกับกลีบรวมบริเวณปากหลอด ก้านชูอับเรณูยาว 2.5-3 มม. แยกอิสระ สีชมพูอ่อน เป็นแผ่นแบน บางและเกลี้ยง มีเส้นกลางก้าน ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 0.6 x 0.4 มม. สีชมพูเข้ม เกสรเพศเมีย 3 คาร์เพล รังไข่รูปไข่ ขนาดประมาณ 3 x 2.5 มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมีย 3 เส้น ยาวประมาณ 2.5 มม. แยกอิสระ เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นจุด ผล ขนาดประมาณ 5 มม. สีเหลือง เกลี้ยง มี 3 ช่อง เมล็ด รูปเกือบกลม แบน ขนาดประมาณ 1 มม. สีดำ เกลี้ยง (ภาพที่ 25)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันตกเฉียงใต้: เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สมุทรปราการ; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ฉะเชิงเทรา, ชลบุรี (เกาะจาน, เกาะไผ่, เกาะเตาหม้อ); ภาคใต้: ชุมพร, สงขลา, ภูเก็ต

การกระจายพันธุ์.- ไทหล่า, ไต้หวัน, เซดร้อนและกึ่งร้อนทั่วโลก

นิเวศวิทยา.- ขึ้นบนพื้นที่ชุ่มน้ำทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- ผักเบี้ยทะเล (เพชรบุรี); แพงพวยทะเล (ชุมพร)

ชื่อสามัญ.- Sea Purslane

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 83 (BCU), S. Rajabhan 10 (BCU)

AMARANTHACEAE

ไม้ล้มลุก มีน้อยที่เป็นไม้เลื้อยหรือไม้พุ่ม ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามหรือเรียงเวียน ไม่มีหูใบ ดอกเดี่ยวหรือช่อดอกคล้ายช่อเชิงลด (spike) หรือช่อกระจุกแน่น (head) ที่ซอกใบ มีใบประดับและใบประดับย่อยรองรับ ดอกแยกเพศหรือสมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี วงกลีบรวมมี 3-5 กลีบ บางครั้งมี 1, 2 หรือไม่มี ผิวบางและแห้ง (scarious) หรือเป็นเยื่อ (membranous) เชื่อมติดกันที่โคน เกสรเพศผู้มีจำนวนเท่ากับกลีบรวมและเรียงตรงข้ามกัน ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันที่โคนเป็นหลอด มักมีแฉกคล้ายเกสรเพศผู้เป็นหมันเรียงสลับกับเกสรเพศผู้สมบูรณ์ อับเรณูแตกตามยาว มักมีจานฐานดอกอยู่ภายในหลอดเกสรเพศผู้ รังไข่เหนือวงกลีบ มี 2-3(-4) คาร์เพล ภายในมี 1 ช่อง ส่วนใหญ่มี 1 ออวูล ยอดเกสรเพศเมียมี 2-3(-4) อัน ผลกระเปาะ (utricle) ผลเปลือกแข็งเมล็ด

เดี่ยว (nut) หรือผลแห้งแตกตามขวาง ล้อมรอบด้วยวงกลีบรวมที่ติดทน มีน้อยที่เป็นผลมีเนื้อหลาย.
 เมล็ด (berry)

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. ช่อดอกแบบช่อเชิงลด.....1. *Achyranthes*
 1. ช่อดอกแบบช่อกระจุกแน่น รูปกลม
 2. ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม.....2. *Alternanthera*
 2. ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็นสองแฉก.....3. *Gomphrena*

1. *Achyranthes*

L., Sp. Pl. 1: 204. 1753; K. Larsen in Fl. C.L.V. 24: 34. 1989; Fl. Thai. 5(4): 394. 1992.

ไม้ล้มลุกอายุหลายปี บางครั้งมีเนื้อไม้ที่โคนต้น ใบเรียงตรงข้าม ขอบใบเรียบ มีก้านใบ ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ออกที่ปลายยอด ดอกสมบูรณ์เพศ มีใบประดับรองรับ ใบประดับย่อยมี 2 ใบ กลีบรวมมี 4-5 กลีบ เกสรเพศผู้มี 2-5 อัน ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันที่โคนเป็นรูปถ้วยสั้นๆ มีเกสรเพศผู้เป็นหมัน 5 อัน ลักษณะเป็นเกล็ดที่ปลายเป็นครุย อับเรณูรูปขอบขนานหรือรูปไข่ มี 2 พู รังไข่มี 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียรูปเส้นด้าย ยาวกว่าเกสรเพศผู้ ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ขนาดเล็ก ผลกระเปาะ มีผนังผลบางและเกลี้ยง เมล็ดรูปไข่

Achyranthes aspera L., Sp. Pl. 1: 204. 1753; Hook.f. in Fl. Br. Ind. 4: 730.1885; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 4: 1071. 1936; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 237. 1963; K. Larsen in Dansk Bot. Ark. 23: 67. 1963; in Fl. C.L.V. 24: 35. 1989; Fl. Thai. 5(4): 395.1992; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 62. 1994.

ไม้ล้มลุกอายุหลายปี สูง 30-60 ซม. กิ่งอ่อนมีขนแข็งหนาแน่น กิ่งแก่มีขนเล็กน้อยหรือเกลี้ยง ใบ รูปรีแกมรูปไข่กลับ ขนาด 3-9 x 1.8-5.2 ซม. ปลายใบเรียวแหลมเล็กน้อย โคนใบสอบเรียว เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขนแข็งหนาแน่น เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 7-10 คู่ ก้านใบยาว 5-8 มม. มีขนแข็งหนาแน่น ช่อดอก ขนาด 6-30 ซม. ออกที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 1-1.2 ซม. มีขนแข็งหนาแน่น ดอกย่อยตอนโคนก้านเรียงห่างกัน

ค่อยๆ เรียงชิดกันมากขึ้นและชิดกันแน่นตอนปลายก้าน ดอกย่อย ใบประดับย่อยรูปไข่ ยาวประมาณ 4 มม. ขอบตอนโคนผิวบางและเกลี้ยง ปลายเรียวแหลม ยาวคล้ายหาง กลีบรวม รูปไข่แกมรูปใบหอก ยาว 5-6 มม. ปลายแหลม ผิวบางและเกลี้ยง เกสรเพศผู้ 5 อัน ก้านชูอับเรณูตอนโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดยาวประมาณ 1 มม. เกลี้ยง ตอนปลายแยกอิสระ ยาวประมาณ 1.5 มม. เกลี้ยง ผิวบางและเกลี้ยง ติดกับอับเรณูด้านหลัง ระหว่างก้านชูอับเรณูมีเกสรเพศผู้เป็นหมัน ลักษณะเป็นแผ่นยาวประมาณ 1 มม. ปลายเป็นขนครุยยาว อับเรณูรูปขอบขนาน ยาวประมาณ 8 มม. เกสรเพศเมีย รั้งไข่อูรูปไข่กลับ ยาวประมาณ 1 มม. ปลายตัด เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 2.5 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มเล็ก ผล ไม่พบ (ภาพที่ 26)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: ขอนแก่น, เลย; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์;

ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (ทุ่งโปรง, เกาะเตาหม้อ); ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี

การกระจายพันธุ์.- เขตร้อนทั่วโลก

นิเวศวิทยา.- ที่โล่งแจ้ง ขึ้นเป็นวัชพืชในที่รกร้างทั่วไป ใกล้ชายฝั่งทะเลที่ระดับต่ำ

ชื่อพื้นเมือง.- ควยงู, พันงู (ภาคกลาง); หญ้าตีนงูขาว (กรุงเทพมหานคร)

ชื่อสามัญ.- Prickly Chaff-flower

ประโยชน์.- น้ำที่ได้จากต้นใช้เป็นยารักษาโรคท้องร่วง บิด ใช้ขับประจำเดือน แก้โรคจิตส์ติงทวาร โรคปวดตามข้อ การอักเสบของอวัยวะภายใน ฟกช้ำ ฝี หวัดในเด็ก ปวดฟัน ใช้รักษาโรคในช่องท้อง แก้เจ็บปวดหน้าอก โรคตาฟางในเวลาากลางคืน โรคผิวหนัง โรคเกี่ยวกับปอด โรคซิฟิลิส ปวดในข้อ และโรคที่เกิดขึ้นเมื่อคลอดบุตร (บุศบรรณ ณ สงขลา, 2525)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 84 (BCU), C. Chermisrivathana 101 (BK)

2. Alternanthera

Forssk., Fl. Aegypt.-Arab.: 28. 1775; K. Larsen in Fl. C.L.V. 24: 46. 1989; Fl. Thai. 5(4): 402. 1992.

ไม้ล้มลุกหรือไม้พุ่มขนาดเล็ก อายุปีเดียวหรือหลายปี ลำต้นทอดนอน ทอดเลื้อย ตั้งตรงหรือเลื้อยพัน บางครั้งเป็นไม้น้ำ ผิวเกลี้ยงหรือมีขนสั้นนุ่ม ใบเรียงตรงข้าม ขอบใบเรียบ ช่อดอกแบบช่อกระจุกแน่น มีหรือไม่มีก้านช่อดอก หรือเป็นช่อเชิงลดขนาดสั้น ออกที่ซอกใบหรือปลายยอด ดอกสมบูรณ์เพศ มีใบประดับและใบประดับย่อยรองรับ กลีบรวมมี 5 กลีบ ติดทน เกสรเพศผู้

มี (2-)-3-5 อัน อับเรณูมี 2 พู มีเกสรเพศผู้เป็นหมันขนาดเล็ก ส่วนใหญ่มีรังไข่แบน ภายในมี 1 ออวูล ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ผลกระเปาะ ผนังบาง ไม่แตก มีกลีบรวมหุ้มไว้ เมล็ดรูปเลนส์

Alternanthera pungens Kunth in HBK., Nov. Gen. Sp. 2: 206. 1818; K. Larsen in Fl. C.L.V. 24: 50. 1989; Fl. Thai. 5(4): 403. 1992.-*A. repens* (L.) Link, Enum. Pl. Hort. Berol. 1: 154. 1821; Backer in Fl. Mal. 4: 91. 1949; K. Larsen in Dansk Bot. Ark. 23: 65. 1963; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 62. 1994.

ไม้ล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นทอดนอน กิ่งอ่อนมีขนยาวนุ่มหนาแน่น กิ่งแก่มีขนประปราย ใบ รูปไข่กลับ ขนาด 1.5-2.4 x 0.7-1.2 ซม. ปลายใบกลม มีติ่งเล็กๆ โคนใบสอบเรียว เนื้อใบบาง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 4-5 คู่ ก้านใบยาว 2.5-3 มม. ค่อนข้างแบน เกลี้ยง **ช่อดอก**แบบช่อกระจุกแน่น รูปกลม ขนาด 7-9 มม. ออกที่ซอกใบ ใบประดับรูปใบหอก ยาวประมาณ 2.5 มม. ปลายแหลม ผิวบางและเกลี้ยง **ดอกย่อย** ใบประดับย่อยรูปใบหอก ยาวประมาณ 3 มม. ปลายแหลม ผิวบางและเกลี้ยง **กลีบรวม** ขนาดไม่เท่ากัน 2 กลีบวงนอกรูปใบหอก ยาวประมาณ 4 มม. ปลายเรียวแหลม แข็ง ผิวด้านนอกมีสันตามยาว 3 สัน เกลี้ยง มีขนแยกแขนงที่ขอบใกล้โคนทั้งสองข้างเล็กน้อย กลีบกลาง 1 กลีบ รูปขอบขนาน ยาวประมาณ 2.5 มม. แบน ผิวด้านนอกมีขนแยกแขนงที่บริเวณโคนกลีบสองข้าง ผิวด้านในเกลี้ยง 2 กลีบวงในรูปใบหอก ยาวประมาณ 2.5 มม. โคนโค้งไปตามผนังรังไข่ ปลายแหลม แข็ง ตั้งตรง ผิวด้านนอกมีขนแยกแขนงเป็นกระจุกหนาแน่นบริเวณกลางกลีบ **เกสรเพศผู้** 5 อัน ก้านชูอับเรณูตอนโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดยาวประมาณ 0.3 มม. เกลี้ยง ตอนปลายแยกอิสระ ยาวประมาณ 0.3 มม. เกลี้ยง ติดกับอับเรณูด้านหลัง ระหว่างก้านชูอับเรณูมีเกสรเพศผู้เป็นหมัน ขนาดเล็ก อับเรณูรูปกลม ยาวประมาณ 0.2 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปรีเกือบกลม ยาวประมาณ 0.5 มม. แบน เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียสั้น เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม **ผล** รูปไข่ ยาวประมาณ 1 มม. แบน เกลี้ยง (ภาพที่ 27)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: แพร่, นครสวรรค์; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: เลย; ภาคตะวันออก: นครราชสีมา; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สระบุรี, สุพรรณบุรี, นครนายก, กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะพระ)

การกระจายพันธุ์.- เขตร้อนโลกใหม่, ขึ้นเป็นวัชพืชอยู่ทั่วไป

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามที่โล่งแจ้งและที่รกร้างทั่วไปบนเกาะ

ชื่อพื้นเมือง.- โคกกระสุน, โคกกระสุนเล็ก (กรุงเทพมหานคร)

ชื่อสามัญ.- Sessile Joyweed

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 86 (BCU), Umpai 404 (BK), J.F. Maxwell 74-957 (BK)

3. Gomphrena

L., Sp. Pl.: 224. 1753; K. Larsen in Fl. Thai. 5(4): 408. 1992.

ไม้ล้มลุกอายุปีเดียวหรือหลายปี มีขนหรือไม่มี ใบเรียงตรงข้าม ขอบใบเรียบ ช่อดอกแบบช่อกระจุกแน่นหรือช่อเชิงลดสั้นๆ ออกที่ปลายยอดหรือชอกใบ ดอกสมบูรณ์เพศ มีใบประดับติดทน ใบประดับย่อยมี 2 ใบ ร่วงง่ายพร้อมกับวงกลีบรวม ผิวบางและแห้ง เป็นสัน กลีบรวมมี 5 กลีบแยกอิสระหรือเชื่อมติดกันที่โคน ผิวด้านนอกมีขนแบบขนแกะ เกสรเพศผู้ 5 อัน เชื่อมติดกันที่โคนประมาณครึ่งหนึ่งของความยาวทั้งหมด อับเรณูมี 2 พู ไม่มีเกสรเพศผู้เป็นหมัน รังไข่ค่อนข้างแบน ภายในมี 1 ออวูล ยอดเกสรเพศเมียหยักลึกเป็นสองแฉก ผลกระเปาะ ค่อนข้างแบน ไม่แตก เมล็ดรูปไข่หรือรูปไต ผิวเรียบ

Gomphrena celosioides Mart., Beitr. Amarant. in Nova Acta Nat. Phys. Med. Acad. Caes. Leop.-Carol. Cur. 13: 301. 1826; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 239. 1963; K. Larsen in Fl. C.L.V. 24: 54. 1989; Fl. Thai. 5(4): 409. 1992.

ไม้ล้มลุกอายุหลายปี ทอดนอนหรือตั้ง สูง 15-20 ซม. กิ่งอ่อนมีขนยาวนุ่มหนาแน่น กิ่งแก่มีขนประปราย ใบ รูปใบหอกกลับ ขนาด 1.8-3.9 x 4-7 มม. ปลายใบแหลม โคนใบรูปลิ้ม เนื้อใบบาง ผิวใบด้านบนมีขนยาวกระจายห่าง ผิวใบด้านล่างมีขนยาวนุ่มหนาแน่น เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 3-4 คู่ ก้านใบยาวประมาณ 0.5 ซม. มีขนนุ่มหนาแน่น ช่อดอกแบบช่อกระจุกแน่น รูปกลมหรือรูปขอบขนาน ขนาด 1-1.6 ซม. ออกที่ปลายยอด มีก้านช่อดอก ดอกย่อย ใบประดับรูปไข่ ยาวประมาณ 2.5 มม. ปลายเรียวแหลม ผิวบางและเกลี้ยง ใบประดับย่อยรูปไข่ ยาวประมาณ 5 มม. ผิวบางและเกลี้ยง ปลายแหลม กลีบรวม รูปแถบแกมรูปใบหอกแคบ ยาวประมาณ 4 มม. ปลายแหลม ผิวบางและเกลี้ยง มีขนอยู่ที่โคนกลีบ เกสรเพศผู้ 5 อัน ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันเป็นหลอดยาวประมาณ 3.5 มม. เกลี้ยง ตอนปลายหยักเป็นแฉก ยาวประมาณ 0.5 มม. ผิวบางและเกลี้ยง อับเรณูรูปแถบ ยาวประมาณ 0.5 มม. ติดระหว่างแฉก เกสรเพศเมีย

รังไข่รูปไข่กลับ ยาวประมาณ 1.5 มม. ค่อนข้างแบน เกือบถึง ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 0.3 มม. เกือบถึง ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็นสองแฉก ยาวประมาณ 0.5 มม. กางออก ผล รูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 2 มม. ผิวบาง เกือบถึง เมล็ด ขนาดประมาณ 1 มม. ค่อนข้างกลม แบน ผิวเกือบถึง (ภาพที่ 28)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, ลำปาง, พิชณุโลก; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: ขอนแก่น, นครราชสีมา; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, เพชรบุรี; ภาคกลาง: สระบุรี, กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะพระ), จันทบุรี

การกระจายพันธุ์.- ถิ่นกำเนิดในอเมริกาใต้ แพร่กระจายในเขตอบอุ่นทั่วโลก

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามที่รกร้างและที่โล่งแจ้งทั่วไปบนเกาะ

ชื่อพื้นเมือง.- บานไม่รู้โรยป่า (ภาคกลาง)

ประโยชน์.- ยาพื้นบ้านอีสานใช้ ทั้งต้น ผสมเถาเขียวขี้ สะเดาดินทั้งต้น ลูกใต้ใบทั้งต้น และ ไม้ยราบเครือทั้งต้น ต้มน้ำดื่มแก้เบาหวาน (วงศ์สถิตย์ ฉั่วกุล และคณะ, 2543)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 62 (BCU)

ANNONACEAE

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้เถาเลื้อย ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว ขอบใบเรียบ มักมีต่อมน้ำมัน ไม่มีหูใบ ดอกเดี่ยวหรือออกเป็นช่อที่ซอกใบ ปลายยอด ตามกิ่งหรือลำต้น ดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงมี 3 กลีบ แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันเล็กน้อย ช่อดอกหรือช่อก้าน กลีบดอกมี 6 กลีบ เรียงเป็นสองวง วงละ 3 กลีบ บางครั้งมี 4 หรือ 3 กลีบ ช่อดอกหรือช่อก้านในแต่ละวง เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก เรียงเวียนอัดกันแน่นอยู่บนฐานดอกล้อมรอบเกสรเพศเมีย ก้านชูอับเรณูสั้นมากหรือไม่มี อับเรณูมี 2 ช่อง แตกตามยาว มักถูกปกคลุมด้วยแกนอับเรณูที่โค้งลงมา ปลายตัด เกสรเพศเมียมีจำนวนมากหรือน้อย แยกอิสระ รังไข่เหนือวงกลีบ มี 1 ช่อง แต่ละช่องมีออวูล 1-จำนวนมาก พลาเซนตาที่ฐานหรือตามแนวตะเข็บ ผลกลุ่มติดบนแกนตุ่มกลม ผลย่อยเป็นผลสดหรือผลแห้งไม่แตก มีก้านผลย่อย เมล็ดมักมีเยื่อหุ้ม มีเอนโดสเปิร์ม เอ็มบริโอขนาดใหญ่

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. ไม้เถาเลื้อย กลีบดอกตอนกลางกลีบซ้อนเหลื่อมกัน ปลายกลีบงอรั้ง.....1. *Cyathostemma*
1. ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม กลีบดอกชนกัน ปลายกลีบตั้งตรง
 2. กลีบดอกมี 6 กลีบ เรียงเป็นสองวง วงละ 3 กลีบ.....3. *Polyalthia*
 2. กลีบดอกมี 3 กลีบ.....2. *Dasymaschalon*

1. *Cyathostemma*

Griff., Not. Pl. Asiat. 4: 707. 1854; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 104. 1963.

ไม้เถาเลื้อย ก้านใบสั้น ช่อดอกแบบช่อกระจุกมีดอกจำนวนมากหรือดอกเดี่ยว ออกที่ปลายยอด ชอกใบ หรือตรงข้ามใบ ดอกย่อยขนาดเล็ก มีใบประดับรองรับก้านดอกย่อย ขอบกลีบเลี้ยงชนกัน กลีบดอกมี 6 กลีบ เรียงเป็นสองวง วงละ 3 กลีบ ขอบชนกันที่โคนกลีบ ซ้อนเหลื่อมกันที่บริเวณกลางกลีบ ปลายกลีบงอรั้ง กลีบดอกวงนอกหนาที่โคนกลีบ ไม่มีก้านกลีบ กลีบดอกวงในมีก้านกลีบสั้นๆ อับเรณูไม่มีก้านชู เกสรเพศเมียมีจำนวนมาก มีขนสั้นนุ่ม ผลแก่ผนังหนาหรือบาง มีขนสั้นนุ่ม ภายในมีหลายเมล็ด

Cyathostemma micranthum (A. DC.) J. Sinclair; Gard. Bull. Sing. 14: 225. 1955.-
Guatteria micrantha A. DC., Mem. Anon. 42.-*Uvaria micrantha* Hook.f. & Thomson, Fl. Ind. 1: 103. 1855; Kurz, For. Fl. Br. Burma 1: 29. 1877; Craib, Fl. Siam. En. 1: 30. 1925.

ไม้เถาเลื้อย กิ่งอ่อนมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยง ใบรูปขอบขนานหรือรูปรี ขนาด 4.2-11.2 x 1.6-4.2 ซม. ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม โคนใบกลม เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 7-10 คู่ ก้านใบยาว 2-2.5 มม. มีขนสั้นหนาแน่น ช่อดอกแบบช่อกระจุกสั้น ออกตรงข้ามกับใบ มีดอกย่อย 1-2 ดอก ก้านช่อดอกยาวประมาณ 1 มม. มีขนสั้นประปราย ดอกย่อย ก้านดอกย่อยยาว 3.5-4 มม. มีขนสั้นหนาแน่น สีน้ำตาล ใบประดับดอกย่อยรูปสามเหลี่ยมกว้าง ขนาด 2-5 x 1.5-3 มม. ผิวด้านนอกมีขนสั้นหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง กลีบเลี้ยงแยกอิสระ รูปสามเหลี่ยม ขนาด 3-4 x 2.5-3 มม. ผิวด้านนอกมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง กลีบดอกแยกอิสระ รูปไข่ ขนาด 4.5-5 x 3-4.5 มม. ปลายแหลม ขอบกลีบม้วนเข้าเล็กน้อย เนื้อกลีบหนา แข็ง ผิวด้านนอกมีขนสั้นละเอียดกระจายทั่ว ผิวด้านในมีขนนุ่ม

หนาแน่น เกสรเพศผู้แยกอิสระ อับเรณูรูปทรงกระบอก ยาว 0.7-0.8 มม. ติดบนแกนอับเรณูรูป
 ขอบขนาน ขนาดประมาณ 1×0.5 มม. โคนและปลายตัด ผิวด้านบนมีขนเล็กละเอียดหนาแน่น
 เกสรเพศเมียติดที่ฐานดอกบริเวณกลางดอก รังไข่รูปทรงกระบอก ขนาดประมาณ 1×0.5 มม.
 เป็นสันเล็กน้อยตามยาวและมีขนสั้นประปราย ภายในมี 3-6 ออวูล ไม่มีก้านเกสรเพศเมีย ยอด
 เกสรเพศเมียรูปกลมแบน หนาประมาณ 0.5 มม. ลักษณะเป็นเมือกเหนียว ได้ยอดเกสรเพศเมียมี
 ขนสั้นล้อมรอบ ผลเกิดบนแกนตุ้มกลม ยาว 5-7 มม. มีขนสั้นนุ่มหนาแน่น ผลย่อยรูปกลมรี ขนาด
 ประมาณ 8×6 มม. สีเหลืองอมเขียว ภายในมี 3-5 เมล็ด ก้านผลย่อยเรียว ยาว 0.9-1.2 ซม.
 เกี้ยง เมล็ด รูปรี ขนาดประมาณ 5×4 มม. สีน้ำตาล เกี้ยง (ภาพที่ 29)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออก: นครราชสีมา, ศรีสะเกษ; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์;
 ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ), จันทบุรี, สระแก้ว;
 ภาคใต้: ปัตตานี, สุราษฎร์ธานี

การกระจายพันธุ์.- ฟิลิปปินส์, พม่า, ภูมิภาคมาเลเซีย

นิเวศวิทยา.- ที่ร่มในป่าดิบแล้ง ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเล 50-120 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- นมแมว (ประจวบคีรีขันธ์); น้ำเต้าน้อย (ปราจีนบุรี)

ประโยชน์.- ยาพื้นบ้านใช้ ราก ฝนน้ำทาแก้พิษแมลงกัดต่อย (วงศ์สฤติย์ จั๋วกุล และคณะ, 2538)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 70 (BCU), K. Worapratheep 85 (BCU), J.F.
 Maxwell 71-425 (BK), J.F. Maxwell 75-396 (BK)

2. Dasymaschalon

Dalla Torre & Harms, Gen. Siphonog.: 174. 1901; Fl. Gén. I.-C. 1: 105 t. 143

ไม้ต้นขนาดเล็กถึงไม้พุ่ม ใบมีขนาดใกล้เคียงกัน เนื้อใบหนาค่อนข้างแผ่นหนัง มีต่อมที่ผิว
 หรือไม่มี โคนใบตรงหรือเบี้ยว เส้นใบแบบขนนก ดอกเดี่ยวออกที่ปลายยอดและตามกิ่ง หรือออกที่
 ชอกใบ กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเล็กน้อย กลีบดอกมี 3 กลีบ แยกอิสระ อวบน้ำ ร่วงง่าย ไม่มีก้าน
 กลีบ เกสรเพศผู้ขนาดเท่ากัน ไม่มีก้านชูอับเรณู ผลย่อยแบบผลมีเนื้อหลายเมล็ด แต่ละผลมี 1-7
 เมล็ด มีรอยคอดระหว่างเมล็ด

Dasymaschalon lomentaceum Finet & Gagnep., Bull. Soc. Bot. France 53. Mem. 4: 143.
 t.20B. 1906; Craib, Fl. Siam. En. 1: 40. 1925; Gagnep., Fl. Gén. I.-C. 1: 105. t. 143.

ไม้พุ่ม สูง 1-2 เมตร กิ่งอ่อนมีขนนุ่มกระจายห่าง กิ่งแก่เกลี้ยง ใบรูปรีแกมรูปใบหอกหรือรูปขอบขนาน ขนาด 4.7-11.3 x 2-5 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบกลมหรือหยักเว้าตื้นๆ ผิวใบด้านบนสีเขียวซีด เกลี้ยง ผิวใบด้านล่างเป็นนวล เกลี้ยง เส้นใบแบบขนนก ปลายเส้นโค้งจรดกันใกล้ขอบใบ เส้นแขนงใบ 8-11 คู่ ก้านใบยาว 2-3 มม. มีขนสั้นกระจายทั่ว ดอกออกที่ปลายยอดและตามกิ่ง ก้านดอกยาว 2-3 มม. มีขนยาวนุ่มหนาแน่น ใบประดับรูปใบหอก ขนาดประมาณ 2.5 x 1.5 มม. ผิวด้านบนอกมีขนยาวนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง กลีบเลี้ยงแยกอิสระ รูปสามเหลี่ยมกว้าง ขนาดประมาณ 3 x 3 มม. ผิวด้านบนอกมีขนบางประปราย ผิวด้านในเกลี้ยง กลีบดอกรูปใบหอกแกมรูปไข่ ขนาด 1.3-1.8 x 0.5-0.8 ซม. สีขาวนวลอมเหลือง ปลายแหลม ขอบกลีบซ้อนเหลื่อมกัน เนื้อกลีบหนา ผิวด้านบนอกมีขนละเอียดกระจายทั่ว ผิวด้านในเกลี้ยง เกสรเพศผู้ แยกอิสระ ก้านชูอับเรณูสั้น อับเรณูรูปทรงกระบอก ขนาดประมาณ 2 x 1 มม. ติดบนแกนอับเรณูรูปใบหอกกลับ ขนาดประมาณ 3.5 x 0.5 มม. ผิวด้านบนเกลี้ยง เกสรเพศเมียจำนวนมาก ติดที่ฐานดอกบริเวณกลางดอก รังไข่รูปทรงกระบอก ขนาดประมาณ 2-2.5 x 0.8 มม. มีขนยาวนุ่มหนาแน่น สีน้ำตาล ก้านเกสรเพศเมียค่อนข้างแบน โคนแคบ ค่อยๆ กว้างขึ้นไปหาปลาย ยาว 1.2-1.3 มม. มีขนประปราย ยอดเกสรเพศเมียแบน ปลายกลม ขนาดประมาณ 0.3 มม. มีตุ่มหนามเล็กๆ ทั่วไป ผลเกิดบนแกนตุ่มกลม ยาว 3-6 มม. มีขนแข็งกระจายทั่ว ผลย่อยรูปทรงกระบอก ขนาด 2.5-3 x 0.5-0.7 ซม. ผลอ่อนสีเขียวอ่อน ผลแก่สีแดงอมม่วง ภายในมี 1-5 เมล็ด ก้านผลย่อยสั้น ยาว 1-1.5 มม. เกลี้ยง (ภาพที่ 30)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: มหาสารคาม, นครพนม, หนองคาย; ภาคตะวันออก: บุรีรัมย์, ศรีสะเกษ, สุรินทร์; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ)

การกระจายพันธุ์.- ภูมิภาคอินโดจีน, กัมพูชา

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้ง ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเล 50-100 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- ติดต่อ, ไปรงกิว (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ); เยี้ยวแมว (มหาสารคาม)

ประโยชน์.- ยาพื้นบ้านอีสานใช้ ลำต้น ผสมลำต้นพืพ่ายและลำต้นกันแสง ต้มน้ำดื่ม แก้ปวดเมื่อย เคล็ดขัดยอก (วงศ์สฤติย์ ฉั่วกุล และคณะ, 2543)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 78 (BCU), K. Worapratheep 89 (BCU), D.J. Collins 940 (BK)

3. Polyalthia

Blume, Fl. Javae, Annonaceae 68, t. 33-34, 36 B-C. 1829; Huber in Fl. Ceylon 5: 31. 1985.

ไม้ต้นขนาดเล็กหรือไม้พุ่ม กิ่งอ่อนมีขนสั้นนุ่ม เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นหนัง เส้นใบแบบขนนก ดอกออกเป็นช่อที่ซอกใบ ไร่ก้านหรือมีก้านช่อดอกสั้นๆ หรือออกเป็นดอกเดี่ยว 1-2 ดอกที่ซอกใบ ตรงข้ามใบ หรือออกเป็นกระจุกตามลำต้นและกิ่ง มีก้านดอกยาวหรือสั้น กลีบเลี้ยงร่วงง่าย กลีบดอกมี 6 กลีบ ขนาดใกล้เคียงกัน เรียงเป็นสองวง วงละ 3 กลีบ แยกอิสระ อวบน้ำ ร่วงง่าย ไม่มีก้านกลีบ ขอบเรียบ เกสรเพศผู้มีก้านชูอับเรณูสั้นมากหรือไม่มี ขนาดใกล้เคียงกัน ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อันหรือไม่มี ผลมีเนื้อหลายเมล็ด แต่ละผลย่อยมี 1-5 เมล็ด

Polyalthia cerasoides (Roxb.) Benth. ex Bedd., Pl. Ind. Or. 17. 1870; Hook.f., Fl. Br. Ind. 1: 63. 1872; Kurz, For. Fl. Br. Burma 1: 38. 1877; Craib, Fl. Siam. En. 1: 41. 1925; Huber in Fl. Ceylon 5: 35. 1985; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 55. 1994.-*Uvaria cerasoides* Roxb., Pl. Corom. 1: 30. 1795.

ไม้ต้น สูง 8-12 เมตร กิ่งอ่อนมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยง ใบรูปใบหอกกลับแกมรูปขอบขนาน รูปใบหอก หรือรูปไข่ ขนาด 4.7-14 x 2.1-4.3 ซม. ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม โคนใบกลมหรือเว้าเล็กน้อย ผิวใบด้านบนเกลี้ยง มีขนสั้นกระจายตามเส้นกลางใบ ผิวใบด้านล่างเกลี้ยง มีขนเล็กน้อยตามเส้นกลางใบและเส้นแขนงใบ เส้นแขนงใบ 7-12 คู่ ก้านใบยาว 2-3 มม. มีขนสั้นกระจายทั่ว ดอกเดี่ยว ออกที่ซอกใบ ก้านดอกยาว 1.6-2.1 ซม. มีขนสั้นหนาแน่น ใบประดับรูปไข่ ขนาดประมาณ 5 x 3.5 มม. ปลายแหลม ขอบเรียบ ผิวด้านบนมีขนสั้นหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเล็กน้อยที่โคน สีเขียวอ่อน แฉกกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 4 x 4 มม. ผิวด้านบนมีขนยาวกระจายทั่ว ผิวด้านในเกลี้ยง กลีบดอกรูปไข่แกมรูปขอบขนาน ขนาด 7-15 x 5-8 มม. ปลายแหลม ขอบเรียบ สีเหลือง หนา ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน เกสรเพศผู้แยกอิสระ ก้านชูอับเรณูสั้น อับเรณูรูปทรงกระบอก ยาวประมาณ 1 มม. เป็น 2 พู แตกตามยาว ติดบนแกนอับเรณูรูปใบหอกกลับ ขนาด 1.8-2 x 0.9-1 มม. โคนสอบ ปลายตัด ปลายอับเรณูถูกคลุมด้วยแกนอับเรณูที่โค้งลงมา ผิวด้านบนเกลี้ยง เกสรเพศเมียจำนวนมาก ติดที่ฐานดอกบริเวณกลางดอก รังไข่รูปทรงกระบอก ขนาดประมาณ 1.5 x 0.8 มม. มีขนนุ่มหนาแน่น ภายในมี 1 ออวูล ไม่มีก้านเกสรเพศเมีย ยอดเกสรเพศเมียรูปไข่กลับ หนาประมาณ 1 มม. มีขนสั้น

แทรกทั่วไป ผลเกิดบนแกนตุ้มกลม ยาว 2-3 ซม. เกือบ ผลย่อยรูปกลม ขนาด 8-10 มม. ปลาย
ผลเป็นติ่งเล็กๆ ผลอ่อนสีเขียวอมเหลือง ผลแก่สีแดง ภายในมี 1 เมล็ด ก้านผลย่อยเรียว ยาว
ประมาณ 2 ซม. ผิวเกลี้ยง (ภาพที่ 31)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: แม่ฮ่องสอน, ลำพูน, พิชณุโลก, นครสวรรค์; **ภาคตะวันออกเฉียง**
เหนือ: เพชรบูรณ์, ขอนแก่น; **ภาคตะวันออก:** นครราชสีมา, ชัยภูมิ; **ภาคตะวันตก**
เฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์, ราชบุรี; **ภาคกลาง:** สระบุรี; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:**
ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย), ระยอง

การกระจายพันธุ์.- ไทหล้า, ยูนนาน, กัมพูชา, อินเดีย, ลาว, พม่า, เวียดนาม

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้ง ที่สูงจากระดับน้ำทะเล 30-120 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- กะเจียน, พญาธำ (ชลบุรี); คำสามซีก (เชียงใหม่); แควง (ราชบุรี); จันทน์ดง,
ทรายเด่น (ขอนแก่น); โมดตง (ระยอง); สะบันงาป่า (ภาคเหนือ); เหลือง (ลำปาง)

ประโยชน์.- เนื้อไม้ใช้ทำด้ามเครื่องมือเกษตรกรรมทั่วไป รากและเปลือกใช้เป็นยาแก้ไข้ (จำลอง
เพ็งคล้าย, 2538), แพทย์ชนบทใช้รากต้มกินเป็นยากระษัย เปลือกเข้ายาพื้นเมือง
บางชนิด (บุศบรรณ ณ สงขลา, 2525)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 87 (BCU), K. Worapratheep 94 (BCU), K.
Worapratheep 116 (BCU), Put 2753 (BK), S. Homchurn 11
(BCU), J.F. Maxwell 76-154 (BK)

APOCYNACEAE

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้เลื้อย มีน้อยที่เป็นไม้ล้มลุก ทุกส่วนของต้นมีน้ำยางขาวขุ่น ใบเดี่ยว
เรียงตรงข้าม มีน้อยที่เรียงเป็นวงรอบข้อหรือเรียงเวียน ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ปลายยอด
หรือซอกใบ ดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมีหรือสมมาตรด้านข้างเล็กน้อย กลีบเลี้ยงและกลีบ
ดอกมีอย่างละ 5 กลีบ มีน้อยที่มี 4 กลีบ กลีบเลี้ยงส่วนใหญ่มีระยางค์ที่สร้างสารเหนียว (colleter)
อยู่ภายใน กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูปดอกเข็ม รูปกรวย รูปคนโท หรือรูปกงล้อ แฉกกลีบดอกซ้อน
ทับเวียนไปทางซ้ายหรือทางขวาในดอกตูม เกสรเพศผู้เชื่อมติดกับหลอดกลีบดอก อยู่ภายในหรือ
ยื่นพ้นปากหลอดกลีบดอก อับเรณูรูปหัวลูกศรหรือรูปไข่ แยกอิสระหรือเชื่อมติดกับยอดเกสรเพศ
เมีย มีจำนวนดอกหรือไม่มี รังไข่เหนือวงกลีบหรือกึ่งใต้วงกลีบ มี 2 คาร์เพล แยกอิสระ แต่ละคาร์
เพลมีอวุล 1-จำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง ผลมีเนื้อหลายเมล็ด ผล

แห้งแตก หรือผลแตกแนวเดียว เมล็ดมักมีเยื่อหุ้ม มีปีก มีขอบเป็นขนครุย หรือมีกระจุกขนที่ปลายยอดหรือที่ฐาน

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. กิ่งก้านไม่มีหนาม ผลแห้งแตกแนวเดียวออกเป็นคู่.....1. *Aganosma*
 1. กิ่งก้านมีหนาม ผลสดมีเนื้อหลายเมล็ด.....2. *Carissa*

1. *Aganosma*

(Blume) G. Don, Gen. Syst. 4: 77. 1837; Middleton in Fl. Thai. 7(1): 104. 1999.

ไม้เลื้อย ใบเรียงตรงข้าม มักมีต่อมอยู่ที่สันระหว่างก้านใบ ช่อดอกแบบช่อกระจุกออกคล้ายช่อแยกแขนง ออกที่ปลายยอดหรือบางครั้งออกที่ซอกใบ กลีบเลี้ยงรูปไข่แคบถึงรูปแถบ ภายในมีระยะยงที่สร้างสารเหนียวจำนวนมากหรือไม่มี แฉกกลีบดอกซ้อนทับเวียนไปทางขวาในดอกตูม เกสรเพศผู้ติดกับหลอดกลีบดอกบริเวณโคนหลอด ก้านชูอับเรณูสั้นหรือไม่มีก้านชูอับเรณู อับเรณูรูปหัวใจเชื่อมติดกับยอดเกสรเพศเมีย ฐานฐานดอกรูปวงแหวนหรือหยักเป็น 5 แฉก รังไข่มี 2 คาร์เพล แยกอิสระ มีขนสั้นนุ่มหรือเกลี้ยง มีก้านเกสรเพศเมียเชื่อมติดกันเป็นอันเดียว มีออวูลจำนวนมาก ผลแห้งแตกแนวเดียว ออกเป็นคู่ รูปยาว เมล็ดแบน มีกระจุกขนที่ปลาย

Aganosma marginata (Roxb.) G. Don, Gen. Syst. 4: 77. 1837; Kurz, Fl. Burma 2: 186. 1877; Hook.f., Fl. Br. Ind. 3: 663. 1882; Ridl., Fl. Mal. Pen. 2: 365. 1923; Pitard, Fl. Gén. I.-C. 3: 1222. 1933; Kerr, Fl. Siam. En. 2: 468. 1939; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 237. 1965; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 60. 1994; Li et al., Fl. China 16: 168. 1995; Middleton in Fl. Thai. 7(1): 106. 1999.-*Echites marginata* Roxb., Fl. Ind. ed. 2, 2: 16. 1832.-*Aganosma velutina* A.DC. in DC., Prod. 8: 434. 1844; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 238. 1965.

ไม้เลื้อย กิ่งอ่อนมีขนสั้นเล็กน้อย กิ่งแก่เกลี้ยง มีช่องอากาศอยู่ทั่วไป ใบ รูปขอบขนานขนาด 3.4-9.5 x 1.3-3 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนา ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้ม เป็นมัน เกลี้ยง บริเวณเส้นกลางใบมีขนสั้นกระจายห่าง ผิวใบด้านล่างสีเขียวอ่อน

เกลี้ยง บริเวณเส้นกลางใบตอนโคนมีขนเล็กน้อย เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 8-10 คู่ มีเส้นขอบในห่างจากขอบใบ 2-3 มม. ก้านใบยาว 5-7 มม. เป็นร่องด้านบนและมีขนสั้นนุ่มกระจายทั่ว ระหว่างก้านใบตอนโคนมีต่อมรูปใบหอก ขนาดประมาณ 0.8 มม. ปลายแหลม **ช่อดอก** ขนาด 6-9 ซม. ออกที่ปลายยอดหรือซอกใบใกล้ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 2-4 ซม. เกลี้ยง **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 4-5 มม. เกลี้ยง ใบประดับย่อยรูปใบหอก ขนาดประมาณ 4×1 มม. ปลายด้านบนมีขนเล็กน้อย ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ เชื่อมติดกันที่โคนเล็กน้อย ปลายแยกเป็นแฉกรูปใบหอก ขนาดประมาณ 5×1.8 มม. สีเขียว ปลายแหลม มีขนสั้นกระจายทั่วทั้งสองด้าน **กลีบดอก** 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูปดอกเข็ม ยาวประมาณ 5.5 มม. สีขาว ผิวด้านนอกเกลี้ยง ผิวด้านในมีขนนุ่มหนาแน่นบริเวณโคนหลอด แฉกกลีบดอกรูปแถบ ขนาดประมาณ 10×1.5 มม. ปลายแหลมหรือมน ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **เกสรเพศผู้** 5 อัน ติดเหนือโคนหลอดกลีบดอกขึ้นมาประมาณ 2.5 มม. อับเรณูขนาดประมาณ 3×0.5 มม. **เกสรเพศเมีย** รั้งไข่อูรูปขอบขนาน ยาวประมาณ 1.2 มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียกับยอดเกสรเพศเมียยาวรวมกันประมาณ 2.5 มม. เกลี้ยง **ผล** แห้งแตกแนวเดียว ออกเป็นคู่ รูปทรงกระบอกยาว ขนาด $13-30 \times 0.5-0.7$ ซม. โค้งออก ปลายผลเชื่อมติดกัน ผิวเกลี้ยง **เมล็ด** รูปแถบ ขนาดประมาณ 7.5×1 มม.แบน มีกระจุกขนสีขาวที่ปลาย (ภาพที่ 32)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: แม่ฮ่องสอน, เชียงใหม่, ลำพูน, แพร่, นครสวรรค์; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: เพชรบูรณ์, เลย, อุดรธานี, สกลนคร, ขอนแก่น; ภาคตะวันออก: ชัยภูมิ, นครราชสีมา, บุรีรัมย์, ศรีสะเกษ, อุบลราชธานี; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, ราชบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สระบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ปราจีนบุรี, ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ), ระยอง, จันทบุรี, ตราด; ภาคใต้: ชุมพร, ระนอง, สุราษฎร์ธานี, กระบี่, นครศรีธรรมราช, ตรัง, สงขลา, สตูล

การกระจายพันธุ์.- จีน, อินเดีย, เนปาล, ภูฏาน, บังกลาเทศ, พม่า, ภูมิภาคอินโดจีน, ภูมิภาคมาเลเซีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นเลื้อยพันต้นไม้ขึ้นตามชายป่าดิบแล้ง ที่โล่งแจ้งทั่วไป

ชื่อพื้นเมือง.- เครือไต้ตัน (หนองคาย); เตือดิน, เตื่อเถา, เตื่อเครือ, เตื่อไม้, **โมกเครือ** (ภาคเหนือ); ไต้ตัน (นครราชสีมา); ย่านเดือยบิด (สุราษฎร์ธานี); เตือยดิบ (กระบี่); เตือยดิน (ประจวบคีรีขันธ์); ไต้ตัน (นครราชสีมา); มะเตื่อเถา (ราชบุรี, ภาคเหนือ); พิษ (ภาคกลาง); มะเตือดิน (ทั่วไป)

ประโยชน์.- ตำรายาไทยใช้ ต้น เข้ายารักษาประดง แก้กพิษฝีมายใน ยาพื้นบ้านใช้ ต้น ผสมกับผลมะตูมอ่อน เถาสิงโตทั้งต้นและว่านมหากาฬทั้งต้น ต้มน้ำดื่มรักษาเบาหวาน ราก

บำรุงกำลังตอนพื้นไร่ แก้ไตและตับพิการ บำรุงและขับระดู หรือผสมกับแก่นลิ้นทม ต้มน้ำดื่ม เป็นยาระบาย ใบ แก้เมื่อยขบ เข้ายาตำรึกษาฝีและริดสีดวงทวาร (วงศ์ สติชัย ฉั่วกุล และคณะ, 2538)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 90 (BCU), K. Worapratheep 117 (BCU), O. Thaithong 1015 (BCU), J.F. Maxwell 71-159 (BK), J.F. Maxwell 72-203 (BK)

2. Carissa

L., Mant. Pl. 1: 7. 1767 nom. cons.; Middleton in Fl. Thai. 7(1): 10. 1999.

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก กิ่งก้านมีหนามแหลม ใบเรียงตรงข้าม มีต่อมที่ซอกใบหรือไม่มี ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ปลายยอดหรือซอกใบ ภายในกลีบเลี้ยงไม่มีระยางค์ที่สร้างสารเหนียว แฉกกลีบดอกซ้อนทับเวียนไปทางขวาในดอกตูม หรือบางชนิดเวียนไปทางซ้าย หลอดกลีบดอกรูปดอกเข็ม เกสรเพศผู้อยู่ภายในหลอดกลีบดอก ก้านชูอับเรณูรูปเส้นด้าย สั้น อับเรณูรูปไข่ถึงรูปขอบขนาน แยกอิสระจากเกสรเพศเมีย ไม่มีจานฐานดอก รังไข่เชื่อมติดกัน มี 2 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียรูปเส้นด้าย ผลสดมีเนื้อหลายเมล็ด ภายในมี 4 เมล็ด เมล็ดรูปรีแบน

Carissa spinarum L., Mant. Pl. 2: 559. 1771; Li et al., Fl. China 16: 146. 1995; Middleton in Fl. Thai. 7(1): 11. 1999.-*C. cochinchinensis* Pitard, Fl. Gén. I.-C. 3: 1112. 1933; Kerr, Fl. Siam. En. 2: 427, 1939.-*C. laotica* var. *ferruginea* Kerr, Fl. Siam. En. 2: 428. 1939.

ไม้พุ่ม สูง 2-3 เมตร กิ่งอ่อนมีขนตรงหรือโค้งเล็กน้อยกระจายห่าง กิ่งแก่เกลี้ยง ใบ รูปไข่แกมรูปรีหรือเกือบกลม ขนาด 2-6 x 1.5-4.4 ซม. ปลายใบเรียวแหลม มีติ่งหนาม โคนใบสอบเรียวหรือกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาค่อนข้างแผ่นหนัง ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้ม เป็นมัน เกลี้ยง ผิวใบด้านล่างสีจางกว่า เกลี้ยง เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 3-5 คู่ ก้านใบยาว 1.5-3 มม. เกลี้ยง หูใบรูปใบหอก ขนาดประมาณ 0.4 มม. ช่อดอก ขนาด 2-2.5 ซม. ออกที่ปลายยอดและซอกใบ ก้านช่อดอกยาวประมาณ 7 มม. มีขนประปราย ดอกย่อย ก้านดอกย่อยยาว 2.5-4 มม. มีต่อมเล็กๆ กระจายห่างทั่วทั้งก้านดอกและมีขนสั้นแทรกเล็กน้อย ใบประดับย่อยรูปใบหอก ขนาด 1.5-2 x 0.4-0.5 มม. ขอบเป็นชายครุย ปลายแหลมหรือเรียวแหลมเป็นหาง ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบเลี้ยง 5 กลีบ เชื่อมติดกันที่โคนเล็กน้อย ปลายแยกเป็นแฉกรูปใบหอกแกมรูปไข่ ยาว 2-2.5 มม. สี

เขียว ปลายเรียวแหลม ขอบมีขนครุยเล็กน้อย ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **กลีบดอก** 5 กลีบ เชื่อมติดกัน เป็นรูปดอกเข็ม ยาว 9-11 มม. สีขาว บริเวณกลางหลอดพองออก ผิวด้านนอกเกลี้ยง ผิวด้านในมี ขนสั้นกระจายห่างบริเวณครึ่งบนของหลอดกลีบดอก แฉกกลีบดอกรูปขอบขนาน ขนาด 9-10 x 2.5-3 มม. ปลายแฉกเรียวแหลม โคนแฉกซ้อนเหลื่อมเล็กน้อย ผิวด้านบนมีขนบางนุ่มกระจายห่าง ตั้งแต่บริเวณโคนแฉกจนถึงครึ่งหนึ่งของความยาวแฉก ผิวด้านล่างเกลี้ยง มีเส้นลายกลีบตามยาว 7 เส้น **เกสรเพศผู้** 5 อัน ติดเหนือโคนหลอดกลีบดอกขึ้นมาประมาณ 5.5 มม. ก้านชูอับเรณูยาว ประมาณ 0.3 มม. อับเรณูรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 1.9 x 0.6 มม. **เกสรเพศเมีย** รั้งไข่อูรูป กววยแคว ขนาดประมาณ 1.5 x 0.7 มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียกับยอดเกสรเพศเมียยาวรวม กันประมาณ 4 มม. เกลี้ยง **ผล** รูปไข่แกมรูปรี ขนาด 1.3-1.5 x 0.6-0.8 ซม. สีเขียวอมเหลือง เกลี้ยง (ภาพที่ 33)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, ลำพูน; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: ขอนแก่น; ภาคตะวันออก: ชัยภูมิ, นครราชสีมา, สุรินทร์; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, ราชบุรี, เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: ชัยนาท, อโยธยา, สระบุรี, กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ปราจีนบุรี, ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระน้อย); ภาคใต้: นครศรีธรรมราช, สงขลา

การกระจายพันธุ์.- แพร่กระจายตั้งแต่เซเนกัลถึงนิวกาลีนีเดีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามที่โล่งแจ้งและชายป่าเหล่าใกล้ฝั่งทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- ชีแฮด (ภาคเหนือ); พรหม, **หนามพรหม** (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ภาคกลาง, ภาคตะวันออกเฉียงใต้)

ประโยชน์.- ตำรายาไทยใช้ แก่น บำรุงกำลัง ทำให้ร่างกายแข็งแรง (วงศ์สฤติย์ ฉั่วกุล และคณะ, 2538) นิยมปลูกเป็นไม้ประดับกลางแจ้ง เนื่องจากดอกมีกลิ่นหอม (อิศรา วงศ์ ชำหลวง และ วงศ์สฤติย์ ฉั่วกุล, 2542)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 97 (BCU), K. Worapratheep 120 (BCU), O. Thaithong 231 (BCU)

ASCLEPIADACEAE

ไม้ล้มลุกอายุหลายปี ไม้พุ่ม ไม้เถาเนื้อแข็ง หรือไม้ต้น บางครั้งมีลักษณะอวบน้ำ ทุกส่วนของต้นมีน้ำยางขาวขุ่น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามหรือเรียงเป็นวงรอบข้อ ไม่มีหูใบ ช่อดอกแบบช่อ

กระจุก ช่อกระจุก หรือช่อซี่ร่ม ดอกสมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันมี 5 กลีบ ขนาดสั้น ช่อดอกหรือช่อซี่ร่ม กลีบดอกเชื่อมติดกันปลายแยกเป็น 5 แฉก ช่อดอกหรือช่อซี่ร่ม มีหรือไม่มีกระจุกรอบ (corona) เกสรเพศผู้มี 5 อัน ติดที่โคนกลีบดอก ก้านชูอับเรณูสั้นหรือไม่มี เรณูอัดรวมกันเป็นก้อนคล้ายขี้ผึ้ง รังไข่กึ่งใต้วงกลีบ มี 2 คาร์เพล แยกจากกัน ก้านเกสรเพศเมีย มี 2 อัน ยอดเกสรเพศเมียขนาดใหญ่ หยักเป็น 5 พู ผลแบบผลแห้งแตกแนวเดียว (follicle) เมล็ดแบน รูปไข่ถึงรูปกลม มีกระจุกขน (coma) หรือขนเป็นเส้นไหม

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. มีกระจุกรอบ 1 วง ติดกับเกสรเพศผู้.....1. Hoya
1. มีกระจุกรอบ 2 วง วงนอกติดที่โคนกลีบดอก.....2. Sarcostemma

1. Hoya

R. Br., Prodr.: 459. 1810; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 266. 1965.

ไม้ล้มลุกเลื้อย หรือไม้พุ่ม ส่วนใหญ่เป็นพืชอิงอาศัย ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม ช่อดอกแบบช่อซี่ร่ม ออกระหว่างก้านใบ กลีบเลี้ยงมีขนาดเล็ก มีต่อมที่โคนกลีบ กลีบดอกมักอวบน้ำ จรดกันในดอกตูม มีกระจุกรอบเป็นแผ่น 5 แผ่น เชื่อมติดกับแท่งเกสรเพศผู้ ผลแบบผลแห้งแตกแนวเดียว (follicle) รูปทรงกระบอก ปลายแหลม เมล็ดมักมีพู่ขน

Hoya graveolens Kerr, Kew Bull.: 461. 1939; J.F. Maxwell, Thai For. Bull. 8: 75. 1974.

ไม้เลื้อย ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปใบหอกกลับแกมรูปไข่กลับ ขนาด 4.9-8.6 x 1.8-3.5 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนา อวบน้ำ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบมองเห็นไม่ชัด ก้านใบยาว 4-7 มม. เกลี้ยง ช่อดอกแบบช่อซี่ร่ม ขนาด 4-5.5 ซม. ออกระหว่างก้านใบ ก้านช่อดอกยาวประมาณ 1.5 ซม. เกลี้ยง ดอกย่อยทยอยบานจากโคนช่อไปหาปลายช่อได้เรื่อยๆ ก้านดอกย่อยยาว 1.3-1.5 มม. เกลี้ยง ใบประดับย่อยรูปไข่เกือบกลม ขนาดประมาณ 0.5 มม. เป็นขนครุยที่ขอบ กลีบเลี้ยง 5 กลีบ รูปใบหอก ขนาดประมาณ 1.5 x 0.8 มม. ปลายแหลม ขอบเป็นครุยเล็กน้อย ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบดอก 5 กลีบ เชื่อมติดกันที่โคนเป็นรูปถ้วยกว้าง แฉกกลีบดอกยาว 3-3.5 มม. สีขาวนวล ปลายแหลม โค้งลงเล็กน้อย ผิวด้านนอก

เกลี้ยง ผิวด้านในมีต่อมขนสั้นกระจายทั่ว **เกสรเพศผู้** แกนอับเรณูขนาดเล็ก กลุ่มเรณูรูปรี ยาวประมาณ 0.8 มม. **เกสรเพศเมีย** รั้งไข่อูปรูปไข่ ยาวประมาณ 1.5 มม. เป็น 2 พู เกลี้ยง ผลแห้งแตกแนวเดียว รูปทรงกระบอก ขนาด 9.8 x 0.5 ซม. **เมล็ด** มีพู่ขนที่ปลาย (ภาพที่ 34)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะจาน, เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ)

การกระจายพันธุ์.-

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้ง ที่ร่มและโล่งแจ้งใกล้ยอดเกาะ

ชื่อพื้นเมือง.-

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 125 (BCU), K. Worapratheep 292 (BCU), K. Larsen et al. 33634 (BKF)

2. *Sarcostemma*

R. Br., Prodr.: 463. 1810; Hook.f., Fl. Br. Ind. 4: 26. 1883; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 250. 1965.

ไม้ล้มลุกเลื้อย ใบไม่มีขน ช่อดอกแบบช่อกระจุกบนก้านช่อดอกบางๆ ออกระหว่างก้านใบ กีบเลี้ยงมี 5 กีบ ขนาดเล็ก ภายในมีต่อมที่โคนจำนวนมาก ปลายกีบแหลม กีบดอกรูปกงล้อ ปลายแยกเป็น 5 แฉก มีกระบังรอบ 2 วง วงนอกรูปวงแหวนติดที่โคนกีบดอก วงในติดที่โคนเกสรเพศผู้ เกสรเพศผู้เชื่อมติดกันที่โคนเล็กน้อย ผลแห้งแตกแนวเดียวออกเป็นคู่ ใ้คงเล็กน้อย เมล็ดมีพู่ขน

Sarcostemma brunonianum Wight & Arn., Contr. Bot. Ind.: 59. 1834; Hook.f., Fl. Br. Ind. 4: 27. 1883; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 60. 1994.

ไม้เลื้อย กิ่งก้านเป็นข้อ สีเขียว แต่ละข้อยาว 5-12 ซม. เส้นผ่านศูนย์กลางข้อ 3-4 มม. ผิวมีคราบหนวล์ ไม่มีใบ **ช่อดอก**แบบช่อซี่ร่ม ออกเป็นกระจุกตามข้อและปลายกิ่ง มีดอกย่อย 10-12 ดอก ใบประดับรูปไข่กว้าง ขนาดประมาณ 1 x 0.5 มม. ก้านดอกยาว 4-6 มม. **กีบเลี้ยง** 5 กีบ รูปไข่กว้าง ขนาดประมาณ 1.2 x 1 มม. **กีบดอก** 5 กีบ เชื่อมติดกันที่โคนเป็นรูปถ้วยกว้าง แฉกกีบดอกยาว 4.8-5 มม. สีเหลือง ปลายมน ขอบมีขนออกเล็กน้อย ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กระบังรอบวงนอกรูปวงแหวน สูงประมาณ 1 มม. ขอบหยักเล็กน้อย **เกสรเพศผู้** แกนอับเรณูยาว

ประมาณ 0.3 มม. กลุ่มเรณูรูปยาว ขนาดประมาณ 0.5 มม. โค้งเล็กน้อย แบน เกสรเพศเมีย รั้งไข่อุปสามเหลี่ยม ยาวประมาณ 0.8 มม. เป็น 2 พู เกสรตัวผู้ ค่อนข้างแบนก้านเกสรเพศเมียแยกที่โคนก้าน ตอนปลายเชื่อมติดกัน ผลแห้งแตกแนวเดียว ออกเป็นคู่ แต่ละผลรูปทรงกระบอกขนาด 7-10 x 0.4-0.5 ซม. สีเหลืองอ่อน ปลายผลแหลม เมล็ด รูปใบหอก ขนาดประมาณ 6 x 2 มม. สีน้ำตาล มีพูชนที่ปลาย ยาวประมาณ 2 ซม. สีขาวเป็นเงา (ภาพที่ 35)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออก: นครราชสีมา; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สุพรรณบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย); ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี, ตรัง

การกระจายพันธุ์.- อินเดีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นเลื้อยพันต้นไม้อื่นในป่าเหล่าและป่าดิบแล้งทั่วไป

ชื่อพื้นเมือง.- เถาติดต่อ (นครราชสีมา); เถาวัลย์ด้วน (ภาคกลาง); เถาวัลย์ยอดด้วน (ราชบุรี); เถาหูด้วน (สุพรรณบุรี); เลื่องเถา (กาญจนบุรี)

ประโยชน์.- ราก มีรสหวานมันเล็กน้อย รับประทานเป็นยาบำรุงกำลัง บำรุงตับ ปอดและหัวใจ ลำต้นแห้ง เป็นยาทำให้อาเจียน ทั้งต้น เป็นยาขม ยาเย็น ขับน้ำเหลืองเสีย (ลีนา ผู้พัฒนพงศ์, 2525)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 131 (BCU), K. Worapratheep 140 (BCU), C. Chermisrivathana 109 (BK), Put 2462 (BK)

ASTERACEAE

ไม้พุ่มหรือไม้ล้มลุก มีหัวใต้ดินหรือไม่มี ใบเดี่ยว เรียงสลับหรือตรงข้าม ไม่มีหูใบ เส้นใบแบบขนนกหรือแบบนิ้วมือ มีหรือไม่มีก้านใบ ก้านใบมักแผ่ออกเป็นครีบหรือเป็นติ่งที่โคน ขอบใบหยักเป็นพูหรือหยักซี่ฟัน บางชนิดอวบน้ำ ช่อดอกแบบช่อกระจุกแน่น (capitulum) มีดอกย่อยจำนวนมาก ประกอบด้วยดอกกลาง (disc flower) อยู่กลางช่อล้อมรอบด้วยดอกวงนอก (ray flower) ดอกเดี่ยว ดอกสมบูรณ์เพศหรือมีเพศเดียว กลีบเลี้ยงลดรูปเป็นแพปพัส (pappus) ลักษณะเป็นเส้นแข็ง ติดทนจนเป็นผล กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอด เกสรเพศผู้มี 5 อัน เชื่อมติดกันที่อับเรณู ล้อมรอบก้านเกสรเพศเมีย รั้งไข่อัดวงกลีบ มี 1 ช่อง ภายในมี 1 ออวุล ผลเป็นผลแห้งเมล็ดเดี่ยวไม่แตก (achene)

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. โคนอับเรณูรูปลูกศร, แพนพัล เรียงเป็นวงเดี่ยว.....1. *Pluchea*
 1. โคนอับเรณูมน, แพนพัล เรียง 2 วง.....2. *Vernonia*

1. *Pluchea*

Cass., Bull. Soc. Philom.: 31. 1817; Hook.f., Fl. Br. Ind. 3: 271. 1882.

ไม้พุ่ม ใบเดี่ยว เรียงสลับ ช่อกระจุกแน่นออกรวมกันเป็นช่อเชิงหลั่นหรือเป็นช่อกระจุกแน่นเดี่ยวขนาดใหญ่ ออกที่ปลายยอด วงใบประดับรูปไข่หรือรูปประฆัง ใบประดับรูปไข่กว้าง อับเรณูโคนรูปลูกศร ปลายแหลม ฐานรองดอกแบน แพนพัลตรง เรียงเป็นวงเดี่ยว ผลขนาดเล็ก มีสัน 4-5 สัน

Pluchea indica (L.) Less., Linnaea 6: 150. 1831; Hook.f., Fl. Br. Ind. 3: 272. 1882; Craib, Fl. Siam. En. 2: 266. 1939.-*Baccharis indica* L., Sp. Pl. 2: 861. 1753.

ไม้พุ่ม สูง 1.5-2 เมตร ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปไข่กลับ ขนาด 2-4 x 1-1.8 ซม. ปลายใบแหลมมีติ่งสั้นๆ โคนใบสอบ ขอบใบหยักซี่ฟัน เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 4-5 คู่ ไม่มีก้านใบ ช่อดอก ขนาด 3-4.5 ซม. ออกที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 5-6 มม. ไม่มีก้านดอก วงใบประดับเรียงซ้อนกัน 6-7 วง วงนอกรูปไข่ วงในรูปใบหอก ปลายแหลม ดอกวงนอกเป็นดอกเพศเมีย กลีบดอกยาวประมาณ 3.5 มม. ดอกวงในเป็นดอกสมบูรณ์เพศ กลีบดอกรูปหลอด ยาวประมาณ 4 มม. ปลายหยักเป็น 5 แฉก แพนพัลสีขาวแผ่กว้าง โคนอับเรณูรูปหัวลูกศรสั้น ก้านชูเกสรเพศเมียตอนปลายแยกเป็นสองแฉกสั้นๆ ผลแห้งรูปทรงกระบอก ยาวประมาณ 0.6 มม. (ภาพที่ 36)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: อุตรธานี, ขอนแก่น; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ), จันทบุรี, ตราด; ภาคใต้: ระนอง, ตรัง, สงขลา

การกระจายพันธุ์.- อินเดีย, ภูมิภาคอินโดจีน

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าชายเลนใกล้ฝั่งทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- ขลุ (ภาคใต้); ขลุ (ภาคกลาง); หนวดงั่ว, หนวดจิ้ง, หนวดงั่ว, หนวดงั่ว (อุตรธานี)

ชื่อสามัญ.- Indian Marsh Fleabane

ประโยชน์.- ใช้ทั้งต้นต้มกินเป็นยาขับปัสสาวะ แก้เบาหวาน ใช้ต้มน้ำอาบแก้ผื่นคัน น้ำคั้นใบสด รักษาโรคผิวหนังด้วย (วงศ์สฤติย์ ฉั่วกุล และคณะ, 2540)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 96 (BCU), Sumalee 1 (BCU)

2. Vernonia

Schreber, Gen. 2: 541. 1791, nom. cons.; Hook.f., Fl. Br. Ind. 3: 229. 1882; Gagnep., Fl. Gén. I.-C. 3: 462. 1924; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 371. 1965.

ไม้ล้มลุกปีเดียวหรือหลายปี หรือไม้พุ่ม หรือไม้ต้น ใบเดี่ยว เรียงสลับ ช่อดอกแบบช่อกระจุกหรือช่อแยกแขนง วงใบประดับรูปไข่หรือรูปครึ่งวงกลม ใบประดับเรียงซ้อนเหลื่อม ใบประดับชั้นในยาวที่สุด กลีบดอกสีขาวหรือสีม่วง หลอดกลีบดอกรูปหลอดแกมรูประฆัง ปลายแยกเป็น 5 แฉก แฉกเป็นขนสีแดงหรือค่อนข้างขาว เรียง 2 วง อับเรณูโคนมน ปลายแหลม ฐานรองดอกแบน ผลรูปขอบขนาน มีสัน 5-10 สัน

Vernonia elliptica DC. in Wight, Contrib. 5.-V. *elaegnifolia* DC., Prodr. 5: 22.; Hook.f., Fl. Br. Ind. 3: 237. 1882; Gagnep., Fl. Gén. I.-C. 3: 476. 1924.

ไม้พุ่มเลื้อย ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปรีหรือรูปใบหอกกลับแกมรูปไข่กลับ ขนาด 3-9 x 1.3-3.8 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ขอบใบเรียบหรือหยักซี่ฟันห่างๆ เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านล่างมีขน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 8-9 คู่ ก้านใบยาว 5-6 มม. ช่อดอก ขนาด 9-12 ซม. ออกที่ซอกใบและปลายยอด ใบประดับ รูปรี ยาว 1-4 มม. ปลายมน มีขนสั้น เรียงเป็นหลายวง กลีบดอกรูปหลอด ปลายหยักเป็นแฉกรูปขอบขนาน อับเรณูตอนโคนเป็นหัวลูกศร ก้านเกสรเพศเมียแยกเป็นสองแฉก แฉกเป็นขนสีขาวยาว ผลแห้ง มี 5 สัน ผิวเกลี้ยง (ภาพที่ 37)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: ขอนแก่น; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: อยุธยา, สระบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย)

การกระจายพันธุ์.- พม่า, อินเดีย, ภูมิภาคอินโดจีน

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้งและป่าเชิงเขาที่โล่งแจ้ง

ชื่อพื้นเมือง.- ข้าหมักหลอด (หนองคาย); ตานค้อน (สุราษฎร์ธานี); ตานหม่น (นครศรีธรรมราช);
ตานหม่อน (ภาคกลาง); ลีควนยู (กรุงเทพมหานคร)

ประโยชน์.- ราก ดอก และใบ แก้ตามขาในเด็ก รักษาฝี (พร้อมจิต ศรีลัมพ์ และคณะ, 2535)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 119 (BCU), K. Worapratheep 138 (BCU), K. Worapratheep 142 (BCU), T. Jonganurak 288 (BCU)

BORAGINACEAE

ไม้ล้มลุก ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น มักมีขนสากหรือขนแข็งเอน ใบเดี่ยว เรียงสลับ เรียงตรงข้าม หรือออกเป็นกระจุก ขอบใบเรียบหรือจักฟันเลื่อยตื้นๆ เส้นใบแบบขนนก ไม่มีหูใบ ช่อดอกแบบช่อวงแฉกเดี่ยว (helicoid cyme) หรือช่อวงแฉกคู่ (scorpioid cyme) บางครั้งดูคล้ายเป็นช่อเชิงหลั่น ช่อแยกแขนง ช่อกระจุก ช่อเชิงลด หรือเป็นกลุ่มแน่น มีบ้างที่เป็นดอกเดี่ยว ไม่มีใบประดับและใบประดับย่อย ดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงแยกอิสระหรือเชื่อมติดกันที่โคน กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูปดอกเข็ม รูปกรวย หรือรูปประฆัง มักมีเกสรที่บริเวณคอหลอดดอก เกสรเพศผู้มีจำนวนเท่ากับแฉกกลีบดอก ติดเหนือกลีบดอกและเรียงสลับกับแฉกกลีบดอก อับเรณูเป็น 2 พู แตกตามยาว รังไข่เหนือวงกลีบ มี 2 คาร์เพลเชื่อมติดกัน เรียบหรือหยักเป็น 2 หรือ 4 พู ภายในมี 2 หรือ 4 ช่อง แต่ละช่องมี 1-2 ออวูล พลาเซนทารอบแกนร่วม ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ยอดเกสรเพศเมียมี 1, 2 หรือ 4 อัน ผลเปลือกแข็งเมล็ดเดี่ยวหรือผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง เมล็ดมีหรือไม่มีเอนโดสเปิร์ม เอ็มบริโอตรงหรือโค้ง

Cordia

L., Sp. Pl. 1: 190. 1753; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 1965; Nowicke & Miller in Fl. Ceylon 7: 8. 1991.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม ใบเรียงสลับ บางครั้งเรียงตรงข้าม มีก้านใบ ช่อดอกแบบช่อกระจุกดูคล้ายเป็นช่อเชิงหลั่น ช่อแยกแขนง ช่อเชิงลด หรือเป็นกลุ่มแน่น ออกที่ซอกใบ กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นหลอดหรือรูปประฆัง ปลายหยักเป็น 2-6 แฉก ขนาดไม่เท่ากัน และขยายขนาดเมื่อเป็นผล กลีบดอกเชื่อมติดกัน ปลายหยักเป็น 4-7 แฉก ไม่มีเกสรที่บริเวณคอหลอดดอก เกสรเพศผู้ติดที่

บริเวณใกล้ปากหลอดหรือต่ำกว่า อับเรณูรูปขอบขนานถึงรูปรี จานฐานดอกรูปวงแหวน รั้งไข่เรียบ เกลี้ยง มี 4 ช่อง ยอดเกสรเพศเมียมี 4 อัน รูปกระบอง รูปเส้นด้าย หรือคล้ายจาน ผลเมล็ดเดี่ยว แข็ง

Cordia subcordata Lam., Tab. Enc. 1: 421. 1792; Parkins., For. Fl. Andam.: 211. 1923; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 1965; Nowicke & Miller in Fl. Ceylon 7: 9. 1991.

ไม้ต้นขนาดกลาง สูง 4-6 เมตร ใบเรียงสลับ รูปเกือบกลมหรือรูปไข่ ขนาด 6-18 x 4.6-12.8 ซม. ปลายใบเรียวแหลมหรือแหลม โคนใบตัดหรือเบี้ยว ขอบใบเรียบ เนื้อใบบาง ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างเกลี้ยง มีขนนุ่มหนาแน่นที่ซอกระหว่างเส้นกลางใบกับเส้นแขนงใบ เส้นแขนงใบ 5-8 คู่ ก้านใบยาว 1.7-4 ซม. เกลี้ยง **ช่อดอก**แบบช่อกระจุกคล้ายช่อเชิงหลั่น ออกที่ซอกใบ มีดอกย่อย 3-10 ดอก ก้านช่อดอกสีเขียว เกลี้ยง **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 2 มม. เกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปประซัง ขนาดประมาณ 1.3 x 0.6 ซม. สีเขียว ผิวด้านบนนอกเกลี้ยง ผิวด้านในมีขนแข็งกระจายทั่ว ปลายหยักเป็นแฉกตื้นๆ แฉกกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยม ขนาด 1.5-2.5 มม. สีเขียว ผิวด้านบนนอกเกลี้ยง ผิวด้านในมีขนแข็งหนาแน่น **กลีบดอก** 6-7 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปดอกเข็ม ขนาดประมาณ 2.4 x 0.4 ซม. สีส้ม ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน แฉกกลีบดอกรูปเกือบกลม ขนาดประมาณ 7-10 มม. ซ้อนเหลื่อมกันเล็กน้อย สีส้ม แผ่นกลีบเป็นรอยย่นตามยาว ขอบกลีบบางและยับย่น ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **เกสรเพศผู้** 6-7 อัน เชื่อมติดกับหลอดกลีบดอกบริเวณใกล้ปากหลอด ก้านชูอับเรณูยาว 4.5-5 มม. เกลี้ยง ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 3 x 1 มม. เป็น 2 พู แตกตามยาว ขอบจานฐานดอกหยักเป็นพู หนาประมาณ 0.5 มม. เกลี้ยง **เกสรเพศเมีย** รั้งไข่รูปไข่กว้าง ขนาดประมาณ 2 มม. แต่ละช่องในรั้งไข่มี 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 2 มม. บิดเป็นเกลียว เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียรูปกระบอง ตรง ค่อนข้างแบน ยาว 3-4 มม. เกลี้ยง **ผล** ไม่พบ (ภาพที่ 38)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ); ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี, พังงา

การกระจายพันธุ์.- ไทหล้า, อินเดีย, อินโดนีเซีย, เวียดนาม, ชายฝั่งตะวันออกของแอฟริกา, หมู่เกาะแปซิฟิก

นิเวศวิทยา.- ขึ้นบริเวณหาดทรายริมทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- หมันทะเล (ภาคตะวันออกเฉียงใต้)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 64 (BCU), Herb. Trip 885 (BCU), C. ChermSirivathana 1221 (BK), J.F. Maxwell 71-429 (BK)

CAPPARACEAE

ไม้ต้น ไม้พุ่ม ไม้ล้มลุก หรือไม้เลื้อย มีเกล็ดหุ้มยอด (cataphyll) หรือไม่มี ใบเดี่ยวหรือใบประกอบแบบนิ้วมือ มี 3-7 ใบย่อย เรียงสลับ มีหูใบขนาดเล็กหรือไม่มีหรือหูใบเปลี่ยนรูปเป็นหนาม ดอกเดี่ยวหรือช่อดอกแบบช่อกระจุก ช่อเชิงหลั่น ช่อซี่ร่ม หรือดอกเดี่ยวออกเป็นกระจุก ออกที่ปลายยอดหรือซอกใบ ดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรด้านข้าง กลีบเลี้ยงมี 4-6 กลีบ แยกอิสระหรือเชื่อมติดกัน กลีบดอกมี 4 กลีบ หรือไม่มีกลีบดอก เกสรเพศผู้มี 6 อัน ถึงจำนวนมาก มักเกิดบนก้านชูเกสรร่วม (androgynophore) ขนาดสั้นหรือยาว ก้านชูอับเรณูแยกอิสระ รูปเส้นด้าย อับเรณูมี 2 พู ติดกับก้านชูอับเรณูที่ด้านหลัง หันเข้า แตกตามยาว รังไข่เหนือวงกลีบ ไม่มีก้านหรือเกิดบนก้านชูเกสรเพศเมีย (gynophore) มี 1-3 ช่อง พลาเซนตาตามแนวตะเข็บ ออวูลมีจำนวนน้อยถึงจำนวนมาก ผลมีเนื้อหลายเมล็ดหรือผลแห้งแตก มีก้านผลที่เกิดจากก้านดอกย่อยร่วมกับก้านชูเกสรเพศเมีย เมล็ดมี 1-จำนวนมาก

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. ใบเดี่ยว มีหูใบที่เปลี่ยนรูปไปเป็นหนาม.....1. Capparis
1. ใบประกอบแบบนิ้วมือ มีหูใบขนาดเล็กหรือไม่มีหูใบ
 2. ไม้ล้มลุก มีกลีบดอก ผลแห้งแตก รูปทรงกระบอก.....2. Cleome
 2. ไม้ต้น ไม่มีกลีบดอก ผลมีเนื้อหลายเมล็ด รูปกลมหรือรูปรี.....3. Maerua

1. Capparis

L., Sp. Pl. 1: 503. 1753; Chayamarit in Fl. Thai. 5(3): 241. 1991.

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้เลื้อย กิ่งอ่อนมักมีขน กิ่งแก่เกลี้ยง บางครั้งมีเกล็ดหุ้มยอด ใบเดี่ยว ขอบใบเรียบ เส้นกลางใบและเส้นแขนงใบเห็นชัดทางด้านล่าง มีหูใบที่เปลี่ยนรูปเป็นหนามตรงหรือโค้ง ช่อดอกแบบช่อกระจุก ช่อซี่ร่ม หรือดอกเดี่ยวออกเป็นกระจุกหรือออกเป็นคู่ ที่ซอกใบ

ปลายยอด หรือเหนือชอกใบเล็กน้อย กลีบเลี้ยงมี 4 กลีบ แยกอิสระ เรียงเป็นสองวง กลีบคู่นอกรูปคล้ายเรือ กลีบคู่ในค่อนข้างแบน กลีบดอกมี 4 กลีบ ซ้อนเหลื่อมกัน กลีบคู่บนเชื่อมติดกันที่โคน กลีบคู่ล่างแยกอิสระ เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก ก้านชูเกสรเพศเมียยาวเท่ากับเกสรเพศผู้ รังไข่มี 1 ช่อง ออวูลมีจำนวนมาก ไม่มีก้านเกสรเพศเมีย ผลมีเนื้อหลายเมล็ด รูปกลมถึงรูปรี มี 1-หลายเมล็ด

Capparis sepiaria L., Syst. Nat. ed. 10.2: 1071. 1759; Hook.f. & Thoms. in Fl. Br. Ind. 1: 177. 1872; Kurz, For. Fl. Burma 1: 66. 1877; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 1: 191. 1908; Parkins., For. Fl. Andam.: 81. 1923; Craib in Fl. Siam. En. 1: 83. 1925; Jacobs in Fl. Mal. I. 6: 79. 1960; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 85. 1963; Chayamarit in Fl. Thai. 5(3): 254. Plate 8: 17. 1991.-*C. glauca* Wall. ex Hook.f. & Thoms. in Fl. Br. Ind. 1: 180. 1872; Kurz, Fl. Burma 1: 65. 1877.

ไม้พุ่มเลื้อย สูง 2-3 เมตร กิ่งก้านมีหนามโค้งสั้น เกือบ ใบ รูปรีแกมรูปขอบขนาน ขนาด 3.6-7 x 2.1-3.6 ซม. ปลายใบเว้าตื้น โคนใบกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนา ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 5-8 คู่ ก้านใบยาว 3-6 มม. เกือบ หนามโค้งลง ยาว 3-4 มม. เกือบ **ช่อดอก**แบบช่อซี่ร่ม ขนาด 2-2.5 ซม. ออกที่ปลายยอดและตามกิ่ง ก้านช่อดอกยาว 1.5-2 มม. มีขนนุ่มหนาแน่น ใบประดับรูปใบหอกแคบ ยาวประมาณ 2 มม. มีขนนุ่มหนาแน่น แต่ละช่อดอกย่อย 4-7 ดอก ก้านดอกยาว 7-8 มม. เกือบ **กลีบเลี้ยง** ขนาด 3-4 x 2-3 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **กลีบดอก** รูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ ขนาด 4-5 x 2-2.5 มม. สีขาว ขอบกลีบเป็นขนครุย ม้วนออก ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **เกสรเพศผู้** ติดที่ฐานดอก ก้านชูอับเรณูยาว 7-9 มม. เกือบ อับเรณูรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 1 x 0.5 มม. **เกสรเพศเมีย** ก้านชูเกสรเพศเมียยาวประมาณ 5-8 มม. โคนก้านติดกับฐานดอกมีขนยาวประปราย เนื้อชั้นมาผิวเกลี้ยง รังไข่รูปรี ขนาดประมาณ 1 มม. ปลายแหลม เกือบ ยอดเกสรเพศเมียเป็นจุด **ผล**รูปกลม ขนาด 5-7 มม. สีเขียวเข้ม เกือบ ก้านผลยาว 2.7-2.9 ซม. เกือบ (ภาพที่ 39)

ประเทศไทย.-ภาคเหนือ: เชียงใหม่, กำแพงเพชร; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:** เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; **ภาคกลาง:** อ่างทอง, กรุงเทพมหานคร; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:** ชลบุรี (ศรีราชา, เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย); **ภาคใต้:** สงขลา

การกระจายพันธุ์.- เขตร้อนทางภาคตะวันออกและตะวันออกเฉียงใต้ของแอฟริกา, มาดากัสการ์, อินเดีย, ศรีลังกา, พม่า, อินโดจีน, ตลอดทั่วภูมิภาคมาเลเซียถึงออสเตรเลีย (ควีนสแลนด์)

นิเวศวิทยา.- ขึ้นเป็นพุ่มริมฝั่งทะเล เลื้อยเกาะต้นไม้อื่นในป่าดิบแล้งและป่าเหล่า

ชื่อพื้นเมือง.- หางนกกะลิง (สุโขทัย, ภาคเหนือ); หางนกก็ (เลย); วัวซัง, **หนามวัวซัง** (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ); ฝั้วหัวดาด (สงขลา, ภาคใต้); หนามเกี่ยวไก่ (ภาคกลาง)

ประโยชน์.- ทั้งต้น เป็นยาแก้ไข้ ขับน้ำเหลืองเสีย ยาบำรุง รักษาโรคผิวหนัง (ก่องกานดา ชยามฤต, 2528)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 65 (BCU), K. Worapratheep 91 (BCU), K. Worapratheep 121 (BCU), Vacharee 26 (BK), Kerr 13636 (BK), Kerr 15980 (BK)

2. Cleome

L., Sp. Pl. 2: 671. 1753; Jacobs in Fl. Mal. I. 6: 99. 1960; Chayamarit in Fl. Thai. 5(3): 262. 1991.

ไม้ล้มลุกอายุปีเดียว ทุกส่วนของต้นมีขน ไม่มีหูใบ ใบประกอบแบบนิ้วมือ มี 3-7 ใบย่อย เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ใบย่อยที่ปลายใบประกอบขนาดใหญ่ที่สุด ช่อดอกแบบช่อกระจจะ ออกที่ปลายยอด มีก้านดอกย่อยยาว กลีบเลี้ยงมี 4 กลีบ แยกอิสระ กลีบดอกมี 4 กลีบ บางครั้งโคนคอดเป็นก้านกลีบ มีก้านชูเกสรร่วมหรือไม่มี เกสรเพศผู้มี 6-จำนวนมาก รังไข่ไม่มีก้านหรือเกิดบนก้านชูเกสรเพศเมีย มี 1 ช่อง ออวูลมีจำนวนมาก ยอดเกสรเพศเมียรูปคล้ายจาน ผลแห้งแตกเป็น 2 ส่วนจากโคนไปหาปลาย ปลายผลเป็นจะงอย มีเมล็ดจำนวนมาก รูปกลมหรือรูปไต

Cleome viscosa L., Sp. Pl. 2: 672. 1753; Hook.f. & Thoms. in Fl. Br. Ind. 1: 170. 1872; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 1: 173. 1908; Ridl., Fl. Mal. Pen. 1: 119. 1924; Jacobs in Fl. Mal. I. 6: 103. 1960; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 182. 1963; K. Larsen & Jacobs in Dansk Bot. Ark. 23: 43. 1963; Chayamarit in Fl. Thai. 5(3): 265. 1991; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 55. 1994.

ไม้ล้มลุก สูง 45-60 ซม. ตามลำต้นและกิ่งเป็นสัน ทุกส่วนของต้นมีต่อมแทรกขนหนาแน่น ใบประกอบแบบนิ้วมือ มีใบย่อย 3 ใบ ก้านใบยาว 0.9-1.4 ซม. เป็นสัน ใบย่อยรูปใบหอกกลับ ขนาด 1.4-3.4 x 0.6-1.2 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ เนื้อใบบาง เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 5-6 คู่ ก้านใบย่อยยาว 0.5-0.7 มม. **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 7.5-9 มม. **กลีบเลี้ยง** รูปขอบขนาน ขนาด 4-5 x 1-1.5 มม. ปลายมน ผิวด้านนอกมีต่อมแทรกขนหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบดอก** รูปขอบขนานแกมรูปใบหอกกลับ ขนาด 7-8 x 2-2.5 มม. สีเหลือง โคนคอดแคบ ขอบเรียบ ปลายมน บางและมีเส้นลายกลีบตามยาว ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **เกสรเพศผู้** จำนวนมาก ติดที่ฐานดอก ก้านชูอับเรณูยาว 4-5 มม. เกลี้ยง อับเรณูรูปขอบขนาน ยาวประมาณ 1 มม. **เกสรเพศเมีย** ไม่มีก้านชูเกสรเพศเมีย รังไข่รูปขอบขนาน ยาว 4-10 มม. มีต่อมแทรกขนหนาแน่น ก้านเกสรเพศเมียยาว 1-2.5 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.6-0.8 มม. **ผล** รูปทรงกระบอกยาว ขนาด 6.5-8 x 0.25-0.3 ซม. สีเขียวอ่อน ค่อยๆ เรียวแคบไปหาปลาย ปลายผลมีส่วนของก้านเกสรเพศเมียและยอดเกสรเพศเมียติดอยู่ ผิวเป็นสันตามยาวและมีต่อมแทรกขนกระจายทั่ว ก้านผลยาว 1.1-1.6 ซม. **เมล็ด** รูปกลม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.5 มม. สีน้ำตาลแดง ค่อนข้างแบน มีลายเป็นริ้วตามแนวยาวของเมล็ด (ภาพที่ 40)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: แม่ฮ่องสอน, เชียงใหม่,แพร่, สุโขทัย, พิษณุโลก, นครสวรรค์; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:** กาญจนบุรี; **ภาคกลาง:** กรุงเทพมหานคร, สระบุรี; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:** ฉะเชิงเทรา, ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ), จันทบุรี; **ภาคใต้:** สุราษฎร์ธานี

การกระจายพันธุ์.- เขตร้อนของแอฟริกา, เอเชีย และออสเตรเลีย และนำเข้าปลูกทั่วไปในเขตร้อนของอเมริกา

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามที่รกร้างและในป่าเหล่าใกล้ชายหาด

ชื่อพื้นเมือง.- ผักล้มเลียนผี (ภาคเหนือ); ผักเสี้ยนผี (ภาคกลาง, ภาคใต้)

ประโยชน์.- ตำรายาไทยใช้ ทั้งต้น มีรสขมร้อน แก้ลม แก้ปวดท้อง ลงท้อง ช่วยเจริญไฟธาตุ แก้พิษผี แก้ไข้ แก้ฝีในปอด ลำไส้ และตับ ช่วยขับหนองในร่างกาย หรือทำให้หนองแห้ง ใบ แก้บัสสาวะพิการ ดอก เป็นยาฆ่าเชื้อโรค ผล ฆ่าพยาธิ ราก แก้โรคผอมแห้งของสตรี เนื่องจากคลอดบุตรและอยู่ไฟไม่ได้ (วงศ์สฤติย์ จักรกุล และคณะ, 2538)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 148 (BCU), B. Na Songkhla et al. 237 (BCU), Prayad 351 (BK), Sakol 1832 (BK)

.3. Maerua

Forssk., Fl. Aegypt.-Arab.: 104. 1775; Chayamarit in Fl. Thai. 5(3): 266. 1991.

ไม้ต้น ไม่มีหนาม มีเกล็ดหุ้มยอด ใบประกอบแบบนิ้วมือ ช่อดอกออกคล้ายช่อเชิงหลั่น ช่อกระจະ หรือเป็นดอกเดี่ยว กลีบเลี้ยงมี 4 กลีบ เชื่อมติดกันที่โคน ไม่มีกลีบดอก เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก ก้านชูเกสรเพศเมียยาว รังไข่รูปทรงกระบอก มีออวุลจำนวนมาก ยอดเกสรเพศเมียรูปคล้ายจาน ผลรูปรีหรือรูปไข่ เกลี้ยง เมล็ดขนาดใหญ่ มี 1-3 เมล็ด

Maerua siamensis (Kurz) Pax in Pflanzenfam. ed. 2.17b: 196. 1936; K. Larsen & Jacobs in Dansk Bot. Ark. 23: 43. 1963; Chayamarit in Fl. Thai. 5(3): 266. Fig. 56: Plate 19: 19. 1991.-Nieuhria siamensis Kurz, For. Fl. Burma 1: 59. 1877; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 1: 177. 1908; Craib in Fl. Siam. En. 1: 78. 1925; Gagnep. in Suppl. Fl. Gén. I.-C. 1: 156. 1938.

ไม้ต้น สูงประมาณ 4-7 เมตร เปลือกต้นค่อนข้างเรียบ สีน้ำตาลดำ ยอดและใบอ่อนสีคล้ำเกือบดำ มีหูใบรูปแถบ ขนาดประมาณ 1 มม. สีน้ำตาลแดง หลุดร่วงไปเมื่อใบแก่ ใบ ก้านใบยาว 1.8-3.8 ซม. เกลี้ยง มีใบย่อย 1-5 ใบ ใบย่อยรูปแถบหรือรูปขอบขนาน ขนาด 3.3-8.5 x 1.1-2 ซม. ปลายใบเว้ามน โคนใบมนหรือเฉียงเล็กน้อย ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน เกลี้ยง ผิวใบด้านล่างสีเขียวซีด เกลี้ยง เส้นใบแบบร่างแห มองเห็นไม่ชัด ก้านใบย่อยยาวประมาณ 1 มม. เกลี้ยง ดอกเดี่ยว ออกที่ซอกใบอ่อนใกล้ปลายยอดดูคล้ายเป็นช่อเชิงหลั่น ก้านดอกยาว 2.3-3.2 ซม. กลม เกลี้ยง ใบประดับรูปแถบเล็ก สีน้ำตาลแดง กลีบเลี้ยงรูปไข่ ขนาดประมาณ 7.5 x 4.5 มม. สีเขียวอ่อน ปลายกลีบแหลมเป็นติ่งหนาม มีขนหยิกตามขอบและหนาแน่นบริเวณปลายกลีบ ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน มีจำนวนฐานดอกลักษณะเป็นแผ่นวงแหวน สูงประมาณ 1 มม. ล้อมรอบก้านชูเกสรร่วม ก้านชูเกสรร่วมรูปทรงกระบอก ขนาดประมาณ 2.5 x 1 มม. สีเขียวอ่อน ผิวเกลี้ยง เกสรเพศผู้ 6-10 อัน ติดบนก้านชูเกสรร่วม ก้านชูอับเรณูเป็นเส้น ยาว 1.9-2.1 ซม. สีขาว เกลี้ยง อับเรณูรูปลูกศร ขนาดประมาณ 2 x 0.7 มม. สีน้ำตาลแดง โค้งเล็กน้อย ตอนปลายอับเรณูเป็นติ่งแหลม ขนาดประมาณ 0.5 มม. เกสรเพศเมีย รังไข่ ขนาดประมาณ 2 x 1 มม. ผิวเกลี้ยง เป็นตุ่มเล็กๆ สีเขียว ติดบนก้านชูเกสรเพศเมีย มี 2 ช่อง แต่ละช่องมี 6-10 ออวุล ก้านชูเกสรเพศเมียเป็นเส้น ยาว 1.7-1.9 ซม. ไม่มีก้านเกสรเพศเมีย ยอดเกสรเพศเมียขนาด

ประมาณ 1 มม. สีคล้ำ ผลรูปไข่ ขนาดประมาณ 1 x 0.5 ซม. มีก้านผลเกิดจากก้านชูเกสรเพศเมีย ยาวประมาณ 1.5 ซม. ผิวผลขรุขระ (ภาพที่ 41)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: ตาก, นครสวรรค์; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: เลย, อุดรธานี; ภาคตะวันออก: ชัยภูมิ, นครราชสีมา; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์, ราชบุรี ภาคกลาง: ลพบุรี, กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออก เฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะสีชัง, ศรีราชา, เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย)

การกระจายพันธุ์.- กัมพูชาและเวียดนาม

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้งและป่าเหล่า ที่สูงจากระดับน้ำทะเล 0-120 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- แกง (นครราชสีมา, ภาคตะวันออก); แจง (ภาคกลาง, ทั่วไป)

ประโยชน์.- ราก ปูรับประทานเป็นยาบำรุงกำลัง แก้ปัสสาวะพิการ แก้กษัย ปวดเมื่อย ขับปัสสาวะ นำมาทำเป็นไอ้ร้อนแก้ชาวม เปลือก ราก ใบ ต้มรับประทานแก้ดีซ่าน หน้ามืด ตาฟาง ไข้จับสั่น ใบและยอด ต้มน้ำดื่มแก้แมลงกินฟัน ทำให้ฟันทน แก้ไข้ (กองกานดา ชยามฤต, 2528)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 200 (BCU), K. Worapratheep 212, K. Worapratheep 225 (BCU), B. Na Songkhla 600 (BCU), D.J. Collins 1792 (BK), J.F. Maxwell 71-30 (BK), J.F. Maxwell 71-97 (BK), Sakol 356 (BK)

CELASTRACEAE

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้เถาเลื้อย ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามหรือเรียงสลับ มีหูใบขนาดเล็กร่วงง่าย หรือไม่มีหูใบ ช่อดอกออกคล้ายช่อกระจุกหรือดอกเดี่ยวออกเป็นกระจุก ดอกสมบูรณ์เพศหรือแยกเพศ สมมาตรตามรัศมี มีขนาดเล็ก สีขาวหรือสีเขียวกลิบลี้นี้มี 3-5 กลีบ แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันที่โคนและซ้อนเหลื่อม กลีบดอกมี 3-5 กลีบหรือไม่มีกลีบดอก แยกอิสระและซ้อนเหลื่อม เกสรเพศผู้มี 3-5 อัน เรียงสลับกับกลีบดอก ติดอยู่บนขอบหรือใต้ขอบจานฐานดอก อับเรณูมี 2 พู แตกตามยาว รังไข่เหนือวงกลีบ มี 2-5 คาร์เพล เชื่อมติดกัน และแยกอิสระหรือเชื่อมติดกับจานฐานดอก มี 1-5 ช่อง พลาเซนทารอบแกนร่วม ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ขนาดสั้นมากหรือไม่มี ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มหรือเป็นพู 2-5 พู ผลแห้งแตกกลางพู (loculicidal capsule) หรือไม่แตก หรือ

ผลปีกเดี่ยว (samara) หรือผลมีเนื้อหลายเมล็ด หรือผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง เมล็ดมีเอนโดสเปิร์ม
เอ็มบริโอตรง ขนาดใหญ่

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. ไม้ต้น เกสรเพศผู้ 5 อัน ติดที่ขอบนอกของจานฐานดอก.....2. *Pleurostyliya*
1. ไม้พุ่มหรือไม้เลื้อย เกสรเพศผู้ 3 อัน ติดที่ขอบในของจานฐานดอก
 2. ผลแห้งแตก รูปขอบขนานแบน เมล็ดมีปีก สีนํ้าตาล บาง.....1. *Loeseneriella*
 2. ผลสด รูปกลม.....3. *Salacia*

1. *Loeseneriella*

A.C. Sm., Am. Journ. Bot. 28: 438. 1941.

ไม้ต้นขนาดเล็กหรือไม้พุ่มรอเลื้อย ใบเรียงตรงข้าม มีก้านใบ มีหูใบขนาดเล็ก ร่วงง่าย ช่อดอกออกที่ซอกใบ ดอกขนาดเล็ก สีขาวหรือเขียว กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ ขนาดเล็ก กลีบดอกมี 5 กลีบ กางออก ขนาดใหญ่กว่ากลีบเลี้ยง เกสรเพศผู้มี 3 อัน โค้งลง ติดอยู่บนขอบจานฐานดอก จานฐานดอกรูปกรวยหรือเป็นกาบรูปถ้วยล้อมรอบรังไข่ รังไข่มี 3 ช่อง แต่ละช่องมี 2-10 อวุล ยอดเกสรเพศเมียมี 1-3 พู ผลแห้งแตกแบน เชื่อมติดกันที่โคนเห็นเป็นสามผลย่อย เมล็ดแบน มีปีก

Loeseneriella pauciflora (DC.) A.C. Sm., Am. J. Bot. 28: 440. 1941.-*Hippocratea pauciflora* DC., Prod. 1: 569.

ไม้พุ่มแกมเถาเลื้อย กิ่งก้านเกลี้ยง ใบ รูปไข่กลับหรือรูปขอบขนาน ขนาด 4.2-11 x 1.9-5.1 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบ ขอบใบจักฟันเลื่อยห่าง เนื้อใบหนา ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 6-7 คู่ ก้านใบยาว 4-7 มม. มีสะเก็ดรังแคทั่วไป หูใบรูปใบหอกแคบ ยาวประมาณ 1.2 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ช่อดอกแบบช่อกระจุกสั้น ขนาด 2-2.2 ซม. ก้านช่อดอกยาวประมาณ 1.3 ซม. มีขนสั้นหนาแน่น ดอกย่อย ก้านดอกย่อยยาว 1-3 มม. มีขนนุ่มหนาแน่น ใบประดับย่อยรูปไข่ ยาวประมาณ 1 มม. ปลายแหลม ผิวด้านนอกมีขนเล็กน้อย ผิวด้านในเกลี้ยง กลีบเลี้ยง โคนเชื่อมติดกันเล็กน้อย แฉกกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 0.9 มม. ผิวด้านนอกมีขนสั้นหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง กลีบดอก แยกอิสระ โคนกลีบซ้อนเหลื่อม

ก้านเล็กน้อย รูปไข่แกมรูปใบหอก ขนาด 2.5-3.5 x 1-1.5 มม. สีเขียวอ่อนอมขาว ปลายแหลม ขอบเรียบ ผิวด้านนอกมีขนเล็กละเอียด ผิวด้านในเกลี้ยง จานฐานดอกเป็นกาบรูปถ้วย หนาประมาณ 0.5 มม. ที่ขอบบนมีขนเล็กน้อย เกสรเพศผู้ ก้านชูอับเรณูเป็นแผ่นแบน ยาวประมาณ 0.8 มม. มีเส้นกลางแผ่น ติดที่กลางอับเรณู อับเรณูรูปเกือบกลม ขนาดประมาณ 0.8 x 0.5 มม. เกสรเพศเมีย รังไข่รูปกรวยคว่ำ ขนาดประมาณ 0.5 มม. มีจานฐานดอกล้อมรอบ ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 0.8 มม. โคนกว้าง ค่อยๆ แคบลงไปหาปลาย เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นจุด ผลแห้งแตก รูปไข่แกมรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 5.5 x 2.2 ซม. สีน้ำตาล แบน เกลี้ยง เมล็ด รูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 0.9 x 0.25 ซม. สีน้ำตาลดำ เกลี้ยง มีปีกบาง ขนาดประมาณ 3 x 1.3 ซม. สีน้ำตาล มีเส้นกลางปีกเห็นชัดเจน (ภาพที่ 42)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออก: นครราชสีมา; ภาคกลาง: นครนายก; ภาคตะวันออกเฉียงใต้:

ชลบุรี (เกาะคราม, เกาะเตาหม้อ), ระยอง; ภาคใต้: สตูล, กระบี่, สุราษฎร์ธานี

การกระจายพันธุ์.- จีน, อินโดนีเซีย, ฟิลิปปินส์

นิเวศวิทยา.- ขึ้นเลื้อยพันต้นไม้อื่นในป่าดิบแล้ง ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 120 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- เถาอายุแรด (ระยอง), แรดหนูนหิน (สุราษฎร์ธานี)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 128 (BCU), J.F. Maxwell 71-384 (BK), C. Phengkai et al. 12046 (BKF)

2. Pleurostyliia

W. & A., Prod. 1: 157. 1834; Lawson in Hook.f., Fl. Br. Ind. 1: 617. 1875; Ding Hou in Fl. Males. 6, 1: 287. 1962.

ไม้พุ่มถึงไม้ต้นขนาดเล็ก ใบเรียงตรงข้าม ขอบใบเรียบ ก้านใบสั้น ไม่มีหูใบ ช่อดอกขนาดสั้นมาก มีดอกย่อยจำนวนน้อย กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ ขนาดเล็ก กลีบดอกมี 5 กลีบ ขนาดใหญ่กว่ากลีบเลี้ยง เกสรเพศผู้มี 5 อัน ติดได้ขอบจานฐานดอก แกนอับเรณูกางออกที่ด้านล่าง จานฐานดอกหนา หยักมน รังไข่ฝังในจานฐานดอกประมาณครึ่งหนึ่ง มี 2 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล บางครั้งลดรูปไปเหลือเพียงช่องเดียว มีก้านเกสรเพศเมียสั้น ยอดเกสรเพศเมียรูปคล้ายจาน ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง ผันงผลหนาคคล้ายแผ่นหนัง ไม่แตก มี 1 เมล็ด

Pleurostyliya opposita (Wall.) Alston in Trimen, Fl. Ceylon 6 (Suppl.): 48. 1931; Ding Hou in Fl. Males. 6, 1: 288. Fig. 20. 1962.-*Celastrus oppositus* Wall. in Roxb., Fl. Ind., ed. Carey 2: 398. 1824.

ไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 4-7 เมตร กิ่งก้านเกลี้ยง ใบรูปไข่หรือรูปรี ขนาด 3.7-7.7 x 1.2-4.1 ซม. ปลายใบแหลมมน โคนใบสอบเรียว เนื้อใบหนาแข็ง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก มองเห็นไม่ชัด เส้นแขนงใบ 6-11 คู่ ก้านใบยาว 2-5 มม. เกลี้ยง หูใบรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 0.7 x 0.5 มม. ปลายแหลมยาว ขอบหยักเป็นริ้วเล็กๆ ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **ช่อดอก** แบบช่อกระจุกซ้อนสั้นๆ ขนาด 6-8 มม. ออกที่ซอกใบและตามกิ่งที่ใบหลุดร่วงไป มีดอกย่อย 3-6 ดอก ก้านช่อดอกยาว 2.5-3 มม. เกลี้ยง **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 1-1.5 มม. เกลี้ยง ใบประดับย่อยรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 0.6 มม. ขอบหยักเล็กน้อย ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **กลีบเลี้ยง** โคนเชื่อมติดกันเล็กน้อย แฉกกลีบเลี้ยงรูปเกือบกลม ขนาดประมาณ 1 มม. โคนเชื่อมเหลื่อมกัน ปลายโค้งออกเล็กน้อย ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **กลีบดอก** แยกอิสระ รูปคล้ายสามเหลี่ยมเกือบกลม ขนาดประมาณ 1 x 1 มม. สีขาว โคนกลีบพับกลับออกด้านนอก **เกสรเพศผู้** ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 0.5 มม. แบน ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปสามเหลี่ยม ขนาด 0.3-0.4 มม. แขนอับเรณูบริเวณที่ติดกับก้านชูอับเรณูพอง ตอนปลายอับเรณูแคบ จานฐานดอกรูปวงแหวน หนาประมาณ 0.3 มม. หยักเป็น 5 พู **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปเกือบกลม ขนาดประมาณ 0.5 มม. เกลี้ยง มีจานฐานดอกล้อมรอบบริเวณโคน แยกอิสระ มี 3 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 0.4 มม. อ้วนสั้น ผิวเกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.6 มม. **ผล** รูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 5 x 3.5 มม. สีเขียวอ่อน ค่อนข้างแบน เกลี้ยง มีตุ่มเล็กๆ ที่ด้านข้างผล ก้านผลยาว 2-2.5 มม. เกลี้ยง (ภาพที่ 43)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออก: นครราชสีมา; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาควัน

ออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ), ระยอง; ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี, สงขลา

การกระจายพันธุ์.- อินเดีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามชายป่าเหล่าริมทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- แดงหิน, หมูควายเขา (สุราษฎร์ธานี) ; ตาไก่ (นครราชสีมา) ; ยอดแดง (ประจวบคีรีขันธ์)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 141 (BCU), S. Phetsri 41 (BCU), Kerr 11125 (BK), Kerr 15110 (BK)

3. Salacia

L., Mant. Pl. 2: 293. 1771; Lawson in Hook.f., Fl. Br. Ind. 1: 625. 1875; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 57. 1965.

ไม้พุ่มรอเลื้อยหรือไม้ต้นขนาดเล็ก ใบเรียงตรงข้าม มีก้านใบ ไม่มีหูใบ ดอกมีจำนวนน้อยหรือจำนวนมาก ช่อดอกแบบช่อกระจุกหรือดอกเดี่ยวออกเป็นกระจุกที่ซอกใบหรือเหนือซอกใบเล็กน้อย กลีบเลี้ยงขนาดเล็ก หยักเป็น 5 แฉก กลีบดอกมี 5 กลีบ ช่อดอกมี 3 อัน ติดบนขอบจานฐานดอก โค้งลง รั้งไขว้รูปกรวย ฝังในจานฐานดอก มี 3 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียสั้นมาก ยอดเกสรเพศเมียมี 1 อันหรือหยักเป็น 3 พู มี 2-8 ออวูลในแต่ละช่อง ผลแห้งมีเนื้อไม้หรือผลสดเมล็ดขนาดใหญ่ เป็นเหลี่ยม

Salacia chinensis L., Mant. Pl. 2: 293. 1771; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 57. 1994.

ไม้พุ่มเลื้อย สูง 2-3 เมตร กิ่งก้านเกลี้ยง ใบรูปรีหรือรูปขอบขนาน ขนาด 3.4-8.2 x 1.4-3.7 ซม. ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลมเล็กน้อย โคนใบสอบ ขอบใบหยักซี่ฟัน เนื้อใบหนา ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้ม ผิวใบด้านล่างสีจางกว่า เกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 6-7 คู่ ก้านใบยาวประมาณ 5 มม. เกลี้ยง ดอกเดี่ยว ออกเป็นกระจุกที่ซอกใบและตามกิ่งที่ใบหลุดร่วงไป กระจุกละ 1-3 ดอก ก้านดอกยาว 3.5-4 มม. เกลี้ยง กลีบเลี้ยง เชื่อมติดกันเป็นกาบหุ้ม กว้างประมาณ 0.8 มม. กางตั้งฉากกับก้านดอก ปลายหยักตื้นเป็นแฉก ปลายแหลม ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบดอก แยกอิสระ ติดใต้ขอบจานฐานดอก รูปไข่กลับ ขนาด 2-2.5 x 1.8-2 มม. สีเขียว ขอบบาง เป็นคลื่นเล็กน้อย สีซีด ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ฐานดอกรูปวงแหวนหนาประมาณ 1 มม. เกสรเพศผู้ ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 0.6 มม. เกลี้ยง ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปสามเหลี่ยมฐานกว้าง ขนาดประมาณ 0.7 มม. เกสรเพศเมีย รั้งไขว้รูปกรวยคว่ำ ขนาดประมาณ 1 มม. ผิวด้านบนเกลี้ยง มี 3 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 0.5 มม. โคนกว้าง ค่อยๆ แคบลง ปลายปลาย เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นจุด ผลรูปกลม ขนาดประมาณ 1 ซม. โคนคอดเล็กน้อย ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีแดงอมส้ม ผิวเกลี้ยง มี 1 เมล็ด (ภาพที่ 44)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ); ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี
การกระจายพันธุ์.- จีน, อินเดีย, พม่า, ศรีลังกา, ภูมิภาคอินโดจีน และภูมิภาคมาเลเซีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นเลื้อยพันต้นไม้อื่นในป่าดิบแล้งและป่าชายเลน ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล 10-100 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- กำแพงเจ็ดชั้น (ประจวบคีรีขันธ์, ระยอง, ตราด); ตะลุ่มนง (ราชบุรี); ตาไก่ (พิษณุโลก); น้ำนอง, มะต่อมไก่ (ภาคเหนือ); หลุมนง (ภาคใต้)

ประโยชน์.- ยาพื้นบ้านใช้ ตัน ต้มน้ำดื่ม แก้ปวดเมื่อย เป็นยาระบายหรือเข้ายาระบาย รักษาโรคตับอักเสบ แก้หืด แก้เบาหวาน (วงศ์สถิติย ฉั่วกุล และคณะ, 2538)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 127 (BCU), O. Thaithong 1463 (BCU)

CLUSIACEAE

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม ส่วนของลำต้นมียางข้น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม ขอบใบเรียบ ไม่มีหูใบ ดอกสมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศหรือแยกเพศเกิดคนละต้น ดอกเดี่ยวหรือออกเป็นช่อกระจุกหรือช่อกระจุกแยกแขนง มีใบประดับย่อยขนาดเล็ก มองเห็นไม่ชัด กลีบเลี้ยงมี 2-6 กลีบ ช้อนเหลื่อมกันหรือเรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก กลีบดอกมี 3-6 กลีบ แยกอิสระ ช้อนเหลื่อมกันหรือบิดเวียนในดอกตูม เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันเป็นกลุ่ม 3-10 กลุ่ม แต่ละกลุ่มแยกอิสระ เรียงตรงข้ามกับกลีบดอก บางครั้งมีกลุ่มเกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน 3-5 กลุ่ม แต่ละกลุ่มแยกอิสระ เรียงตรงข้ามกับกลีบดอก อับเรณูแตกตามยาว รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ ประกอบด้วยคาร์เพล 2-12 คาร์เพล เชื่อมติดกัน มี 1-12 ช่อง พลาเซนทารอบแกนร่วมหรือตามแนวตะเข็บ ออวูลมี 1-จำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียมี 1-5 อัน แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันหรือไม่มีก้านเกสรเพศเมีย ยอดเกสรเพศเมียมี 1-12 อัน ผลเป็นผลแห้งแตกหรือผลมีเนื้อหลายเมล็ดหรือผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง เมล็ดมี 1-หลายเมล็ด มีปีกหรือเยื่อหุ้มเมล็ด ไม่มีเอนโดสเปิร์ม เอมบริโอตรง

Cratoxylum

Blume, Verh. Batav. Genootsch. Kunsten 9: 172. 1823; Hook., Fl. Br. Ind. 1: 257. 1874.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม มีหรือไม่มีก้านใบ ผิวใบด้านล่างมักเป็นไขหรือเป็นนวล มักมีจุดโปร่งแสงระหว่างเส้นใบ ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ปลายยอดหรือซอกใบ ใบประดับย่อยมีขนาดเล็ก หลุดร่วงง่าย ดอกสมบูรณ์เพศ มีก้านดอกย่อย กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ ขนาดใกล้เคียงกัน คล้ายแผ่นหนัง มักขยายขนาดและคงอยู่ กลีบดอกมี 5 กลีบ สีขาวหรือสีชมพูหรือสี

เหลืองส้ม มักมีจุดหรือต่อมยางชัน มีรยางค์ลักษณะคล้ายเกล็ดติดอยู่ที่โคนกลีบด้านใน เกสรเพศผู้มีก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันเป็นกระจุก 3 กลุ่ม ปลายก้านชูแยกกัน อับเรณูติดกับก้านชูที่ด้านหลัง มีกลุ่มเกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน 3 กลุ่ม เรียงสลับกับกลุ่มเกสรเพศผู้ที่สมบูรณ์ รูปร่างคล้ายเกล็ดขนาดเล็ก รังไข่มี 3 ช่อง มี 3-18 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียมี 3 อัน แยกอิสระ มักจะต่างออกจากโคนไปหาปลาย ยอดเกสรเพศเมียเป็นจุด ปลายตัด หรือเป็นตุ่มหนา ผลแบบผลแห้งแตก ผิวแข็ง รูปรีถึงรูปทรงกระบอกแคบๆ แตกตามยาว เมล็ดรูปไข่กลับถึงรูปทรงกระบอก มีปีกที่ปลายข้างหนึ่ง หรือมีปีกรอบเมล็ดขนาดเล็ก เอมบริโอรูปทรงกระบอก

Cratoxylum formosum (Jack) Dyer subsp. *formosum* in Hook., Fl. Br. Ind. 1: 258. 1874; Craib, Fl. Siam.En. 1: 111. 1925; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 383. 1963.-*Elodea formosa* Jack, Malay. Misc. 2.: n. VII. 24. 1822.

ไม้ต้นขนาดกลาง สูงประมาณ 6 เมตร ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรีหรือรูปขอบขนาน ขนาด 1.8-4 x 3.5-10 ซม. ใบอ่อนสีแดงเข้ม ปลายใบแหลมหรือเป็นติ่งแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนา ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างเกลี้ยงและมีต่อมเป็นจุดโปร่งแสงอยู่ระหว่างเส้นใบย่อย เส้นแขนงใบ 8-10 คู่ ก้านใบยาว 0.8-1.2 ซม. เกลี้ยง ช่อดอกแบบช่อกระจุกสั้นๆ ออกที่ซอกใบ มีดอกย่อย 2-6 ดอก ก้านช่อดอกยาว 2-2.5 มม. เกลี้ยง ดอกย่อย ก้านดอกย่อยยาว 4-5 มม. เกลี้ยง กลีบเลี้ยงแยกจากกัน มี 5 กลีบ สีแดงอมม่วงถึงสีแดงเข้ม รูปไข่ ขนาด 1.5-2 x 4-5 มม. ปลายมน ขอบเรียบและเหลื่อมซ้อนกัน กลีบดอกแยกจากกัน มี 5 กลีบ สีขาวอมชมพู รูปรีหรือรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 0.6 x 1.3 ซม. โคนกลีบดอกคอดเป็นก้าน ยาวประมาณ 3 มม. ขอบกลีบตั้งแต่ตอนกลางไปถึงปลายกลีบเป็นขนครุย ปลายขนเป็นตุ่มกลม เส้นกลีบดอกเห็นชัดเจน กลีบดอกด้านในมีรยางค์เป็นแผ่นคล้ายเกล็ด ขนาดประมาณ 1.5 มม. เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันเป็น 3 มัด ส่วนที่เชื่อมติดกันยาวประมาณ 4 มม. ปลายก้านแยกกัน ยาว 2.5-4 มม. ก้านชูติดกับอับเรณูตรงกลาง อับเรณูรูปรี ขนาดประมาณ 0.05 มม. แตกตามยาว กลุ่มเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันอยู่ระหว่างกลุ่มเกสรเพศผู้สมบูรณ์ รูปรี ขนาด 1-1.5 มม. ปลายมน เกสรเพศเมีย รังไข่รูปกรวยยาว ขนาดประมาณ 4 มม. ผิวเกลี้ยง มี 3 คาร์เพล พลาเซนทารอบแกนร่วม ก้านเกสรเพศเมียมี 3 อัน ยาวประมาณ 0.6 มม. ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มหนา ผลแห้งแล้วแตก รูปรี ขนาดประมาณ 0.5 x 1.5 ซม. สีน้ำตาลเข้มเกือบดำ ผิวเกลี้ยง มีรอยย่นเป็นคลื่นตื้นๆ ตามความยาวของผล ปลายผลแหลม แตกเป็น 3 พู เมล็ด รูปรีแบน ขนาดประมาณ 3 x 7 ซม. สีน้ำตาล โคนคอดแคบๆ (ภาพที่ 45)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: ขอนแก่น; ภาคตะวันออก: ชัยภูมิ; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (ศรีราชา, เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ), จันทบุรี, ตราด; ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี

การกระจายพันธุ์.- จีน (เกาะไหหลำ), เวียดนาม, ลาว, กัมพูชา, มาเลเซีย, อินโดนีเซีย, ฟิลิปปินส์

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในที่โล่งแจ้งบริเวณยอดเกาะ ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเลประมาณ 100 ม.

ชื่อพื้นเมือง.- ตั้วขาว (กรุงเทพมหานคร); ตั้วส้ม (นครราชสีมา); ตั้วหอม (พิษณุโลก); มูโต๊ะ (มลายู-นราธิวาส)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 88 (BCU), K. Worapratheep 145 (BCU), B. Chokchuaypattanakij 27 (BCU), S. Suddee 26 (BCU)

COMBRETACEAE

ไม้ต้นหรือไม้พุ่มรอเลื้อย ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามหรือเรียงเวียน มีน้อยที่เรียงเป็นวงรอบ ไม้มีหูใบ ช่อดอกคล้ายช่อเชิงลด ช่อกระจุก หรือช่อแยกแขนง ออกที่ปลายยอดหรือซอกใบ ดอกย่อยขนาดเล็ก สมบูรณ์เพศ มีน้อยที่แยกเพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงมี 4-8 กลีบ เชื่อมติดกันที่โคน เป็นหลอดและเชื่อมติดกับรังไข่ ปลายแยกเป็นแฉก จรดกัน กลีบดอกมี 4-5 กลีบ หรือไม่มีกลีบดอก ขนาดเล็ก ช่อนเหลี่ยมหรือจรดกัน เกสรเพศผู้มี 4-10 อัน มีน้อยที่มีจำนวนมาก ก้านชูอับเรณูโค้งพับในดอกตูม ติดกลางอับเรณู อับเรณูเป็น 2 พู แตกตามยาว มีจานฐานดอกเหนือรังไข่ รังไข่ใต้วงกลีบ มี 1 คาร์เพล ภายในมี 2-6 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ผลมักมีปีกแห้งแล้วไม่แตก เมล็ดไม่มีเอนโดสเปิร์ม

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. ฐานดอกมีใบประดับย่อยรองรับ, ไม้ต้น ขึ้นในป่าชายเลนหรือตามชายหาด.....2. Lumnitzera
1. ฐานดอกไม่มีใบประดับย่อยรองรับ
 2. มีกลีบดอก.....1. Combretum
 2. ไม่มีกลีบดอก.....3. Terminalia

1. Combretum

Loefling, Iter Hisp.: 308. 1758 nom. cons.; Exell, Fl. Mal. 1, 4: 535. 1954; Lecompte in Fl. C.L.V. 10: 32. 1969; Nanakorn in Thai For. Bull. 16: 155. 1986.-Grislea L., Sp. Pl. 1: 348. 1753.

ไม้พุ่มหรือไม้เถาเลื้อย มีขนหรือต่อมขนหรือเกล็ดที่กิ่งอ่อน ใบ ดอก และผล ใบเรียงตรงข้าม มีขนหรือเกล็ด ข่อดอกแบบช่อเชิงลด ช่อกระจุกหรือช่อแยกแขนง มีใบประดับรองรับ ดอกสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วยหรือรูปกรวย ร่วงง่าย กลีบดอกมี 4 หรือ 5 กลีบ ร่วงง่าย หรือไม่มีกลีบดอก เกสรเพศผู้มีจำนวนเป็นสองเท่าของจำนวนกลีบเลี้ยง รังไข่มี 2-4 ออวูล ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง มีสันตามยาว 5 สัน หรือผลเปลือกแข็งเมล็ดเดี่ยว มี 4 หรือ 5 ปีก

Combretum quadrangulare Kurz, J. As. Soc. Bengal 43: 188. 1874; Fl. Burma 1: 465. 1877; Clarke in Hook.f., Fl. Br. Ind. 2: 456. 1878; Brandis, India Trees: 313. 1906; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 2: 746. 1920; Craib in Fl. Siam. En. 1: 619. 1931; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 375. 1963; Lecompte in Fl. C.L.V. 10: 58. 1969; Nanakorn in Thai For. Bull. 16: 190. Fig. 81. 1986.

ไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 6-8 เมตร มีหนามตามลำต้น เปลือกต้นค่อนข้างเรียบ สีขาว กิ่งก้านเกลี้ยง กิ่งอ่อนเป็นสีเหลี่ยม ใบ รูปรี ขนาด 3.5-9.5 x 2.1-5 ซม. ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม โคนใบสอบเรียว เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีเกล็ดบางใสปกคลุม เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 6-12 คู่ ก้านใบยาว 2-2.5 มม. เกลี้ยง ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ขนาดประมาณ 3-4.5 ซม. ออกที่ซอกใบและปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 1-1.5 ซม. เป็นสีเหลี่ยม ก้านช่อดอกและแกนกลางช่อดอกมีเกล็ดบางใสปกคลุม ดอกย่อย ใบประดับย่อยรูปใบหอกเล็ก ยาวประมาณ 5 มม. เกลี้ยง กลีบเลี้ยง 4 กลีบ โคนเชื่อมติดกันยาวประมาณ 1 มม. สีเหลืองอมเขียว แฉกกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยม ยาวประมาณ 0.6 มม. ปลายแหลม ผิวด้านนอกมีเกล็ดบางใสปกคลุม ผิวด้านในเกลี้ยง กลีบดอก 4 กลีบ รูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 0.8 x 0.4 มม. สีขาวอมเหลือง โคนคอดเป็นก้านกลีบ ปลายแหลมกว้าง ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน เกสรเพศผู้ ก้านชูอับเรณู ยาว 1.5-2 มม. เกลี้ยง อับเรณูรูปรี ขนาดประมาณ 0.4 มม. จานฐานดอกรูปวงแหวน มีขนยาวนุ่มหนาแน่น เกสรเพศเมีย รังไข่ฝังในฐานดอก รูปไข่ยาว ยาวประมาณ 1 มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมีย ยาวประมาณ 2 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียปลายตัด ผลเปลือกแข็งเมล็ดเดี่ยว รูปรีเกือบกลม ขนาด 1.8-2 x 1.7-1.9 ซม. สีเหลืองอมน้ำตาล มี 4 ปีก ปีกตอนกลางกว้างที่สุด ขนาดประมาณ 0.8 มม. มีเกล็ดบางใสปกคลุม มีก้านผลยาว 1-1.5 มม. (ภาพที่ 46)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, พิษณุโลก, แพร่, ตาก, กำแพงเพชร, นครสวรรค์; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: เลย, เพชรบูรณ์, มหาสารคาม, นครพนม; ภาคตะวันออก: ชัยภูมิ, นครราชสีมา, ศรีสะเกษ; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ราชบุรี, เพชรบุรี, กาญจนบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: นครปฐม, สระบุรี, สมุทรสาคร, ลพบุรี, กรุงเทพมหานคร, สมุทรปราการ; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ), จันทบุรี; ภาคใต้: นครศรีธรรมราช

การกระจายพันธุ์.- พม่า, อินโดจีน

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าเหล่าใกล้ชายฝั่งทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- แก (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ); ขอนแท้, จองแท้ (แพร่); ช้างแก (เขมร-ปราจีนบุรี);
แพ่ง (ภาคเหนือ); สะแก, สะแกนา (ภาคกลาง)

ประโยชน์.- ราก ใช้ปรุงรับประทานเป็นยาเบื่อพยาธิเด็ก แก้กามโรคเข้าข้อ ออกดอก หนองใน
เมล็ด ตำผสมกับไข่ทอดให้เด็กรับประทาน เป็นยาถ่ายพยาธิไส้เดือน ใบ แก้ปวด
เมื่อยตามร่างกาย (ก่องกานดา ชยามฤต, 2528)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 124 (BCU), P. Trisarasi 232 (BCU)

2. Lumnizera

Willd., Neue Schr. Ges. Naturf. Fr. Berlin 4: 186. 1803; Lecompte in Fl. C.L.V. 10: 14. 1969.

ไม้ต้นขนาดเล็กหรือไม้พุ่ม ใบเรียงเวียน ไม่มีก้านใบ เนื้อใบอบหนา คล้ายแผ่นหนัง ผิว
เกลี้ยง ดอกสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ สีแดง ขาว ชมพู หรือเหลือง
ออกเป็นช่อเชิงลดหรือช่อกระจุกสั้นๆ กลีบดอกร่วงง่าย เกสรเพศผู้มี 5-10 อัน ติดที่ผนังด้านใน
หลอดกลีบเลี้ยง ไม่มีจานฐานดอกหรือเห็นไม้ชัด มี 2-5 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียรูปเส้นด้าย ผลรูป
รีค่อนข้างแบน มีเนื้อไม้มากหรือน้อย

Lumnizera racemosa Willd., Neue Schr. Ges. Naturf. Fr. Berlin 4: 187. 1803; Parkins.,
For. Fl. Andam.: 168. 1923; Craib, Fl. Siam. En. 1: 613. 1931; Lecompte in Fl. C.L.V. 10:
16. 1969.

ไม้ต้นขนาดกลาง สูง 6-8 เมตร **เปลือก** ต้นแตกเป็นร่องสั้นๆ ตามยาว สีเทาดำ กิ่งอ่อนมีขนสั้นหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยง **ใบ** เรียงเวียนรอบกิ่งใกล้ๆ ปลายยอด รูปไข่กลับหรือรูปใบหอกกลับ ขนาด 2.4-5 x 1-1.8 ซม. ปลายใบเว้าตื้น โคนใบสอบเรียว ขอบใบเรียบ เนื้อใบอบนน้ำ ผิวใบเกลี้ยง มีขนหนาแน่นบริเวณโคนใบทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนกเห็นไม่ชัด เส้นแขนงใบ 3-4 คู่ ไม่มีก้านใบ **ช่อดอก** แบบช่อเชิงลด ออกที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 4-5 มม. มีขนเล็กน้อย **ดอก** ย่อ ใบประดับย่อยรูปสามเหลี่ยม ยาว 0.6-0.8 มม. โคนเชื่อมติดกับหลอดกลีบเลี้ยงเหนือจากโคนหลอดขึ้นมาประมาณ 2.5-3 มม. ตรงข้ามหรือเยื้องเล็กน้อย ปลายแหลม ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **กลีบเลี้ยง** โคนเชื่อมติดกัน ความยาวรวมกับฐานดอก 6.5-7 มม. สีเขียว แฉกกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยม ยาว 0.8-1 มม. ปลายแหลม ผิวด้านนอกเกลี้ยง ผิวด้านในมีขนประปราย **กลีบดอก** แยกอิสระ รูปรีหรือรูปไข่ ขนาดประมาณ 4 x 1.5 มม. สีขาว ปลายแหลม โคนคอดเป็นก้านสั้นๆ ขอบบางเรียบ ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **เกสรเพศผู้** 10 อัน เรียงเป็น 2 วง วงในเรียงตรงข้ามกับแฉกกลีบเลี้ยง วงนอกเรียงตรงข้ามกับกลีบดอก ระดับสูงกว่าวงในเล็กน้อย ก้านชูอับเรณูยาว 4-4.5 มม. เกลี้ยง อับเรณูรูปขอบขนานกว้าง ขนาดประมาณ 0.7 มม. ปลายเป็นติ่งแหลมสั้น **เกสรเพศเมีย** รังไข่ฝังในฐานดอก รูปรี ขนาดประมาณ 3-3.5 x 1-1.2 มม. ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 4 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มเล็ก **ผล** (ชนิด) รูปรียาว ขนาด 1-1.2 x 0.5-0.6 ซม. สีเขียวอ่อน เกลี้ยง มีส่วนของก้านเกสรเพศเมียติดอยู่ที่ปลาย (ภาพที่ 47)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันตกเฉียงใต้: เพชรบุรี; ภาคกลาง: สมุทรสาคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (ศรีราชา, เกาะเตาหม้อ), จันทบุรี, ตราด; ภาคใต้: ชุมพร, สุราษฎร์ธานี, ตรัง, สตูล

การกระจายพันธุ์.- ภาคตะวันออกของแอฟริกาเขตร้อน, มาดากัสการ์, เขตร้อนของเอเชีย, ตอนเหนือของออสเตรเลียและโพลินีเซีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าชายเลน พื้นที่ดินเลนหรือดินทรายริมฝั่งทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- กะลุง (ชุมพร); ขวาด (สมุทรสาคร); ฝาด (ภาคกลาง, ภาคใต้); ฝาดขาว (ภาคกลาง); ลำแพน, ลำแพนหิน (ตราด)

ชื่อสามัญ.- Butterfly-poll

ประโยชน์.- น้ำที่ได้จากการสับลำต้น ใช้ภายนอกแก้ริบ งูสวัด และโรคหิด (กองงานดา ชยามฤต, 2528) เนื้อไม้ใช้ทำด้ามเครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆ (วัชชัย สันติสุข, 2518)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 130 (BCU), O. Thaithong 166 (BCU)

3. Terminalia

L., Syst. Nat. ed. 12, 2: 674. 1767; Lecompte in Fl. C.L.V. 10: 62. 1969. nom. cons.;
Nanakorn in Thai For. Bull. 15: 60. 1985.

ไม้ต้น มีน้อยที่เป็นไม้พุ่ม ใบส่วนใหญ่เรียงเวียนเป็นกลุ่มใกล้ๆ ปลายยอด บางครั้งเรียงตรงข้ามหรือเยื้องกันเล็กน้อย ขอบใบเรียบ มีขนหนาแน่นเมื่อยังอ่อนอยู่ มีต่อมหรือตุ่มที่โคนหรือใกล้กับโคนใบหรือบนก้านใบ 2-จำนวนมาก ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ช่อกระจະ หรือช่อแยกแขนง ดอกสีขาว เหลือง หรือเหลืองอมเขียว กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ไม่มีกลีบดอก เกสรเพศผู้มีจำนวนเป็นสองเท่าของจำนวนกลีบเลี้ยง จำนวนดอกมีขนหนาแน่น รังไข่มี 2-3 ออวูล ผลเมล็ดเดี่ยวแข็งหรือผลเปลือกแข็งเมล็ดเดี่ยว มีปีก 2, 3 หรือ 5 ปีก

รูปวิธานจำแนกชนิด

1. มีต่อมที่ผิวใบบริเวณโคนใบต่อกับก้านใบ ช่อดอกแบบช่อเชิงลด.....1. *T. catappa*
1. มีต่อมที่ขอบบริเวณโคนใบ ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง.....2. *T. triptera*

1. *Terminalia catappa* L., Syst. Nat. ed. 12, 2: 674. 1767, Mant. Pl. 1: 128. 1767; Kurz, Fl. Burma. 1: 454. 1877; Clarke in Fl. Br. Ind. 2: 444. 1878; Craib in Fl. Siam. En. 1: 601. 1931; Exell in Fl. Mal. 1, 4: 566. 1954; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 377. 1963; Lec., Fl. C.L.V. 10: 66. 1969.

ไม้ต้น สูง 8-10 เมตร กิ่งอ่อนมีขนสีน้ำตาลนุ่มหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยง ใบ เรียงเวียนรอบกิ่ง รูปไข่กลับ ขนาด 22.5-29.5 x 11.5-13.5 ซม. ปลายใบแหลมมน โคนใบสอบและหยักเว้ารูปหัวใจ แฉก มีต่อมที่ผิวบริเวณโคนใบต่อกับก้านใบลักษณะเป็นตุ่มนูน อยู่สองข้างเส้นกลางใบข้างละ 1 ต่อม เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขนนุ่มเล็กน้อยบริเวณเส้นกลางใบและเส้นแขนงใบ เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 6-9 คู่ ก้านใบยาว 1-1.5 ซม. มีขนสั้นนุ่มหนาแน่น ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ขนาด 10-12 ซม. ออกที่ซอกใบ ก้านช่อดอกยาว 2.5-3 ซม. มีขนสั้นหนาแน่น ดอกย่อย ใบประดับรูปแถบ ขนาด 3-4 x 0.7-0.8 มม. มีขนเล็กน้อย กลีบเลี้ยง โคนเชื่อมติดกันยาวประมาณ 1 มม. สีเหลืองอมเขียว แฉกกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยม ยาว 1-1.2 มม. ปลายแหลม ขอบเรียบ ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน เกสรเพศผู้ ติดที่ฐานดอก ก้านชูอับเรณูเป็นเส้น ยาว

ประมาณ 3 มม. เกือบ อับเรณูรูปไข่กว้าง ขนาดประมาณ 0.5 มม. จานฐานดอกหยักเป็นพู ขนาดประมาณ 0.5 มม. มีขนยาวนุ่มหนาแน่น **เกสรเพศเมีย** ฝังในฐานดอก รูปไข่ ยาว 2.5-3 มม. ตอนโคนมีขนนุ่มหนาแน่น ปลายเกสร ภายในมี 2 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 2.5 มม. เกือบ ยอดเกสรเพศเมียปลายตัด **ผล** เมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปรีกว้าง ขนาดประมาณ 5.5 x 4 ซม. ค่อนข้างแบน ขอบเป็นครีบบน กว้าง 3-5 มม. เกือบ (ภาพที่ 48)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์, กาญจนบุรี; ภาคกลาง: กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ), จันทบุรี, ตราด; ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี, นราธิวาส, ตรัง

การกระจายพันธุ์.- มาดากัสการ์, ชายฝั่งทวีปเอเชียเขตร้อน จากอินเดียถึงไต้หวันและภูมิภาคมาเลเซียถึงตอนเหนือของออสเตรเลีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามชายหาดทรายริมทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- โคน (นราธิวาส); ตัดมือ, ตัดมือ (ตรัง); ตาบัง (พิษณุโลก, สตูล); ตาแปห์ (มลายู-นราธิวาส); หลุมปัง (สุราษฎร์ธานี); หูกวาง (ภาคกลาง)

ชื่อสามัญ.- Bengal Almond, Indian Almond, Sea Almond, Tropical Almond, Umbrella Tree

ประโยชน์.- ใบ ใช้ย้อมผ้าให้เป็นสีงาช้างและเขียว เนื้อไม้ใช้ทำเครื่องเรือนที่อยู่ภายในร่ม เมล็ด เนื้อหามีน้ำมัน รับประทานได้ แก้ขัดเบา แก้จ้ำจี้ แก้คัน (เต็ม สมิตินันท์, 2518) ใช้เปลือกต้นซึ่งมีรสฝาดเป็นยาฝาดสมาน แก้ท้องเสีย บิด ผลเป็นยาถ่าย ใบขับเหงื่อ น้ำมันที่บีบได้จากเมล็ดใช้รักษาโรคเรื้อน (วงศ์สถิตย์ จั๋วกุล และคณะ, 2540)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 233 (BCU), P. Trisarasri 537 (BCU)

2. *Terminalia triptera* Stapf, Kew Bull. 1895: 103; Craib in Fl. Siam. En. 1: 608. 1931; Exell in Fl. Mal. I, 4: 554. 1954; Nanakorn in Thai For. Bull. 15: 87. 1985.-*T. nigrovenulosa* Gagnep., Not. Syst. 3: 285. 1916; in Fl. Gén. I.-C. 2: 756. 1920; Lec. in Fl. C.L.V. 10: 92. 1969.

ไม้ต้น สูง 8-12 เมตร เปลือกแตกเป็นร่องตื้นตามยาว กิ่งก้านเกลี้ยง ใบ เรียงตรงข้ามหรือเยื้องกันเล็กน้อย รูปรีแกมรูปขอบขนาน ขนาด 3.4-13 x 2.2-6 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบแคบหรือกว้าง มีต่อมที่ขอบบริเวณโคนใบลักษณะเป็นตุ่มนูน ข้างละ 1 ต่อม เนื้อใบหนาค่อนข้างแผ่นหนัง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนกยาวถึงขอบใบ เส้นแขนงใบ 5-7 คู่ ก้านใบยาว

3-6 มม. เกือบ ข่อดอกแบบช่อแยกแขนง ขนาด 4-5 ซม. ดอกที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 2-6 มม. มีขนเล็กน้อย ช่อดอกย่อยแบบช่อเชิงลด ขนาด 3-4 ซม. ก้านช่อดอกย่อยและแกนกลางมีขนเล็กน้อย ดอกย่อย ใบประดับย่อยรูปใบหอก ขนาดประมาณ 2.5-2.8 x 0.7-0.8 มม. ปลายแหลม ผิวด้านนอกมีขนกระจายห่าง ผิวด้านในมีขนยาวหนาแน่น กลีบเลี้ยง โคนเชื่อมติดกันยาว ประมาณ 1 มม. สีเหลือง เกือบ แฉกกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยม ยาวประมาณ 0.5 มม. ปลายแหลม ขอบเรียบ ผิวเกือบทั้งสองด้าน จานฐานดอกรูปวงแหวน ขนาดประมาณ 0.4 มม. มีขนยาวหนาแน่น เกสรเพศผู้ ติดที่ฐานดอก ก้านชูอับเรณูเป็นเส้น ยาว 2-2.5 มม. เกือบ อับเรณูรูปไข่ กว้าง ขนาดประมาณ 0.5 มม. เกสรเพศเมีย ฝังฝังในฐานดอก รูปรียาว ขนาดประมาณ 1.5 x 0.7 มม. เกือบ ภายในมี 2 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 3.3 มม. ใ้ดงเล็กน้อย เกือบ ยอดเกสรเพศเมียเป็นจุด ผล ไม่พบ (ภาพที่ 49)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, เชียงราย, ลำปาง,แพร่, น่าน, พิจิตร, ตาก, นครสวรรค์; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: เลย, ชัยภูมิ, สกลนคร; ภาคตะวันออก: นครราชสีมา, อุบลราชธานี; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: อุทัยธานี, ราชบุรี, กาญจนบุรี, ประจวบคีรีขันธ์, เพชรบุรี; ภาคกลาง: สระบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเต่าหม้อ, เกาะพระ), ปราจีนบุรี, จันทบุรี, ตราด; ภาคใต้: ชุมพร, สุราษฎร์ธานี, นครศรีธรรมราช, สงขลา, พังงา

การกระจายพันธุ์.- พม่า, อินโดจีน, คาบสมุทรมลายู, ไหหล้า

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้ง ที่ร่มและที่โล่งแจ้งบริเวณใกล้ยอดเกาะที่เป็นหน้าผาหินปูน สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 50-80 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- กำจาย (เชียงใหม่); กำจ่า (ภาคใต้); ชี้ฮ้าย, หานกราย (อุทัยธานี, ราชบุรี); คำเจ้า, ปู่เจ้า, ปู่เจ้าหามก้าย, พระเจ้าหามก้าย, สลิง, หามก้าย (ภาคเหนือ); ตานแดง (ประจวบคีรีขันธ์, สุราษฎร์ธานี, สงขลา); แนนอาม (ทอง-จันทบุรี); เบน (สุโขทัย, ประจวบคีรีขันธ์); ประดู่ขาว (ชุมพร); แปบ (ประจวบคีรีขันธ์); มะขามกราย, หนามกราย, หามกราย (ชลบุรี); สีเสียดต้น, แสงคำ, แสนคำ (เลย); สังก่า (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ); หนอมึงใจ (กะเหรี่ยง-กาญจนบุรี); หอมกราย (จันทบุรี)

ประโยชน์.- เปลือก เป็นยาขับปัสสาวะ บำรุงหัวใจ แก้โรคบิด ท้องร่วง ใช้ภายนอกชะล้างบาดแผลเรื้อรัง และห้ามเลือด (กองกานดา ชยามฤต, 2528) เนื้อไม้ ใช้ต่อเรือ ทำส่วนประกอบของบ้าน ดำเครื่องมือทางเกษตร เปลือก ให้น้ำฟาดใช้ฟอกหนัง (จำลองเพ็งคล้าย และคณะ, 2535)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 123 (BCU), P. Trisarasri 427 (BCU)

CONNARACEAE

ไม้ต้นขนาดเล็ก ไม้พุ่ม หรือไม้เถาเนื้อแข็ง ใบประกอบแบบขนนกหรือมี 1 หรือ 3 ใบย่อย เรียงสลับ ไม่มีหูใบ ใบย่อยเรียงเกือบตรงข้ามหรือเรียงสลับ เนื้อใบคล้ายแผ่นหนัง ขอบใบเรียบ ดอกออกเป็นช่อกระจุกกลมที่ซอกใบ หรือเป็นช่อแยกแขนงหรือช่อกระจุกที่ปลายยอด ดอกสมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันที่โคน ขอบกลีบซ้อนเหลื่อมหรือชนกัน มักติดทนจนเป็นผล กลีบดอกมี 5 กลีบ แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันเล็กน้อย ช่อเหลื่อมหรือชนกัน เกสรเพศผู้มี 10 หรือ 5 อัน แยกอิสระจากกลีบดอก ก้านชูอับเรณูแยกอิสระหรือเชื่อมติดกันที่โคน มีจำนวนดอกบางหรือไม่มี รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ มี 1-5 คาร์เพล แยกอิสระ แต่ละช่อมี 2 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียรูปกลมแคบหรือรูปเส้นด้าย ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มหรือเป็น 2 พู ผลแห้งแตกแนวเดียว มี 1 หรือ 2 เมล็ด ส่วนมากมีเยื่อหุ้มสีต่างๆ มีหรือไม่มีเอนโดสเปิร์ม เอ็มบริโอตรง

Connarus

L., Sp. Pl. 2: 675. 1753; J.E. Vidal in Fl. Thai. 2(2): 126. 1972.

ไม้เถาเนื้อแข็ง ไม้พุ่ม หรือไม้ต้นขนาดเล็ก กิ่งก้านเกลี้ยง ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ ติดแบบสลับ บางครั้งมี 3 หรือ 1 ใบย่อย ใบย่อยเรียงเกือบตรงข้ามหรือสลับ ขอบใบเรียบ แผ่นใบมีหรือไม่มีต่อมแทรกจุดโปร่งแสง ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ออกที่ปลายยอดหรือใกล้ปลายยอด ดอกสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยง กลีบดอก และเกสรเพศผู้ มีหรือไม่มีต่อมแทรกจุดโปร่งแสง กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ ช่อเหลื่อมและเชื่อมติดกันเล็กน้อยที่โคน กลีบดอกมี 5 กลีบ ช่อเหลื่อมกัน มักมีต่อมแทรกชน เกสรเพศผู้มี 10 อัน ขนาดยาว 5 อัน เรียงสลับกับขนาดสั้น 5 อัน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหมัน เชื่อมติดกันที่ฐาน ก้านชูอับเรณูมีต่อมแทรกขนกระจายห่างๆ รังไข่รูปกลม มีขนยาวห่างๆ มี 1 คาร์เพล ภายในมี 2 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียตรง มีต่อมแทรกขนบริเวณครึ่งบนของก้าน ครึ่งล่างมีขนยาวห่างๆ ผลแห้งแตกแนวเดียว ปลายผลมนและมีงอยแหลมสั้นๆ โคนผลคอดแคบคล้ายเป็นก้าน ผนังผลแห้ง คล้ายแผ่นหนังหรือมีเนื้อไม้ เมล็ดมีเยื่อหุ้มสีเหลืองที่ฐาน ลักษณะเป็น 2 พู ไม่มีเอนโดสเปิร์ม

Connarus cochinchinensis (Baill.) Pierre, Fl. For. Cochinch. 5: pl. 378 A. 1898; Lecomte in Fl. Gén. I.-C. 2: 54. f. 7(a). 1908; Craib, Fl. Siam. En. 1: 362. 1928; Leenh. in Fl. Mal. I.

5: 536. 1958; J.E. Vidal in Fl. C.L.V. 2: 58. pl. 6 (11-18). 1962; in Dansk Bot. Ark. 23: 36. 1963; in Fl. Thai. 2(2): 130. 1972.-*Tricholobus cochinchinensis* Baill., *Adansonia* 9: 150. 1869.-*Connarus stictophyllus* Kurz, Fl. Burma 1: 548. 1877.-*C. cochinchinensis* Pierre var. *corymbosus* Pierre, Fl. For. Cochinch. 5: pl. 378. 1898; Lecomte in Fl. Gén. I.-C. 2: 55. 1908.

ไม้เถาเนื้อแข็งรูปทรงคล้ายเป็นไม้พุ่ม สูงประมาณ 2 เมตร กิ่งอ่อนมีขนสีน้ำตาลประปราย กิ่งแก่มีขนสั้นกระจายห่างๆ และมีช่องอากาศทั่วไป ใบ ใบย่อย 3-5 ใบ ก้านใบยาว 1.8-5 ซม. มีขนสั้นสีน้ำตาลกระจายห่างๆ มีขนสีน้ำตาลกระจาย ใบย่อยรูปรีหรือรูปไข่ ขนาด 3.2-11 x 2.8-4.8 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ ผิวใบด้านบนเป็นมันเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขนเล็กน้อยบริเวณใกล้เส้นกลางใบ มีตุ่มนูนทั่วผิวใบ เส้นแขนงใบ 5-7 คู่ ก้านใบย่อยยาวประมาณ 3 มม. มีขนสั้นกระจายทั่วไป **ช่อดอก**แบบช่อแยกแขนง ออกที่ปลายยอดและซอกใบ ใกล้ปลายยอด ขนาด 5-8 ซม. ก้านช่อดอกยาว 2.2-2.8 ซม. มีขนสั้นกระจายทั่วไป ใบประดับรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 0.6 มม. มีขนสั้นหนาแน่น **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 1-1.5 มม. มีขนนุ่มหนาแน่น ใบประดับย่อย รูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 0.8 x 0.5 มม. ผิวด้านบนอกมีขนหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ เชื่อมติดกันเล็กน้อยที่ฐาน แฉกกลีบเลี้ยงรูปใบหอก ขนาดประมาณ 4 x 1 มม. ปลายแหลม ผิวด้านบนอกมีขนนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในมีขนเล็กน้อย **กลีบดอก** 5 กลีบ แยกจากกัน รูปแถบ ขนาด 7-8 x 1.8-2 มม. สีขาวอมชมพู ปลายแหลม มีเส้นตามยาวบนกลีบ 5 เส้น ผิวด้านบนอกมีขนยาวเรียงชิดกันแน่น สลับกับต่อมแทรกขนเล็กน้อย ผิวด้านในมีขนยาวกระจายห่างๆ **เกสรเพศผู้** 10 อัน ติดที่ฐานดอก ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันตรงโคน ก้านเป็นหลอดยาวประมาณ 1 มม. ล้อมรอบรังไข่ ผิวเกลี้ยง ปลายแยกเป็นเส้น 2 ขนาดเรียงสลับกัน ก้านขนาดสั้นยาว 1-1.5 มม. ก้านขนาดยาว ยาวประมาณ 6 มม. มีต่อมแทรกขนกระจายห่างๆ บนก้านทั้งสองขนาด ปลายก้านติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปไข่ ขนาดประมาณ 1 x 0.6 มม. **เกสรเพศเมีย** มี 1 คาร์เพล รังไข่รูปกลม ขนาดประมาณ 1 มม. มีขนแข็งปกคลุมหนาแน่น ภายในมี 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียตรง ยาวประมาณ 1.5 มม. มีต่อมแทรกขนกระจายห่างๆ ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มแบน หยักเป็น 2 พู ขนาด 0.6-0.7 มม. **ผล**แตกแนวเดียว รูปรีแกมรูปไข่กลับ เบี้ยว ขนาด 2.3-2.5 x 1.2-1.4 ซม. สีเหลืองอ่อน ผนังผลหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวด้านบนอกเป็นริ้วเฉียงๆ เกลี้ยง ผิวด้านในมีขนนุ่มกระจายทั่วไป **เมล็ด** รูปรี เบี้ยว ขนาดประมาณ 1.5 x 1 ซม. สีดำ ผิวเรียบเกลี้ยง มีเยื่อหุ้มเมล็ดสีเหลือง อวบน้ำ (ภาพที่ 50)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: หนองคาย; ภาคตะวันออก: นครราชสีมา, อุบลราชธานี; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: อุทัยธานี, ราชบุรี, กาญจนบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย), ระยอง, ตราด; ภาคใต้: ชุมพร

การกระจายพันธุ์.- ลาวตอนใต้, กัมพูชา, เวียดนามตอนใต้, ตอนเหนือของคาบสมุทรมลายู

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามชายป่าดิบแล้ง ป่าเหล่า ที่โล่งแจ้ง และตามชายหาด ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเลต่ำ

ชื่อพื้นเมือง.- หมาว่อ (หนองคาย, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ); ถอบแถบ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ภาคตะวันตกเฉียงใต้, ภาคกลาง, ภาคใต้); แฉลบ (ราชบุรี, ภาคตะวันตกเฉียงใต้); น้ำร้อย (ชุมพร, ภาคใต้)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 98 (BCU), K. Worapratheep 113 (BCU), K. Worapratheep 190 (BCU), W. Thephuttee et al. 22 (BCU)

CONVOLVULACEAE

ไม้เถาเลื้อยมีหรือไม่มีเนื้อไม้ ไม้พุ่ม หรือพืชเบียน มีน้ำยางขาวขุ่น ใบเดี่ยว เรียงสลับ ไม่มีหูใบ ช่อดอกแบบช่อกระจุก (cymes) ออกที่ซอกใบหรือปลายยอด ดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ แยกอิสระและชั้นเหลื่อม ติดทน กลีบดอกมี 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูปกรวยหรือรูปประฆัง มีน้อยที่เป็นรูปกงล้อหรือรูปคนโท ปลายแฉกพับจีบ (plicate) เกสรเพศผู้มี 5 อัน ติดเหนือกลีบดอกและเรียงสลับกับแฉกกลีบดอก ก้านชูอับเรณูมักมีขน อับเรณูมี 2 พู แฉกตามยาว มีจานฐานดอกรูปวงแหวนหรือรูปถ้วยล้อมรอบ รังไข่เหนือวงกลีบ มี 2 คาร์เพลเชื่อมติดกันเห็นเป็น 1-4 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล พลาเซนทารอบแกนร่วม ก้านเกสรเพศเมียรูปเส้นด้าย ผลแห้งแตกตามยาวหรือตามขวาง เมล็ดมักมีขนที่ผิว

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. ไม้พุ่มหรือไม้ล้มลุก ลำต้นตั้งตรง ไม้เลื้อยพันหรือทอดเลื้อย.....1. *Evolvulus*
1. ไม้ล้มลุก ลำต้นเลื้อยพันหรือทอดเลื้อยกับพื้น
 2. ลำต้นและใบมีขนรูปดาว.....3. *Jacquemontia*
 2. ลำต้นและใบไม่มีขนรูปดาว

3. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ ขนาดใกล้เคียงกัน.....2. Ipomoea
3. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ ขนาดไม่เท่ากัน.....4. Xenostegia

1. Evolvulus

L., Sp. Pl. ed. 2: 391. 1762; van Ooststr. in Fl. Mal. I. 4: 395. 1953; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 485. 1965; Austin in Fl. Ceylon 1: 30. 1980; Na Songkhla & Khunwasi in Thai For. Bull. 20: 15. 1993.

ไม้พุ่มขนาดเล็กหรือไม้ล้มลุกทอดนอน ลำต้นมักตั้งตรง ไม้เลื้อยพัน ใบรูปใบหอก รูปไข่ หรือรูปกลม มีหรือไม่มีขน ช่อดอกออกที่ซอกใบ มีก้านช่อดอก กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ กลีบดอกขนาดเล็ก เชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย รูประฆัง หรือรูปกงล้อ สีฟ้าหรือสีขาว เกสรเพศผู้มี 5 อัน อยู่ภายในหลอดกลีบดอกหรือยื่นพ้นปากหลอดเล็กน้อย ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกับหลอดกลีบดอก จานฐานดอกขนาดเล็กรูปถ้วยหรือไม่มีจานฐานดอก รังไข่เกลี้ยง มี 1-2 ช่อง แต่ละช่องมี 1 หรือ 2 อวุล ก้านเกสรเพศเมียมี 2 อัน รูปเส้นด้าย แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันที่โคน ยอดเกสรเพศเมียรูปเส้นด้ายหรือรูปกระบอง ผลแห้งแตก รูปกลม ขนาดเล็ก เมล็ดมี 4-จำนวนน้อย ผิวเกลี้ยงหรือเป็นตุ่ม

Evolvulus alsinoides (L.) L. var. *alsinoides*, Sp. Pl. ed. 2: 392. 1762; van Ooststr. in Fl. Mal. I, 4: 395. 1953; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 485. 1965; Austin in Fl. Ceylon 1: 309. 1980; Na Songkhla & Khunwasi in Thai For. Bull. 20: 16. Fig. 7a-g, Plate 2: 4. 1993.-
Convolvulus alsinoides L., Sp. Pl. ed. 1: 157. 1753.

ไม้ล้มลุกกึ่งไม้พุ่มขนาดเล็ก สูง 20-30 ซม. กิ่งก้านมีขนปกคลุมทั่วไป ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปขอบขนานแกมรูปใบหอก ขนาด 8-15 x 3-7 มม. ปลายใบแหลมหรือมนมีติ่งหนาม โคนใบกลมหรือสอบ ขอบใบเรียบ ผิวใบมีขนทั้งสองด้าน ก้านใบยาว 1-1.2 มม. มีขน ช่อดอกแบบช่อกระจุก มีดอกย่อย 1-3 ดอก ก้านช่อดอกยาว 3.5 ซม. มีขน กลีบเลี้ยง รูปใบหอก ยาวประมาณ 2 มม. ปลายแหลม มีขน กลีบดอก เชื่อมติดกันเป็นหลอดยาวประมาณ 4 มม. สีฟ้าอ่อน เกสรเพศผู้ 5 อัน อยู่ภายในหลอดกลีบดอก เกสรเพศเมีย รังไข่รูปไข่ เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมีย 2 อัน แต่ละอันแยกแขนงเป็น 2 แฉก ยอดเกสรเพศเมียรูปคล้ายกระบอง ผล รูปกลม ขนาดประมาณ 2 มม. บาง เกลี้ยง แตกเป็น 4 ส่วน (ภาพที่ 51)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงราย, ตาก; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: เลย; ภาคตะวันออก: นครราชสีมา; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคตะวันออก: ฉะเชิงเทรา; ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ); ภาคใต้: ชุมพร, สุราษฎร์ธานี

การกระจายพันธุ์.- เขตร้อนของแอฟริกาตะวันออก, จีนตอนใต้, อินเดีย, มาเลเซีย, ฟิลิปปินส์, หมู่เกาะแปซิฟิกและออสเตรเลีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในที่โล่งแจ้ง ดินร่วนปนทราย ใกล้เคียงชายฝั่งทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- ใบต่อก้าน (ขอนแก่น)

ประโยชน์.- ทั้งต้น เป็นยาสมุนไพรอาหาร บำรุง ขับพยาธิ แก้ไข้ และบิด แก้อาการท้องอืดท้องเสีย อากาศอักเสบบวมร้อน เป็นยาขับน้ำเหลืองเสีย ผสมกับน้ำมันใช้ปลูกผม ใบ มวนบุหรี่ยสูบแก้โรคหลอดลมอักเสบ และโรคหืด (กองกานดา ชยามฤต, 2528)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 67 (BCU), O. Thaithong 191 (BCU)

2. Ipomoea

L., Sp. Pl.: 159. 1753; Backer & Bakh.f, Fl. Java 2: 490. 1965.

ไม้ล้มลุกลำต้นทอดเลื้อย ใบเดี่ยว ขอบใบเรียบหรือหยักเป็นพูแบบฝ่ามือ ดอกออกเดี่ยวที่ซอกใบหรือช่อดอกแบบช่อกระจุก มีดอกย่อย 1-จำนวนมาก บางครั้งออกเป็นช่อแยกแขนง ใบประดับขนาดเล็กหรือใหญ่ กลีบเลี้ยงขนาดใกล้เคียงกัน ขยายขนาดเมื่อเป็นผล กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูปประฆังหรือรูปกรวย ปลายหยักตั้งเป็น 5 พู เกสรเพศผู้สั้นหรือยาวกว่ากลีบดอก รังไข่มี 2-3 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล หรือมี 4 ช่อง แต่ละช่องมี 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็นสองแฉก รูปกลมหรือเกือบกลม ผลแห้งแตกเป็น 3, 4 หรือ 6 ซีก มี 1-6 เมล็ด กลี๋ยงหรือมีขน

Ipomoea pes-caprae (L.) R.Br. in Tuckey, Narr. Exped. Zaire.: 477. 1818; Backer & Bakh.f, Fl. Java 2: 490. 1965.-*Convolvulus pescaprae* L., Sp. Pl. 1: 159. 1753.

ไม้เลื้อย เถากลม กลี๋ยง ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปไข่หรือรูปกลม ขนาด 4.5-5 x 4.5-5 ซม. ปลายใบหยักเว้าลึก โคนใบตัด ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาอวบน้ำ เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 7-8 คู่ ก้านใบยาว 1.5-2 ซม. **ช่อดอก**แบบช่อกระจุก ออกที่ซอกใบ ก้านช่อดอกยาว 5-7.5 ซม. กลี๋ยง **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 3 มม. กลี๋ยง ใบประดับรูปไข่แกมรูปใบหอก ยาว

ประมาณ 3 มม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ รูปไข่ถึงรูปรี ยาว 5-8 มม. ปลายแหลม ขอบเรียบ กลีบดอก 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย สีชมพูเข้มอมม่วง ตอนโคนสีเข้มกว่าตอนปลายหลอด ผิวเกลี้ยง ทั้งสองด้าน แฉกกลีบดอกยาว 2-3 มม. เกสรเพศผู้ ก้านชูอับเรณูยาว 5-8 มม. มีขนที่โคนก้าน ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปใบหอก ยาวประมาณ 3 มม. เกสรเพศเมีย รังไข่รูปกลม ขนาดประมาณ 1.5 มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 6 มม. ยอดเกสรเพศเมียรูปกลม ขนาดประมาณ 2 มม. ผิวเป็นตุ่มเล็กๆ ผล รูปกลม เกลี้ยง ขนาด 1.5-2 ซม. เมล็ดสีดำ (ภาพที่ 52)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (ศรีราชา, เกาะพระ), จันทบุรี, ตราด; ภาคใต้: ระนอง, สุราษฎร์ธานี, ตรัง

การกระจายพันธุ์.- จีน, ไทหล่า, ไต้หวัน, กัมพูชา, อินโดนีเซีย, ญี่ปุ่น, มาเลเซีย, พม่า, นิวกีนิ, ปากีสถาน, ฟิลิปปินส์, ศรีลังกา, เวียดนาม, แอฟริกา, เอเชียตะวันออกเฉียงใต้, ออสเตรเลีย, อเมริกาเหนือ, หมู่เกาะแปซิฟิก, อเมริกาใต้

นิเวศวิทยา.- ขึ้นบนพื้นทรายชายหาด ริมฝั่งทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- ผักบุ้งทะเล (ภาคกลาง); ละมูเลาะห์ (มลายู-นราธิวาส)

ประโยชน์.- ทั้งต้น ถอนพิษลมเพลมพัด เป็นยาสมาน เจริญอาหาร ระบาย ต้มน้ำอาบแก้อาการคันตามผิวหนัง น้ำคั้นแก้พิษแมงกะพรุน ราก ขับปัสสาวะในโรคกระเพาะปัสสาวะอักเสบ ใบ ใช้ภายนอกทาแก้โรคไขข้ออักเสบ แก้อาการจุกเสียด น้ำต้มใช้ล้างแผล เข้ากับสมุนไพรอื่นต้มน้ำอาบหรือดื่มน้ำคั้นสดขบถวาร์ น้ำคั้นต้มกับน้ำมะพร้าว ทำเป็นขี้ผึ้งทาแผลทุกชนิด และแผลเรื้อรัง เมล็ด แก้ตะคริว แก้ปวดท้อง (กองกานดา ชยามฤต, 2528)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 126 (BCU)

3. Jacquemontia

Choisy, Mém. Soc. Phys. Genève 6: 476. 1833; van Ooststr. in Fl. Mal. I, 4: 431. 1953; Back. & Bakh.f., Fl. Java 2: 487. 1965; Austin in Fl. Ceylon 1: 344. 1980; Na Songkhla & Khunwasi in Thai For. Bull. 20: 25. 1993.

ไม้ล้มลุกเลื้อย มีหรือไม่มีเนื้อไม้ มักมีขนรูปดาว ใบรูปไข่หรือรูปไข่แกมรูปขอบขนาน โคนใบมักเว้ารูปหัวใจ ปลายแหลมหรือเรียวแหลม ขอบไม่หยักเป็นพู ช่อดอกแบบช่อกระจุกมีก้านช่อ

ดอก ออกที่ซอกใบ บางครั้งเป็นดอกเดี่ยว กลีบเลี้ยงขนาดไม่เท่ากัน กลีบดอกขนาดเล็กหรือขนาดกลาง เชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย ปลายหยักตื้น สีม่วง ชมพู หรือขาว เกสรเพศผู้สั้นกว่ากลีบดอก รังไข่เกลี้ยง มี 2 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็นสองแฉก รูปไข่ รูปกลม รูปขอบขนานหรือรูปแถบ ผลกลม แยกเป็น 4 หรือ 8 ซีก เมล็ดมี 4 หรือน้อยกว่า ผิวเกลี้ยง

Jacquemontia paniculata (Burm.f.) Hallier f. in Engl., Bot. Jahrb. 16: 541. 1893; Ridley, Fl. Mal. Pen. 2: 456. 1923; Kerr in Fl. Siam. En. 3, 1: 98. 1951; van Ooststr. in Fl. Mal. I, 4: 432. 1953; Austin in Fl. Ceylon 1: 345. 1980; Na Songkhla & Khunwasi in Thai For. Bull. 20: 25. 1993.-*Ipomoea paniculata* Burm.f., Fl. Ind.: 50. 1768.

ไม้เลื้อย ส่วนต่างๆ ของต้นมีขนรูปดาว ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปไข่หรือรูปรีแกมรูปขอบขนาน ขนาด 2-6 x 1.5-4 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบรูปหัวใจ ขอบใบเรียบ เนื้อใบบาง เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 8-10 คู่ ก้านใบยาว 1.8-2.5 ซม. มีขน **ช่อดอก**แบบช่อกระจุกออกคล้ายช่อซี่ร่ม ออกที่ซอกใบ ก้านช่อดอกยาว 0.5-6 ซม. มีขนรูปดาว ใบประดับรูปลิ้ม ยาวประมาณ 1.5 มม. **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 3 มม. **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ สีเขียว 3 กลีบนอกขนาดใหญ่กว่า 2 กลีบใน รูปใบหอก ขนาดประมาณ 4.5-7 x 2.8-3 มม. ปลายเรียวแหลม ขอบเรียบ **กลีบดอก** 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย สีขาว ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน แฉกกลีบดอกยาว 2-2.5 มม. ปลายแฉกสีชมพูหรือฟ้าอ่อน **เกสรเพศผู้** ติดเหนือโคนกลีบดอกขึ้นมาประมาณ 1 มม. ก้านชูอับเรณูยาว 7-8 มม. ติดกับอับเรณูด้านหลัง อับเรณูรูปขอบขนาน ยาวประมาณ 1 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปกลม ขนาดประมาณ 1 มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 7 มม. ยอดเกสรเพศเมียรูปแถบ ยาวประมาณ 1 มม. **ผล** รูปกลม เกลี้ยง (ภาพที่ 53)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, กำแพงเพชร; **ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ:** เพชรบูรณ์, เลย, อุดรธานี, กาฬสินธุ์; **ภาคตะวันออก:** ชัยภูมิ, นครราชสีมา, บุรีรัมย์; **ภาคตะวันตกเฉียงใต้:** อุทัยธานี, กาญจนบุรี, ราชบุรี, เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; **ภาคกลาง:** สระบุรี, กรุงเทพมหานคร; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:** ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ), ระยอง, จันทบุรี, ตราด; **ภาคใต้:** สุราษฎร์ธานี, นครศรีธรรมราช, พัทลุง

การกระจายพันธุ์.- เขตร้อนของเอเชีย, แอฟริกา, มาดากัสการ์และหมู่เกาะใกล้เคียง, อินเดีย, ศรีลังกา, มาเลเซีย, เขตร้อนของออสเตรเลีย, ฟิลิปปินส์, โพลินีเซีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นเลื้อยพันต้นไม้อื่นในป่าเหล่าใกล้ฝั่งทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- จิงจ้อผี (ภาคเหนือ); จิงจ้อ, จิงจ้อเขา (ประจวบคีรีขันธ์); จิงจ้อน้อย, จิงจ้อ, จิงจ้อ
(กรุงเทพมหานคร)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 144 (BCU), K. Worapratheep 191 (BCU), C.
Khunwasi 30 (BCU)

4. Xenostegia

Austin & Staples, Brittonia 32(4): 533. 1980; Na Songkhla & Khunwasi in Thai For. Bull.
20: 77. 1993.

ไม้ล้มลุกเลื้อยหรือทอดเลื้อย ใบรูปแถบ รูปขอบขนาน รูปรียาว ถึงรูปใบหอกกลับหรือรูป
ช้อน ปลายแหลม ตัด หรือเว้าตื้น โคนรูปเจียงลูกศรถึงรูปเจียงใบหอก ขอบเรียบ หยักซี่ฟันที่โคน
ช่อดอกแบบช่อกระจุก มี 1-2 ดอก กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ ขนาดไม่เท่ากัน กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็น
รูปกรวยหรือรูประฆัง ปลายแยกเป็น 5 แฉก สีเหลืองหรือขาว เกสรเพศผู้อยู่ภายในหลอดกลีบดอก
เชื่อมติดกัน รังไข่เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ยอดเกสรเพศเมียรูปกลม ผลแห้งแตกเป็น 4 ซีก
เมล็ดมี 4-น้อยกว่า

Xenostegia tridentata (L.) D.F. Austin & Staples, Brittonia 32(4): 533. 1980.-*Convolvulus*
tridentatus L., Sp. Pl.: 157. 1753.-*Ipomoea tridentata* (L.) Roth. in Roemer, Arch. Bot. 1,2:
38. 1798; Clarke in Fl. Br. Ind. 4: 203. 1883.-*Merremia tridentata* (L.) Hall.f., Bot. Jahrb.
16: 552. 1893; Austin in Fl. Ceylon 1: 351. 1980.-*Merremia hastata* (Desr.) Hall.f., l.c.:
552; Kerr in Fl. Siam. En. 3,2: 3. 1954; Austin l.c.: 351.-*Merremia tridentata* (L.) Hall.f.
ssp. *hastata* (Desr.) van Ooststr., Blumea 3: 317. 1939; in Fl. Mal. I, 4: 445. 1953; Kerr
l.c. Austin l.c.: 351.-*Merremia tridentata* ssp. *genuina* van Ooststr., Blumea 3: 315. 1939;
Austin l.c.: 351.

ไม้เลื้อย ส่วนต่างๆ ของต้นเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปแถบหรือรูปใบหอกแกมรูปขอบ
ขนาน ขนาด 3-5 x 0.5-0.7 ซม. ปลายใบเรียวแหลมหรือแหลม โคนใบรูปเจียงใบหอก ขอบใบเรียบ
เนื้อใบบาง เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 9-12 คู่ ก้านใบสั้นหรือไม่มีก้านใบ ช่อดอกแบบช่อ
กระจุก ออกที่ซอกใบ ก้านช่อดอกยาว 1-4 ซม. เกลี้ยง ใบประดับรูปแถบ ยาวประมาณ 1 มม.
ดอกย่อย ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 0.8 มม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ รูปไข่แกมรูปใบหอก ขนาด 4-5

x 1-1.5 มม. กลีบดอก 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย ขนาด 1.5-1.7 x 1-1.5 มม. สีขาวนวล โคนหลอดสีแดง ผิวเกลี้ยง เกสรเพศผู้ ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 9 มม. โคนมีขนสั้น อับเรณูรูปขอบขนาน ยาวประมาณ 0.8 มม. เกสรเพศเมีย รั้งไข่อุปกลม ขนาดประมาณ 1 มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 7 มม. ผล รูปกลม เกลี้ยง (ภาพที่ 54)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: กาฬสินธุ์, ขอนแก่น; ภาคตะวันออก: สุรินทร์; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะพระ), ระยอง; ภาคใต้: ชุมพร, สุราษฎร์ธานี, พังงา, ภูเก็ต, นครศรีธรรมราช, ตรัง, สตูล, สงขลา, บัตตานี, ยะลา

การกระจายพันธุ์.- ไทหล่า, ใต้หวัน, บังคลาเทศ, กัมพูชา, อินเดี, อินโดนีเซีย, ลาว, มาเลเซีย, พม่า, นิวกินี, ฟิลิปปินส์, สิงคโปร์, ศรีลังกา, เวียดนาม, แอฟริกา, ตอนเหนือของออสเตรเลีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามหาดทรายริมทะเลและที่กร้าง

ชื่อพื้นเมือง.- เถาตดหมา (กาญจนบุรี)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapatheep 146 (BCU), C. Khunwasi 25 (BCU)

DILLENACEAE

ไม้ต้น ไม้พุ่ม ไม้ล้มลุก หรือไม้เลื้อย ใบเดี่ยว เรียงเวียน ขอบเรียบ หยักซี่ฟัน หรือจักฟันเลื่อย เส้นแขนงใบมักขนานกันมีหลายเส้นเห็นชัดเจน มีหรือไม่มีหูใบ ร่วงง่าย ดอกเดี่ยวหรือออกคล้ายเป็นช่อกระจุก ช่อกระจุก หรือช่อแยกแขนง ดอกย่อยขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่ สมมาตรตามรัศมี แยกเพศหรือสมบูรณเพศ กลีบเลี้ยงแยกอิสระ ช่อนเหลี่ยมและติดทน กลีบดอกมี 5 กลีบหรือน้อยกว่า แยกอิสระ ช่อนเหลี่ยมและร่วงง่าย เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันที่โคน ติดทนจนเป็นผล อับเรณูแตกตามยาวหรือเป็นรูปเปิดที่ปลายอับ เกสรเพศเมียมี 1-20 คาร์เพล แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันเล็กน้อย แต่ละคาร์เพลมี 1 ออวูลหรือจำนวนมาก รั้งไข่อ่อนวงกลีบ ก้านเกสรเพศเมียแยกจากกัน แต่ละอันมียอดเกสรเพศเมีย 1 อัน ผลแห้งแตกแนวเดียวหรือผลมีเนื้อหลายเมล็ด เมล็ดมีเยื่อหุ้ม

Tetracera

L., Sp. Pl.: 533. 1753; Hoogland in Fl. Mal. I. 4: 141. 1951; in Fl. Thai. 2(2): 105. 1972.

ไม้พุ่มหรือไม้เลื้อย ช่อดอกแบบช่อแยกแขนงออกที่ปลายยอด มีดอกย่อยจำนวนมาก ดอกย่อยขนาดเล็ก ฐานดอกแบน กลีบเลี้ยงมี 4-5 กลีบ ติดทน ไม้ขยายขนาดเมื่อเป็นผล กลีบดอกมี 3-5 กลีบ ยาวเท่ากับกลีบเลี้ยงหรือยาวกว่า ก้านชูอับเรณูยาว เกสรเพศเมียมี 1-4 คาร์เพล แต่ละคาร์เพลมี 4-20 ออวูล ผลแห้งแตกแนวเดียว รูปไข่ถึงรูปกลม มีก้านเกสรเพศเมียติดที่ปลายเป็นจอยสั้นๆ ผลแห้งแตกแนวเดียว ผนังผลคล้ายแผ่นหนัง เมล็ดรูปไตถึงรูปไข่หรือรูปกลม ผิวเกลี้ยง ขอบของเยื่อหุ้มเมล็ดจักเป็นครุย

Tetracera loureiri (Finet & Gagnep.) Pierre ex Craib, Bull. misc. Inf. R. bot. Gdns Kew: 165. 1922; Craib, Fl. Siam. En. 1: 20. 1925; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. Suppl. 1: 28. 1938; Hoogland in Fl. Mal. I. 4: 147. 1951; in Dansk Bot. Ark. 20: 185. 1962; in Fl. Thai. 2(2): 107. 1972.-I. *assa* var. *loureiri* Finet & Gagnep., Bull. Soc. Bot. Fr. Mém. 4: 3. 1906.-I. *sarmentosa* var. *loureiri* (Finet & Gagnep.) Finet & Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 1: 16. 1907.

ไม้เถาเลื้อย กิ่งอ่อนมีขนแข็งกระจายห่าง กิ่งแก่เกลี้ยง ใบรูปรีถึงรูปขอบขนาน ขนาด 5-11 x 2.2-5 ซม. ปลายใบแหลม มน หรือกลม โคนใบสอบหรือสอบเรียว ขอบใบหยักซี่ฟัน เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขนแข็งกระจายห่างตามเส้นกลางใบและเส้นแขนงใบ เส้นแขนงใบ 6-13 คู่ ก้านใบยาว 5-10 มม. **ช่อดอก** ขนาด 5-11 ซม. ก้านช่อดอกยาว 1.8-2 ซม. มีขนแข็งกระจายทั่ว ใบประดับรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 4.5 x 1.5 มม. ขอบเรียบ ปลายแหลม ผิวด้านบนมีขนแข็งหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 1-1.5 มม. เกลี้ยง ใบประดับย่อยรูปไข่กลับ ขนาด 2.5-4 x 1-1.5 มม. ปลายแหลม ขอบเรียบ ผิวด้านบนมีขนแข็งหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ แยกอิสระ เรียงเป็นสองวง กลีบวงนอก 2 กลีบ รูปไข่กว้าง ขนาดประมาณ 5 x 3.5 มม. ปลายกลม ขอบเป็นขนครุย สีเขียวอ่อน ผิวเกลี้ยง ทั้งสองด้าน กลีบวงใน 3 กลีบ รูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 6 x 4 มม. ปลายกลม ขอบเป็นขนครุย สีเขียวอ่อน ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **กลีบดอก** 5 กลีบ แยกอิสระ รูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 6.5 x 3 มม. ปลายกลมหรือเว้าตื้น ขอบเรียบ ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน สีขาว **เกสรเพศผู้** จำนวนมาก แยกอิสระ ติดที่ฐานดอก ก้านชูอับเรณูยาว 3.5-4 มม. ปลายกว้างและแบน ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปรี ขนาดประมาณ 0.4 มม. **เกสรเพศเมีย** 3 คาร์เพล แยกอิสระ รั้งไข่อูรูปไข่ ขนาดประมาณ

1.5 x 1.2 มม. เกือบทั้ง ก้านเกสรเพศเมียยาว 2.5-3 มม. เกือบทั้ง ยอดเกสรเพศเมียปลายตัด ผลรูปไข่ ขนาด 5-6 x 2.5-3 มม. ปลายแหลมและมีจอยยาว 1-2 มม. เมล็ดรูปกลม ขนาด 2-3 มม. สีดำ เยื่อหุ้มเมล็ดยาว 2-3 มม. สีแดง เกือบทั้ง (ภาพที่ 55)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออก: นครราชสีมา, อุบลราชธานี; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:** ประจวบคีรีขันธ์; **ภาคกลาง:** กรุงเทพมหานคร, สมุทรปราการ; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:** ปราจีนบุรี, ชลบุรี (เกาะเต่าหม้อ, เกาะพระ), ระยอง, จันทบุรี, ตราด; **ภาคใต้:** สุราษฎร์ธานี, ภูเก็ต, นครศรีธรรมราช, พัทลุง, สงขลา, สตูล, ปัตตานี

การกระจายพันธุ์.- คาบสมุทรมลายู (เคดาห์ถึงสตูล), กัมพูชา, เวียดนามใต้

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในที่โล่งแจ้ง ป่าเหล่าที่ระดับต่ำจนถึงยอดเกาะ ความสูงจากระดับน้ำทะเล 10-120 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- ลิ่นแรด (ภาคตะวันออก); **รสสุคนธ์, สุคนธรส, เสาวรส, รสสุคนธ์ขาว, มะตาดเครือ** (ภาคกลาง); **นรคนธ์, บอระคน, อรคนธ์ (ตรัง), เสาวคนธ์** (ภาคตะวันออกเฉียงใต้); **กะปดใบเลื่อม** (ประจวบคีรีขันธ์, ภาคตะวันตกเฉียงใต้); **ปदन้ำมัน** (ปัตตานี); **ปดเลื้อน, ปดคาย** (สุราษฎร์ธานี); **ย่านปด** (นครศรีธรรมราช, ภาคใต้); **ปะละ, สะปัลละ** (มลายู-นราธิวาส)

ประโยชน์.- ดอก ใช้เข้ายาหอมเป็นยาบำรุงหัวใจ แก้อาการเป็นลมอ่อนเพลีย โดยปกติจะใช้ควบไปกับดอกรสสุคนธ์แดง (ลีนา ผู้พัฒนพงศ์, 2530), ปลูกเป็นไม้ดอกไม้ประดับเลื้อย ไตรั่วหรือขุ่ม (ปิยะ เฉลิมกลิ่น, 2542)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 69 (BCU), K. Worapratheep 112 (BCU), B. Na Songkhla et al. 208 (BCU)

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

EBENACEAE

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม เปลือกต้นมักเป็นสีดำ ใบเดี่ยว เรียงสลับ ไม่มีหูใบ ดอกเดี่ยวหรือเป็นช่อกระจุกเล็กๆ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันที่โคนมากหรือน้อย ขยายขนาดและติดทนจนเป็นผล กลีบดอกเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็นแฉกจำนวนเท่ากับแฉกของกลีบเลี้ยง ปลายแฉกบิดเวียนในดอกตูม ดอกเพศผู้มีเกสรเพศผู้เชื่อมติดกับผนังกลีบดอกด้านในหรือแยกอิสระ เรียงเป็น 1 หรือ 2 วง มักพบเกสรเพศเมียที่เป็นหมัน ดอกเพศเมียมีรังไข่เหนือวงกลีบ มีน้อยที่อยู่ใต้วงกลีบ

ภายในมี 2-16 ช่อง ก้านเกสรเพศเมีย 1-8 อัน แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันที่โคน มักพบเกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน ผลแบบมีเนื้อหลายเมล็ด เอ็มบริโอตรงหรือโค้งเล็กน้อย เมล็ดมีเอนโดสเปิร์ม

Diospyros

L., Sp. Pl.: 1057. 1753; Phengklai in Fl. Thai. 2(4): 281. 1981.-Maba J.R. & G. Forst., Char. Gen. Pl.: 121. t. 61. 1776.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้นหรือบางครั้งดอกแยกเพศอยู่ร่วมต้นหรือมีดอกเพศเดียวและดอกสมบูรณ์เพศอยู่ร่วมต้น ทุกส่วนของต้นมักเปลี่ยนเป็นสีดำเมื่อแห้ง ใบเรียงสลับระนาบเดียว เส้นใบแบบขนนก ดอกเดี่ยวออกเป็นกระจุกหรือเป็นช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ซอกใบ หรือออกตามกิ่งหรือลำต้น ขอบแฉกกลีบเลี้ยงขนกันหรือซ้อนเหลื่อมกันในดอกตูม กลีบดอกร่วงง่าย แฉกกลีบดอกกางออกและบิดเวียนในดอกตูม เกสรเพศผู้ 6 อันถึงจำนวนมาก อับเรณูติดที่ฐาน ลักษณะเป็น 2 พู แตกตามยาว รังไข่มี (3)-4(-16) ช่อง แต่ละช่องมี 1(-2) ออวูล ก้านเกสรเพศเมีย 1-5 อัน ผลมีหรือไม่มีเนื้อไม้ เมล็ดมี 1-จำนวนมาก เอนโดสเปิร์มเป็นรอยย่นหรือเรียบ

รูปวิธานจำแนกชนิด

1. หลอดกลีบดอกรูปไข่ รูปคนโท หรือรูประฆัง
 2. ผลแก่สีเหลือง มีก้านผล ยาว 4-9 มม.3. *D. montana*
 2. ผลแก่สีแดง ไม่มีก้านผล.....4. *D. rubra*
1. หลอดกลีบดอกรูปดอกเข็ม หรือเป็นหลอดยาว
 3. ก้านผลสั้น ยาว 1-2 มม. ผิวใบด้านบนเป็นมันเกลี้ยง ด้านล่างเกลี้ยงหรือมีขนเล็กน้อย กระจายห่าง.....1. *D. beaudii*
 3. ก้านผลยาว ยาว 2.3-3 ซม. ผิวใบทั้งสองด้านมีขนหนานุ่มที่เส้นกลางใบ....2. *D. filipendula*

1. *Diospyros beaudii* Lecomte in Fl. Gén. I.-C. 3: 936. 1930; Phengklai in Fl. Thai. 2(4): 378. 1981; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 60. 1994.-*D. retrofracta* Bakh., Gard. Bull. S. S. 7: 183. 1933; Fletcher in Fl. Siam. En. 2: 378. 1938.

ไม้ต้น สูง 6-10 เมตร กิ่งอ่อนมีขนแข็งยาว กระจายค่อนข้างหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยง ใบรูปใบหอกแกมรูปขอบขนาน ขนาด 6.5-15.6 x 1.9-6 ซม. ปลายใบแหลมมน โคนใบกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบด้านบนเป็นมัน เกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขนเล็กน้อยกระจายห่าง เส้นแขนงใบ 8-13 คู่ ก้านใบยาว 5-8 มม. เกลี้ยง ก้านใบอ่อนมีขนสั้นกระจายทั่ว **ดอกเพศผู้** ไม่พบ **ดอกเพศเมีย** ออกเดี่ยวที่ซอกใบ ก้านดอกสั้นมาก ยาวประมาณ 1.5 มม. ใบประดับรูปสามเหลี่ยมแกมรูปไข่ ขนาด 2.3-4 x 2-3 มม. ผิวด้านบนมีขนยาวนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** 4 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปประซัง ยาว 2-3.5 มม. ผิวมีขนนุ่มหนาแน่นทั้งสองด้าน แฉกกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยมแกมรูปไข่กว้าง ขนาด 5-5.5 x 4-4.5 มม. ตั้งขึ้น ปลายโค้งออกเล็กน้อย ผิวมีขนนุ่มหนาแน่นทั้งสองด้าน **กลีบดอก** 4 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูปดอกเข็ม ยาวประมาณ 1 ซม. สีขาวอมเหลือง เนื้อกลีบดอกบริเวณปลายหลุดไถ่กับแฉกกลีบดอกหนา ผิวด้านบนมีขนยาวนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง แฉกกลีบดอกรูปไข่ ขนาดประมาณ 5 x 4 มม. พับตั้งฉากกับหลอดกลีบดอก ปลายแหลม โค้งลงเล็กน้อย โคนกลีบซ้อนเหลื่อมและบิดเวียนเล็กน้อย ผิวด้านบนมีขนนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปกลม ขนาดประมาณ 3 มม. มีขนนุ่มคล้ายไหมหนาแน่น มี 6-7 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียสั้น ยาวประมาณ 1 มม. มีขนนุ่มคล้ายไหมหนาแน่น ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น 3 พู ขนาดประมาณ 1 มม. มีขนนุ่มหนาแน่น เกสรเพศผู้เป็นหมันรูปใบหอก ขนาดประมาณ 5 มม. เชื่อมติดบริเวณโคนหลอดกลีบดอกและเรียงสลับกับแฉกกลีบดอก **ผล** รูปกลม ขนาด 2.5-3 x 2-2.5 ซม. สีเขียวอมเหลือง ปลายผลเป็นติ่งสั้นๆ ผิวเกลี้ยง แฉกกลีบเลี้ยงติดที่ข้อผล รูปสามเหลี่ยมกว้าง ขนาดประมาณ 12 x 5 มม. ไม่พับกลับและไม่เห็นเส้นกลีบเลี้ยง ผิวนอกเกลี้ยง ผิวในมีขนสั้นหนานุ่ม ก้านผลสั้น ยาว 1-2 มม. เกลี้ยง **เมล็ด** มีเอนโดสเปิร์มเป็นรอยย่น (ภาพที่ 56)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: ขอนแก่น; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะพระ); ภาคใต้: กระบี่, สุราษฎร์ธานี, ตรัง

การกระจายพันธุ์.- กัมพูชา, คาบสมุทรมลายู

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในที่แห้งแล้ง ที่ลาดชันใกล้ป่าดิบเชิงผาที่เป็นหินปูน ที่ระดับความสูง 80-100 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- พลับดวง (ชลบุรี); มันทู (หนองคาย); สาวดำ, ม้าย (ภาคใต้); อีโต (ชัยภูมิ, ภาคตะวันออก)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 152 (BCU), Kerr 11174 (BK), Kerr 16055 (BK)

2. *Diospyros filipendula* Pierre ex Lecomte, Not. Syst. (Paris) 4: 101. 1928; in Fl. Gén. I.-C. 3: 929. f. 102. 1930; Fletcher in Fl. Siam. En. 2: 370. 1938; Phengkklai in Fl. Thai. 2(4): 366. 1981.

ไม้พุ่มถึงไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 2-6 เมตร กิ่งอ่อนมีขนนุ่มหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยง ใบรูปไข่หรือรูปขอบขนาน ขนาด 3.2-7.7 x 2-3.5 ซม. ปลายใบแหลมมน โคนใบกลม ขอบใบเรียบ มีขนนุ่มหนาแน่นตลอดความยาวของขอบใบ เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนเกลี้ยง มีขนนุ่มหนาแน่นที่เส้นกลางใบ ผิวใบด้านล่างมีขนกระจายห่าง และมีขนนุ่มหนาแน่นที่เส้นกลางใบ เส้นแขนงใบเห็นไม่ชัด ก้านใบยาว 1-2 มม. มีขนนุ่มหนาแน่น **ดอกเพศผู้** ออกเป็นช่อกระจุก ขนาด 2.5-3 ซม. ที่ซอกใบและตามกิ่ง มีดอกย่อย 1-2 ดอก ก้านช่อดอกยาว 10-15 มม. เรียวเล็ก มีขนยาวกระจายห่าง ก้านดอกย่อยยาว 3.5-6 เกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** 4-5 กลีบ เชื่อมติดกันเล็กน้อยที่โคน ยาวประมาณ 1 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน แฉกกลีบเลี้ยงรูปไข่ ขนาด 1-1.5 มม. ปลายแหลม ขอบมีขนครุยยาว ผิวด้านบนอกมีขนเล็กน้อยกระจายห่าง ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบดอก** 4-5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูปดอกเข็ม ตอนโคนพองเล็กน้อย ยาว 3-3.5 มม. สีเขียวอมเหลือง ผิวด้านบนอกมีขนแข็งหนาแน่นบริเวณใกล้ปากหลอด ผิวด้านในเกลี้ยง แฉกกลีบดอกรูปใบหอก ขนาดประมาณ 4.5 x 2.5 มม. ปลายแหลม ขอบเรียบ โคนชันแหลมและบิดเวียนเล็กน้อย ผิวด้านบนอกมีขนแข็งหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง เกสรเพศผู้ 12-14 อัน เชื่อมติดที่โคนหลอดกลีบดอก ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 1.5-2 มม. เกลี้ยง อับเรณูรูปยาว ขนาดประมาณ 1 มม. ปลายแหลม **ดอกเพศเมีย** ออกเป็นดอกเดี่ยวที่ซอกใบและตามกิ่ง ก้านดอกยาวประมาณ 1.7 ซม. มีขนกระจายห่าง **ดอกเพศเมีย** ออกเดี่ยวที่ซอกใบ ก้านดอกยาว 2-3 มม. เกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** 4 กลีบ เชื่อมติดกันเล็กน้อยที่โคน ยาวประมาณ 1 มม. ผิวด้านบนอกมีขนยาวเล็กน้อย ผิวด้านในเกลี้ยง แฉกกลีบเลี้ยงรูปไข่ ขนาด 1-1.5 มม. ปลายแหลม ขอบมีขนครุยยาว ผิวด้านบนอกมีขนเล็กน้อยกระจายห่าง ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบดอก** 4 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูปดอกเข็ม ตอนโคนพองออกเล็กน้อย ยาวประมาณ 5 มม. สีเขียวอมเหลือง ผิวด้านบนอกมีขนแข็งหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง แฉกกลีบดอกรูปใบหอก ขนาดประมาณ 4.5 x 2.5 มม. ปลายแหลม ขอบเรียบ โคนชันแหลมและบิดเวียนเล็กน้อย ผิวด้านบนอกมีขนแข็งหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **เกสรเพศเมีย** รั้งไข่อุปกรวย ขนาดประมาณ 1.5 x 1 มม. เกลี้ยง มี 4 ช่อง ก้านเกสรเพศเมีย 4 อัน ยาวประมาณ 0.3 มม. เกลี้ยง แต่ละก้านมียอดเกสรเพศเมีย 1 อัน ปลายมน **ผล** รูปทรงกลม ขนาด 1.5-2 x 1.2-1.6 ซม. สีเขียวอ่อน ปลายผลเป็นติ่งสั้นๆ ผิวผลเมื่อยังอ่อนมีขนเส้นบางๆ กระจายห่าง และเกลี้ยงเมื่อผลแก่ แฉกกลีบเลี้ยงติดที่ขั้วผลรูปไข่กว้าง ขนาดประมาณ 2.5 x 1.5 มม. ไม้พุ่มกึ่งไม้ต้นและไม้เห็นเส้นกลีบเลี้ยง ขอบเป็นขนครุย ผิว

นอกมีขนหนาแน่น ผิวในเกลี้ยง ก้านผลยาว 2.3-3 ซม. มีขนเป็นเส้นบางๆ กระจายห่าง **เมล็ด** มี
 เอนโดสเปิร์มเรียบ (ภาพที่ 57)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: นครพนม; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตา
 หม้อ, เกาะพระ), ระยอง; ภาคใต้: ระนอง

การกระจายพันธุ์.- กัมพูชา, เวียดนาม, คาบสมุทรมลายู

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามป่าดิบแล้ง ที่โล่งแจ้ง ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล 50-100 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- ลำบิตดง, ดำบิตดง (ระนอง, ภาคตะวันออกเฉียงใต้); จังนัง (สุรินทร์)

ประโยชน์.- ยาพื้นบ้านอีสานใช้ ราก แขน้ำ ต้มและอาบแก้ซางเด็ก (วงศ์สฤติย์ จั้วกุล และคณะ,
 2543)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 108 (BCU), K. Worapratheep 136 (BCU); J.F.
 Maxwell 71-441 (BK), J.F. Maxwell 72-582 (BK)

3. *Diospyros montana* Roxb., Pl. Corom. 1: 37. t. 48. 1795; Parkins., For. Fl. Andam.:
 200. 1923; Fletcher in Fl. Siam. En. 2: 374. 1938; Phengkklai in Fl. Thai. 2(4): 308. 1981;
 Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 60. 1994.-*D. cordifolia* Roxb., Pl. Corom. 1: 38.
 t. 48. 1795; Kurz, Fl. Burma 2: 130. 1877; Ridl., Fl. Mal. Pen. 2: 295. 1923; Lecomte in Fl.
 Gén. I.-C. 3: 940. 1930.-*D. calcarea* Fletcher, Kew Bull.: 383. 1937; in Fl. Siam. En. 2:
 366. 1938.

ไม้ต้นขนาดกลาง สูง 4-6 เมตร **เปลือกต้น**แตกเป็นร่องลึกตามยาว สีดำ มีหนามทู่ตาม
 ลำต้นและกิ่ง **ใบ**รูปขอบขนานหรือรูปไข่กลับ ขนาด 5-13.5 x 2.8-5.2 ซม. ปลายใบแหลมหรือ
 เรียวแหลมเล็กน้อย โคนใบหยักเว้ารูปหัวใจ ตัด หรือกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบ
 เกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นแขนงใบ 3-7 คู่ ก้านใบยาว 5-9 มม. เกลี้ยง **ดอกเพศผู้** ออกเป็นช่อกระจุก
 ขนาด 1-1.3 ซม. ที่ซอกใบและตามกิ่ง มีดอกย่อย 1-5 ดอก ก้านช่อดอกยาวประมาณ 5 มม.
 เกลี้ยง ใบประดับย่อยรูปไข่ ขนาดประมาณ 0.5 มม. ขอบมีขนครุยเล็กน้อย ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน
กลีบเลี้ยง 4-5 กลีบ เชื่อมติดกันเล็กน้อยที่โคน ยาวประมาณ 1 มม. ผิวด้านนอกมีขนสั้นเล็กน้อย
 ผิวด้านในเกลี้ยง แฉกกลีบเลี้ยงรูปไข่ ขนาด 1-1.5 มม. ปลายแหลม ขอบมีขนครุย ผิวเกลี้ยงทั้ง
 สองด้าน **กลีบดอก** 4-5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูปประซัง ยาว 3-3.5 มม. สีขาว ผิวด้านนอกมีขนสั้น
 เล็กน้อย ผิวด้านในเกลี้ยง แฉกกลีบดอกรูปไข่เกือบกลม ขนาดประมาณ 2 มม. ปลายแหลมเล็ก
 น้อยหรือมน ขอบเรียบ โคนช่อดอกห่อหุ้มและบิดเวียนเล็กน้อย ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน เกสรเพศผู้ 16-

18 อัน เชื่อมติดที่โคนหลอดกลีบดอก ก้านชูอับเรณูสั้น ยาวประมาณ 0.2 มม. เกสรตัวผู้ อับเรณูรูปยาว ขนาดประมาณ 2 มม. ปลายแหลม ดอกเพศเมีย ออกเดี่ยวที่ซอกใบ ก้านดอกยาวประมาณ 5 มม. เกสรตัวเมีย ใบประดับรูปไข่ ขนาดประมาณ 1.2 x 1 มม. ขอบมีขนครุยเล็กน้อย ผิวด้านนอก เกสรตัวเมีย ผิวด้านในโคนมีขนสั้นนุ่มเล็กน้อย กลีบเลี้ยง 4 กลีบ เชื่อมติดกันเล็กน้อยที่โคน ยาวประมาณ 1 มม. ผิวเกสรตัวเมียทั้งสองด้าน แฉกกลีบเลี้ยงรูปไข่ ขนาด 7-8 x 4-5 มม. ปลายแหลม ขอบเรียบ มีเส้นลายบนกลีบ ผิวเกสรตัวเมียทั้งสองด้าน กลีบดอก 4 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูปประฆัง ยาวประมาณ 3 มม. สีขาว ผิวเกสรตัวเมียทั้งสองด้าน แฉกกลีบดอกรูปไข่กว้าง ขนาดประมาณ 5 x 3 มม. ปลายมน ขอบเรียบ โคนซ้อนเหลื่อมและบิดเวียนเล็กน้อย ผิวเกสรตัวเมียทั้งสองด้าน เกสรเพศเมีย รังไข่รูปกลม ขนาด 3-4 มม. เกสรตัวเมีย มี 8 ช่อง ก้านเกสรเพศเมีย 4 อัน ยาวประมาณ 0.5 มม. เป็นแผ่นแบน เกสรตัวเมีย ยอดเกสรเพศเมียปลายมน เกสรเพศผู้เป็นหมัน 8 อัน ยาวประมาณ 3 มม. เกสรตัวผู้ ผลรูปทรงกลม ขนาด 1.8-2.1 x 2-2.3 ซม. ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีเหลือง ปลายผลเป็นติ่งสั้นๆ ผิวเกสรตัวผู้ แฉกกลีบเลี้ยงติดที่ขั้วผล รูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 6 x 5 มม. พับกลับ ขอบเป็นคลื่นเล็กน้อย ผิวเกสรตัวผู้ทั้งสองด้าน ก้านผลยาว 4-9 มม. เกสรตัวผู้ เมล็ด มีเอนโดสเปิร์มเรียบ (ภาพที่ 58)

ประเทศไทย.- ทั่วทุกภาคของประเทศไทย; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: มหาสารคาม; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะขาม, เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย)

การกระจายพันธุ์.- อินเดียน, พม่า, ลาว, กัมพูชา, เวียดนาม, คาบสมุทรมลายู, อินโดนีเซีย, ฟิลิปปินส์

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าเหล่าที่โล่งแจ้ง ดินร่วนปนทราย ใกล้ฝั่งทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- ตานดำ, ตาลล้าน (ภาคกลาง); มะเกลือป่า (นครสวรรค์, ปราจีนบุรี); มะเกลือกา, ถ่านไฟผี, มะถ่านไฟผี (ภาคเหนือ, ภาคตะวันออก, ภาคตะวันออกเฉียงใต้); มะตูมดำ (สระบุรี, ภาคกลาง)

ประโยชน์.- ราก มีรสเผ็ด เค็มกร่อย และเบื่อเมา ขวนให้อาเจียน ใช้เป็นยาขับพยาธิ ผล เป็นพืชตำรวมกับใบใช้เบื่อปลา (สิโน ผู้พัฒนาพงศ์, 2530), เนื้อไม้ ทำด้ามเครื่องมือกลึงกรรม และทำเครื่องตกแต่งบ้าน ผล ใช้ย้อมผ้า และเครื่องมือประมง (จำลอง เพ็งคล้าย, 2526)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 133 (BCU), K. Worapratheep 147 (BCU), K. Worapratheep 155 (BCU), T. Jonganurak 194 (BCU), Herb. Trip 703 (BCU), C. Chermisrivathana 1220 (BK)

4. Diospyros rubra Lecomte, Not. Syst. (Paris) 4: 100. 1928; Lecomte in Fl. Gén. I.-C. 3: 927. 1930; Phengkklai in Fl. Thai. 2(4): 319. 1981.-D. defectrix Fletcher, Kew Bull.: 384. 1937; in Fl. Siam. En. 2: 368. 1938.-D. monosperma Fletcher, Kew Bull.: 386. 1937; in Fl. Siam. En. 2: 374. 1938.-D. saxosa Fletcher, Kew Bull.: 388. 1937; in Fl. Siam. En. 2: 379. 1938.

ไม้ต้นขนาดกลาง สูง 4-6 เมตร **เปลือกต้น**แตกเป็นร่องตื้นๆ ตามยาว กิ่งอ่อนมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยง **ใบ**รูปขอบขนานหรือรูปรี ขนาด 6.1-16.2 x 2.4-5.5 ซม. ปลายใบเรียวแหลมหรือแหลม โคนใบสอบหรือกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนา ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นแขนงใบ 8-10 คู่ ก้านใบยาว 4-12 มม. ด้านบนเป็นร่องตื้นๆ มีขนสั้นนุ่มหนาแน่น **ดอกเพศผู้** ออกเป็นช่อแบบช่อกระจุกที่ซอกใบและตามกิ่ง มีดอกย่อย 2-4 ดอก ไม่มีก้านช่อดอกและก้านดอกย่อย ใบประดับย่อยรูปไข่ ขนาดประมาณ 1 x 0.8 มม. ปลายแหลม ขอบเรียบ ผิวด้านนอกมีขนยาวนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** 4 กลีบ โคนเชื่อมติดกันประมาณ 0.5 มม. ปลายแยกเป็นแฉก กางออกเล็กน้อย แฉกกลีบเลี้ยงรูปเกือบกลม ขนาดประมาณ 1.5 มม. ปลายแหลม ผิวด้านนอกมีขนยาวนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบดอก** 4 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปคนโท สีขาว ยาวประมาณ 3.5 มม. ปลายแยกเป็นแฉก ผิวด้านนอกมีขนยาวนุ่มจากโคนหลอดไปถึงปลายแฉกเป็นแนวยาวตรงกลางแฉกกลีบดอก ผิวด้านในเกลี้ยง แฉกกลีบดอกรูปกลม ขนาดประมาณ 2 มม. พับกลับตั้งฉากกับหลอดกลีบดอก โคนกลีบซ้อนเหลื่อมและบิดเวียน **เกสรเพศผู้** 14-16 อัน ติดที่ฐานดอก ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 1 มม. เกลี้ยง ติดกับอับเรณู 1-2 อันที่ฐาน อับเรณูรูปยาว ขนาด 1.8-2 มม. ปลายอับเรณูแหลม มีขนสั้นเล็กน้อย เกสรเพศเมียเป็นหมัน ขนาดประมาณ 0.7 มม. มีขนแข็งหนาแน่น **ดอกเพศเมีย** ไม่พบ **ผล** รูปรีหรือกลม ขนาด 1.3-1.5 x 1-1.2 ซม. ปลายผลแหลมเป็นติ่ง ผิวมีขนสั้นกระจายห่าง ผลแก่สีแดง แฉกกลีบเลี้ยงติดที่ขั้วผล รูปสามเหลี่ยม ขนาด 4-5 มม. ไม่พับกลับและไม่เห็นเส้นกลีบเลี้ยง ผิวด้านนอกมีขนยาวนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในมีขนคล้ายกำมะหยี่หนาแน่น ไม่มีก้านผล **เมล็ด** มีเอนโดสเปิร์มเป็นรอยย่น (ภาพที่ 59)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: นครสวรรค์; ภาคตะวันออก: นครราชสีมา; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: ลพบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: จันทบุรี, ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระน้อย); ภาคใต้: ชุมพร, สุราษฎร์ธานี

การกระจายพันธุ์.- จีนตอนใต้, เวียดนาม, กัมพูชา

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้งที่ค่อนข้างร่มและชื้น ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเลต่ำ

ชื่อพื้นเมือง.- ไฟ, มวยดำเขา, มักเกือกกา (ภาคตะวันออกเฉียงใต้); สล่ำงตัวผู้ (ภาคตะวันออกเฉียงใต้);
ดำดง (ภาคตะวันตกเฉียงใต้); ขลาย (นครสวรรค์) ; ดีหมี (ประจวบคีรีขันธ์) ;
พญารากดำ (ทั่วไป)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 99 (BCU), K. Worapratheep 129 (BCU)

EUPHORBIACEAE

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้ล้มลุก ทุกส่วนของลำต้นมีน้ำยาง ใบเดี่ยว เรียงสลับ มีน้อยที่เรียงตรงข้ามหรือเป็นวงรอบ มีหูใบ ดอกแยกเพศอยู่ร่วมต้นหรือต่างต้น ช่อดอกออกที่ซอกใบ มีกลีบเลี้ยงและมักพบกลีบดอกและจานฐานดอก เกสรเพศผู้มี 1-จำนวนมาก อับเรณูมี 2 พู แตกตามยาว มักพบเกสรเพศเมียเป็นหมัน ดอกเพศเมียมักพบเกสรเพศผู้เป็นหมัน รังไข่เหนือวงกลีบ มี 1-14 คาร์เพล ส่วนใหญ่มี 3 คาร์เพล แต่ละคาร์เพลมี 1-2 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียมีจำนวนเท่ากับช่องในรังไข่ ผลมักเป็น 3 พู แห้งแล้วแตกตามรอยประสาน

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่ในโครงสร้างที่เป็นช่อรูปถ้วย (cyathium).....8. Euphorbia
1. ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียไม่เป็นแบบช่อรูปถ้วย
 2. ดอกเพศผู้มีทั้งกลีบเลี้ยงและกลีบดอก
 3. มีเกล็ดรูปก้นปิด ใบมีต่อม 1 คู่ ที่บริเวณโคนใบ.....6. Croton
 3. ไม่มีเกล็ดรูปก้นปิด ใบไม่มีต่อมที่บริเวณโคนใบ
 4. ผลสดเมล็ดเดี่ยวแข็ง ไม่แตก.....3. Bridelia
 4. ผลแห้งแตกเป็น 3 พู.....5. Cleistanthus
 2. ดอกเพศผู้มีกลีบเลี้ยงเพียงอย่างเดียว
 5. ช่อดอกออกคล้ายช่อเชิงลด ช่อกระจ่าง หรือช่อแยกแขนง
 6. ดอกเพศเมียมีวงใบประดับขนาดใหญ่รองรับ..... 1. Acalypha
 6. ดอกเพศเมียไม่มีวงใบประดับขนาดใหญ่รองรับ เกสรเพศผู้มี 3 อัน.....9. Excoecaria
 5. ช่อดอกออกคล้ายช่อกระจุก หรือดอกเดี่ยวออกเป็นกระจุก
 7. ก้านช่ออับเรณูแยกอิสระ
 8. ช่อดอกออกที่ซอกใบหรือตามกิ่ง.....7. Drypetes

8. ช่อดอกออกตรงข้ามกับใบ.....12. *Suregada*
7. ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันเป็นหลอดหรือเป็นก้านชู
9. ดอกเพศผู้มีมีจวนฐานดอก
10. เกสรเพศผู้มี 8 อัน.....4. *Chaetocarpus*
10. เกสรเพศผู้มี 3-6 อัน.....10. *Phyllanthus*
9. ดอกเพศผู้ไม่มีจวนฐานดอก
11. กลีบเลี้ยงรูปประฆังหรือรูปคนโท.....2. *Breynia*
11. กลีบเลี้ยงบานออก รูปคล้ายจาน.....11. *Sauropus*

1. *Acalypha*

L., Sp. Pl.: 1003. 1753; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 488. 1963.

ไม้ล้มลุก ไม้พุ่ม หรือไม้ต้นขนาดเล็ก ใบเดี่ยว เรียงสลับ มีหูใบและก้านใบ เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ 3-5 เส้น หรือเส้นใบแบบขนนก ขอบใบมักหยักมนหรือหยักซี่ฟัน ดอกแยกเพศ อยู่ร่วมต้นหรือต่างต้น ช่อดอกแบบช่อเชิงลดหรือช่อแยกแขนง ออกที่ซอกใบหรือปลายยอด ดอกเพศผู้ออกเป็นกลุ่มขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงมี 4(-5) กลีบ ไม่มีกลีบดอก เกสรเพศผู้มี 8(-9) ดอกเพศเมีย กลีบเลี้ยงมี 3-5 แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันเล็กน้อย รังไข่มี 3 คาร์เพล ก้านเกสรเพศเมียมี 3 อัน ยอดเกสรเพศเมียมี 2-จำนวนมาก มักเป็นรูปเส้นด้าย ผลแยกแล้วแตก (schizocarp) ขนาดเล็ก

Acalypha indica L., Sp. Pl.: 1003. 1753; Hook.f., Fl. Br. Ind. 5: 416. 1887; Gagnep. in Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 5: 336. 1925; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 490. 1963; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 206. 1972; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 62. 1994.

ไม้ล้มลุก สูง 30-50 ซม. กิ่งอ่อนมีขนแข็งโค้งหนาแน่น กิ่งแก่มีขนประปราย ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปกลมแกมรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ขนาด 3.6-5.1 x 2.6-4.3 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ขอบใบจักฟันเลื่อย เนื้อใบบาง ผิวใบด้านบนสีเขียวอ่อน ผิวใบด้านล่างสีจางกว่า มีขนประปรายตามเส้นกลางใบทั้งสองด้าน เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ 3-5 เส้น เหนือขึ้นมาเป็นแบบขนนก เส้นแขนงใบ 4-5 คู่ ก้านใบยาว 2.6-6 ซม. มีขนประปราย ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ซอกใบ ขนาด 3.5-4 ซม. ก้านช่อดอกยาว 0.5-1 ซม. มีขนประปราย ดอกย่อย ก้านดอก

ย่อยยาวประมาณ 0.5 มม. มีขนประปราย ดอกเพศผู้อยู่ตอนปลายก้าน อยู่รวมกันเป็นช่อดอก ขนาดเล็ก ตอนโคนเป็นดอกเพศเมีย ดอกเพศเมียมีวงใบประดับรองรับ รูปกรวย ภายในมีรังไข่ รูปกลม ขนาดประมาณ 0.5 มม. มีขนแข็งหนาแน่น ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 0.5 มม. เป็นเส้นบาง ยอดเกสรเพศเมียมีจำนวนมาก (ภาพที่ 60)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ราชบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ)

การกระจายพันธุ์.- แพร่กระจายในเขตร้อนแถบโลกเก่า

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามที่รกร้างทั่วไป ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเลต่ำ

ชื่อพื้นเมือง.- ตำแยตัวผู้, ตำแยแมว (ภาคกลาง); หานแมว (ภาคเหนือ)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 159 (BCU), C. Promsakha 21 (BCU)

2. Breynia

J.R. & G. Forst., Char. Gen. Pl.: 145. 1776, nom. cons.; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 224. 1972; Whitmore, Tree Fl. Mal. 2: 73. 1973; Welzen, Thai For. Bull. 28: 55. 2000; Welzen et al., Thai For. Bull. 28: 74. 2000.

ไม้พุ่มหรือไม้ต้น มีขนหรือไม่มี มีหูใบรูปสามเหลี่ยม ร่วงง่าย ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว ขอบใบเรียบ ผิวใบด้านบนสีน้ำตาลเมื่อแห้ง ผิวใบด้านล่างสีน้ำตาลชุนและมีปุ่มเล็กๆ เส้นใบแบบขนนก ดอกแยกเพศอยู่บนต้นเดียวกัน ดอกออกเป็นกระจุกที่ซอกใบ กระจุกละ 1-จำนวนมาก ดอกเพศเมียมักออกตามปลายกิ่ง ดอกสมมาตรตามรัศมี มีก้านดอก ดอกเพศผู้ กลีบเลี้ยงรูปคนโท แยกเป็น 6 กลีบ ไม่มีกลีบดอก จานฐานดอก และเกสรเพศเมียเป็นหมัน เกสรเพศผู้มี 3 อัน เชื่อมติดกันเป็นก้านชูเกสรเพศผู้ (androphore) ดอกเพศเมีย กลีบเลี้ยงติดทน ปลายเป็นติ่งแหลม รังไข่มี 3 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น 3 แฉก

Breynia glauca Craib, Bull. Misc. Inf. Kew: 460. 1911; Beille in Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 5: 633. 1927; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 226. 1972; Welzen et al., Thai For. Bull. 28: 76. 2000.

ไม้พุ่ม สูง 2-3 เมตร กิ่งก้านเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว รูปไข่หรือรูปรี ขนาด 2.3-6.8 x 1.4-3.9 ซม. ปลายใบแหลมมน โคนใบสอบกว้าง กลม หรือตัด ขอบใบมีฟันเล็กลึกน้อย เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 4-6 คู่ ก้านใบยาว 2-3.5 มม. เกลี้ยง หูใบรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 1.5 x 1 มม. ปลายแหลมยาว **ดอกเพศผู้** ออกเป็นกระจุกที่ซอกใบ กระจุกละ 1-3 ดอก ก้านดอกยาว 1.5-4 มม. เกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** 6 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ยาวประมาณ 3.5 มม. สีเหลือง ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน หลอดกลีบเลี้ยงด้านในมีสันนูนตามยาวตรงกับแฉกกลีบเลี้ยง แฉกกลีบเลี้ยงยาวประมาณ 0.5 มม. ปลายกลม เรียงเป็นสองวง วงละ 3 กลีบ เกลี้ยง **เกสรเพศผู้** 3 อัน ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันเป็นแท่ง ยาวประมาณ 2 มม. เกลี้ยง ติดกับอับเรณูตลอดแนวด้านหลัง อับเรณูยาวประมาณ 1.5 มม. **ดอกเพศเมีย** ออกเป็นกระจุกที่ซอกใบ กระจุกละ 1-3 ดอก ก้านดอกยาวประมาณ 2 มม. เกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** 6 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย เกลี้ยง ยาวประมาณ 5 มม. สีเขียว ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน แฉกกลีบเลี้ยงยาวประมาณ 1.5 มม. กว้างประมาณ 2 มม. ปลายเรียวแหลมกว้างเล็กน้อย เรียงเป็นสองวง วงละ 3 กลีบ เกลี้ยง **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 5 มม. มี 3 คาร์เพล ก้านเกสรเพศเมียแยกกันเป็น 3 เส้น ยาวประมาณ 0.7 มม. ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น 2 แฉกเล็กๆ **ผล** รูปกลม ขนาด 5-6 มม. มีส่วนของกลีบเลี้ยงติดทนและขยายขนาดเล็กน้อย ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีเหลือง ผิวเกลี้ยง มีจอยที่ปลายผล แตกเป็น 3 พู **เมล็ด** รูปกลม สีแดง เกลี้ยง (ภาพที่ 61)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, เชียงราย, พะเยา, น่าน, ลำพูน, ลำปาง, แพร่, พิชณุโลก, กำแพงเพชร; **ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ:** เพชรบูรณ์, เลย, อุดรธานี, ขอนแก่น; **ภาคตะวันออก:** ชัยภูมิ; **ภาคตะวันตกเฉียงใต้:** เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:** ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ), ระยอง, จันทบุรี, ตราด; **ภาคใต้:** ชุมพร, สุราษฎร์ธานี

การกระจายพันธุ์.- พม่า, ลาว, บอร์เนียว

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามชายป่าดิบแล้ง ตั้งแต่ใกล้ระดับน้ำทะเลถึงที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 50 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- จำศีเสียด (ลำพูน); ดับพิษ, ผักหวานต่าง (แม่ฮ่องสอน); **ระงับพิษ** (เชียงใหม่); ปริก (ประจวบคีรีขันธ์)

ประโยชน์.- ยาพื้นบ้านอีสานใช้ ลำต้น ต้มน้ำดื่ม รักษาโรคกระเพาะอาหาร ตำรายาไทยใช้ ใบ ประุงเป็นยาเขียว แก้อ่อนใน กระหายน้ำ แก้พิษไข้หัว เชื้องซึม ไข้กลับ ไข้จับสั่น กระทุ้งพิษ (วงศ์สถิติย์ ฉั่วกุล และคณะ, 2543)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 135 (BCU), K. Worapratheep 187 (BCU), W. Thephuttee et al. 1 (BCU), D.J. Collins 1882 (BK), J.F. Maxwell 71-354 (BK), J.F. Maxwell 75-387 (BK)

3. Bridelia

Willd., Sp. Pl. 4: 978. 1806; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 227. 1972; Welzen, Thai For. Bull. 28: 55. 2000; Welzen et al., Thai For. Bull. 28: 59. 2000.

ไม้พุ่มถึงไม้ต้น ต้นแยกเพศ ไม้ใบร่วงง่ายหรือติดทน ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว ขอบใบเรียบหรือหยักมน ไม่มีต่อม เส้นใบมีจำนวนมาก มีปลายเส้นจรดที่ขอบใบ ระหว่างเส้นแขนงใบมีเส้นใบแบบขั้นบันไดจำนวนมาก ดอกออกเป็นกระจุกที่ซอกใบหรือกิ่งที่ใบหลุดร่วงไป ดอกคล้ายเป็นช่อเชิงลด ดอกขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ ติดทนจนเป็นผล กลีบดอกมี 5 กลีบ ขนาดเล็กกว่ากลีบเลี้ยง จานฐานดอกรูปวงแหวน เกสรเพศผู้มี 5 อัน ติดเหนือกลีบเลี้ยง รังไข่มี 2 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง เมล็ดไม่มีเยื่อหุ้ม

Bridelia ovata Decne., Nouv. Ann. Mus. Paris 3: 484. 1835; Hook.f., Fl. Br. Ind. 5: 274. 1887; Ridl., Fl. Mal. Pen. 3: 184. 1924; Gagnep. in Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 5: 489. 1926; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 229. 1972; Whitmore, Tree Fl. Mal. 2: 74. 1973; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 62. 1994; Welzen et al., Thai For. Bull. 28: 64. 2000.-
Bridelia burmanica Hook.f., Fl. Br. Ind. 5: 269. 1887.-B. kurzii Hook.f., Fl. Br. Ind. 5: 272. 1887.

ไม้ต้น สูง 4-8 เมตร กิ่งก้านเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว รูปรีแกมรูปไข่ ขนาด 6.6-14 x 4.5-8.5 ซม. ปลายใบแหลมหรือมน โคนใบกลมหรือเว้าเล็กน้อย ขอบใบเรียบ เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 10-16 คู่ ระหว่างเส้นแขนงใบมีเส้นใบแบบขั้นบันไดเห็นชัดเจนที่ด้านล่าง ก้านใบยาว 4-7 มม. เกลี้ยง ดอกออกเป็นกระจุกที่ซอกใบ ดอกย่อย ใบประดับย่อยรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 1 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบเลี้ยง 6 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวยกว้าง ปลายหยักเป็นแฉกรูปสามเหลี่ยม ยาวประมาณ 1.2 มม. สีเขียว ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบดอก 6 กลีบ เรียงสลับกับแฉกกลีบเลี้ยง ยาวประมาณ 0.8 มม. สีเขียวอ่อน ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน จานฐานดอกแบน เชื่อมติดกับยอดเกสรเพศเมีย สี

เหลือง เกสรเพศผู้ ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันที่โคน ยาวประมาณ 1 มม. ปลายแยกเป็นเส้น ยาวประมาณ 0.8 มม. ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปรี ยาวประมาณ 0.5 มม. เกสรเพศเมีย รังไข่รูปไข่กว้างเกือบกลม ขนาดประมาณ 1 มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียมี 2 อัน ยาวประมาณ 0.5 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็นสองแฉก ยาวประมาณ 0.5 มม. ปลายตัดและแบน ผล รูปกลม ขนาดประมาณ 7-8 มม. หยักเป็น 2 พูตื้นๆ ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีน้ำตาลดำ เกลี้ยง (ภาพที่ 62)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: ลำปาง, ตาก, นครสวรรค์; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: เลย, สกลนคร; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สระบุรี, กรุงเทพมหานคร, นครปฐม, นครนายก, นนทบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย), ระยอง, ปราจีนบุรี; ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี

การกระจายพันธุ์.- พม่า, ภูมิภาคอินโดจีน, หมู่เกาะอันดามันและนิโคบาร์, ตอนเหนือของมาเลเซีย, อินโดนีเซีย, ภาคตะวันออกของชวา

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามชายป่าดิบแล้งและในป่าเหล่าที่ระดับต่ำ

ชื่อพื้นเมือง.- มะกา, ไม้มะกา (ทั่วไป); ก้องแกบ (เชียงใหม่); กอง (ภาคเหนือ); ส่าเหล้า, ลิวาลา (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน); ชี้เหล้ามาดกา (ขอนแก่น); มัดกา, มาดกา (หนองคาย); ชำชา (เลย, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ); ไซมะกา, สัมกา (ภาคกลาง)

ประโยชน์.- เนื้อไม้ ใช้ทำด้ามเครื่องมือทางเกษตร ใบ ต้มดื่มแก้ เป็นยาขับเสมหะ สะกดลมขึ้น เบื้องสูง บำรุงน้ำเหลือง แก้ไข้ แก้ระดู แก้มุตกิต แก้เหน็บชา ราก แก้ไข้ เมล็ด ทำให้ฟันแน่น (จำลอง เพ็งคล้าย และคณะ, 2535), ใช้ใบเป็นยาระบายอย่างอ่อน โดยนำใบสดหรือแห้งบดผงไฟพอกรอบ ขนาด 1.5-2 กรัม ชงน้ำเดือด แช่ไว้ประมาณ 10-20 นาที ดื่มก่อนนอน อาการข้างเคียงคือปวดมวนท้อง คลื่นไส้ (วงศ์สถิตย์ จั๋วกุล และคณะ, 2540)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 182 (BCU), K. Worapratheep 189 (BCU), K. Worapratheep 192 (BCU), K. Boonyakiat 4 (BCU)

4. Chaetocarpus

Thwaites, Hooker's J. Bot. Kew Gard. Misc. 6: 300. 1854; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 231. 1972; Whitmore, Tree Fl. Mal. 2: 76. 1973; Welzen, Thai For. Bull. 28: 56. 2000.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม หูใบรูปไข่กลับ ร่วงง่าย ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว เนื้อใบคล้ายแผ่นหนัง กลิบลี้นมี 4 กลิบลี้นเชื่อมติดกัน ไม่มีกลิบลี้นดอก จานฐานดอกรูปวงแหวน เกสรเพศผู้ 8 อัน เชื่อมติดกันเป็นก้านชูเกสรเพศผู้ รังไข่มี 3 หรือ 4 ช่อง แต่ละช่องมี 1 ออวูล ผลรูปเกือบกลม มีหนามที่ปกคลุมหนาแน่น เมล็ดรูปไข่

Chaetocarpus castanocarpus (Roxb.) Thwaites, En. Pl. Zeyl.: 275. 1861; Hook.f., Fl. Br. Ind. 5: 460. 1887; Gagnep. in Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 5: 471. 1826; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 231. 1972; Whitmore, Tree Fl. Mal. 2: 76. 1973.-*Adelia castanocarpa* Roxb., Fl. Ind. 3: 848. 1832.

ไม้ต้นขนาดกลาง สูง 4-6 เมตร กิ่งอ่อนมีขนสั้นประปราย กิ่งแก่เกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว รูปขอบขนาน ขนาด 6-10.5 x 2.4-3.9 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบเรียวกว้างหรือกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน ผิวใบด้านล่างสีจางกว่า ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 5-7 คู่ ก้านใบยาว 6-8 มม. เกลี้ยง หูใบรูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 3 x 1 มม. มีขนกระจายห่าง ดอกเดี่ยว ออกเป็นกระจุกที่ซอกใบ ก้านดอกยาว 2.5-3 มม. มีขนสั้นนุ่มหนาแน่น กลิบลี้น 4 กลิบลี้น แยกอิสระ เรียงเป็น 2 วง รูปไข่กลับหรือรูปกลม ขนาดประมาณ 2 x 1.5 มม. สีเหลืองอมเขียว ปลายกลม ปลายและขอบมีขนครุยเล็กน้อย ผิวด้านบนมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในมีขนแข็งตรงบริเวณโคนกลีบ บริเวณอื่นเกลี้ยง จานฐานดอกเป็นแผ่นคล้ายเกล็ด หยักลึกเป็นพู สูงประมาณ 0.6 มม. เกลี้ยง ดอกเพศผู้ เกสรเพศผู้โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดยาวประมาณ 2.5 มม. โคนหลอดเกลี้ยง เนื้อชั้นในมีขนหนาแน่น ปลายหลอดมีขนยาวนุ่มหนาแน่น ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 1 มม. มีขนสั้น ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปไข่ ยาวประมาณ 1 มม. ดอกเพศเมีย รังไข่รูปไข่เกือบกลม ขนาดประมาณ 2.3 มม. มีหนามแข็งยาวประมาณ 0.8 มม. เรียงชิดกันแน่นทั่วผิว มี 3 คาร์เพล ก้านเกสรเพศเมีย 3 อัน ขนาดสั้น แต่ละอันมียอดเกสรเพศเมียแยกเป็นสองแฉก ยาวประมาณ 0.6 มม. ด้านนอกมีขนยาวหนาแน่น ด้านในแตกแขนงเล็กๆ ผล รูปกลม ขนาด 1.3-1.8 ซม. มีหนามแข็งปกคลุมผลหนาแน่น ผลอ่อนสีเขียวอมเหลือง เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลอ่อนเมื่อผลแก่ แห้งแล้วแตกเป็น 3 พู (ภาพที่ 63)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, ลำปาง; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: อุดรธานี; ภาคตะวันออก: ชัยภูมิ, นครราชสีมา; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สระบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ปราจีนบุรี, ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ),

ระยอง, จันทบุรี, ตราด; ภาคใต้: ชุมพร, ระนอง, สุราษฎร์ธานี, พังงา, กระบี่, ภูเก็ต, นครศรีธรรมราช, ตรัง, สงขลา, สตูล, นราธิวาส

การกระจายพันธุ์.- ศรีลังกา, อินเดีย, ออสเตรเลีย, หมู่เกาะอันดามัน, พม่า, กัมพูชา, เวียดนาม, คาบสมุทรมลายู, สุมาตราและบอร์เนียว

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามที่โล่งแจ้งบนยอดเกาะ

ชื่อพื้นเมือง.- หมักควาย (นครพนม); ชี้นอน (ภาคกลาง); สำเภา (ภาคกลาง, ชลบุรี); ชี, ชี (ปราจีนบุรี); สนั่น (ตราด); อะกาง (ภาคใต้); บาตุ (มลายู-นราธิวาส); ดั่งข้าว (พังงา); ดั่งข้าวเม่า (ตรัง); มะอิกค่าง (สุราษฎร์ธานี); ปะดั่งขาว (สตูล); ชี้นอนขาว (ภาคใต้); ตูเบื่อง (ภูเก็ต)

ประโยชน์.- ใบอ่อน เป็นอาหาร เนื้อไม้ค่อนข้างแข็งใช้ในการก่อสร้างในร่ม และด้ามเครื่องมือเครื่องใช้ (ชวลิต นิยมธรรม และคณะ, 2542)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 107 (BCU), K. Sridith 346 (BCU), J.F. Maxwell 72-7 (BK), D.J. Collins 978 (BK)

5. Cleistanthus

Hook.f. ex Planch., Hook. Icon. Pl. 8: 779. 1848; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 474. 1963.

ไม้พุ่มหรือไม้ต้น ใบเดี่ยวเรียงสลับระนาบเดียว มีก้านใบสั้น ขอบใบเรียบ มีหูใบขนาดเล็ก ดอกแยกเพศอยู่ร่วมต้น ออกเป็นกระจุกที่ซอกใบ ไม่มีก้านดอก ฐานดอกปลายตัดหรือเป็นรูปกรวยคว่ำ กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ แฉกกลีบจรดกันหรือซ้อนเหลื่อมเล็กน้อย กลีบดอกมี 5 กลีบ ขนาดเล็ก ดอกเพศผู้มีเกสรเพศผู้ 5 อัน ติดบนก้านชู ก้านชูอับเรณูรูปลิ้น จานฐานดอกรูปถ้วย ขอบเรียบหรือหยัก ดอกเพศเมีย มีกลีบเลี้ยงติดทน รังไข่มี 3 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียเชื่อมติดกันที่โคน แยกเป็นสองแฉก จานฐานดอกรูปวงแหวน

Cleistanthus hirsutulul Hook.f., Fl. Br. Ind. 5: 278. 1887; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 237. 1972.

ไม้พุ่มถึงไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 2-4 เมตร กิ่งอ่อนมีขนสั้นกระจายทั่ว กิ่งแก่เกลี้ยง ใบเดี่ยวเรียงสลับระนาบเดียว รูปใบหอกกลับแกมรูปรี หรือรูปรีแกมรูปใบหอก ขนาด 4.5-14.8 x 1.7-4.5 ซม. ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบ

เกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 6-10 คู่ ก้านใบยาว 2.5-4 มม. มีขนสั้นหนาแน่น หูใบรูปไข่ ขนาด 2-4 x 1-2 มม. ปลายแหลมยาว ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ติดทน ดอกเดี่ยว ออกเป็นกระจุกที่ซอกใบ ไม่มีก้านดอก ใบประดับรูปใบหอกแคบ ยาวประมาณ 1.5 มม. ปลายแหลม ผิวด้านนอกมีขนยาวนุ่ม ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ เชื่อมติดกันที่โคนเป็นรูปกรวยกว้าง ยาวประมาณ 1.5 มม. เกลี้ยง ปลายหยักเป็นแฉกรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 2 x 1.5 มม. ปลายแหลม ขอบเรียบ ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **กลีบดอก** 5 กลีบ ติดที่ปากหลอดกลีบเลี้ยง เรียงสลับกับแฉกกลีบเลี้ยง รูปคล้ายพัด ขนาดประมาณ 1.2 x 1 มม. โคนคอดเป็นก้านเล็กน้อย ปลายหยักเป็นริ้วเล็กๆ ปลายกลีบแหลม ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน จานฐานดอกเป็นแถบวงแหวน สูงประมาณ 0.5 มม. เกลี้ยง **ดอกเพศผู้** เกสรเพศผู้ 5 อัน โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดยาวประมาณ 1.5 มม. เกลี้ยง ปลายมีขนยาวหนาแน่น แยกอิสระเป็นก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 1 มม. เกลี้ยง ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปไข่ ยาวประมาณ 1 มม. **ดอกเพศเมีย** รังไข่รูปกลม ขนาดประมาณ 1.5 มม. มีขนยาวนุ่มหนาแน่น มี 3 คาร์เพล แต่ละคาร์เพลมี 2 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียแยกจากกันที่โคนเป็น 3 เส้น ยาวประมาณ 0.8 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น 2 แฉก ปลายแหลม **ผล** แห้งแตกเป็น 3 พู สีเขียวอมแดง (ภาพที่ 64)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: มุกดาหาร; ภาคตะวันออก: นครราชสีมา; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สระบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเต่าหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย), จันทบุรี

การกระจายพันธุ์.- ภูมิภาคอินโดจีน, มลายู และบอร์เนียว

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้ง

ชื่อพื้นเมือง.- กะยี่ (ชุมพร); แก้วน้ำ (จันทบุรี); ขางแข้งแคะ (ภาคเหนือ); ตะกริม (ภาคใต้)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 154 (BCU), K. Worapratheep 164 (BCU), J.F. Maxwell 75-182 (BK)

6. Croton

L., Sp. Pl. 2: 1004. 1753; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 475. 1963.

ไม้ต้น ไม้พุ่ม พบน้อยที่เป็นไม้กึ่งพุ่มหรือไม้ล้มลุก ใบเดี่ยวเรียงสลับ หรือเรียงเวียน มีหูใบช่อดอกแบบช่อกระจุกหรือช่อเชิงลด ดอกแยกเพศอยู่ร่วมต้นและอยู่บนช่อเดียวกัน ดอกเพศผู้อยู่ที่ปลายช่อ ดอกเพศเมียอยู่ที่โคนช่อ ใบประดับขนาดเล็ก ร่วงง่าย ดอกเพศผู้มีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ พบ

น้อยที่มี 4-6 กลีบ โคนเชื่อมติดกัน ช้อนเชื่อมในดอกตูม เกสรเพศผู้มี 5-จำนวนมาก ส่วนมากมี 10-20 อัน กลีบดอกจำนวนเท่ากับกลีบเลี้ยง ไม่มีเกสรเพศเมียเป็นหมัน ดอกเพศเมียมีกลีบเลี้ยง 5 กลีบ ขนาดใหญ่กว่าดอกเพศผู้ ไม่มีกลีบดอกหรือกลีบดอกมีขนาดเล็ก มีจานฐานดอก เกสรเพศเมีย รังไข่จำนวน 3 ช่อง แต่ละช่องมี 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียปลายแยกเป็น 2 หรือ 4 แฉก ผลแห้งแตก มี 1 เมล็ด

Croton robustus Kurz, J. As. Soc. Beng. 42: 242. 1873; Hook.f., Fl. Br. Ind. 5: 387. 1887; Gagnep. in Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 5: 289. 1925; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 249. 1972.-C. *siamensis* Craib in Bull. Misc. Inf. Kew 1918: 369. 1918; Gagnep in Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 5: 288. 1925.

ไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 4-7 เมตร เปลือกต้นแตกเป็นร่องตามยาว สีเทา กิ่งอ่อนมีเกล็ดรูปก้นปิดขอบเป็นครุยปกคลุมหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปใบหอกแกมรูปขอบขนานหรือรูปรี ขนาด 4.7-17 x 1.9-6 ซม. ปลายใบแหลม มน หรือกลม โคนใบสอบหรือกลม ขอบใบหยักซี่ฟันห่างหรือเรียบ เนื้อใบหนา ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีเกล็ดรูปก้นปิดกระจายห่าง บริเวณอื่นเกลี้ยง เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 8-12 คู่ ก้านใบยาว 0.6-2.7 ซม. มีเกล็ดรูปก้นปิดปกคลุมหนาแน่น หูใบรูปแถบ ยาวประมาณ 3 มม. มีเกล็ดรูปก้นปิดปกคลุมหนาแน่น ช่อดอกแบบช่อกระจุก ขนาด 10-15 ซม. ออกที่ปลายยอดและซอกใบ ก้านช่อดอกยาว 1-2 ซม. ก้านและแกนช่อดอกมีเกล็ดรูปก้นปิดปกคลุมแน่น ดอกย่อย ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 1 มม. มีเกล็ดรูปก้นปิดปกคลุมแน่น ใบประดับย่อยรูปไข่ ยาวประมาณ 1 มม. ขอบเป็นขนครุย กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันที่โคน ยาวประมาณ 0.5 มม. ปลายหยักเป็นแฉกรูปสามเหลี่ยมยาวประมาณ 1 มม. มีเกล็ดรูปก้นปิดปกคลุมแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง กลีบดอก แยกอิสระ รูปแถบ ขนาดประมาณ 2 x 0.5 มม. โคนและผิวด้านในกลีบมีขนยาวนุ่มหนาแน่น ผิวด้านนอกมีเกล็ดรูปก้นปิดกระจายห่าง ดอกเพศผู้ มีเกสรเพศผู้ 9-11 อัน ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 2 มม. มีขนยาวนุ่มที่โคนก้านหนาแน่น ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปไข่ ยาวประมาณ 0.8 มม. ดอกเพศเมีย รังไข่รูปกลม ขนาดประมาณ 1.5 มม. มีเกล็ดรูปก้นปิดปกคลุมหนาแน่น มี 3 คาร์เพล ก้านเกสรเพศเมีย 3 เส้น ยาวประมาณ 0.5 มม. แบน เกลี้ยง แต่ละเส้นมียอดเกสรเพศเมียยาวประมาณ 1 มม. เกลี้ยง ผล รูปเกือบกลมแกมรูปไข่กลับ ขนาด 7-10 มม. สีเทา หยักเป็น 3 พู มีเกล็ดรูปก้นปิดปกคลุมหนาแน่น (ภาพที่ 65)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ปราจีนบุรี, ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ)

การกระจายพันธุ์.- พม่า

นิเวศวิทยา.- ที่โล่งแจ้ง บริเวณยอดเกาะ

ชื่อพื้นเมือง.- เปล้าเลือด (ลำปาง)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 139 (BCU), K. Worapratheep 168 (BCU); J.F.

Maxwell 71-355 (BK), J.F. Maxwell 72-415 (BK)

7. Drypetes

Vahl, Eclogae Amer. 3: 49. 1810; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 471. 1963.

ไม้ต้น มีน้อยที่เป็นไม้พุ่ม ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว มีหูใบ ก้านใบสั้น โคนใบเบี้ยว ขอบใบเรียบหรือหยักซี่ฟัน ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้น ออกที่ซอกใบหรือกิ่งที่ใบหลุดร่วงไป แฉกกลีบเลี้ยง 4(6) เรียงเป็นสองวง ซ้อนเหลื่อมกัน ไม่มีกลีบดอก ดอกเพศผู้ มีจานฐานดอก หยักเป็นพู หรือไม่หยัก เกสรเพศผู้มีจำนวนน้อยถึงมาก ติดที่ขอบนอกของจานฐานดอก ก้านชูอับเรณูแยก อิศระ มีเกสรเพศเมียเป็นหมันหรือไม่มี ดอกเพศเมีย มีจานฐานดอกรูปวงแหวน รังไข่มี 1-4 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล ไม่มีก้านเกสรเพศเมียหรือมีก้านสั้นมาก ยอดเกสรเพศเมียมี 1-3 อัน ผลแบบ ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง

Drypetes hoensis Gagnep., Bull. Soc. Bot. France 71: 259. 1924; Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 5: 570. 1927; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 255. 1972; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 62. 1994.

ไม้ต้นขนาดเล็กถึงขนาดกลาง สูง 5-7 เมตร กิ่งก้านมีขนทั่วไป ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปขอบขนานแกมรูปไข่ ขนาด 4.4-9.4 x 1.6-3.8 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบเบี้ยว ขอบใบหยักมนตื้นๆ เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบด้านบนเกลี้ยง มีขนสั้นตามเส้นกลางใบ ผิวใบด้านล่างมีขนกระจายห่าง และมีขนสั้นหนาแน่นตามเส้นกลางใบ เส้นใบแบบขนนกเห็นไม่ชัด ก้านใบยาว 5.5-9 มม. มีขนสั้นหนาแน่น ดอกเพศผู้ ดอกเดี่ยวออกเป็นกระจุกที่ซอกใบและตามกิ่ง กระจุกละ 1-3 ดอก ใบประดับรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 1 มม. โคน ผิวด้านบนอกมีขนสั้นหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง ขอบเป็นขนครุย ก้านดอกยาว 2.5-5 มม. มีขนเล็กน้อยกระจายห่าง กลีบเลี้ยง 4 กลีบ แยกอิศระ เรียงเป็นสองวง สลับตั้งฉากกัน กลีบวงนอกรูปเกือบกลม ขนาดประมาณ 1.5 มม. โคนเป็นรูปเรือ ที่ขอบตอนปลายและปลายกลีบมีขนครุยสั้น ผิวด้านบนอกมีขนแข็งสั้นกระจายห่าง

กลีบวงในรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 2 x 1-1.5 มม. ปลายเป็นขนครุยสั้นๆ สีขาวอมเหลือง ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน เกสรเพศผู้ 10-16 อัน ติดที่ขอบนอกของจานฐานดอกรูปแบนเกลี้ยง ก้านชูอับเรณูแยกอิสระ ยาว 1.5-2 มม. เกลี้ยง ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปขอบขนานขนาดประมาณ 1 x 0.5 มม. ดอกเพศเมีย ไม่พบ ผล ไม่พบ (ภาพที่ 66)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สระบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ); ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี, พังงา, ตรัง, สตูล

การกระจายพันธุ์.- จีนตอนใต้, ภูมิภาคอินโดจีน, เวียดนาม

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้งใกล้ฝั่งทะเลที่ระดับต่ำ

ชื่อพื้นเมือง.- กะพาบ (ประจวบคีรีขันธ์); เทียนขโมย (สระบุรี); หลงไหล (สุราษฎร์ธานี)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 175 (BCU), Kerr 12738 (BK)

8. Euphorbia

L., Sp. Pl.: 450. 1753; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 500. 1963.

ไม้ล้มลุกหรือไม้พุ่ม ลำต้นมีน้ำยางขาวขุ่น ช่อดอกประกอบด้วยดอกเพศผู้จำนวนมาก และมีดอกเพศเมีย 1 ดอก อยู่ในโครงสร้างคล้ายใบประดับรูปถ้วย ขอบถ้วยหยักเป็นแฉกคล้ายกลีบดอก ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียไม่มีกลีบห่อหุ้ม ดอกเพศผู้มีอับเรณูรูปกลม ดอกเพศเมียเกิดเดี่ยวบนก้าน มี 3 คาร์เพล ก้านเกสรเพศเมียมี 3 อัน แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันเป็นอันเดียว

รูปวิธานจำแนกชนิด

1. พืชอวบน้ำ ลำต้นมีหนาม.....1. E. antiquorum

1. ไม้ล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นไม่มีหนาม.....2. E. atoto

1. Euphorbia antiquorum L., Sp. Pl.: 450. 1753; Hook.f., Fl. Br. Ind. 5: 255. 1887; Gagnep. in Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 5: 240. 1925; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 501. 1963; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 262. 1972; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 62. 1994.

ไม้พุ่มถึงไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 2-6 เมตร ลำต้นอวบน้ำ เป็น 3 เหลี่ยม มีหนามตามเหลี่ยม ช่อดอกออกบริเวณปลายยอด มีใบประดับออกเป็นคู่ตรงข้ามกันและมีใบประดับขนาดเล็ก รูปครึ่งวงกลมติดรอบดอก ดอกเพศผู้มีประมาณ 20-22 ดอก แต่ละดอกมีเกสรเพศผู้ 1 อัน ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 3 มม. เกสรเป็นข้อต่อใกล้กับโคนอับเรณู ห่างประมาณ 0.5 มม. ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปกลม ขนาดประมาณ 0.8 มม. เป็น 2 พู ดอกเพศเมียมี 1 ดอก เกสรเพศเมีย รังไข่รูปกลม ขนาดประมาณ 2 มม. ก้านดอกเพศเมียยาวประมาณ 2 มม. เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 มม. เกสร ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 1 มม. เกสร ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น 3 เส้น แต่ละเส้นยาวเท่ากัน ประมาณ 1.5 มม. ปลายเป็นตุ่มกลม เกสร (ภาพที่ 67)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย)

การกระจายพันธุ์.- ตอนใต้ของอินเดีย, ศรีลังกา, พม่า, ลาว

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามหน้าผาและพื้นที่แห้งแล้ง ที่ลาดชันบนเกาะ

ชื่อพื้นเมือง.- กะลำพัก (นครราชสีมา); เคียะผา (ภาคเหนือ); เคียะเลียม, หงอนงู (แม่ฮ่องสอน); ทูดเกละ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน); **สลัดโตป่า** (ภาคกลาง)

ชื่อสามัญ.- Malayan Spurge Tree

ประโยชน์.- ตำรายาไทยใช้ ต้นที่แก่จัดจะเกิดแก่นแข็งและเมื่อต้นตายแก่นนี้เรียกว่า “กะลำพัก” มีกลิ่นหอม แก้ไข้ ยางมีพิษระคายเคืองผิวหนังใช้เป็นยากัดหูด ถ้าทำให้ยางสุกด้วยการนึ่ง แล้วตากให้แห้ง ใช้เป็นยาถ่ายอย่างแรง (พร้อมจิต ศรลัมภ์ และคณะ, 2535)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 109 (BCU), Kerr 4606 (BK)

2. *Euphorbia atoto* G. Forst., Prodr.: 36. 1786; Hook.f., Fl. Br. Ind. 5: 248. 1887; Gagnep. in Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 5: 245. 1925; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 503. 1963; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 263. 1972.

ไม้ล้มลุก สูง 25-30 ซม. ลำต้นทอดนอนเล็กน้อย เป็นข้อปล้องชัดเจน สีแดงอมส้ม กิ่งก้านเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบขนานแกมรูปรี ขนาด 1.6-3.2 x 0.6-1.5 ซม. ปลายใบกลมมีติ่งแหลมเล็ก โคนใบเบี้ยว ขอบใบเรียบ เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนกเห็นไม่ชัด เส้นแขนงใบ 4-5 คู่ ก้านใบยาว 1.5-2 มม. เกสร ช่อระหว่างก้านใบมีแผ่นคล้ายเกล็ดรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 1 มม. ปลายหยักเป็นแฉกเล็กๆ คล้ายขนครุย ช่อดอก ออกที่ซอกใบและปลายกิ่ง ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียอยู่ในถ้วยรูปประฆังหยาบ ขอบถ้วยมี

ตุ่มรูปรี ผล เป็น 3 พู ขนาดประมาณ 3 มม. เมล็ด รูปสี่เหลี่ยมขนาดประมาณ 1.5 มม. เกี้ยง (ภาพที่ 68)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ), ระยอง; ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี
การกระจายพันธุ์.- เขตร้อนโลกเก่าจากตอนใต้ของอินเดียถึงฟิลิปปินส์ และหมู่เกาะวิวกิวถึง
ควีนสแลนด์

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามหาดทรายริมทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- น้านมราชสีห์ทะเล (ชุมพร); มะพร้าวรกเขา (ประจวบคีรีขันธ์)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 160 (BCU), J.F. Maxwell 71-154 (BK), C.
Chermsirivathana 976 (BK), Sakol 2593 (BK)

9. Excoecaria

L., Syst. Nat. ed. 10: 1288. 1759; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 268. 1972; Whitmore, Tree Fl.
Mal. 2: 96. 1973; Welzen et al., Thai For. Bull. 28: 78. 2000.-Glyphostylus Gagnep., Bull.
Soc. Bot. France 71: 871. 1925; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 281. 1972.

ไม้พุ่มหรือไม้ต้น ดอกแยกเพศอยู่บนต้นเดียวกันหรืออยู่ต่างต้น มีน้ำยางขาวขุ่น หนูปุ่มมี
ขอบเป็นชายครุย ร่วงง่าย ใบเดี่ยวเรียงสลับหรือตรงข้าม ขอบใบจักฟันเลื่อยถึงหยักมน เส้นใบ
แบบขนนก เส้นใบย่อยแบบร่างแห ช่อดอกแบบช่อกระจุก ไม่มีก้านดอก มีดอกเพศเมียจำนวนมาก
น้อยอยู่บริเวณโคนช่อ เนื้อขึ้นมาเป็นดอกเพศผู้ทั้งหมด หรือช่อดอกแยกเพศ ดอกเพศเมีย รังไข่มี
3 ช่อง แต่ละช่องมี 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียสั้น ยอดเกสรเพศเมียสั้น ไม่แยกแขนง เมล็ดรูปไข่

Excoecaria agallocha L., Sp. Pl. ed. 2: 1451. 1763; Hook.f., Fl. Br. Ind. 5: 472. 1888;
Parkins., For. Fl. Andam.: 242. 1923; Gagnep. in Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 5: 407. 1926;
Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 499. 1963; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 268. 1972; Whitmore,
Tree Fl. Mal. 2: 96. 1973; Welzen et al., Thai For. Bull. 28: 79. 2000.

ไม้ต้น สูง 5-7 เมตร กิ่งก้านเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปรี ขนาด 5-9.6 x 2-4.3 ซม.
ปลายใบเรียวแหลม โคนใบรูปลิ้ม ขอบใบหยักซี่ฟันหรือหยักมน เนื้อใบหนา อวบน้ำเล็กน้อย ผิวใบ
เกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 5-7 คู่ ก้านใบยาว 2-3 ซม. เกี้ยง หนูปุ่มรูป

สามเหลี่ยม ยาวประมาณ 1.5 มม. ช่อดอกแบบช่อกระจະ ขนาดประมาณ 2.5-7.5 ซม. ออกที่ปลายยอด ดอกเพศผู้ กลีบเลี้ยง 3 กลีบ เกสรเพศผู้ 3 อัน แยกอิสระ ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 2 มม. เกสรตัวผู้ ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปเกือบกลมค่อนข้างแบน ขนาดประมาณ 0.8 มม. มี 2 พูแตกตามยาว ดอกเพศเมีย ไม่พบ ผล ไม่พบ (ภาพที่ 69)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สมุทรสาคร; ภาคตะวันออก
 เชียงใต้: ชลบุรี (ศรีราชา, เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย), จันทบุรี,
 ตราด; ภาคใต้: ตรัง, สตูล, สงขลา, นราธิวาส

การกระจายพันธุ์.- อินเดียตอนใต้และศรีลังกาถึงไต้หวันและหมู่เกาะริวเกิว, เอเชียตะวันออกเฉียงใต้, ภูมิภาคมาเลเซียถึงแปซิฟิก

นิเวศวิทยา.- ขึ้นริมฝั่งทะเลบนพื้นทรายที่ขึ้น

ชื่อพื้นเมือง.- ตาตุ่ม, ตาตุ่มทะเล (ภาคกลาง); บูด (มลายู-ปัตตานี, ภาคใต้)

ประโยชน์.- ราก ตำหรือฝนประสมกับขิง เป็นยาพอกหรือทา แก้อาการบวมตามมือและเท้า ควันที่เกิดจากการเผาต้น ใช้รมแก้โรคเรื้อน ยางต้นต้มรวมกับน้ำมัน ใช้ทาแก้โรคเรื้อน กัดแผลอักเสบเรื้อรัง ทาถอนแสบปวดตามข้อ และอัมพาต ถ้ากิน ใบเป็นพิษ น้ำต้มเปลือก กินเป็นยาทำให้อาเจียน เป็นยาถ่าย แก้โรคลมชัก และเป็นยาฟาดสมาน (ลีนา ผู้พัฒนาพงศ์, 2530)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 184 (BCU), K. Worapratheep 204 (BCU), K. Worapratheep 211 (BCU), B. Na Songkhla et al. 226 (BCU), J.F. Maxwell 75-1005 (BK), Jaray 198 (BK), Sakol 2146 (BK), Adisai 935 (BK)

10. Phyllanthus

L., Sp. Pl. 2: 981. 1753; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 466. 1963; Welzen, Thai For. Bull. 28: 57. 2000.

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้ล้มลุก ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว มีหูใบ ดอกแยกเพศอยู่ร่วมต้น ดอกเดี่ยวหรือช่อดอกออกที่ซอกใบ ตอนปลายยอดมักมีดอกจำนวนมากดูคล้ายเป็นช่อกระจະ กลีบเลี้ยงมี 4-6 กลีบ ฐานฐานดอกเรียบ หยัก หรือเป็นต่อม เกสรเพศผู้มี 3 อัน รังไข่มี 3 ช่อง แต่

ละช่องมี 2 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียแยกกันหรือเชื่อมติดกันที่โคน ผลแห้งแตกหรือผลเมล็ดเดี่ยว
แข็ง

รูปวิธานจำแนกชนิด

1. ไม้พุ่มถึงไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 2-5 เมตร.....2. *P. collinsae*

1. ไม้ล้มลุก สูง 45-60 ซม.

2. ผลไม่มีก้านหรือมีก้านสั้น กลีบเลี้ยง 5 กลีบ.....1. *P. amarus*

2. ผลมีก้านยาว กลีบเลี้ยง 6 กลีบ.....3. *P. virgatus*

1. *Phyllanthus amarus* Schumach. & Thonn., Kongl. Danske Vidensk. Selsk. Skr. 4: 195. 1829; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 317. 1972; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 63. 1994.

ไม้ล้มลุก สูง 45-60 ซม. กิ่งก้านเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว รูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ ขนาด 6-10 x 3-4 มม. ปลายใบกลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ เนื้อใบบาง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 3-5 คู่ ก้านใบยาวประมาณ 0.5 มม. เกลี้ยง หูใบรูปใบหอก ยาวประมาณ 0.7 มม. เกลี้ยง ดอกออกเดี่ยวหรือเป็นกระจุกที่ซอกใบ ใบประดับรูปลิ้นแคบ ยาว 0.5 มม. ดอกเพศผู้ ก้านดอกยาวประมาณ 1 มม. เกลี้ยง กลีบเลี้ยง 5 กลีบ ขนาดประมาณ 1 x 0.5 มม. สีเขียว ปลายมน ขอบเรียบ ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน เกสรเพศผู้ 3 อัน ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกัน อับเรณูแตกตามยาว ดอกเพศเมีย ก้านดอกยาว 1-1.5 มม. กลีบเลี้ยง สีเขียว ขอบเรียบ ผิวเกลี้ยง รั้งไข่อุปกลม ขนาดประมาณ 0.2 มม. ก้านเกสรเพศเมีย 3 อัน ขนาดสั้น ยอดเกสรเพศเมีย แยกเป็น 2 อัน ผล รูปเกือบกลม ขนาด 2-2.5 x 1.5-2 มม. สีเขียวอ่อน ผิวเกลี้ยง เมล็ดขนาดประมาณ 2 x 1 มม. (ภาพที่ 70)

ประเทศไทย.- ภาคกลาง: กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะพระ)

การกระจายพันธุ์.- พืชพื้นเมืองของทวีปอเมริกา แพร่กระจายในเขตร้อนทั่วโลก

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามพื้นที่รกร้างทั่วไป

ชื่อพื้นเมือง.- มะขามป้อมดิน (ภาคเหนือ); ลูกใต้ใบ (ภาคกลาง); หญ้าใต้ใบขาว (สุราษฎร์ธานี)

ประโยชน์.- รากฝนกับน้ำข้าวข้าวแก้โรคดีซ่าน ต้มกินเป็นยาระบาย ขับปัสสาวะ (ลีนา ผู้พัฒนา
พงศ์, 2530)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 213 (BCU); S. Pantuwatana 71 (BCU)

2. *Phyllanthus collinsae* Craib in Bull. Misc. Inf. Kew 1913: 72. 1913; Beille in Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 5: 589. 1927; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 318. 1972.

ไม้พุ่มถึงไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 2-5 เมตร เปลือกต้นแตกเป็นสะเก็ดเล็กๆ สีน้ำตาลอ่อน กิ่งอ่อนมีขนสั้นกระจายห่าง กิ่งแก่เกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว รูปขอบขนาน ขนาด 6-17 x 2-5 มม. ปลายใบมนหรือเป็นติ่งหนาม โคนใบกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบบาง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 6-9 คู่ ก้านใบยาว 0.5 มม. เกลี้ยง หูใบคล้ายเกล็ด รูปไข่หรือรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 0.8 x 0.6 มม. ปลายแหลมยาวคล้ายหาง ขอบบาง เป็นครุยเล็กน้อย ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ดอกเดี่ยว ออกเป็นกระจุกที่ซอกใบและปลายกิ่ง ใบประดับช่อดอกรูปสามเหลี่ยม ยาวประมาณ 1 มม. ขอบบาง ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ดอกย่อย ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 2.5-3.5 มม. เกลี้ยง กลีบเลี้ยง 5 กลีบ แยกอิสระ รูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 1 x 0.8 มม. ขอบบาง ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ดอกเพศผู้ มีเกสรเพศผู้ 3 อัน ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวประมาณ 1.5 มม. ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปไข่ ขนาดประมาณ 0.5 มม. แกนอับเรณูเชื่อมติดกัน ดอกเพศเมีย รังไข่รูปไข่กว้าง สูงประมาณ 1 มม. กว้างประมาณ 1.5 มม. ผิวขรุขระ ก้านเกสรเพศเมีย 3 เส้น แยกอิสระ เกลี้ยง แต่ละเส้นมียอดเกสรเพศเมียแยกเป็นสองแฉก ยาวประมาณ 0.3 มม. ผล รูปกลมแบน ขนาด 6 x 4 มม. สีเขียวอ่อน ผิวขรุขระ เมล็ด รูปไข่ ขนาดประมาณ 2 มม. มีร่องตามยาวกลางเมล็ด ผิวมีรอยนูนเล็กๆ กระจายทั่ว (ภาพที่ 71)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: นครสวรรค์; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สระบุรี, กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ)

การกระจายพันธุ์.- ภูมิภาคอินโดจีน

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้งที่ระดับต่ำ สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 20-60 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- แขนงพร้อย, ค่างเต็น, ซ้ำขามป้อม (ประจวบคีรีขันธ์); เสียว (สระบุรี)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 216 (BCU), J.F. Maxwell 71-601 (BK), J.F. Maxwell 72-309 (BK)

3. *Phyllanthus virgatus* G. Forst., Fl. Ins. Austr. Prodr.: 65. 1786; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 469. 1963; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 325. 1972.

ไม้ล้มลุกมีเนื้อไม้ สูง 12-30 ซม. กิ่งก้านเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว รูปขอบขนานยาวหรือรูปแถบ ขนาด 1.1-2.2 x 0.3-0.5 ซม. ปลายใบแหลมหรือกลม โคนใบกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบบาง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นแขนงใบ 6-8 คู่ ก้านใบยาวประมาณ 1 มม. หูใบรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 1 x 0.8 มม. ผิวบาง ดอก ออกเดี่ยวหรือออกเป็นช่อที่ซอกใบ ดอกเพศผู้ ก้านดอกยาว 1-3 มม. กลีบเลี้ยง 6 กลีบ รูปไข่แกมรูปใบหอก ยาวประมาณ 1 มม. เกสรเพศผู้ 3 อัน จานฐานดอกมีต่อมเรียงสลับกับกลีบเลี้ยง ดอกเพศเมีย ออกเดี่ยวตามซอกใบที่ปลายกิ่ง ก้านดอกยาว 5-6 มม. กลีบเลี้ยงยาวประมาณ 1 มม. รังไข่กลมแป้น ผิวมีตุ่มเล็ก ผล รูปกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 3 มม. มีกลีบเลี้ยงขยายขนาดติดที่ขั้ว ก้านผลยาวประมาณ 5 มม. (ภาพที่ 72)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: สกลนคร, กาฬสินธุ์, ขอนแก่น; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ); ภาคใต้: นครศรีธรรมราช

การกระจายพันธุ์.- อินเดีย, ภูมิภาคอินโดจีน, ตอนใต้ของจีนไปถึงภูมิภาคมาเลเซียและไพลินเซีย

นิเวศวิทยา.- ที่โล่งแจ้ง ใกล้เคียงน้ำทะเลถึงความสูงประมาณ 50 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- ขางอำไพ (แพร่); แพงคำห้อย (ศรีสะเกษ); ลูกใต้ใบ (ภาคกลาง)

ประโยชน์.- ราก ต้มเป็นยาพอกฝีที่ต่อมน้ำนมของสตรี ใบ ใบสดตำเป็นยาพอกรวมกับหางน้ำนมห

ใช้ทาแก้คัน สำหรับเด็กทารก (ลีนา ผู้พัฒนพงศ์, 2530)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 122 (BCU), K. Worapratheep 188 (BCU), Kosum et al. 17 (BCU), Kosum et al. 201 (BCU)

11. Sauropus

Bl., Bijdr.: 595. 1826; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 330. 1972; Welzen, Thai For. Bull. 28: 57. 2000.-*Synostemon* F. Muell., Fragm. Phyt. Austral. 1: 32. 1858; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 343. 1972; Welzen, Thai For. Bull. 28: 57. 2000.

ไม้ล้มลุกถึงไม้พุ่มขนาดเล็ก ดอกแยกเพศอยู่บนต้นเดียวกัน ใบรูปสามเหลี่ยม ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว ขอบใบเรียบ เส้นใบเห็นไม่ชัด ช่อดอกออกตามลำต้น แบบช่อกระจุกหรือ ออกเป็นกระจุก มี 1 ดอกถึงจำนวนมากและมีใบประดับรองรับ ดอกมักห้อยลง ขนาดเล็ก สมมาตรตามรัศมี ดอกเพศผู้รูปคล้ายจาน มีกลีบเลี้ยง 6 กลีบ รูปไข่กลับหรือรูปปลายตัด ช่อดอก เหลื่อมกัน ไม่มีกลีบดอก จำนวนฐานดอก และเกสรเพศเมียที่เป็นหมัน ดอกเพศผู้มีกลีบเลี้ยงรูปไข่ กลับหรือรูปปลายตัด เกสรเพศผู้มี 3 อัน เชื่อมติดกันเป็น 1 กลุ่ม ดอกเพศเมียมีกลีบเลี้ยงรูปไข่ ติด ทนจนเป็นผล ไม่มีกลีบดอกและจำนวนฐานดอก รังไข่มี 3 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล ไม่มีก้านเกสร เพศเมีย ยอดเกสรเพศเมียมี 3 อัน เมล็ดไม่มีเยื่อหุ้ม

Sauropus bacciformis (L.) Airy Shaw, Kew Bull. 35: 685. 1980.-Phyllanthus bacciformis L., Mant. Pl.: 294. 1767.-Synostemon bacciformis (L.) G.L. Webster, Taxon 9: 26. 1960, in adnot.; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 471. 1963; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 343. 1972.

ไม้ล้มลุก สูง 20-30 ซม. กิ่งก้านเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว รูปรี ขนาด 1-1.6 x 3-8 มม. ปลายใบแหลม โคนใบกลม ขอบใบเรียบ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบเห็นไม่ชัด ก้านใบยาวประมาณ 0.5 มม. เกลี้ยง ใบรูปใบหอก ขนาด 1.5-2 มม. ปลายแหลม กลีบเลี้ยง 6 กลีบ รูปสามเหลี่ยม ยาวประมาณ 1.5 มม. ปลายแหลม ผิวเกลี้ยง เกสรเพศเมีย รังไข่รูปไข่ ขนาดประมาณ 1 มม. หยักเป็น 3 พู ก้านเกสรเพศเมีย 3 อัน ยาว 0.5 มม. เกลี้ยง ปลายแยกเป็นสอง แฉก ยาวประมาณ 0.3 มม. ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ผล รูปไข่ ขนาด 0.4-0.5 x 0.3-0.4 ซม. สีเขียวอ่อน เกลี้ยง (ภาพที่ 73)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: ขอนแก่น, มหาสารคาม; ภาคตะวันออก: นครราชสีมา, บุรีรัมย์, สุรินทร์, ร้อยเอ็ด, อุบลราชธานี; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: กรุงเทพมหานคร, สมุทรสงคราม, สมุทรปราการ; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ), ตราด; ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี, พัทลุง

การกระจายพันธุ์.- มอริเชียส, มัลดีฟ, อินเดีย, ศรีลังกา, จีนตอนใต้, เอเชียตะวันออกเฉียงใต้, อินโดจีน, ตะวันตกของมาเลเซีย, คาบสมุทรมลายู, บอร์เนียว, ซวา และสุลาเวสี

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามพื้นที่ชายหาดริมทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- ทองเลี้ยง (อุบลราชธานี); มะพร้าวรกเขา, สร้อยนกเขา (กรุงเทพมหานคร)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 178 (BCU), C. Promsakha 6 (BCU), J.F. Maxwell 71-155 (BK), D.J. Collins 949 (BK)

12. Suregada

Roxb. ex Rottl., Ges. Naturf. Fr. Berlin Neue Schr. 4: 206. 1803; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 497. 1963.

ไม้ต้น ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว ก้านใบสั้น เส้นใบแบบขนนก ขอบใบเรียบ หูใบเชื่อมติดกัน ร่วงง่าย ดอกแยกเพศอยู่ร่วมต้นหรืออยู่ต่างต้น ออกเป็นกลุ่มตรงข้ามใบ กลีบรวมมี 5 กลีบ ชั้นห่อล้อมกัน ดอกเพศผู้มีต่อมที่ฐานดอกจำนวนมาก เกสรเพศผู้มี 25-40 อัน แยกอิสระ มี 2 พู ไม่มีเกสรเพศเมียเป็นหมัน ดอกเพศเมียมีฐานดอกรูปถ้วย มีเกสรเพศผู้เป็นหมัน รังไข่มี 2-3 ช่อง แต่ละช่องมี 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียสั้น ยอดเกสรเพศเมียเป็น 2 แฉก ผลรูปกลม มีร่องตามยาว 6 ร่อง

Suregada multiflora (A. Juss.) Baill., Ét. Gén. Euphorb.: 396. 1858; Airy Shaw, Kew Bull. 26: 342. 1972.-Gelonium multiflorum A. Juss., Euphorb. Gen. Tent.: 111, t. 10, f. 31A. 1824; Hook.f., Fl. Br. Ind. 5: 459. 1887; Gagnep. in Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 5: 425. 1926.

ไม้ต้นขนาดกลาง สูง 4-7 เมตร กิ่งก้านเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว รูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ ขนาด 4.6-10.2 x 1.6-3.5 ซม. ปลายใบกลมหรือแหลม โคนใบสอบเรียว ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 5-6 คู่ ก้านใบยาว 2-4 มม. เกลี้ยง ช่อดอกแบบช่อกระจุก ขนาดประมาณ 1 ซม. ออกที่ซอกใบ ก้านช่อดอกยาว 1-1.5 มม. มีขนละเอียดกระจายห่าง ใบประดับช่อดอกรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 0.5 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ดอกย่อย ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 3 มม. มีขนละเอียดกระจายห่าง ใบประดับย่อยคล้ายใบประดับ กลีบเลี้ยง 5 กลีบ แยกอิสระ รูปไข่กลับหรือเกือบกลม ขนาดประมาณ 2.5 มม. ขอบเป็นขนครุย ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน สีเหลือง ดอกเพศผู้ ก้านชูอับเรณูเป็นเส้นยาวประมาณ 2 มม. เกลี้ยง ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปไข่แกมรูปรี ขนาดประมาณ 1 x 0.8 มม. ดอกเพศเมีย ไม่พบ ผล ไม่พบ (ภาพที่ 74)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, น่าน, พิชณุโลก, ตาก, นครสวรรค์; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: เพชรบูรณ์, เลย, มุกดาหาร, สกลนคร, กาฬสินธุ์, ขอนแก่น; ภาคตะวันออก: นครราชสีมา, ศรีสะเกษ, สุรินทร์; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: อุทัยธานี, กาญจนบุรี, เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สระบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ปราจีนบุรี, ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ), ระยอง, จันทบุรี, ตราด; ภาคใต้: กระบี่, ชุมพร, สุราษฎร์ธานี, ระนอง, พังงา, ตรัง, สงขลา, สตูล, ปัตตานี

การกระจายพันธุ์.- อินเดีย, พม่า, ภูมิภาคอินโดจีน, คาบสมุทรมลายู

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้ง สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 60 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- กระดุก, ยายปลวก (ภาคใต้); ขนุนดง (เพชรบูรณ์); ขอบนางนัง (ตรัง); ชันทสกร, ช้องรำพัน, สลอดน้ำ (จันทบุรี); ชันทอง (พิจิตร); **ชันทองพยาบาท**, มะดุก, หมากดุก (ภาคกลาง); ข้าวตาก (กาญจนบุรี); ขุนทอง, คุณทอง (ประจวบคีรีขันธ์); ใจง (ส่วย-สุรินทร์); ดูกไทร, ดูกไม้, เขม็อดโลด (เลย); ดูกหิน (สระบุรี); ดูกไหล (นครราชสีมา); หูเรียนป่า, ไฟ (ลำปาง); ป่าช้าหมอง, ยางปลอก, ฮ้อสะพายควาย (แพร่); มะดุกดง (ปราจีนบุรี); มะดุกเลื่อม (ภาคเหนือ); เหล่ป้อ (กะเหรี่ยง-แพร่)

ประโยชน์.- เนื้อไม้ ใช้แก้ลมพิษ แก้กามโรค เปลือกต้น เป็นยาแก้โรคผิวหนังกลากเกลื้อน นอกจากนี้ยังใช้เป็นยารักษาโรค ทำให้ฟันทน ยาถ่าย และฆ่าพยาธิ (วงศ์สฤติย์ ฉั่วกุล และคณะ, 2540)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 171 (BCU), Kosum et al. 101 (BCU), J.F. Maxwell 71-389 (BK), J.F. Maxwell 72-165 (BK), D.J. Collins 1120 (BK), D.J. Collins 2049 (BK)

FLACOURTIACEAE

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม ใบเดี่ยว เรียงสลับหรือสลับระนาบเดียว มีหูใบขนาดเล็ก ร่วงง่าย ดอกออกที่ปลายยอดหรือซอกใบหรือตามกิ่งที่ใบหลุดร่วงไป ดอกสมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศหรือแยกเพศ กลีบเลี้ยงมี 3-6 กลีบ มีน้อยที่มีจำนวนมาก แยกอิสระหรือเชื่อมติดกัน ช่อดอกหรือช่อช่อดอกมักติดกัน กลีบดอกมี 3-8 กลีบ มีน้อยที่มีจำนวนมากหรือไม่มีกลีบดอก ช่อดอกหรือช่อช่อดอก มีหรือไม่มีเกล็ดที่โคนกลีบด้านใน เกสรเพศผู้มี 5-จำนวนมาก แยกอิสระหรือเชื่อมติดกัน กลุ่มเดียว อับเรณูมี 2 พู แตกตามยาว มีจานฐานดอกเรียบ หยักเป็นพู หรือแยกอิสระเป็นต่อมหรือไม่มีจานฐานดอก รังไข่เหนือวงกลีบ มีช่องเดียว หรือบางครั้งเห็นเป็น 2-10 ช่อง เกิดจากผนัง

กันเทียม ภายในมีออวูล 2-จำนวนมาก พลาเซนตาตามแนวตะเข็บ ก้านเกสรเพศเมียมี 1-10 อัน แยกอิสระหรือเชื่อมติดกัน ผลมีเนื้อหลายเมล็ดหรือผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง ไม่แตก มีน้อยที่เป็นผลแห้ง แตก มีเมล็ด 1-จำนวนมาก

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. ดอกประกอบด้วยกลีบเลี้ยงเพียงอย่างเดียว.....1. Flacourtia
1. ดอกประกอบด้วยกลีบเลี้ยงและกลีบดอก.....2. Hydnocarpus

1. Flacourtia

L'Herit., Stirp. Nov. 3: 59. 1785; Lescot in Fl. C.L.V. 11: 34. 1970.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม มีหรือไม่มีหนามตามลำต้นและกิ่ง ขอบใบหยักจนถึงจักฟันเลื่อย เส้นใบแบบขนนก ช่อดอกแบบช่อกระจุกสั้น ออกที่ปลายยอดหรือซอกใบ ขนาดเล็ก ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้น กลีบเลี้ยงมี 3-7 กลีบ แยกอิสระและเชื่อมเหลื่อมกัน ไม่มีกลีบดอก จำนวนดอกเรียบ หยักเป็นพู่ หรือแยกอิสระคู่คล้ายต่อม เกสรเพศผู้มี 15-จำนวนมาก แยกอิสระ อับเรณูติดด้านหลัง รังไข่มี 2-10 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียมีจำนวนเท่ากับช่องในรังไข่ แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันมากหรือน้อย ติดทนจนเป็นผล ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง

Flacourtia indica (Burm.f.) Merr., Interpr. Rumph. Herb. Amb.: 377. 1917; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 285. 1963; Lescot in Fl. C.L.V. 11: 41. 1970; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 56. 1994.-*Gmelina indica* Burm.f., Fl. Ind.: 132. 1768.-*Flacourtia sepiaria* Roxb., Pl. Corom. 1: 48. t. 68. 1796; Craib, Fl. Siam. En. 1: 94. 1925.- *F. thorellii* Gagnep., Bull. Soc. Bot. Fr. 55: 522. 1908; Craib, Fl. Siam. En. 1: 95. 1925.- *F. lenis* Craib, Kew Bull.: 259. 1916; Fl. Siam. En. 1: 94. 1925.

ไม้ต้นขนาดเล็กหรือไม้พุ่ม สูง 1-4 เมตร ลำต้นและกิ่งมีหนามแข็ง ตรง กิ่งอ่อนมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น ใบ เรียงสลับ รูปไข่กลับ ขนาด 2.7-5 x 1.7-3.2 ซม. ปลายใบกลม โคนใบสอบมน ขอบใบหยักซี่ฟันบริเวณครึ่งบนของแผ่นใบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบเห็นไม่ชัด เส้นแขนงใบ 5-6 คู่ ก้านใบยาว 3-6 มม. มีขนสั้นนุ่มกระจายทั่ว ช่อดอกขนาดประมาณ 1.5 ซม. ออกที่ซอกใบและปลายยอด มีดอกย่อย 2-3 ดอก ก้านช่อดอกยาวประมาณ 3 มม. มีขน

สั้นนุ่มกระจายทั่ว **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 5-7 มม. เป็นข้อต่อห่างจากโคนก้านประมาณ 2 มม. มีขนสั้นหนาแน่น ใบประดับย่อยรูปรี ขนาดประมาณ 1.2 x 0.8 มม. ผิวด้านนอกมีขนสั้นหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง ร่วงง่าย **กลีบเลี้ยง** 5-7 กลีบ รูปไข่ ขนาด 1-1.5 x 1.3-2 มม. ขอบเป็นขนครุย ผิวด้านนอกเกลี้ยง ผิวด้านในมีขนยาวนุ่มหนาแน่น **ดอกเพศผู้** จานฐานดอกแยกอิสระคู่ คล้ายต่อม รูปเกือบกลม ขนาด 0.3-0.5 มม. เกลี้ยง เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก ติดที่ขอบในของจานฐานดอก ก้านชูอับเรณูแยกอิสระ ยาว 2-2.5 มม. มีขนเล็กน้อยบริเวณโคนก้าน อับเรณูรูปกลม ขนาดประมาณ 0.5 มม. **ดอกเพศเมีย** จานฐานดอกรูปวงแหวน หนาประมาณ 0.3 มม. เกลี้ยง รั้ง ไข่รูปกลม ขนาดประมาณ 2 มม. เกลี้ยง ติดบนจานฐานดอก มี 6 ช่อง ก้านเกสรเพศเมีย 5-7 อัน ยาวประมาณ 1 มม. กลม เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียหักเป็น 2 พู **ผล** รูปกลม ขนาด 1-1.3 ซม. ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีแดงเข้ม เกลี้ยง (**ภาพที่ 75**)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: แม่ฮ่องสอน, เชียงใหม่, เชียงราย, ลำปาง, ตาก,แพร่, นครสวรรค์; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: เลย, ขอนแก่น, นครพนม; ภาคตะวันออก: ชัยภูมิ, นครราชสีมา; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สุพรรณบุรี, กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (ศรีราชา, เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย), ระยอง, จันทบุรี; ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี, นครศรีธรรมราช

การกระจายพันธุ์.- อินเดีย, ศรีลังกา, อินโดจีน, มาเลเซีย, ลาว

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าเหล่าและตามหน้าผาหินปูน ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเลต่ำ

ชื่อพื้นเมือง.- ตะขบป่า (ภาคกลาง); ตานเสี้ยน, มะเกว้นนง, มะเกว้นป่า (ภาคเหนือ)

ประโยชน์.- ยาพื้นบ้านอีสานใช้ ลำต้น ผสมหัวเอื้องหมายนา ผักแว่นทั้งต้น หอยขมเป็นๆ 3-4 ตัว ให้นำน้ำเดือดอาบ แก้ไอสูกอีไล อีดำอีแดง แก่นหรือราก 1 กำมือ ต้มน้ำพอท่วมยา ต้มวันละ 3-5 ครั้ง แก่โรคไตพิการ ตำรายาไทยใช้ แก่น ต้มน้ำดื่ม แก้ท้องร่วง บิดมูกเลือด ขับเหงื่อ ขับพยาธิได้เดือน แก่ตานขโมย ทั้งต้นหรือราก แก่โรคผิวหนัง ประดง (วงศ์สฤติย์ ฉั่วกุล และคณะ, 2543)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapatheep 102 (BCU), K. Worapatheep 163 (BCU), K. Worapatheep 205 (BCU); Herb. Trip 207 (BCU)

2. Hydnocarpus

Gaertn., Fruct. 1: 288. t. 60. 1788; Sleumer in Fl. Mal. 5, 1: 14. 1954; Lescot in Fl. C.L.V. 11: 7. 1970.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม ใบเรียงสลับหรือสลับระนาบเดียว ขอบใบเรียบหรือหยัก เส้นใบแบบขนนก ก้านใบมักพองที่ตอนบน มีหูใบร่วงง่าย ช่อดอกแบบช่อกระจุก หรือบางครั้งดูคล้ายช่อกระจุกหรือช่อแยกแขนง ออกที่ซอกใบ ดอกแยกเพศอยู่ต่างต้น กลีบเลี้ยงมี 3-11 กลีบ ช่อดอกมี 4-14 กลีบ ช่อดอกมี 4-14 กลีบ ช่อดอกมี 4-14 กลีบ โคนกลีบดอกด้านในมีเกล็ดบางติดอยู่ รังไข่ไม่มีก้าน ภายในมี 3-5 ช่อง แต่ละช่องมี 2-3 ออวูล ยอดเกสรเพศเมียมี 3-5 อัน ผลมีเนื้อหลายเมล็ด รูปกลมหรือรูปไข่ มีเมล็ดจำนวนน้อยถึงจำนวนมาก

Hydnocarpus ilicifolia King, Ann. Roy. Bot. Gard. Calc. 5: 130. t. 151. 1896; Craib, Fl. Siam. En. 1: 96. 1925; Sleumer in Fl. Mal. 5, 1: 19. 1954; in Blumea 30: 227. 1985; Lescot in Fl. C.L.V. 11: 16. 1970.

ไม้ต้น สูง 8-12 เมตร กิ่งอ่อนมีขนแบนคล้ายเกล็ดแนบผิวหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยง ใบ เรียงสลับระนาบเดียว รูปใบหอกหรือรูปขอบขนาน ขนาด 10-13 x 3.5-5.4 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบกลม ขอบใบเรียบหรือจักฟันเลื่อยห่าง เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นแขนงใบ 7-9 คู่ ก้านใบยาว 1-1.3 ซม. เกลี้ยง หูใบรูปไข่ ขนาดประมาณ 1.5 x 1 ซม. ปลายเรียวแหลม ผิวด้านนอกมีขนยาวหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **ดอกเพศผู้** ก้านดอกย่อยยาว 5-6 มม. มีขนสั้นหนาแน่น **กลีบเลี้ยง** 4 กลีบ เรียงเป็นสองวง วงละ 2 กลีบ รูปเกือบกลม ขนาด 6-7 x 5-7 มม. โค้ง ปลายตัด เป็นขนครุยสั้นๆ กลีบวงนอกที่ผิวด้านนอกมีขนสั้นหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง กลีบวงในขนาดใหญ่กว่ากลีบวงนอกเล็กน้อยและเนื้อกลีบบางกว่า ขอบกลีบมีวงนอก ผิวด้านนอกมีขนสั้นหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบดอก** 4 กลีบ รูปสี่เหลี่ยม ขนาดประมาณ 9 x 7 มม. สีขาว ปลายตัด เป็นขนครุยยาว เนื้อกลีบบาง เกลี้ยง โคนกลีบด้านในมีเกล็ดรูปสี่เหลี่ยม สูงประมาณ 3 มม. **เกสรเพศผู้** 14 อัน ติดที่ฐานดอก ก้านชูอับเรณูยาว 6-7 มม. มีขนยาวนุ่มหนาแน่น ติดกับอับเรณูที่ด้านหลัง อับเรณูรูปหัวลูกศร ขนาดประมาณ 2 มม. ปลายชิดกัน โคนห่างกันเล็กน้อย **ดอกเพศเมีย** ไม่พบ **ผล** รูปกลม ขนาด 4-6 ซม. สีดำ ผิวมีขนนุ่มคล้ายกำมะหยี่ มี 12-15 เมล็ด มีก้านผลยาว 1-1.5 ซม. มีขนสั้นนุ่มหนาแน่น **เมล็ด** รูปไข่เบี้ยว ขนาด 1-1.5 ซม. (ภาพที่ 76)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: แพร่, นครสวรรค์, พิษณุโลก, อุตรดิตถ์; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: อุตรธานี; ภาคตะวันออก: ชัยภูมิ, นครราชสีมา; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, อุทัยธานี, ราชบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สระบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (ศรีราชา, เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ), จันทบุรี, ตราด; ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี, นครศรีธรรมราช, พัทลุง, ภูเก็ต, ตรัง, ปัตตานี, นราธิวาส

การกระจายพันธุ์.- ภูมิภาคอินโดจีน, คาบสมุทรมลายู

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้ง บริเวณร่องน้ำที่มีความชื้น สูงจากระดับน้ำทะเล 50-80 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- กระเบาหลัก (สระบุรี); กระเบาชาวา (เขมร-จันทบุรี); กระเบาพนม (เขมร-สุรินทร์); กระเบาลิง (ทั่วไป); กระเบาหิน (อุตรธานี); กระเบียน, ขี้มอด (จันทบุรี); กระเรียน (ชลบุรี); คมขวาน (ประจวบคีรีขันธ์); จำเมียง (สระบุรี, แพร่); ดอกช้าง (กระบี่); บักกราย, พระโลงด้อม (มลายู-ปัตตานี); หัวค่าง (ประจวบคีรีขันธ์, สุราษฎร์ธานี)

ประโยชน์.- น้ำต้มเปลือก กินเป็นยาขับปัสสาวะ เมล็ด เป็นยาขับพยาธิ เมื่อทำการบีบเมล็ดจะได้ น้ำมันกระเบา ใช้ทาแก้โรคเรื้อน หิด โรคชันนะตุ ใช้ทาถอนแคงปวดท้อง รุมาดิซิม และโรคเก๊าท์ (กองกานดา ชยามฤต, 2540), เนื้อไม้ นิยมทำเครื่องมือทางการเกษตร และทำสิ่งปลูกสร้างที่อยู่ภายในร่ม เนื้อในเมล็ด ใช้รับประทาน ทำสบู่ เทียนไข (จำลอง เพ็งคล้าย และคณะ, 2535)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 198 (BCU), K. Worapratheep 226 (BCU)

LAMIACEAE

ไม้พุ่มหรือไม้ต้น บางครั้งเป็นไม้พุ่มรอเลื้อย ใบเดี่ยวหรือใบประกอบมี 3 ใบย่อย เรียงตรงข้ามหรือเป็นวงรอบ ไม่มีหูใบ ช่อดอกแบบช่อกระจุก ช่อกระจุก ช่อเชิงลด หรือช่อกระจุกแยกแขนง ออกที่ปลายยอดหรือซอกใบ ดอกสมบูรณ์เพศหรือดอกสมบูรณ์เพศและแยกเพศอยู่ร่วมต้น สมมาตรด้านข้าง กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ ติดทน กลีบดอกมี 4 หรือ 5 หรือมากกว่า เกสรเพศผู้เชื่อมติดกับหลอดกลีบดอกและเรียงสลับกัน ก้านชูอับเรณูแยกอิสระ อับเรณูติดด้านหลัง มี 1 หรือ 2 พู แตกตามยาว หรือเป็นรูเปิด รังไข่มีเย็บหรือหยักเป็น 4 พู มี 2-8 ช่อง แต่ละช่องมี 1 หรือ 2 ออวูล ผลเมล็ดเดี่ยวแข็งหรือผลแห้งไม่แตก บางครั้งแยกเป็นผลย่อย เมล็ดมี 2-4 เมล็ด ไม่มีเอนโดสเปิร์ม

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. ตอนปลายของดอกตูมบวมพอง.....1. *Clerodendrum*
 1. ตอนปลายของดอกตูมไม่บวมพอง.....2. *Vitex*

1. *Clerodendrum*

L., Sp. Pl. 2: 637. 1753; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 607. 1965.

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก ลำต้นตั้งตรงหรือเป็นเถาเลื้อย กิ่งอ่อนมักเป็นสีเหลี่ยม ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามหรือเรียงเป็นวงรอบ ช่อดอกแบบช่อกระจุก ส่วนใหญ่ออกที่ปลายยอด หรือช่อกระจุก แยกแขนงออกที่ซอกใบ กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นรูปประฆังหรือรูปถ้วย ปลายหยักตื้นหรือลึกเป็น 5 แฉก หลอดกลีบดอกยาว ปลายแยกเป็น 5 แฉก เกสรเพศผู้มี 4 อัน สัน 2 อัน ยาว 2 อัน ยื่นพ้น หลอดกลีบดอกหรืออยู่ภายใน รังไข่มี 4 ช่อง ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็นสองแฉก ปลายแหลม ผล เมล็ดเดี่ยวแข็งหรือบางครั้งผลแยกเป็น 2 หรือ 4 ส่วน มีกลีบเลี้ยงติดทนหุ้มผล

Clerodendrum inerme (L.) Gaertn., Fruct. & Sem. Pl. 1: 271. Tab. 75. 1788; Parkins., For. Fl. Andam.: 219. 1923; Moldenke in Dansk Bot. Ark. 23: 89. 1963; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 608. 1965; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 62. 1994.-*Volkameria inermis* L., Sp. Pl. 2: 637. 1753.

ไม้พุ่มเลื้อย สูงประมาณ 1.5 เมตร กิ่งอ่อนมีขนสั้นหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรี ขนาด 3-7.5 x 1.1-3 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 5-7 คู่ ก้านใบยาว 3-10 มม. มีขนเล็กน้อย **ช่อดอก**แบบช่อกระจุก ขนาด 4-5 ซม. ออกที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 1.3-1.6 ซม. มีขนสั้นกระจายทั่ว ใบประดับรูปใบหอกแคบ ยาวประมาณ 0.5 มม. มีขนสั้น มีดอกย่อย 3 ดอก **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 3-3.5 มม. มีขนสั้นหนาแน่น **กลีบเลี้ยง** โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ยาว 2.5-3 มม. ปลายตัด แฉกกลีบเลี้ยงเป็นติ่งแหลมเล็ก ผิวด้านนอกมีขนสั้นเล็กน้อย ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบดอก** โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปดอกเข็ม หลอดกลีบดอกยาวประมาณ 1.7 ซม. สีขาว ผิวด้านนอกเกลี้ยง ผิวด้านในมีขนบางหนาแน่น แฉกกลีบดอกรูปไข่ ขนาดประมาณ 2.5 x 1.5 มม. ปลายมนกว้าง ขอบเรียบ ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **เกสรเพศผู้** ติดเหนือโคนหลอดกลีบดอกขึ้นมา

ประมาณ 1.3 ซม. ก้านชูอับเรณูรูปเส้นด้าย ยื่นพ้นปากหลอดกลีบดอก ยาวประมาณ 1.8-2 ซม. สีม่วง ตอนโคนมีขนบางหนาแน่น เนื้อขึ้นมาเกลี้ยง ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปแถบ ยาวประมาณ 2 มม. เกสรเพศเมีย รั้งไข่อูไข่อกลับ ยาวประมาณ 1 มม. หยักตามยาวเป็น 4 พู เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 3.1 ซม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น 2 แฉก ยาวประมาณ 0.4 มม. ผลรูปไข่อกลับ ขนาด 1-1.2 x 1 มม. ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีน้ำตาลเข้ม เกลี้ยงแห้งแล้วแตกเป็น 4 ส่วน (ภาพที่ 77)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเต่าหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย), จันทบุรี, ตราด; ภาคใต้: ชุมพร, สุราษฎร์ธานี, สงขลา, พังงา

การกระจายพันธุ์.- ปากีสถาน, อินเดีย, พม่า, หมู่เกาะอันดามัน, ศรีลังกา, ภูมิภาคอินโดจีน, มาเลเซีย, จีน, ไต้หวัน, ออสเตรเลีย และหมู่เกาะแปซิฟิก

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามชายหาดริมฝั่งทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- เขี้ยวจูง (ประจวบคีรีขันธ์); ส้มเนรา (ระนอง); สักขรีย่าน (ชุมพร); ลำป่างา (สตูล); ลำมะงา, ลำมะลีงา, ลำลีงา (ภาคกลาง, ภาคตะวันออก); คากี (ภาคใต้)

ประโยชน์.- ตำรายาไทยใช้ ใบ เป็นยาภายนอก สำหรับพอกและต้มน้ำอาบรักษาโรคผิวหนังผื่นคัน (พร้อมจิต ศรลัมพ์ และคณะ, 2535) ต้นสามารถตัด ใ้กรูประกอบกับโครง เป็นรูปต่างๆ ทำเป็นไม้ประดับได้สวยงาม เป็นยาใช้ภายนอก ใบสำหรับตำพอกแก้บวมแก้หนอง ใบอ่อนรับประทานเป็นผักได้ (พงษ์ศักดิ์ พลตรี, 2542)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 101 (BCU), K. Worapratheep 118 (BCU), K. Worapratheep 137 (BCU), Kerr 17307 (BK), Rabil 31 (BK)

2. Vitex

L., Sp. Pl. 2: 638. 1753; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 604. 1965.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม กิ่งก้านเกลี้ยงหรือมีขนนุ่ม ใบประกอบแบบนิ้วมือ เรียงตรงข้าม มีใบย่อย (1-)3-8 ใบ ใบย่อยมีก้านใบย่อย ขอบเรียบ หยักซี่ฟัน หรือจักฟันเลื่อย ช่อดอกแบบช่อกระจุก ช่อกระจุกแยกแขนง หรือช่อแยกแขนง ออกที่ปลายยอดหรือซอกใบ ใบประดับขนาดเล็ก ร่วงง่าย กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นรูปประมง รูปหลอด หรือรูปกรวย บางครั้งเป็นรูปปากเปิด ปลายตัดหรือหยักตื้นเป็น 5 แฉก กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูปปากเปิด สีน้ำเงิน ขาว หรือเหลือง ปากบนมี 2

กลีบ ปากล่างมี 3 กลีบ กลีบตรงกลางขนาดใหญ่กว่ากลีบอื่นๆ เกสรเพศผู้มี 2 คู่ ยาวไม่เท่ากัน (didynamous) โคนอับเรณูมักกางออก มีก้านชูอับเรณูติดที่ปลายอับเรณู รังไข่มี 2-4 ช่อง แต่ละช่องมี 1 หรือ 2 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียรูปเส้นด้าย ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็นสองแฉก ผลเมล็ดเดี่ยวแข็งมีกลีบเลี้ยงติดทนและขยายขนาดหุ้มที่โคนผล รูปกลม รูปไข่ หรือรูปไข่กลับ มี 4 ช่อง 4 เมล็ด เมล็ดรูปไข่กลับหรือรูปขอบขนาน ไม่มีเอนโดสเปิร์ม

รูปวิธานจำแนกชนิด

1. ไม้ต้น ใบประกอบแบบนิ้วมือ มีใบย่อย 3 ใบ.....1. *V. pinnata*
 1. ไม้พุ่มเลื้อย ใบเดี่ยว.....2. *V. rotundifolia*

1. *Vitex pinnata* L., Sp. Pl. 2: 638. 1753; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 62. 1994.-*V. pubescens* Vahl, Sym. Bot. 3: 85. ; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 606. 1965.

ไม้ต้น สูง 6-10 เมตร **เปลือกต้น** สีขาว ค่อนข้างเรียบ กิ่งอ่อนเป็นสี่เหลี่ยม มีขนนุ่มหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยง **ใบ** ประกอบแบบนิ้วมือ เรียงตรงข้าม มีใบย่อย 3 ใบ ก้านใบยาว 4.2-8 ซม. มีขนสั้นหนาแน่น ใบย่อยรูปรีแกมรูปใบหอก ขนาด 4.5-18 x 2.7-7.3 ซม. ใบย่อยใบกลางขนาดใหญ่ที่สุด ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลมเล็กน้อย โคนใบสอบ เบี้ยว หรือมน ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยง มีขนสั้นนุ่มกระจายทั่วไปตามเส้นกลางใบและเส้นแขนงใบทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 12-20 คู่ ระหว่างเส้นแขนงใบมีเส้นใบแบบขั้นบันได ก้านใบย่อยสั้น ยาวประมาณ 1 มม. มีขนเล็กน้อย **ช่อดอก** แบบช่อกระจุกแยกแขนง ขนาด 8-12.5 ซม. ออกที่ปลายยอด ช่อดอกย่อยออกเป็นช่อกระจุกซ้อน ก้านช่อดอกยาวประมาณ 2 ซม. มีขนสั้นนุ่มหนาแน่น **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยสั้น ยาวประมาณ 0.5 มม. ใบประดับย่อยรูปใบหอก ขนาด 3-8 x 1 มม. ปลายแหลม ขอบเรียบ มีขนสั้นนุ่มหนาแน่นทั้งสองด้าน **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย หลอดกลีบเลี้ยงยาวประมาณ 3 มม. ปลายหยักเป็นแฉก กว้าง 1.5-2 มม. ปลายแหลม ผิวด้านนอกมีขนนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบดอก** 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปปากเปิด หลอดกลีบดอกยาว 5-6 มม. สีขาว ผิวด้านในมีขนนุ่มหนาแน่นบริเวณโคนหลอด แฉกกลีบดอก 2 แฉกบน รูปไข่ ขนาดประมาณ 2.2 x 2 มม. ปลายแหลม สีขาว ผิวด้านนอกมีขนนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง 2 แฉกข้าง รูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 3 x 2.5 มม. สีขาว ผิวด้านนอกมีขนนุ่ม ผิวด้านในเกลี้ยง แฉกกลางด้านล่างขนาดใหญ่ที่สุด รูปเกือบกลม ขนาดประมาณ 4 มม. สีม่วงอ่อน ผิวด้านนอกมีขนนุ่มบริเวณเส้นกลางกลีบ ผิวด้านในมีขนนุ่มหนาแน่น **เกสรเพศผู้** 4 อัน ติด

เหนือโคนหลอดกลีบดอกขึ้นมาประมาณ 2-2.5 มม. ก้านชูอับเรณูขนาดสั้นยาวประมาณ 9 มม. ก้านชูอับเรณูขนาดยาว ยาวประมาณ 10 มม. ก้านชูอับเรณูตอนโคนมีขนนุ่มหนาแน่น เนื้อขึ้นมาเกลี้ยง ติดกับอับเรณูที่ด้านหลัง อับเรณูเกือกม้า ยาวประมาณ 1 มม. เกสรเพศเมีย รังไข่รูปกลมแบน กว้างประมาณ 1.5 มม. สูงประมาณ 1 มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 11 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น 2 แฉก ยาวประมาณ 0.5 มม. ผลรูปกลมรี ขนาดประมาณ 10 x 7 มม. ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีม่วงดำ เกลี้ยง (ภาพที่ 78)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ)

การกระจายพันธุ์.- จีน, ภูมิภาคอินโดจีน, ทวา

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามที่โล่งแจ้งและใกล้หน้าผาบนยอดเกาะ

ชื่อพื้นเมือง.- กะพุน, ตะพุน (จันทบุรี); กานน, สมอกานน (ราชบุรี, ประจวบคีรีขันธ์); กาสามปึก (ภาคเหนือ); ไข่เน่า (นครราชสีมา, ลพบุรี); โคนสมอ (ภาคตะวันออกเฉียงใต้); ตะพุน, ตะพุนทอง, ตะพุ่ม (ตราด); **ตีนนก** (อุดรธานี, ภาคกลาง, ภาคเหนือ); นน, สมอตีนเป็ด (ภาคใต้); นนเด่น (ปัตตานี); เน่า (ลพบุรี); ลือแม (มลายู-นราธิวาส); สมอตีนนก (ราชบุรี); สมอบ่วง (ภาคกลาง); สมอป่า, สมอหิน (ประจวบคีรีขันธ์); สวองหิน (นครราชสีมา)

ประโยชน์.- เนื้อไม้ ใช้ทำไม้หมอนรถไฟ ก่อสร้างบ้านเรือนเครื่องมือกลกรรม กระสวยทอผ้า พานทำยี่ปิ่นและรางปิ่น (ชวลิต นิยมธรรม และคณะ, 2542)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 143 (BCU), K. Worapratheep 173 (BCU)

2. *Vitex rotundifolia* L.f., Suppl. Pl.: 294. 1781.-*V. trifolia* var. *simplicifolia* Cham., Linnaea 7: 107. 1832.

ไม้พุ่มเลื้อย สูง 1-2 เมตร กิ่งอ่อนเป็นสี่เหลี่ยม มีขนสั้นนุ่มหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยง ใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม รูปไข่กลับหรือรูปรี ขนาด 2.6-3.8 x 2.1-2.8 ซม. ปลายใบมนหรือกลม โคนใบสอบขอบใบเรียบ เนื้อใบบาง ผิวใบด้านบนสีเขียวเป็นมัน มีขนแข็งสั้นสีขาวหนาแน่น ผิวใบด้านล่างสีจางกว่า มีขนนุ่มสีเทาหนาแน่น เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 4-6 คู่ ก้านใบยาว 5-12 มม. มีขนแข็งสั้นสีขาวหนาแน่น **ช่อดอก**แบบช่อกระจุกแยกแขนง ขนาด 6.5-8 ซม. ออกที่ปลายยอด ช่อดอกย่อยออกเป็นช่อกระจุก มีดอกย่อยกระจุกละ 3 ดอก **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 1 มม. มีขนสั้นนุ่ม ใบประดับย่อยรูปใบหอก ยาว 0.8-1.5 มม. ปลายแหลม มีขนสั้นนุ่ม **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย หลอดกลีบเลี้ยงยาวประมาณ 3 มม. ปลายหยักเป็นแฉก กว้าง

ประมาณ 0.8 มม. สูงประมาณ 1 มม. ปลายแหลม ผิวด้านนอกมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง ปลายแฉกมีขนเล็กน้อย **กลีบดอก** 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปปากเปิด หลอดกลีบดอกยาวประมาณ 5.5 มม. สีม่วงอ่อน ผิวด้านนอกบริเวณครึ่งล่างเกลี้ยง ครึ่งบนมีขนสั้นหนาแน่น ผิวด้านในมีขนนุ่มหนาแน่นบริเวณโคนหลอด แฉกกลีบดอก 2 แฉกบน รูปรี ขนาดประมาณ 2.5 x 1.5 มม. ปลายกลมมน สีม่วงอ่อน ผิวด้านนอกมีขนสั้นหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง 2 แฉกข้าง รูปไข่แกมรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 2.5 x 2 มม. สีม่วงอ่อน ผิวด้านนอกมีขนสั้นหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง แฉกกลางด้านล่างขนาดใหญ่ที่สุด รูปเกือบกลม ขนาดประมาณ 7 x 6 มม. สีม่วงเข้ม โคนคอดคล้ายก้านยาวประมาณ 1 มม. ผิวด้านนอกมีขนนุ่มบริเวณโคนกลีบ ผิวด้านในมีขนนุ่มตั้งแต่บริเวณโคนกลีบที่คอดลงไปถึงโคนก้านชูอับเรณู **เกสรเพศผู้** 4 อัน ติดเหนือโคนหลอดกลีบดอกขึ้นมาประมาณ 3 มม. ก้านชูอับเรณูขนาดสั้นยาวประมาณ 6 มม. ก้านชูอับเรณูขนาดยาวยาวประมาณ 7 มม. ก้านชูอับเรณูตอนโคนมีขนนุ่มหนาแน่น เหนือขึ้นมาเกลี้ยง ติดกับอับเรณูที่ด้านหลัง อับเรณูเกือบม้า ยาวประมาณ 1.8 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปกลม ขนาดประมาณ 1 มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 12 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น 2 แฉก ยาวประมาณ 0.7 มม. **ผลรูปกลมรี** ขนาดประมาณ 10 x 7 มม. ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีม่วงดำ เกลี้ยง (ภาพที่ 79)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ)

การกระจายพันธุ์.- จีน, ไต้หวัน, ญี่ปุ่น, เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และหมู่เกาะแปซิฟิก

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามชายหาดริมฝั่งทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- กุ๊นิง (มลายู-นราธิวาส); คนทิ (ประจวบคีรีขันธ์); **คนทิสอทะเล** (เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์)

ประโยชน์.- ตำรายาไทยใช้ ราก รักษาโรคตับ ไบ เป็นยาบำรุงธาตุ ขับเสมหะ ต้มน้ำอาบ แก้โรคผิวหนังคัน (พร้อมจิต ศรลัมพ์ และคณะ, 2535)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 156 (BCU)

LAURACEAE

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้เลื้อยเบียนไม่มีใบแท้จริง ใบเรียงสลับหรือตรงข้าม ไม่มีหูใบ มีต่อมน้ำมันอยู่ทั่วไป ช่อดอกแบบช่อกระจุกหรือช่อกระจุก บางชนิดมีวงใบประดับขนาดใหญ่ ดอกสมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศหรือแยกเพศอยู่บนต้นเดียวกัน ส่วนประกอบของดอกเป็นทวีคูณของ 3 กลีบ

เลี้ยงและกลีบดอกมีลักษณะใกล้เคียงกัน เกสรเพศผู้เรียงเป็นวง 3-4 วง เชื่อมติดกับฐานของวงกลีบรวม อับเรณูมี 2 หรือ 4 ช่อง แตกแบบลิ้นเปิดเข้าหาด้านในของดอก ยกเว้นวงที่ 3 ส่วนใหญ่จะแตกออกด้านนอกของดอก มักจะมีเกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน ฝังไข่อ้อยู่เหนือวงกลีบ บางครั้งอยู่ใต้วงกลีบ และล้อมรอบด้วยวงใบประดับ มี 1 ช่อง ภายในมี 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ยอดเกสรเพศเมียขนาดเล็ก ผลคล้ายผลสดมีเนื้อหลายเมล็ดหรือผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง เมล็ดไม่มีเอนโดสเปิร์ม มีเอ็มบริโอตรง

Cassytha

L., Sp. Pl. 1: 35. 1753; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 135. 1963.

พืชเบียน ลักษณะเป็นไม้เถาเลื้อย ลำต้นเหนียว เป็นเส้น แตกกิ่งก้าน สีเขียวหรือสีน้ำตาล ลอมเทา ใบลดรูปไปเป็นเกล็ดขนาดเล็ก ช่อดอกแบบช่อกระจุกหรือเป็นตุ่ม ดอกสมบูรณ์เพศ ขนาดเล็ก สมมาตรตามรัศมี ติดอยู่บนใบประดับรูปร่างคล้ายเกล็ด มีใบประดับดอกย่อย 2 อันติดที่ฐานวงกลีบ กลีบรวมเชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปลูกข้างหรือรูปไข่ แคบลงเมื่อถึงบริเวณปลายยอดหลังจากออกดอกแล้ว ปลายหลอดกลีบรวมแยกเป็น 6 แฉก เรียงเป็น 2 วง วงนอกมี 3 แฉก ขนาดเล็ก เกสรเพศผู้สมบูรณ์มี 9 อัน ก้านชูอับเรณูของวงที่ 1 และ 2 ไม่มีต่อม แตงที่ 3 มีต่อม 1 คู่ ไม่มีก้านหรือก้านสั้นมาก อับเรณูมีช่องเปิด 2 ช่อง อับเรณูของวงที่ 1 และ 2 หันเข้าด้านใน แตงที่ 3 หันออกด้านนอก เกสรเพศผู้ที่เป็นหมันมี 3 อัน อยู่วงในสุด ไร่ก้านหรือมีก้าน ก้านเกสรเพศเมียเห็นไม่ชัด ยอดเกสรเพศเมียขนาดเล็กหรือเป็นตุ่ม ผลฝังอยู่ในหลอดกลีบรวมที่ขยายขนาด มีช่องเปิดและแฉกกลีบรวมที่ติดคงทนอยู่ด้านบน เมล็ดบางคล้ายเยื่อหรือคล้ายแผ่นหนัง

Cassytha filiformis L., Sp. Pl. 1: 35. 1753; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 135. 1963.

พืชเบียน ลักษณะเป็นไม้เถาเลื้อย ลำต้นเป็นเส้น สีเขียวหรือเหลืองอมน้ำตาล กิ่งอ่อนและปลายยอดมีขนนุ่มสีน้ำตาล กิ่งแก่เกลี้ยงหรือมีขนเล็กน้อย ใบลดรูปไปเป็นเกล็ดขนาดเล็ก เรียงห่างๆ กันบนลำต้น รูปสามเหลี่ยมแคบ ขนาดประมาณ 1 x 1.5 มม. ปลายเกล็ดแหลม มีขนที่โคนและปลายเกล็ด ไม่มีก้าน ไม่มีหูใบ **ช่อดอก**แบบช่อเชิงลด ออกที่ซอกใบ ยาว 2-2.5 ซม. มีดอกย่อย 5-10 ดอก แต่ละดอกเรียงห่างกัน 2-5 มม. ก้านช่อดอกเกลี้ยง ใบประดับช่อดอก รูปไข่ ขนาดประมาณ 1 x 1.5 มม. สีน้ำตาลอ่อน มีขนครุยตามขอบและเส้นกลางใบประดับ สีน้ำตาล **ดอกย่อย**ขนาดเล็ก สีขาว ไม่มีก้านดอกย่อย ใบประดับดอกย่อย รูปไข่ ขนาดประมาณ 1 มม. สี

น้ำตาลอ่อน มีขนครุยตามขอบ สีน้ำตาล กลีบรวมเชื่อมติดกันเล็กน้อยที่โคน ปลายแยกเป็น 6 กลีบ เรียงเป็น 2 วง วงละ 3 กลีบ ขนาดไม่เท่ากัน **กลีบวงนอก** รูปไข่เกือบกลม ขนาดประมาณ 1 x 1.5 มม. มีขนครุยเล็กน้อยตามขอบกลีบ ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **กลีบวงใน** รูปกลม ขนาดประมาณ 1.5 x 2.2 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **เกสรเพศผู้** มี 9 อัน เรียงเป็น 3 วง วงละ 3 อัน วงนอกสุดมีก้านชูอับเรณูแบนรูปร่างคล้ายกลีบดอก ขนาดประมาณ 1 x 1 มม. เชื่อมติดกับอับเรณูเป็นแผ่นเดียวกัน วงที่สองมีก้านชูอับเรณูเป็นเส้น ยาวประมาณ 1 มม. โคนก้านเชื่อมติดกับกลีบวงในที่โคนกลีบ ขนาดประมาณ 0.8 x 1 มม. และเชื่อมติดกับอับเรณูที่ฐาน วงที่สามมีก้านชูอับเรณูเป็นเส้น ยาวประมาณ 0.5 มม. ที่โคนก้านมีต่อมรูปยาวไม่มีก้าน 1 คู่ ขนาดประมาณ 0.4 มม. อับเรณูรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 0.8 มม. อับเรณูแตกแบบมีฝาเปิดรูปลิ้น 2 ช่อง ขนาดยาวประมาณ 0.5 มม. วงนอกสุดและวงที่สองหันเข้าด้านใน ส่วนวงที่สามหันออกด้านนอก เกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน มี 3 อัน เรียงสลับกับเกสรเพศผู้วงที่สาม รูปพีระมิด ขนาดประมาณ 1 มม. ปลายแหลม **เกสรเพศเมีย** ฝังรูปไข่ ขนาดประมาณ 0.8 x 1 มม. ผิวเกลี้ยง มี 1 ช่อง ภายในช่องมี 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมีย 1 อัน ขนาดประมาณ 0.5 x 1 มม. ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มกลม **ผล** เมล็ดเดี่ยว แข็ง รูปกลม ขนาด 0.6-0.8 x 0.8-1 ซม. อยู่ภายในหลอดของวงกลีบรวมที่ขยายขนาดขึ้น เห็นส่วนของแฉกกลีบรวมติดอยู่ที่ปลาย 6 แฉก (ภาพที่ 80)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: เลย, ขอนแก่น; ภาคตะวันออก: ชัยภูมิ; ภาคตะวันออก
เฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะพระ), ระยอง

การกระจายพันธุ์.- จีน, ไต้หวัน, เขตร้อนของเอเชีย, แอฟริกา และออสเตรเลีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นบริเวณป่าละเมาะใกล้ชายหาดที่ระดับต่ำ

ชื่อพื้นเมือง.- เชียงคำ, เขียวคำ (อุบลราชธานี); เขืองคำโคก (เลย); ช้องนางคลี่ (ภาคใต้); เชาวเปียง (เขมร); ผักปลิว (ประจวบคีรีขันธ์); รังกะสา, รังนกกะสา (จันทบุรี); **สังวาล**
พระอินทร์ (นครราชสีมา)

ชื่อสามัญ.- Love Vine

ประโยชน์.- ตำรายาไทยใช้ ต้น ซึ่งมีรสชุ่ม ขม เย็น ปurg เป็นยาแก้พิษไข้หวัด บำรุงตับและไต ไอเป็นเลือด ขับปัสสาวะ แก้นิว แก้วโรคติดเชื้อในทางเดินปัสสาวะ ดีซ่าน บิด เลือดกำเดาออก แก้แผลบวมอักเสบ แผลถูกความร้อน แผลเรื้อรัง ยาพื้นบ้านใช้ ทั้งต้น ถ้ายาสำหรับวัวควาย โดยตำผสมกับน้ำปูนใสให้กิน (วงศ์สฤติย์ ฉั่วกุล และคณะ, 2538)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 177 (BCU)

LEGUMINOSAE-CAESALPINIOIDEAE

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม มีบ้างที่เป็นไม้ล้มลุก ใบเดี่ยว ปลายใบหยักเป็น 2 พู หรือหยักลึกเป็นสองใบย่อยแยกอิสระ หรือใบประกอบแบบขนนกชั้นเดียวหรือสองชั้น มีหูใบ ช่อดอกแบบช่อกระจุกหรือช่อแยกแขนง บางครั้งดอกแยกเพศอยู่ต่างต้น ดอกสมมาตรด้านข้างมากหรือน้อย กลีบเลี้ยงมี 4-5 กลีบ กลีบดอกมี 1-5 กลีบ ช้อนเชื่อมกัน หรือไม่มีกลีบดอก เกสรเพศผู้มี 1-10 อัน มักพบเกสรเพศผู้เป็นหมัน รังไข่มี 1 คาร์เพล ภายในมีออวูล 1-จำนวนมาก เอนโดสเปิร์มขนาดเล็ก เอ็มบริโอขนาดใหญ่

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. ใบเดี่ยว ปลายใบเว้าตื้นหรือเว้าลึกเป็นสองใบย่อยแยกอิสระ.....1. *Bauhinia*
1. ใบประกอบแบบขนนก
 2. ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เกสรเพศผู้มี 2 อัน.....2. *Dialium*
 2. ใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ เกสรเพศผู้มี 10 อัน.....3. *Sindora*

1. *Bauhinia*

L., Sp. Pl.: 374. 1753; K. Larsen, S.S. Larsen & J.E. Vidal in Fl. Thai. 4(1): 4. 1984.

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้เถาเลื้อยมีมือพัน ใบเดี่ยว ขอบใบเรียบ ปลายใบเว้าตื้น หยักเป็นสองพู หรือหยักลึกเป็นสองใบย่อยแยกอิสระ เส้นกลางใบส่วนใหญ่มักมีขนแข็งเป็นดิ่งระหว่างพู หูใบร่วงง่าย ดอกสมบูรณ์เพศ มีน้อยที่เป็นดอกแยกเพศ กลีบเลี้ยง 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย คล้ายกาบ หรือแยกอิสระขณะที่ดอกบาน กลีบดอก 5 กลีบ ขนาดใกล้เคียงกัน เกสรเพศผู้มี 10, 5, 3, 2 หรือ 1 อัน อับเรณูแตกตามยาวหรือเป็นรูเปิดที่กลางอับ รังไข่มีก้าน มีน้อยที่ไร้ก้าน ฝักส่วนใหญ่แห้งแตก

Bauhinia binata Blanco, Fl. Filip. ed. 1.: 331. 1837; Craib in Fl. Siam. En. 1: 517. 1928; K. Larsen, S.S. Larsen & J.E. Vidal in Fl. Thai. 4(1): 22. 1984.-*B. blancoi* (Benth.) Bak. in Hook.f., Fl. Br. Ind. 2: 278. 1878; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 2: 144. 1913.

ไม้พุ่มเลื้อย มีมือพัน สูงประมาณ 2 เมตร กิ่งอ่อนมีขนกระจายห่าง กิ่งแก่เกลี้ยง ใบหยักลึกที่ปลายเป็นสองใบย่อยแยกอิสระ เรียงเวียน ใบย่อยรูปไข่เบี้ยวถึงรูปรี ขนาด 2-3.4 x 1.5-2.3 ซม. ปลายใบย่อยกลม โคนใบย่อยกลม ขอบใบย่อยเรียบ เนื้อใบบาง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นแขนงใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบไปหาขอบใบ 4 เส้น ก้านใบยาว 0.9-1.5 ซม. โคนและปลายก้านพอง มีขนเล็กน้อย บริเวณโคนใบที่ต่อกับก้านใบมีขนยาวตรงกระจายห่าง ปลายก้านใบระหว่างใบย่อยมีขนแข็งรูปแถบยาวประมาณ 1.5 มม. มีขนสีน้ำตาลประปราย หูใบรูปลิ้น ขนาดประมาณ 1 x 0.8 มม. ขอบมีขนครุยเล็กน้อย ผิวมีเส้นตามยาว 3 เส้น **ช่อดอก**แบบช่อกระจุก ขนาด 4-5 ซม. ออกที่ปลายยอด มีดอกย่อย 6-7 ดอก **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 5-6 มม. มีขนประปราย ใบประดับย่อยรูปไข่ ขนาดประมาณ 1.5 x 1 มม. ปลายแหลม เกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาว 7-8 มม. สีเขียวอ่อน มีขนประปราย ปลายหยักเป็นแฉกลึก ขนาดไม่เท่ากัน แฉกกลีบเลี้ยงรูปใบหอก ขนาด 3-5 x 2.5-2.7 มม. ผิวด้านบนมีขนเล็กน้อยเกือบเกลี้ยง ผิวด้านในมีขนที่ปลายแฉกกระจายทั่ว **กลีบดอก**แยกอิสระ รูปรีแกมรูปขอบขนาน ขนาด 15-18 x 7-7.5 มม. สีขาว ปลายกลม โคนคอดเป็นก้านสั้นๆ เบี้ยว ขอบเรียบ มีขนหนาแน่นทั้งสองด้าน **เกสรเพศผู้** 10 อัน ติดที่ฐานดอก ก้านชูอับเรณูยาว 1.3-2 ซม. สีแดง มีขนเล็กน้อยที่โคนก้านติดกับอับเรณูที่ด้านหลัง อับเรณูรูปขอบขนาน ขนาด 4-4.5 x 1.5-2 มม. ลักษณะเป็น 2 พู แตกตามยาว **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปยาวแบน ขนาดประมาณ 8 x 2 มม. มีก้านชูรังไข่ยาวประมาณ 4 มม. มีขนทั่วไป ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 7.5 มม. สีแดง เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียรูปก้านปิดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2 มม. **ผล**เป็นฝักแห้งไม่แตก รูปขอบขนานยาว ขนาด 9-13 x 2.1-2.8 ซม. โค้งเล็กน้อย แบน ฝักอ่อนสีเขียวอ่อน ฝักแก่สีดำ ปลายกลม มีติ่งแหลม ก้านผลยาว 2.5-3.7 ซม. เกลี้ยง (ภาพที่ 81)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะคราม, ศรีราชา, สัตหีบ, อ่างหิน, เกาะเตาหม้อ)

การกระจายพันธุ์.- อินโดนีเซีย, ฟิลิปปินส์, ออสเตรเลีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามหาดทรายและหาดหินริมทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- แสลงพัน (ชลบุรี, ภาคตะวันออกเฉียงใต้)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 174 (BCU), J.F. Maxwell 71-437 (BK), D.J. Collins 943 (BK)

2. Dialium

L., Mant. Pl. 1: 3. 1767; K. Larsen, S.S. Larsen & J.E. Vidal in Fl. Thai. 4(1): 85. 1984.

ไม้ต้น ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับ ใบบางขนาดเล็ก ร่วงง่าย ใบย่อยเรียงสลับหรือตรงข้ามบนแกนกลาง มีก้านใบย่อย ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ออกที่ปลายยอดหรือซอกใบ ใบประดับและใบประดับย่อยขนาดเล็ก ร่วงง่าย ดอกย่อยสมบูรณ์เพศ ฐานดอกสั้นมาก กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ ช่อดอกห่อหุ้ม ไม่มีกลีบดอก เกสรเพศผู้มี 2 อัน อับเรณูติดที่ฐาน หันออก แตกตามยาว รังไข่ไม่มีก้าน มี 2 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียเป็นเส้น ฝักรูปไข่ถึงเกือบกลม ไม่แตก ผนังผลชั้นในเป็นเยื่อ มี 1 เมล็ด

Dialium cochinchinense Pierre, Fl. For. Cochinch. 5: t. 384A. 1898; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 2: 205. 1913; Craib in Fl. Siam. En. 1: 515. 1928; K. Larsen, S.S. Larsen & J.E. Vidal in Fl. C.L.V. 18: 109. Pl. 19, 1-6. 1980; in Fl. Thai. 4(1): 85. 1984.

ไม้ต้น สูง 6-10 เมตร ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงเวียน ก้านใบยาว 1-1.2 ซม. โคนก้านพองเล็กน้อย แกนกลางยาว 4-5.2 ซม. มีขนสั้นกระจายทั่วไป ใบย่อย 7-9 ใบ รูปไข่หรือรูปรี ขนาด 2.4-5.6 x 2-3.4 ซม. ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม โคนใบสอบ เบี้ยว หรือตัด ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบมีขนสั้น บาง กระจายห่างทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 6-8 คู่ ก้านใบย่อยยาว 4-4.5 มม. กลม มีขนสั้นกระจายห่าง ติดกับแกนกลางเป็นข้อต่อ **ช่อดอก** ขนาด 10-13 ซม. ออกที่ปลายยอด ก้านช่อดอกมีขนสั้นหนาแน่น **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 1.5 มม. มีขนนุ่มหนาแน่น **กลีบเลี้ยง** เชื่อมติดกันเล็กน้อยที่โคน แฉกกลีบเลี้ยงรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 3 x 2 มม. ผิวด้านนอกมีขนหนาแน่น ผิวด้านในมีขนสั้นกระจายห่างกัน **เกสรเพศผู้** ติดที่ฐานดอกตรงข้ามกลีบเลี้ยง ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 1.5 มม. ผิวเกลี้ยง อับเรณูรูปขอบขนาน ขนาด 2-2.2 x 1-1.1 มม. ค่อนข้างแบน ปลายกลม **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปรี ขนาดประมาณ 1.4 x 1 มม. มีขนนุ่มหนาแน่น สีน้ำตาล ก้านเกสรเพศเมียตรง ยาวประมาณ 2 มม. สีขาว เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็น 2 พู ขนาดเล็ก ออวูลรูปไข่เบี้ยว ขนาดประมาณ 0.5 มม. **ผลรูปรี** ขนาด 1.4-1.7 x 0.9-1.1 ซม. ผลแก่สีดำ เกลี้ยง **เมล็ด** รูปรี ขนาดประมาณ 9 x 6 มม. สีน้ำตาล (ภาพที่ 82)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: สุโขทัย; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: นครพนม, ขอนแก่น; ภาคตะวันออก: นครราชสีมา, ร้อยเอ็ด; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ราชบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สระบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ); ภาคใต้: ชุมพร

การกระจายพันธุ์.- กัมพูชา, ลาว, เวียดนาม

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้งใกล้ยอดเกาะ ที่ดินปนทราย ความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 100-145 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- เขลง (ภาคกลาง); นางดำ (นครราชสีมา, ภาคตะวันออก); หยี, กายี (ภาคใต้); ยี่ (ภูเก็ต)

ชื่อสามัญ.- Velvet Tamarind

ประโยชน์.- ยาพื้นบ้านอีสานใช้ ยอดอ่อนซึ่งมีรสเปรี้ยว ต้มผสมไก่หรือหมู กินเป็นยาระบาย (วงศ์ สติติย์ ฉั่วกุล และคณะ, 2543) เนื้อไม้ ใช้ทำเสา เสากระโดงเรือ คราด ลูกหีบ ทำสวนต่างๆ ของเกวียน ด้ามเครื่องมือทางเกษตร คาน ไม้หมอนรองรางรถไฟ บาร์คู้ บาร์เดี่ยว บันไดไต้ ไม้ถือ ด้ามร่ม ผล เนื้อหุ้มเมล็ดในผลใช้รับประทาน รสหวานอมเปรี้ยว (จำลอง เพ็งคล้าย และคณะ, 2535)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 194 (BCU), J.F. Maxwell 75-634 (BK), M.C. Laksanakarn 74 (BK)

3. Sindora

Miq., Fl. Ind. Bat. Suppl.: 287. 1860; K. Larsen, S.S. Larsen & J.E. Vidal in Fl. Thai. 4(1): 98. 1984.

ไม้ต้น ใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ ใบย่อยคู่บนใหญ่ที่สุด ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ออกที่ซอกใบและปลายยอด ฐานดอกสั้นมาก กลีบเลี้ยงมี 4 กลีบ ช่อดอกเล็กน้อยคู่คล้ายจรดกัน กลีบหลังรูปคล้ายเรือกว้าง อีก 3 กลีบรูปใบหอกแคบ มักมีหนามที่ผิวด้านนอก กลีบดอกมี 1 กลีบ เกสรเพศผู้มี 10 อัน ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันเป็นสองกลุ่ม ด้านบนมี 1 อัน แยกอิสระ มักเป็นหมัน มีขนาดสั้น อีก 9 อันเชื่อมติดกันที่โคนเป็นก้านสั้นๆ 2 อันบนมีก้านชูอับเรณูยาวและอับเรณูขนาดใหญ่ อีก 7 อันมีก้านชูอับเรณูยาวเป็นครึ่งหนึ่งหรือน้อยกว่าและอับเรณูขนาดเล็กกว่า ริงไข่แบน มีออวุลจำนวนน้อย ก้านเกสรเพศเมียเรียวยอดเกสรเพศเมียขนาดเล็ก ฝักแบน แห้งแล้วแตกผนังผลแข็ง ผิวนอกมักมีหนาม เมล็ดมีจำนวนน้อย ขนาดใหญ่ สีดำ มีเยื่อหุ้มเมล็ด

Sindora siamensis Teijsm. ex Miq. var. *siamensis*, Ann. Mus. Lugd. Bat. 3: 86. 1867; Kurz, Fl. Burma 1: 413. 1877; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 2: 215. 1913; Craib in Fl. Siam. En. 1: 538. 1928; Ridl., Fl. Mal. Pen. 1: 638. 1922; K. Larsen, S.S. Larsen & J.E. Vidal in Fl. Thai. 4(1): 99. 1984.-*S. cochinchinensis* Baillon, Adansonia 10: 104. 1871; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 2: 268. 1913; Craib in Fl. Siam. En. 1: 538. 1928; K. Larsen, S.S. Larsen & J.E. Vidal in Fl. C.L.V. 18: 124. 1980.-*S. wallichii* var. *siamensis* (Teijsm.) Bak. in Hook.f., Fl. Br. Ind. 2: 213. 1878.

ไม้ต้น สูง 8-10 เมตร **เปลือกต้น**ค่อนข้างเรียบ สีเทา กิ่งอ่อนมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยง **ใบ**เรียงเวียน มีใบย่อย 2-4 คู่ ก้านใบยาว 1.7-2.8 ซม. เกลี้ยง โคนก้านใบพอง แขนกลายยาว 5.3-7.1 ซม. เกลี้ยง ใบย่อยรูปรีแกมรูปขอบขนานหรือรูปไข่กลับ ขนาด 2.8-9.7 x 2-4.8 ซม. ปลายใบเว้าตื้นเล็กน้อย โคนใบกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขนสั้นกระจายห่างตามเส้นกลางใบ บริเวณอื่นเกลี้ยง เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 12-15 คู่ ก้านใบย่อยยาว 2-4 มม. เกลี้ยง **ช่อดอก** ขนาด 14-18 ซม. ก้านช่อดอกมีขนสั้นหนาแน่น ใบประดับรูปไข่ ขนาดประมาณ 5 x 4 มม. ผิวด้านบนนอกมีขนนุ่ม ผิวด้านในเกลี้ยง **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 6 มม. มีขนประปราย ใบประดับย่อยรูปใบหอก ขนาด 3-4 x 1-1.5 มม. ปลายแหลม ผิวด้านบนนอกมีขนนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบเลี้ยง**เชื่อมติดกันที่โคนเล็กน้อย แฉกกลีบเลี้ยงขนาด 9-10 x 3.5-5.5 มม. ปลายแหลม ผิวด้านบนนอกมีขนเล็กละเอียดกระจายทั่ว ตอนปลายกลีบเป็นหนามยื่นออกจากผิว ผิวด้านในมีขนยาวนุ่มหนาแน่น **กลีบดอก**รูปไข่ ขนาดประมาณ 8 x 5 มม. โค้งเป็นกาบหุ้ม สีเหลือง ปลายมน ผิวด้านบนนอกมีขนนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **เกสรเพศผู้** ติดที่ฐานดอก 1 อัน แยกอิสระและเป็นหมัน ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 8 มม. มีขนนุ่มหนาแน่นปกคลุมประมาณ 2 ใน 3 ของความยาวก้าน อีก 9 อันเชื่อมติดกันที่โคนเป็นกาบยาว 4-5 มม. ผิวด้านในมีขนนุ่มหนาแน่น ผิวด้านบนนอกมีขนยาวกระจายห่าง 2 อันบนมีก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 13 มม. โคนก้านมีขนนุ่มปกคลุม ติดกับอับเรณูตรงกลาง อับเรณูรูปรี ขนาดประมาณ 4 x 2 มม. อีก 7 อันมีก้านชูอับเรณูยาว 7-8 มม. โคนก้านมีขนนุ่มปกคลุม ติดกับอับเรณูตรงกลาง อับเรณูรูปรีแกมรูปขอบขนาน ขนาด 3-3.5 x 1.9-2 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปไข่กลับ แบน ขนาดประมาณ 5 x 3 มม. ปกคลุมด้วยขนแข็งหนาแน่น มีก้านสั้นๆ ยาวประมาณ 1 มม. ก้านเกสรเพศเมียยาว 12-13 มม. โค้ง โคนก้านมีขนแข็งปกคลุม เนื้อชั้นมาผิวเกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มกลม ขนาดประมาณ 0.8 มม. **ผล**เป็นฝัก รูปรีค่อนข้างกลม ขนาด 4.2-6.7 x 3.2-5.5 ซม. ฝักอ่อนสีเขียวอ่อน ฝักแก่สีน้ำตาลดำ แบน มีก้านผลยาว 3-4 มม. ปลายผลมีจะงอยแหลมโค้งและมีขนนุ่มปกคลุมหนาแน่น มีหนามแข็งที่ผิวทั่วไป หนามยาวประมาณ 4 มม. **เมล็ด**

รูปไข่กลับเบี้ยว ค่อนข้างแบน ขนาด 1.3-1.5 x 1.2-1.4 ซม. หนาประมาณ 6 มม. สีดำ ผิวเกลี้ยง
 เยื่อหุ้มเมล็ดรูปสี่เหลี่ยม ค่อนข้างแบน ขนาด 8-13 x 7-12 มม. หนาประมาณ 4 มม. สีเหลืองอ่อน
 (ภาพที่ 83)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันตกเฉียงใต้: เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:** ชลบุรี
 (เกาะเตาหม้อ)

การกระจายพันธุ์.- คาบสมุทรมลายู, กัมพูชา, ลาว, เวียดนาม

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในที่โล่งแจ้งบริเวณยอดเกาะ ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเลประมาณ 120 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- กรอกก้อส (เขมร-พระตะบอง); ก่อเกาะ, กำเกาะ (เขมร-สุรินทร์); กอกก้อ (ชาวบน-นครราชสีมา); แต้ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ); มะค่าแต่ (ทั่วไป); มะค่าหนาม (ภาคกลาง, ภาคเหนือ); มะค่าหุ้ม (ภาคเหนือ)

ประโยชน์.- เนื้อไม้ ใช้ในการก่อสร้างต่างๆ ทำหมอนรองรางรถไฟ เสาคู่รถมือกลิ้งรถ ทำ
 เครื่องเรือน (ธวัชชัย สันติสุข และ ชวลิต นิยมธรรม, 2526), ยาพื้นบ้านใช้ เปลือก
 ต้น แก้อาการ แก้อีสุกอีไส (วงศ์สฤติย์ จัตุกุล และคณะ, 2538)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 180 (BCU), Herb. Trip 1164 (BCU), S.
 Surawakin 7 (BCU)

LEGUMINOSAE-MIMOSOIDEAE

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้เลื้อย มีบ้างที่เป็นไม้ล้มลุก ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น เรียงสลับ มี
 หูใบ ช่อดอกออกที่ซอกใบหรือปลายยอด ดอกสมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ มีใบประดับขนาด
 เล็กรองรับ กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ เชื่อมติดกัน ปลายหยักเป็นแฉก จรดกันหรือซ้อนเหลื่อมกัน กลีบ
 ดอกมีจำนวนเท่ากับกลีบเลี้ยง จรดกัน แยกอิสระหรือเชื่อมติดกัน รังไข่เหนือวงกลีบหรือกึ่งใต้วง
 กลีบ เกสรเพศผู้มีจำนวนน้อยถึงจำนวนมาก แยกอิสระหรือเชื่อมติดกลุ่มเดียว (monadelphous)
 อับเรณูขนาดเล็ก ติดด้านหลัง รังไข่มี 1 คาร์เพล ภายในมี 1 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียรูปเส้นด้าย
 ยอดเกสรเพศเมียขนาดเล็ก ออวุลมีจำนวนมาก ผลเป็นฝัก แห้งแล้วแตกหรือไม่แตก เมล็ดรูปไข่
 หรือรูปวงกลม แบน

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. ไม้บาง ไม่เปลี่ยนรูปเป็นหนาม ร่วงง่าย.....1. *Albizia*
 1. ไม้เปลี่ยนรูปเป็นหนาม.....2. *Cathormion*

1. *Albizia*

Durazzini, Mag. Tosc. 3(4): 11. 1772; Nielsen in Fl. C.L.V. 19: 74. 1981; in Fl. Thai. 4(2): 181. 1985.

ไม้ต้น ไม้พุ่ม ไม้พุ่มรอเลื้อย หรือไม้เลื้อย ไม้บาง ร่วงง่าย ใบไม้ไวสั่มผัส มีต่อมที่แกนกลางและใบย่อย ใบย่อยเรียงตรงข้าม ช่อดอกแบบช่อกระจุกแน่นหรือช่อเชิงหลั่น มีก้านช่อดอกออกที่ซอกใบหรือบนแกนช่อแยกแขนง ดอกย่อยมีหรือไม่มีก้านดอก กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน ปลายหยักเป็น 5 แฉก กลีบดอกเชื่อมติดกัน ปลายหยักเป็น 5 แฉก เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก ก้านชูอับเรณูตอนโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด อับเรณูไม่มีต่อม เกสรตัวผู้แยกหรือไม่แยก เมล็ดสีน้ำตาล

Albizia myriophylla Benth., J. Bot. 3: 90. 1844; Kurz, Fl. Burma 1: 426. 1877; Bak. in Fl. Br. Ind. 2: 300. 1878; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 2: 92. 1913; Ridl., Fl. Mal. Pen. 1: 658. 1922; Craib in Fl. Siam. En. 1: 555. 1928; Whitmore, Tree Fl. Mal. 1: 277. 1972; Nielsen in Fl. C.L.V. 19: 101. 1981; in Fl. Thai. 4(2): 198. 1985.-*A. myriophylla* Benth. var. *foliolosa* Bak. in Fl. Br. Ind. 2: 301. 1878.-*A. thorellii* Pierre, Fl. For. Cochinch. 5: sub. t. 399. 1899; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 2: 91. 1913.

ไม้เถาเลื้อยขนาดใหญ่ สูง 3-5 เมตร กิ่งอ่อนมีขนหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยง มีช่องอากาศเล็กๆ ทั่วไป ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ก้านใบประกอบยาว 0.9-2.8 ซม. แกนกลางใบประกอบยาว 6.5-7.5 ซม. ด้านบนมีต่อมบริเวณใกล้โคนก้านใบ ต่อมรูปรี ขนาด 1.5-2 x 1 มม. เว้ามุมตรงกลาง มีใบประกอบย่อยแบบขนนกปลายคู่ 10-18 คู่ เรียงตรงข้าม แกนกลางย่อยยาว 1.7-3.1 ซม. มีขนเป็นกระจุกทั่วไป มีใบย่อยติดเรียงตรงข้ามกัน 13-19 คู่ ใบย่อยรูปขอบขนานขนาดประมาณ 3 x 1 ซม. ปลายใบมน โคนใบเบี้ยว ขอบใบเรียบ มีขนเล็กๆ เนื้อใบบาง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบและเส้นแขนงใบมองไม่เห็น ไม่มีก้านใบย่อย ไม้รูปใบหอกแคบ ยาวประมาณ 1.5 มม. มีขนหนาแน่นทั้งสองด้าน ช่อดอกแบบช่อกระจุกแน่น มีดอกย่อย 10-12 ดอก

ก้านช่อดอกยาวประมาณ 8 มม. มีขนนุ่มหนาแน่น ใบประดับรูปโค้งคล้ายเรือ ยาว 2-3 มม. มีขนหนาแน่น **ดอกย่อย** ไม่มีก้านดอกย่อย ใบประดับย่อยรูปสามเหลี่ยม ขนาดเล็ก ยาวประมาณ 0.5 มม. ผิวด้านนอกและขอบมีขนหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ขนาดประมาณ 0.5 มม. ปลายหยักเป็นแฉกตื้นๆ สีเขียวอ่อน ผิวด้านนอกมีขนหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบดอก** โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย ขนาดประมาณ 2.5 มม. สีขาว ผิวด้านนอกมีขนหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง แฉกกลีบดอกรูปสามเหลี่ยม ยาวประมาณ 1 มม. สีขาว ปลายแหลม ผิวด้านนอกมีขนหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **เกสรเพศผู้** ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันที่โคนเป็นหลอด ยาวประมาณ 1.5 มม. เกลี้ยง ปลายแยกเป็นเส้นยาวประมาณ 7 มม. เกลี้ยง อับเรณูรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 0.2 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปรี ขนาดประมาณ 2 มม. มีก้านชูรังไข่สั้นๆ ขนาดประมาณ 0.8 มม. ก้านเกสรเพศเมียเป็นเส้น ยาวประมาณ 8 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นแผ่นแบน **ฝัก** รูปขอบขนาน ขนาด 6-9 x 2.2-2.5 ซม. แบน ปลายและโคนแหลม ขอบหนาเล็กน้อย มีรอยเว้ารอบๆ เมล็ด สีน้ำตาลเข้ม เกลี้ยง แห้งแล้วแตก (**ภาพที่ 84**)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: ลำพูน; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: เลย; ภาคตะวันออก: ชัยภูมิ; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์, ราชบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะพระ), จันทบุรี, ตราด; ภาคใต้: ชุมพร, นครศรีธรรมราช, สงขลา, ระนอง, พังงา, ตรัง

การกระจายพันธุ์.- อินเดีย, นิมาลัยตะวันออก, พม่า, กัมพูชา, ลาว, เวียดนามตอนใต้, ตอนเหนือของคาบสมุทรมลายู

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้ง ที่โล่งแจ้ง ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเลประมาณ 50-80 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- ซะเอมไทย, **ซะเอมป่า** (ภาคกลาง); สัมป่อยหวาน (ภาคเหนือ); ตานอ้อย (ตราด, ภาคตะวันออกเฉียงใต้); อ้อยช้าง (สงขลา, นราธิวาส); ย่านงาย (ตรัง); เพาะซูโพ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน)

ประโยชน์.- ลำต้นต้มน้ำดื่มเป็นยาแก้ไข้ ทำให้ชุ่มคอ แก่น้ำลายเหนียว แก้โรคในคอ แก้ลม บำรุงธาตุ บำรุงกำลังและกล้ามเนื้อ ราก ใช้เป็นยาระบาย (อิศรา วงศ์ข้าหลวง และ วงศ์สถิตย์ ชั่วกุล, 2542)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 186 (BCU), T. Jonganurak 347 (BCU)

2. Cathormion

Hassk., Retzia 1: 231. 1855; Nielsen in Fl. C.L.V. 19: 102. 1981; in Fl. Thai. 4(2): 200. 1985.

ไม้พุ่มถึงไม้ต้นขนาดเล็ก มีหรือไม่มีหนาม ใบไม้ไวสัมผัส แกนกลางและใบย่อยมีต่อม มีหูใบเปลี่ยนรูปไปเป็นหนาม ใบย่อยเรียงตรงข้าม ช่อดอกแบบช่อเชิงหลั่น มีก้านช่อดอก ตั้งตรง ออกที่ซอกใบ มีดอกขนาดใหญ่ 1 ดอกอยู่ตรงกลางช่อ ล้อมรอบด้วยดอกขนาดเล็ก สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน ปลายหยักเป็น 5 แฉก ขอบจรดกัน กลีบดอกเชื่อมติดกัน ปลายหยักเป็น 5 แฉก ขอบจรดกัน เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันเป็นหลอด ฝักรูปขอบขนาน คอดระหว่างเมล็ดแห้งแล้วไม่แตก เมล็ดรูปรีถึงรูปกลมแบน สีน้ำตาล

Cathormion umbellatum (Vahl) Kosterm., Bull. Organ. Natuurw. Onderz. Indonesië 20: 12. 1954; Nielsen in Fl. C.L.V. 19: 103. 1981; in Fl. Thai. 4(2): 201. 1985.-Mimosa umbellata Vahl, Symb. Bot. 2: 103. 1790.-Pithecolobium umbellatum (Vahl) Benth., J. Bot. 3: 202. 1844; Bak. in Fl. Br. Ind. 2: 303. 1878; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 2: 104. 1913.-Pithecolobium malayanum Pierre, Fl. For. Cochinch. 5: t. 394 B. 1899; Craib in Fl. Siam. En. 1: 560. 1928.

ไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 4-5 เมตร กิ่งอ่อนมีขนประปราย กิ่งแก่เกลี้ยงและมีช่องอากาศทั่วไป ใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ก้านใบประกอบยาว 1.5-3 ซม. มีขนประปราย แกนกลางใบประกอบยาว 1.4-4.6 ซม. มีขนประปรายและมีต่อมรูปกลมเว้าตรงกลาง ขนาดประมาณ 0.5 มม. อยู่ระหว่างโคนก้านใบประกอบย่อย มีใบประกอบย่อยแบบขนนกปลายคู่ 2-3 คู่ เรียงตรงข้าม แกนกลางย่อยยาว 4.5-8.5 ซม. มีขนประปราย มีใบย่อยเรียงติดบนแกนกลางย่อย 10-16 คู่ ใบย่อยรูปขอบขนาน ใบย่อยตอนปลายแกนกลางย่อยรูปไข่กลับ ขนาด 8-19 x 3-8 มม. ปลายใบมนเบี้ยว และมีติ่งเล็กๆ โคนใบเบี้ยว ขอบใบเรียบ เนื้อใบบาง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นกลางใบเยื้องศูนย์กลาง เส้นแขนงใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ 3-4 เส้น ไม่มีก้านใบย่อย รอยต่อระหว่างโคนใบย่อยกับแกนกลางย่อยพองเล็กน้อย ช่อดอก ออกที่ซอกใบใกล้ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 3-4.5 ซม. มีขนประปราย ใบประดับรูปใบหอก ยาวประมาณ 1 มม. เกลี้ยง ดอกย่อย ก้านดอกย่อยยาว 1.5-2 มม. เกลี้ยง กลีบเลี้ยง โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ขนาดประมาณ 2 มม. สีเขียวอ่อน ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน แฉกกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยม ยาวประมาณ 0.5 มม. ขอบแฉกมีขนเล็กน้อย

ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบดอก โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย ขนาดประมาณ 4.5 มม. สีขาว ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน แฉกกลีบดอกรูปรีแกมรูปใบหอก ยาวประมาณ 2 มม. ปลายแหลม ผิวด้านนอกมีขนสั้นหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง เกสรเพศผู้ ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันที่โคนเป็นหลอดยาว 1.5-2 มม. เกลี้ยง ปลายแยกเป็นเส้นยาวประมาณ 1.4 ซม. เกลี้ยง อับเรณูรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 0.3 มม. เกสรเพศเมีย รังไข่รูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 1.2 มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียเป็นเส้น ยาวประมาณ 10 มม. เกลี้ยง ฝัก ขนาดประมาณ 6.5 x 1.5 ซม. โค้งแบน คอดเป็นข้อระหว่างเมล็ด แต่ละข้อรูปกลม ขนาด 1.4-1.5 ซม. สีน้ำตาลดำ ปลายผลเป็นติ่งหนาม (ภาพที่ 85)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: นครสวรรค์, อุตรดิตถ์; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: นครราชสีมา; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, ราชบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะพระ), ปราจีนบุรี

การกระจายพันธุ์.- ศรีลังกา, ตอนใต้ของอินเดีย, กัมพูชา, ลาว, ตอนใต้ของเวียดนาม, นิวกินี, ซวา, ตอนเหนือของออสเตรเลีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามชายป่าดิบแล้งใกล้ฝั่งทะเลที่ระดับต่ำ

ชื่อพื้นเมือง.- มะขามแขก (ราชบุรี); ระกำป่า (นครสวรรค์, ราชบุรี)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 206 (BCU), O. Thaihong et al. 207 (BCU)

LEGUMINOSAE-PAPILIONOIDEAE

ไม้ล้มลุก ไม้พุ่ม หรือไม้ต้น ใบเดี่ยวหรือใบประกอบ ดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรด้านข้าง กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ เชื่อมติดกันมากหรือน้อยเป็นหลอด กลีบดอกมี 5 กลีบ แยกอิสระและซ้อนเหลื่อมกัน ประกอบด้วยกลีบดอกด้านบนขนาดใหญ่ที่สุดอยู่ด้านนอกเป็นกลีบกลาง (standard) มีกลีบคู่ข้าง (wing) ขนานกันมากหรือน้อย และกลีบดอกด้านล่าง 2 กลีบอยู่ด้านใน เชื่อมติดกันที่ขอบล่างลักษณะคล้ายรูปห้องเรือเป็นกลีบคู่ล่าง (keel) เกสรเพศผู้ส่วนใหญ่มี 10 อัน เชื่อมติดสองกลุ่ม (diadelphous) หรือเชื่อมติดกลุ่มเดียว (monadelphous) อับเรณูแตกตามยาว ผลเป็นฝักแบบถั่ว แบ่งแล้วแตกหรือไม่แตก เมล็ดมีหรือไม่มีเอนโดสเปิร์ม

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่.....1. Abrus
1. ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่หรือมี 3 ใบย่อย
 2. ใบประกอบแบบมี 3 ใบย่อย.....2. Canavalia
 2. ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่.....3. Derris

1. Abrus

Adans., Fam. Pl. 2: 327. 1763; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 622. 1963; Rudd in Fl. Ceylon 1: 445. 1980.

ไม้กึ่งพุ่มหรือไม้เถาเลื้อย ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับระนาบเดียว ใบย่อยมีจำนวนมาก ขนาดเล็ก ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ซอกใบหรือปลายยอด มีก้านช่อดอก ดอกย่อยบริเวณด้านล่างของช่อเป็นดอกสมบูรณ์เพศ บริเวณด้านบนมักเป็นดอกเพศผู้ กลีบเลี้ยงมีใบประดับ 2 ใบรองรับ ร่วงง่าย กลีบดอกเชื่อมติดกับหลอดเกสรเพศผู้ที่โคนกลีบ กลีบกลางมีก้านกลีบสั้นๆ เกือบถึง กลีบคู่ข้างมีก้านกลีบยาว แต่สั้นกว่าของกลีบคู่ล่าง เกสรเพศผู้มี 9 อันเชื่อมติดกันกลุ่มเดียว รังไข่มีก้านสั้น มีออวุล 4-จำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียบริเวณครึ่งบนผิวเกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ฝักรูปขอบขนานหรือรูปแถบ พองหรือแบน แตกเป็นสองซีก มีผนังกันระหว่างเมล็ด

Abrus precatorius L., Syst. Nat. ed. 12: 472. 1767; Baker, Fl. Br. Ind. 2: 175. 1876; Parkins., For. Fl. Andam.: 150. 1923; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 622. 1963; Rudd in Fl. Ceylon 1: 446. 1980; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 58. 1994.

ไม้เถาเลื้อย กิ่งอ่อนมีขนแข็งประปราย กิ่งแก่เกลี้ยง ใบ ก้านใบยาว 8-13 มม. เป็นร่องที่ด้านบน มีขนเล็กน้อย หูใบรูปใบหอก ขนาดประมาณ 2.5 x 1 มม. ปลายแหลม ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน มีขนตามขอบหนาแน่น แกนกลางยาว 3.4-6.9 ซม. เป็นร่องที่ด้านบน มีขนเล็กน้อย มีใบย่อย 11-14 คู่ เรียงตรงข้ามกัน ใบย่อยรูปขอบขนาน ขนาด 6-18 x 3-7 มม. ปลายใบกลม เป็นติ่งเล็กๆ โคนใบกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบบาง ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขนแข็งแนบผิวกระจายห่าง เส้นแขนงใบ 4-6 คู่ ก้านใบย่อยยาวประมาณ 0.5 มม. เกือบถึง ช่อดอก ขนาด 4-8 ซม. ออกที่

ชอกใบ **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 1.5 มม. ใบประดับย่อยรูปไข่กว้าง ขนาดประมาณ 0.8×0.5 มม. ปลายแหลม ผิวด้านนอกมีขนยาวนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย ยาวประมาณ 2.5 มม. ผิวด้านนอกมีขนแข็งแบบผิวกระจายห่าง ผิวด้านในเกลี้ยง ปลายหยักเป็นแฉกตื้น ขนาดใกล้เคียงกัน แฉกรูปสามเหลี่ยมโคนกว้าง กว้างประมาณ 2 มม. ผิวด้านนอกมีขนเล็กน้อย ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบดอก** สีม่วงอ่อนอมชมพู กลีบกลางรูปไข่ กว้าง ขนาดประมาณ 10×7 มม. โคนกลีบเชื่อมติดกับหลอดก้านเกสรเพศผู้ ยาวประมาณ 1.5 มม. ปลายมน ขอบเรียบ ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบคู่ข้างรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 11×2.5 มม. ปลายแหลมมน ขอบเรียบ โคนคอดเป็นก้านกลีบ ยาวประมาณ 3 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบคู่ล่างรูปใบหอก โค้ง ขนาดประมาณ 13×3 มม. ปลายกลม ขอบด้านล่างเชื่อมติดกันเป็นรูปท้องเรือ ขอบด้านบนเรียบ โคนคอดเป็นก้านกลีบ ยาวประมาณ 3 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **เกสรเพศผู้** ก้านชูอับเรณูส่วนที่เชื่อมติดกันยาวประมาณ 7 มม. เกลี้ยง ปลายก้านแยกอิสระมี 2 ขนาด ขนาดยาว 5 อัน ยาวประมาณ 2 มม. เรียงสลับกับขนาดสั้น 4 อัน ยาวประมาณ 1 มม. เกลี้ยง ติดกับอับเรณูที่ด้านหลังก่อนไปทางฐาน อับเรณูรูปขอบขนาน ยาวประมาณ 0.6 มม. มี 2 พู **เกสรเพศเมีย** 1 คาร์เพล รังไข่รูปแถบยาว ขนาดประมาณ 2×0.5 มม. มีขนแข็งหนาแน่น มีก้านสั้นๆ ยาวประมาณ 0.5 มม. ก้านเกสรเพศเมียสั้น ขนาดประมาณ 0.5 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มเล็ก ก่อนข้างแบน **ผล**รูปขอบขนาน ขนาด $3-4 \times 1-1.2$ ซม. ก่อนข้างแบน ปลายเป็นติ่งเล็กๆ ภายในมี 3-6 เมล็ด **เมล็ด**รูปกลม ขนาดประมาณ 5-6 มม. สีแดง บริเวณหัวสีดำ ผิวเกลี้ยงเป็นมัน (ภาพที่ 86)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ); ภาคใต้: สงขลา

การกระจายพันธุ์.- เขตร้อนทั่วโลก

นิเวศวิทยา.- ขึ้นเลื้อยพันต้นไม้อื่นในป่าเหล่าและป่าดิบแล้งทั่วไป

ชื่อพื้นเมือง.- กล้าเครือ, กล้าตาไก่, มะก้าเครือ, มะก้าแดง, มะแค็ก (เชียงใหม่); เกมกรอม (สุรินทร์); หมากกล้าตาแดง (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ); ชะเอมเทศ, ตากกล้า, มะก้าตาหนู (ทั่วไป); มะขามเถา, ไม้ไฟ (ตรัง)

ชื่อสามัญ.- Crab's eye Vine, American Pea

ประโยชน์.- ตำรายาไทยใช้ ราก ขับเสมหะ แก้เสียงแหง ชงน้ำดื่มแก้ไอและหวัด (พร้อมจิตศรัลัมพ์ และคณะ, 2535)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 162 (BCU), K. Worapratheep 223 (BCU), C. Hamilton & G. Congdon 124 (BCU)

2. Canavalia

DC., Prod. 2: 403. 1825; Bak. in Fl. Br. Ind. 2: 195. 1879; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 632. 1963.

ไม้ล้มลุกเลื้อยพันต้นไม้อื่นหรือทอดนอนไปตามพื้น ใบประกอบแบบขนนก มีใบย่อย 3 ใบ หูใบร่วงง่าย หูใบย่อยขนาดเล็ก ช่อดอกแบบช่อกระจະ ออกที่ซอกใบ มีก้านช่อดอกยาว ดอกเมื่อบานเต็มทีกลีบดอกจะพลิกกลับ กลีบเลี้ยงมีใบประดับรองรับที่ฐาน ปลายกลีบหยักเป็น 5 แฉก สองแฉกด้านบนรูปกลม กว้าง เชื่อมติดกัน แฉกที่เหลือมีขนาดเล็ก กลีบดอกผิวเกลี้ยง กลีบกลางมีติ่งที่ฐาน 2 อัน พับเข้า กลีบคู่ล่างขนาดใกล้เคียงกับกลีบคู่ข้าง ปลายมนหรือกลม เกสรเพศผู้เชื่อมติดกลุ่มเดียว รังไข่มีก้าน มีออวุลจำนวนมาก ฝักรูปขอบขนานหรือรูปแถบ มีก้านผลอยู่เหนือส่วนของกลีบเลี้ยงที่ติดอยู่ มี 2-20 เมล็ด

Canavalia rosea (Sw.) DC., Prod. 2: 404. 1825; Rudd in Fl. Ceylon 7: 274. 1991.-
Dolichos roseus Sw., Prod. Veg. Ind. Occ.: 105. 1788.-*C. maritima* (Aubl.) Thou. in Desv., J. Bot. 1: 80. 1813; Craib, Fl. Siam. En. 1: 452. 1928; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 633, 651. 1963; Chayamarit in Thai For. Bull. (Bot.) 16: 142. 1986.

ไม้เถาเลื้อย ทอดเลื้อยไปตามพื้น กิ่งอ่อนมีขนนุ่มหนาแน่น ลำต้นและกิ่งแก่เป็นสันตามยาว มีขนประปราย ใบ เรียงเวียน ก้านใบยาว 6-6.5 ซม. แฉกกลางยาว 3-3.4 ซม. ก้านใบและแฉกกลางเป็นร่องที่ด้านบน มีขนแข็งกระจายห่าง ใบย่อยรูปรี ใบย่อยที่ปลายรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ขนาด 5.5-7.4 x 3.7-6.3 ซม. ปลายใบกลม โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนมีขนแข็งเล็กน้อย ผิวใบด้านล่างมีขนแข็งกระจายห่างทั่วไป เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 5-6 คู่ ก้านใบย่อยยาว 4-6 มม. มีขนแข็งหนาแน่น เป็นข้อต่อกับแฉกกลาง หูใบรูปใบหอก ยาว 1-2 มม. ผิวด้านบนอกมีขนนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง หลุดร่วงง่าย **ช่อดอก** ขนาด 14-16 ซม. ก้านช่อดอกและแฉกกลางมีขนนุ่มหนาแน่น ก้านช่อดอกยาว 6.5-8 ซม. **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 2.5-4 มม. มีขนแข็งหนาแน่น ใบประดับย่อยรูปกลม ขนาดประมาณ 1.5 มม. เกลี้ยง ร่วงง่าย **กลีบเลี้ยง** โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ยาวประมาณ 1.2 ซม. ผิวด้านบนอกมีขนแข็งกระจายห่าง ผิวด้านในเกลี้ยง สีเขียวอ่อน ปลายหยักเป็นแฉกขนาดไม่เท่ากัน 2 แฉกบนขนาดใหญ่ รูปเกือบกลม ขนาดประมาณ 8 x 3.5 มม. ปลายกลม 3 แฉกล่างขนาดเล็ก รูปสามเหลี่ยม ขนาด 0.5-1 มม. ปลายแหลม **กลีบดอก** สีชมพูอมม่วง กลีบกลางรูปกลม ขนาด 3-

3.5 x 2.8-3 ซม. ปลายหยักเว้า ขอบม้วนออก โคนสอบคอดเป็นก้านกลีบ ยาวประมาณ 7-9 มม. หนา แผ่นกลีบพับกลับบริเวณก้านกลีบ เนื้อก้านกลีบขึ้นมาทั้งสองข้างคอดเป็นติ่งเล็ก ขนาดประมาณ 0.5 มม. พับเข้าด้านใน ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบคู่ข้างรูปใบหอกกลับ โค้ง ขนาด 2.2-2.4 x 0.6-0.7 ซม. ปลายกลม ขอบด้านบนเป็นคลื่นเล็กน้อย ขอบด้านล่างเรียบ โคนคอดเป็นก้านกลีบ ยาวประมาณ 1 ซม. เนื้อก้านกลีบขึ้นมาคอดเป็นติ่งที่ขอบด้านบน ขนาดประมาณ 3 มม. ที่ผิวด้านในบริเวณติ่งเป็นระยางค์ยื่นออกมา ขนาดประมาณ 1 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบคู่ล่างรูปคล้ายกับกลีบคู่ข้างแต่ขนาดใหญ่กว่าเล็กน้อย ขนาด 2.5-3 x 0.8-1 ซม. ปลายกลม ขอบด้านบนเรียบ พับเข้า โคนคอดเป็นก้านกลีบ ยาวประมาณ 1 ซม. เนื้อก้านกลีบขึ้นมาคอดเป็นติ่งที่ขอบด้านบน รูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ปลายแหลม ขนาดประมาณ 2 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **เกสรเพศผู้** 10 อัน เชื่อมติดที่โคนหลอดกลีบเลี้ยง ก้านชูอับเรณูส่วนที่เชื่อมติดกันยาว 3-3.2 ซม. เกลี้ยง ปลายก้านแยกอิสระ ยาว 5-11 มม. เกลี้ยง ติดกับอับเรณูที่ด้านหลัง อับเรณูรูปรี ขนาดประมาณ 2 x 1 มม. มี 2 พู **เกสรเพศเมีย** 1 คาร์เพล รังไข่รูปแถบ ขนาด 1.5 x 0.1 ซม. ค่อนข้างแบน มีขนเล็กน้อย ภายในมี 9-11 ออวูล มีก้านรังไข่ยาวประมาณ 6 มม. มีขนเล็กน้อย ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 1.7 ซม. โค้งพับลงบริเวณกึ่งกลางก้าน เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ผลรูปขอบขนานโค้ง แบน ขนาด 7-14 x 2.5-3.5 ซม. ขอบด้านบนเป็นครีบบตามความยาวของฝัก 3 ครีบ ปลายเป็นติ่งแหลมเล็กๆ **เมล็ด** รูปรี ขนาดประมาณ 2 x 1.6 ซม. สีน้ำตาล แบน เกลี้ยง (ภาพที่ 87)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย), จันทบุรี, ตราด; **ภาคใต้:** สุราษฎร์ธานี

การกระจายพันธุ์.- อินเดีย, ศรีลังกา, เอเชียตะวันออกเฉียงใต้, ภูมิภาคมาเลเซียและฟิลิปปินส์

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในที่โล่ง ตามหาดทรายริมทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- กำพ้อ, ไก่เตี้ย, ถั่วกำพ้อ (ประจวบคีรีขันธ์); ถั่วคล้า (กรุงเทพมหานคร)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 104 (BCU), K. Worapratheep 157 (BCU), O. Thaitong s.n. (BCU)

3. Derris

Lour., Fl. Cochinch.: 432. 1790, nom. cons.; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 616. 1963; Rudd in Fl. Ceylon 7: 227. 1991.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่มแกมเถาเลื้อย ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงเวียน มีก้านใบย่อยหรือไม่มี ใบย่อยมี 3-จำนวนมาก ช่อดอกแบบช่อกระจุกหรือช่อแยกแขนง กลีบเลี้ยงมีใบประดับ 2 ใบรองรับ ร่วงง่าย โคนเชื่อมติดกันเป็นรูประฆังหรือเป็นกาบรูปถ้วย กลีบกลางบางครั้งมีติ่งที่โคนกลีบพับเข้าเหนือก้านกลีบมีหรือไม่มีสัน กลีบคู่ล่างเชื่อมติดกับกลีบคู่ข้างและยาวเท่ากันหรือสั้นกว่ารังไข่ไม่มีก้านหรือมีก้านสั้น มีขน มีออวูล 2-จำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียตอนบนเกลี้ยง ฝักรูปกลม รูปไข่ รูปขอบขนาน หรือรูปแถบ มีปีกที่ขอบด้านบนหรือทั้งสองด้าน ไม่แตก มี 1-6 เมล็ด

Derris scandens (Roxb.) Benth., J. Proc. Linn. Soc. Bot. 4, Suppl.: 103. 1860; Baker in Hook.f., Fl. Br. Ind. 2: 240. 1876; Parkins., For. Fl. Andam.: 148. 1923; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 618. 1963; Rudd in Fl. Ceylon 7: 230. 1991; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 58. 1994.-*Dalbergia scandens* Roxb., Pl. Corom. 2: 49. t. 192. 1805.

ไม้พุ่มเลื้อย สูง 0.5-1 เมตร กิ่งอ่อนมีขนสั้นกระจายห่าง กิ่งแก่เกลี้ยง มีช่องอากาศกระจายทั่ว ใบ ก้านใบยาว 3-4 ซม. แกนกลางยาว 3.7-5 ซม. ก้านใบและแกนกลางเป็นร่องที่ด้านบน มีขนกระจายทั่ว โคนก้านใบพองและเป็นข้อต่อกับกิ่ง ส่วนที่พองยาว 3-5 มม. หูใบรูปไข่กว้างขนาดประมาณ 2 x 1.5 มม. ปลายแหลม ผิวด้านนอกมีขนนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง แกนกลางมีใบย่อย 5-9 ใบ เรียงตรงข้ามกัน ใบย่อยรูปรีหรือรูปไข่กลับ ขนาด 3.2-5.4 x 1.6-3.4 ซม. ปลายใบแหลมหรือกลม โคนใบมนหรือกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนา ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขนสั้นกระจายทั่ว เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 6-8 คู่ ก้านใบย่อยยาว 2.5-3 มม. เป็นร่องที่ด้านบนและมีขนสั้นกระจายห่าง หูใบย่อยรูปใบหอก ขนาด 1.8-2 x 0.5 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **ช่อดอก**แบบช่อแยกแขนง ขนาด 10-17 ซม. ออกที่ปลายยอด ก้านช่อดอกและแกนกลางมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น ใบประดับรูปไข่ ขนาด 1.2 x 1 มม. มีขนนุ่มที่ขอบ ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 5-6 มม. มีขนนุ่มหนาแน่น ใบประดับย่อยรูปไข่ ขนาดประมาณ 1 x 0.5 มม. ปลายแหลมมน ผิวด้านนอกมีขนแข็งหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** โคนเชื่อมติดกันเป็นกาบรูปถ้วย ยาวประมาณ 2 มม. ผิวด้านนอกมีขนสั้นกระจายทั่ว ผิวด้านในเกลี้ยง ปลายหยักเป็นแฉกตื้น ขนาดไม่เท่ากัน 2 แฉกบนขนาดเล็ก 3 แฉกกลาง ขนาดใหญ่ ขอบแฉกม้วนเข้าเล็กน้อย แฉกอันกลางปลายแหลมและโค้งงุ้มเข้าด้านใน **กลีบดอก** สีขาวอมชมพู กลีบกลางรูปเกือบกลม ขนาดประมาณ 10 x 7 มม. ปลายหยักเว้าเล็กน้อย ขอบเรียบ โคนสอบคอดเป็นก้านกลีบ ยาวประมาณ 1.5 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบคู่ข้างรูปใบหอกกลับ ขนาด 9-9.5 x 1.3-1.5 มม. ปลายมน ขอบเรียบ โคนคอดเป็นก้านกลีบ ยาวประมาณ 2 มม. ผิวด้านนอกมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น บริเวณปลายและโคนกลีบใกล้กับก้านกลีบ ผิวด้านในเกลี้ยง กลีบคู่ล่างรูปขอบขนานแกมรูปไข่

กลับ ขนาดประมาณ 9 x 3.5 มม. ปลายกลม ขอบด้านบนเรียบ โคนคอดเป็นก้านกลีบ ยาวประมาณ 2.5 มม. ผิวด้านบนนอกมีขนสั้นนุ่มหนาแน่นบริเวณปลายกลีบ ผิวด้านในเกลี้ยง **เกสรเพศผู้** 10 อัน เชื่อมติดที่โคนหลอดกลีบเลี้ยง ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันกลุ่มเดียว ส่วนที่เชื่อมติดกันยาวประมาณ 6 มม. เกลี้ยง ปลายก้านแยกอิสระ ยาวประมาณ 2 มม. เกลี้ยง ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปไข่ ขนาดประมาณ 0.5 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 4 x 0.6 มม.แบนและเอียงออกด้านข้าง มีขนนุ่มหนาแน่น มีก้านรังไข่ยาวประมาณ 1 มม. มีขนนุ่มหนาแน่น ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 4 มม. โค้ง ตอนโคนมีขนเล็กน้อย ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มเล็ก **ผล** ไม่พบ (ภาพที่ 88)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, ตาก; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: สกลนคร, นครพนม; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: นครราชสีมา, สุรินทร์; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สระบุรี, กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: สระแก้ว, ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ), ตราด; ภาคใต้: ภูเก็ต

การกระจายพันธุ์.- บังคลาเทศ, ปากีสถาน, ศรีลังกา, อินเดีย, ภูมิภาคอินโดจีน, มาเลเซีย, พม่า, ฟิลิปปินส์, ตอนใต้ของจีนและตอนเหนือของออสเตรเลีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในที่โล่งแจ้งริมทะเล พื้นที่ดินปนทราย และตามชายป่าชายเลน

ชื่อพื้นเมือง.- เครือเขาหนัง, เกตาปลา (นครราชสีมา); เกววัลย์เปรียง (ภาคกลาง); พานไสน (ชุมพร)

ประโยชน์.- ตำรายาไทยใช้ เถา ขับปัสสาวะ แก้บิด แก้หวัด ใช้เถาคั่วไฟ ชงน้ำกินแก้ปวดเมื่อย รากเป็นยาฆ่าแมลง (พร้อมจิต ศรีลัมพ์ และคณะ, 2535) เถา ใช้เข้ายาขับปัสสาวะ (คณิตา เลขะกุล, 2536) ปลูกเป็นไม้ประดับเลื้อยได้ชุ่ม มีดอกหอม (ปิยะ เฉลิมกลิ่น, 2542)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 161 (BCU), B. Na Songkhla et al. 201 (BCU), Kerr 13105 (BK)

LOGANIACEAE

ไม้ต้น ไม้พุ่ม ไม้เถาเลื้อย หรือไม้ล้มลุก ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม ขอบใบเรียบ มีหูใบลดรูป ดอกเดี่ยวหรือช่อดอกแบบช่อกระจุก สมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันหรือแยกอิสระ กลีบดอกเชื่อมติดกันมากหรือน้อย อับเรณู

ติดที่ฐาน รังไข่เหนือวงกลีบ มี (1-)2(-4) ช่อง แต่ละช่องมีออวูล 1-จำนวนมาก พลาเซนตารอบ
 แกนร่วมหรือตามแนวตะเข็บ มีก้านเกสรเพศเมีย 1 อัน ผลมีเนื้อหลายเมล็ดหรือผลแห้งแตก เมล็ด
 มีจำนวนมาก มีเอนโดสเปิร์ม เอ็มบริโอขนาดเล็ก

Strychnos

L., Sp. Pl. 1: 189. 1753; Tirel-Roudet in Fl. C.L.V. 13: 12. 1972; Griffin & Parnell in Fl.
 Thai. 6(3): 208. 1997.

ไม้เถาเลื้อย ไม้พุ่ม หรือไม้ต้นขนาดเล็ก ส่วนใหญ่มีมือพัน เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่
 โคนใบ 3-5 เส้น หนูปัดรูปไปเป็นขอบระหว่างก้านใบ ช่อดอกแบบช่อกระจุกแยกแขนง ออกที่
 ปลายยอดหรือซอกใบ กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกัน ปลายหยักลึกถึงโคนมากหรือน้อย กลีบดอกเชื่อมติด
 กันเป็นรูปกงล้อหรือรูปดอกเข็ม สีเหลืองหรือเขียว เกสรเพศผู้ยื่นพ้นหลอดกลีบดอก อับเรณูติดที่
 ฐานหรือใกล้ฐาน ส่วนใหญ่เชื่อมติดกับหลอดกลีบดอกบริเวณปากหลอด รังไข่มี 2 ช่อง แต่ละช่อง
 มีออวูลจำนวนมาก ผลมีเนื้อหลายเมล็ด ผนังผลแข็ง

รูปวิธานจำแนกชนิด

1. ผิวด้านในแฉกกลีบดอกเกลี้ยง.....1. *S. axillaris*
 1. ผิวด้านในแฉกกลีบดอกมีขนนุ่มหนาแน่น.....2. *S. polyantha*

1. *Strychnos axillaris* Colebr., Trans. Linn. Soc. 12: 356. 1819; Clarke in Fl. Br. Ind. 4: 89.
 1883; Leenhouts in Fl. Mal. I. 6: 358. 1972; Tirel-Roudet in Fl. C.L.V. 13: 18. 1972; Griffin
 & Parnell in Fl. Thai. 6(3): 210. 1997.-*Strychnos malaccensis* Benth., J. Linn. Soc. Bot. 1:
 101. 1856; Ridl., Fl. Mal. Pen. 2: 425. 1923.-*Strychnos pubescens* Clarke in Fl. Br. Ind.
 op. cit.; Ridl., Fl. Mal. Pen. I.c. 424.-*Strychnos schmidtii* Gilg., Bot. Tidsskr. 32: 312.
 1915; Hill, Kew Bull. 1917: 170.; Hill in Fl. Siam. En. 3: 61. 1951.-*Strychnos*
quintuplinervis Hill, Kew Bull. I.c. 166; Ridl., Fl. Mal. Pen. I.c. 424.-*Strychnos penicillata*
 Hill, Kew Bull. I.c. 178; Ridl., Fl. Mal. Pen. op. cit.-*Strychnos mucronata* Hill, Kew Bull. I.c.
 181; Hill in Fl. Siam. En. I.c. 58.-*Strychnos kawbet* Hill, Kew Bull. 1925: 425., Hill in Fl.
 Siam. En. I.c. 58.

ไม้เถาเลื้อย มีมือพันที่ปลายยอดและซอกใบ กิ่งก้านเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรี รูปรีแกมรูปขอบขนาน หรือรูปไข่ ขนาด 3.1-6.3 x 1.6-2.7 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบ แฉบหรือกว้าง ขอบใบเรียบ ม้วนลงเล็กน้อย เนื้อใบหนา ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน ด้านล่างสีจางกว่า เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ 3 เส้น เส้นใบย่อยแบบร่างแห ก้านใบยาว 3-4 มม. เกลี้ยง **ช่อดอก** ขนาดประมาณ 1 ซม. ออกที่ซอกใบ ก้านช่อดอกยาว 2-2.5 มม. เกลี้ยง ใบประดับรูปสามเหลี่ยมกว้าง ขนาดประมาณ 0.8 มม. ปลายแหลมมน มีขนที่ขอบหนาแน่น ผิวด้านบนมีขนเล็กน้อย ผิวด้านในเกลี้ยง **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 1 มม. เกลี้ยง ใบประดับย่อยรูปไข่ ขนาดประมาณ 1 มม. ขอบมีขนครุยเล็กน้อย ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **กลีบเลี้ยง** เชื่อมติดกันที่โคน ยาวประมาณ 0.5 มม. เกลี้ยง ปลายหยักเป็นแฉก กางออก แฉกกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยม ยาวประมาณ 1 มม. ปลายแหลม โคนซ้อนเหลื่อมกัน ขอบเป็นชายครุยสั้นๆ ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **กลีบดอก** เชื่อมติดกันที่โคนเป็นหลอดรูปดอกเข็ม ยาวประมาณ 2 มม. สีเขียว ผิวด้านบนมีขนแข็งตรงหนาแน่น ผิวด้านในมีขนยาวนุ่มเรียงเป็นวงรอบปากหลอด ขนยาวประมาณ 1 มม. สีขาว บริเวณอื่นเกลี้ยง ปลายหยักเป็นแฉกลึกประมาณครึ่งหนึ่งของความยาว หลอดกลีบดอก รูปไข่แกมรูปใบหอก ยาวประมาณ 1 มม. ปลายแหลม ขอบจรดกัน ผิวด้านบนมีขนแข็งตรงหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง เนื้อกลีบหนา **เกสรเพศผู้** 6 อัน เชื่อมติดกับกลีบดอก บริเวณโคนหลอด ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 0.2-0.4 มม. เกลี้ยง อับเรณูรูปขอบขนานแกมรูปไข่ ขนาด 0.7-0.8 มม. โคนมีขนยาวเป็นแผง ปลายเป็นติ่งแหลมเล็ก มี 2 พู หันเข้า แฉกตามยาว **เกสรเพศเมีย** 1 คาร์เพล รังไข่รูปกลม ขนาดประมาณ 1 มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 1.2 มม. ตรงและเกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม **ผลรูปกลมรี** ขนาด 8-10 มม. ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีส้มหรือแดง เกลี้ยง มีส่วนของกลีบเลี้ยงติดทนที่ขั้ว ไม่ขยายขนาด ก้านผลยาว 2-2.5 มม. เกลี้ยง (ภาพที่ 89)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงราย, ลำปาง, พะเยา, พิจิตร, นครสวรรค์; **ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ:** เพชรบูรณ์, เลย, อุดรธานี, ขอนแก่น; **ภาคตะวันออก:** ชัยภูมิ, นครราชสีมา; **ภาคตะวันตกเฉียงใต้:** กาญจนบุรี, ราชบุรี; **ภาคกลาง:** สระบุรี; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:** ปราจีนบุรี, ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ), ระยอง, ตรวด; **ภาคใต้:** ชุมพร, พังงา, พัทลุง, สตูล, ปัตตานี

การกระจายพันธุ์.- บังคลาเทศ, อัสสัม, เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถึงออสเตรเลีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามชายป่าดิบแล้ง ที่โล่งแจ้ง ความสูงจากระดับน้ำทะเล 50-100 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- ขวากไก่, หนามเข็ม (ชัยภูมิ); ตีงเครือดำตัวแม่ (ลำปาง); ขอบเม็ด (หนองคาย);
เบน, เบนขอ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ); หมากตาไก่ (เลย); เล็บครุฑ (จันทบุรี);
เขี้ยวจุก (ชุมพร); เล็บรอก (พัทลุง); ชี้แรด (ปราจีนบุรี)

ประโยชน์.- ยาพื้นบ้านอีสานใช้ ลำต้น ผสมผลพริกไทยและหัวกระเทียม ต้มน้ำดื่ม บำรุงร่างกาย
แก่น บำรุงโลหิต ดับพิษไข้ แก้กระษัย แก้ไตพิการ บัสสาวะพิการ ตำรายาไทยใช้ ลำ
ต้น แก้โลหิตเป็นพิษในการคลอดบุตร บาดทะยักปากมดลูก และสันนิบาตหน้าเพลิง
แก้ปวดพิการ แก้ไอ ดับพิษในข้อ ในกระดูก เส้นเอ็น แก้พิษตานซาง ขับพยาธิในท้อง
แก้กามโรค แก้เถาดานในท้อง ราก ตำพอก แก้ฝี แก้ริดสีดวงลำไส้ ผล เป็นยาถ่าย
สำหรับเด็ก ใบ แก้โรคผิวหนัง (วงศ์สฤติย์ ฉั่วกุล และคณะ, 2543)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 134 (BCU), K. Worapratheep 185 (BCU), J.F.
Maxwell 71-381 (BK)

2. *Strychnos polyantha* Pierre ex Dop, Mém. Soc. Bot. Fr. 19: 15. 1910; Dop in Fl. Gén.
I.-C. 4: 164. 1914; Tirel-Roudet in Fl. C.L.V. 13: 24. 1972; Griffin & Parnell, Fl. Thai. 6(3):
211. 1997.

ไม้เถาเลื้อย กิ่งก้านเกลี้ยงและมีช่องอากาศทั่วไป มีมือพันแยกแขนงเป็นคู่ ใบเดี่ยว เรียง
ตรงข้าม รูปไข่ถึงรูปรียาว ขนาด 5.4-8.3 x 2.1-4.3 ซม. ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม โคนใบสอบ
เรียว กลม หรือสอบ ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนา ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่
โคนใบ 3 เส้น เส้นใบย่อยแบบร่างแห ก้านใบยาว 5-8 มม. เกลี้ยง **ช่อดอก** ขนาด 1.5-2.5 ซม.
ออกที่ซอกใบและตามกิ่งที่ใบหลุดร่วงไป ก้านช่อดอกยาว 2-3 มม. มีขนสั้นกระจายทั่ว ใบประดับ
รูปไข่กว้าง ขนาดประมาณ 1.5 x 1.1 มม. ปลายแหลมหรือมน โคนกลม แข็ง ผิวด้านนอกและขอบ
มีขนเล็กน้อย ผิวด้านในเกลี้ยง **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 2 มม. มีขนสั้นหนาแน่น ใบ
ประดับย่อยรูปไข่กว้าง ขนาดประมาณ 1.3 x 1 มม. ผิวเกลี้ยง มีขนสั้นเล็กน้อยที่ขอบ **กลีบเลี้ยง**
เชื่อมติดกันที่โคน กางออกตั้งฉากกับก้านดอกย่อย ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ปลายหยักเป็นแฉก ลึก
ประมาณ 2 ใน 3 ของความยาวกลีบเลี้ยงทั้งหมด แฉกกลีบเลี้ยงรูปไข่ ขนาดประมาณ 0.8 x 0.6
มม. ปลายแหลมหรือมน ขอบมีขนครุย ผิวด้านนอกมีขนที่โคนแฉก **กลีบดอก** เชื่อมติดกันที่โคน
เล็กน้อย แฉกกลีบดอกรูปแถบ ขนาดประมาณ 4 x 1 มม. ขอบกลีบจรดกัน สีขาวอมเหลือง ปลาย
แหลม มีต่อมเล็กๆ ที่ปลายกลีบด้านใน แผ่นกลีบหนา ประมาณ 0.2 มม. ม้วนออกด้านนอก ผิว
ด้านนอกเกลี้ยง ผิวด้านในมีขนยาวนุ่มหนาแน่นที่บริเวณครึ่งกลีบล่าง ขนยาวประมาณ 1 มม.
เกสรเพศผู้ 5-6 อัน เชื่อมติดกับกลีบดอกบริเวณโคนหลอดและเรียงสลับกับแฉกกลีบดอก กาง

ออก ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 2 มม. โคนกว้าง เกี้ยง อับเรณูรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 0.8 x 0.5 มม. ปลายเป็นตุ่มเล็กๆ มี 2 พู หันเข้า แยกตามยาว เกสรเพศเมีย 1 คาร์เพล รังไข่รูปไข่ ขนาด 1-1.5 มม. มีขนยาวหนาแน่น ก้านเกสรเพศเมียว 1.3-1.8 มม. มีขนนุ่มบริเวณโคนก้าน ตอนปลายเกี้ยง ยอดเกสรเพศเมียปลายตัด ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.3 มม. ผลรูปกลมรีถึงรูปไข่กลับ ขนาด 1.8-2 x 1.5-1.7 ซม. สีเขียวหรือเหลือง เกี้ยง มีก้านผลยาว 3-5 มม. เกี้ยง (ภาพที่ 90)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออก: นครราชสีมา; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ), ระยอง

การกระจายพันธุ์.- ภูมิภาคอินโดจีน

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามชายป่าดิบแล้งและที่ลาดชันใกล้ป่าดิบเชิงผา ที่ระดับความสูง 50-100 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.-

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 170 (BCU), K. Worapratheep 207 (BCU), Pradit 545 (BK)

LORANTHACEAE

พืชเบียนลำต้นหรือราก ยึดติดกับพืชที่ถูกเบียนโดยแทงรากเบียนเข้าไปในส่วนของลำต้นหรือกิ่ง ใบเดี่ยวเรียงตรงข้าม มีน้อยที่เรียงสลับหรือเป็นวงรอบ ขอบใบเรียบ แผ่นใบคล้ายแผ่นหนัง ไม่มีหูใบ ช่อดอกแบบช่อกระจุกหรือช่อซี่ร่ม ออกที่ซอกใบ มีน้อยที่ออกตามปลายยอดหรือระหว่างข้อ ส่วนใหญ่ลดรูปเหลือเพียง 3 ดอก ดอกสมบูรณ์เพศหรือแยกเพศอยู่บนต้นเดียวกันหรือต่างต้นกัน สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกับรังไข่เป็นรูปวงแหวนหรือรูปถ้วย กลีบดอกมี 4-6 กลีบแยกอิสระหรือเชื่อมติดกันเป็นหลอด ขอบขนกัน เกสรเพศผู้มีจำนวนเท่ากับกลีบดอกและเรียงตรงข้ามและเชื่อมติดกับกลีบดอก อับเรณูติดที่ฐานหรือบางครั้งติดด้านหลัง มี 2 ช่อง บางครั้งลดรูปเหลือช่องเดียว แยกตามยาวหรือเป็นรูเปิดที่ปลายอับหรือแตกตามขวาง มักพบเกสรเพศเมียเป็นหมันในดอกเพศผู้และเกสรเพศผู้เป็นหมันในดอกเพศเมีย มีจำนวนฐานดอกหรือไม่มี รังไข่ได้วงกลีบไม่มีออวูล มีก้านเกสรเพศเมียหรือไม่มี ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ผลคล้ายผลมีเนื้อหลายเมล็ดหรือผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง มี 1 เมล็ด มีเอนโดสเปิร์ม เอ็มบริโอขนาดใหญ่

Dendrophthoe

Mart., Flora 1: 109. 1830; Delbert Wiens in Fl. Ceylon 6: 129. 1988; Barlow, Fl. Mal. I, 13: 307. 1997; in Fl. Thai. 7(4): 670. 2002.

พืชเบียนลำต้นเหนือดินและกิ่ง ขนาดใหญ่ ใบเรียงสลับ กระจายตามกิ่ง ตรงข้ามหรือเกือบตรงข้าม ช่อดอกแบบช่อกระจุกหรือช่อเชิงลด ออกที่ซอกใบ บางครั้งมีดอกจำนวนมากน้อยดูคล้ายเป็นช่อซี่ร่ม มีใบประดับ 1 ใบรองรับดอกย่อย กลีบดอกมี 5 กลีบ หรือบางครั้งมี 4 กลีบ เชื่อมติดกัน อับเรณูติดที่ฐาน มีก้านเกสรเพศเมีย 1 อัน ยอดเกสรเพศเมียเป็นปุ่ม ผลรูปไข่หรือรูปไข่กลับ

Dendrophthoe pentandra (L.) Miq., Fl. Ind. Bat. 1, 1: 818. 1856; Barlow, Fl. Mal. I, 13: 318. 1997; in Fl. Thai. 7(4): 675. 2002.

พืชเบียน ใบ เรียงตรงข้าม รูปรีแกมรูปไข่ ขนาด 4-9.2 x 1.6-5.2 ซม. ปลายใบมนหรือกลม โคนใบสอบเรียวเล็กน้อย เนื้อใบหนา อวบน้ำ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 4-6 คู่ ก้านใบยาว 5-8 มม. กลม เกลี้ยง เป็นข้อต่อกับกิ่ง **ช่อดอก**แบบช่อกระจุก ขนาด 2-3 ซม. ออกที่ซอกใบ มีดอกย่อย 9-11 ดอก ก้านช่อดอกและแกนกลางมีขนรูปดาวหนาแน่น **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 1-2 มม. เป็นข้อต่อกับแกนช่อดอก มีขนรูปดาวหนาแน่น ใบประดับย่อยรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 1 มม. ผิวด้านนอกมีขนสั้นหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ยาวประมาณ 2 มม. มีขนรูปดาวหนาแน่นประมาณ 2 ใน 3 ของความยาวหลุดจากโคนขึ้นมา ตอนปลายผิวเกลี้ยงและหยักเป็นแฉกตื้น ปลายแหลม **กลีบดอก** เชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวประมาณ 5 มม. ตอนกลางหลุดพองออกเล็กน้อย ผิวด้านนอกมีขนรูปดาวหนาแน่น แฉกกลีบดอกรูปแถบ ขนาด 11-12 x 1-2 มม. ปลายมน ขอบเรียบ ตอนกลางคอดแคบและกางออก ผิวด้านนอกมีขนรูปดาวหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง ผิวด้านในเกลี้ยง **เกสรเพศผู้** 5 อัน เชื่อมติดกับกลีบดอกตั้งแต่โคนหลุดจนถึงประมาณ 1 ใน 3 ของความยาวแฉกกลีบดอกจากโคนแฉกขึ้นมา ก้านชูอับเรณูยาว 3-3.5 มม. มีขนรูปดาวกระจายทั่ว อับเรณูรูปขอบขนาน ยาวประมาณ 3 มม. ฐานฐานดอกรูปวงแหวน หนาประมาณ 0.3 มม. มีขนรูปดาวหนาแน่นที่ขอบบน **เกสรเพศเมีย** ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 1.4 ซม. เป็นสันและเกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเกลี้ยง **ผล**รูปรีแกมรูปไข่ ขนาด 5-7 x 3.5-4.5 มม. มีส่วนของใบประดับย่อยติดทนที่โคน ผิวมีขนรูปดาวประปราย (ภาพที่ 91)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: แม่ฮ่องสอน, เชียงใหม่, เชียงราย, พะเยา, ตาก; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: เลย, ขอนแก่น; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, ราชบุรี, เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: อัญญา, กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเต่าหม้อ), ระยอง, จันทบุรี, ตราด; ภาคใต้: ชุมพร, ระนอง, พังงา, ภูเก็ต, กระบี่, นครศรีธรรมราช, ตรัง, สตูล, สงขลา

การกระจายพันธุ์.- จากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาจนถึงภูมิภาคอินโดจีน เลยไปถึงจีนตอนใต้และภูมิภาคมาเลเซียและฟิลิปปินส์

นิเวศวิทยา.- ขึ้นเป็นต้นไม้ใหญ่ในป่าดิบแล้งใกล้ยอดเกาะ

ชื่อพื้นเมือง.- กาฝากมะม่วง (ภาคกลาง)

ประโยชน์.- ทั้งต้น ตากแห้ง ชงดื่มลดความดันโลหิต ใบ ชงดื่มแก้ไอ ตำพอกแผล (กองกานดา ชยามฤต และ ลีนา ผู้พัฒนาพงศ์, 2545)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 210 (BCU), T. Jonganurak 319 (BCU)

LYTHRACEAE

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้ล้มลุก ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม เป็นวงรอบ หรือเวียนรอบกิ่ง ขอบใบเรียบ มีหูใบขนาดเล็กหรือไม่มีหูใบ ดอกเดี่ยวหรือเป็นช่อดอกแบบช่อกระจุก ช่อแยกแขนง หรือช่อกระจุก ดอกสมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 4-6 กลีบ บางครั้งอาจพบ 7-9 กลีบ เกสรเพศผู้มีจำนวนมากหรือเป็นสองเท่าของจำนวนกลีบเลี้ยงและกลีบดอก กลีบดอกแยกอิสระติดที่ปากหลอดฐานรองดอกรูปถ้วย กลีบเลี้ยงและเรียงสลับกับแฉกกลีบเลี้ยง เกสรเพศผู้ติดอยู่ภายในฐานรองดอกรูปถ้วย รังไข่เหนือวงกลีบ ภายในมี 1-6 ช่อง แต่ละช่องมีออวูล 2-จำนวนมาก พลาเซนทารอบแกนร่วม ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ผลแห้งแตกหรือไม่แตก เมล็ดมีจำนวนมาก เอ็มบริโอตรง ไม่มีเอนโดสเปิร์ม

Pemphis

J.R. & G. Forst., Char. Gen. Pl.: 67. t. 34. 1776; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 255. 1963.

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก ใบเรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก ดอกเดี่ยวหรือออกเป็นคู่ ก้านดอกสั้น กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 6 กลีบ ใบประดับดอกมี 2 ใบ กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นรูป

ระฆังหรือเป็นหลอด แฉกกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยมกว้าง เกสรเพศผู้มี 18 หรือ 12 อัน มี 2 ขนาด เรียงสลับกันระหว่างขนาดสั้นกับขนาดยาว ขนาดยาวเรียงตรงข้ามกับแฉกกลีบเลี้ยง ก้านชูอับเรณู ติดกับอับเรณูที่ด้านหลัง รั้งไขว้รูปกลม ภายในมี 1 ช่อง มีอวุลจำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียรูป เส้นด้าย ผลรูปไข่กลับหรือรูปรี อยู่ภายในหลอดกลีบเลี้ยง มีฝาปิด เมล็ดแบนเล็กน้อย มีปีก

Pemphis acidula J.R. & G. Forst., Char. Gen. Pl.: 68. t. 34. 1776; Parkins., For. Fl. Andam.: 178. 1923; Craib, Fl. Siam. En. 1: 717. 1931; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 255. 1963; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 59. 1994.

ไม้พุ่มถึงไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 2-4 เมตร กิ่งอ่อนและใบอ่อนมีขนนุ่มหนาแน่น สีขาว กิ่งแก่มีขนแข็งหนาแน่นหรือเกลี้ยง ใบรูปขอบขนานแกมรูปใบหอกกลับ ขนาด 1.3-2 x 0.5-0.8 ซม. ปลายใบแหลมกว้าง โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนา ผิวใบมีขนแข็งหนาแน่นทั้งสองด้าน เส้นใบมองไม่เห็น ก้านใบยาว 1-1.5 มม. มีขนแข็งหนาแน่น หูใบขนาดเล็ก รูปใบหอกแคบ ยาว 0.5-0.7 มม. ลักษณะเป็นเส้น 3 เส้น ดอกเดี่ยว ออกที่ซอกใบ ก้านดอกยาว 5-7 มม. มีขนแข็งหนาแน่น ใบประดับดอกรูปแถบ ติดที่โคนก้านดอก ขนาดประมาณ 4 x 1 มม. ปลายมน ขอบเรียบ ผิวด้านบนนอกมีขนแข็งหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง กลีบเลี้ยง โคนเชื่อมติดกันเป็นรูประฆัง ขนาดประมาณ 5 x 4 มม. ผิวด้านบนนอกมีขนสั้นทั่วไป ผิวด้านในเกลี้ยง แฉกกลีบเลี้ยงขนาดประมาณ 3 x 2 มม. ปลายแหลมมน ผิวด้านบนนอกเป็นร่องตามยาวจากปลายลงมาที่โคน 2 เส้น มีขนสั้นทั่วไป ผิวด้านในเกลี้ยง ยกเว้นบริเวณปลายแฉกมีขนสั้นหนาแน่น กลีบดอก แยกอิสระ ติดที่โคนแฉกกลีบเลี้ยงและเรียงสลับ รูปไข่กลับแกมรูปรี ขนาดประมาณ 6.5 x 4.5 มม. ปลายแหลมกว้าง โคนคอดเล็กน้อย ขอบยับย่น มีเส้นลายบนกลีบแบบขนนก สีขาว เกลี้ยง เกสรเพศผู้ 12 อัน ติดที่ผนังหลอดกลีบเลี้ยงบริเวณกลางหลอด ก้านชูอับเรณูมี 2 ขนาด ยาวประมาณ 1.5 และ 2 มม. ขนาดละ 6 อัน เรียงสลับกัน เกลี้ยง อับเรณูรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 1 มม. ลักษณะเป็น 2 พู แฉกตามยาว เกสรเพศเมีย 1 คาร์เพล รั้งไขว้ขนาดประมาณ 2.5 x 2 มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 3 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม กว้างประมาณ 1 มม. ผลรูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 3.5 x 2.5 มม. ผลอ่อนสีแดง ผลแก่สีน้ำตาล เมล็ดรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 2 มม. สีเหลืองอ่อน (ภาพที่ 92)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันตกเฉียงใต้: เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (ศรีราชา, เกาะลพบุรี, เกาะคราม, เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย), ระยอง, ตรวดี; ภาคใต้: ชุมพร, สุราษฎร์ธานี

การกระจายพันธุ์.- ชายฝั่งทวีปแอฟริกา, เอเชีย และออสเตรเลีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามขอบหินริมทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- เทียนเล (สุราษฎร์ธานี)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 103 (BCU), K. Worapratheep 151 (BCU), K. Worapratheep 176 (BCU), Herb. Trip 811 (BCU), D.J. Collins 2028 (BK), J.F. Maxwell 71-151 (BK)

MALPIGHIACEAE

ไม้เลื้อย ไม้พุ่ม หรือไม้ต้นขนาดเล็ก ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม มีต่อมที่ผิวใบด้านล่างหรือที่ ก้านใบ มีหรือไม่มีหูใบ ดอกออกเป็นช่อแบบช่อกระจุก ช่อกระจุก ช่อซี่ร่ม หรือช่อแยกแขนง ดอก สมมาตรตามรัศมีหรือสมมาตรด้านข้าง สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ ช้อนเหลื่อมกัน มักมีต่อม ที่โคนกลีบด้านนอก 1 คู่ กลีบดอกมี 5 กลีบ แยกอิสระและช้อนเหลื่อมกัน คล้ายมีก้านกลีบ เกสร เพศผู้มี 10 หรือ 5 อัน แยกอิสระจากกลีบดอก มีก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันที่โคน รังไข่อยู่เหนือวง กลีบ มี 3 คาร์เพลเชื่อมติดกันเป็น 3 ช่อง แต่ละช่องมี 1 ออวูล ห้อยลง พลาเซนทารอบแกนร่วม ผล แยกแล้วแตก มีปีก หรือผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง เมล็ดไม่มีเอนโดสเปิร์ม

Hiptage

Gaertn., Fruct. 2: 169. t. 116. 1790; Sirirugsa in Fl. Thai. 5(3): 273. 1991.

ไม้เถาเลื้อยหรือไม้พุ่ม เนื้อใบคล้ายแผ่นหนัง มักมีต่อมที่โคนใบ 2 ต่อม บางครั้งพบที่ผิวใบ ด้านล่าง เส้นแขนงใบโค้งจรดกัน หูใบขนาดเล็ก รูปสามเหลี่ยม หลุดร่วงง่าย ช่อดอกแบบช่อ กระจุก ออกที่ซอกใบหรือปลายยอด มีขนปกคลุม ใบประดับรูปใบหอกหรือรูปสามเหลี่ยม มีขนปก คลุม หลุดร่วงง่าย ใบประดับดอกย่อยติดกับก้านดอกบริเวณที่ต่ำกว่าข้อลงมา หลุดร่วงง่าย ดอก สมบูรณ์เพศ สมมาตรด้านข้าง กลีบเลี้ยงตอนโคนมีต่อมขนาดใหญ่ติดอยู่ 1 อัน หรือเป็นต่อมเล็กๆ 2 อัน ติดที่ขอบกลีบเลี้ยงบริเวณโคนของแต่ละกลีบ กลีบเลี้ยงรูปขอบขนาน รูปไข่ รูปรี หรือรูปใบ หอก ด้านนอกมีขน ด้านในเกลี้ยง กลีบดอกขนาดไม่เท่ากัน สีขาว เหลือง หรือชมพู มีก้านกลีบ ดอก เกสรเพศผู้มี 1 อันที่ยาวกว่าอันอื่นๆ รังไข่เป็น 3 พู มีขน มีก้านเกสรเพศเมีย เห็นชัดเจน 1

อัน ไค้งและเกลี้ยง อีก 2 อัน ไม่เจริญ ผลแยกแล้วแตกเป็น 3 ซีก แต่ละซีกมี 3 ปีก ปีกกลางมักจะยาวที่สุด อีก 2 ปีก รูปปร่างและขนาดใกล้เคียงกัน มักมีสันที่กลางผลด้านล่าง

Hiptage benghalensis (L.) Kurz ssp. *benghalensis*, J. Asiat. Soc. Bengal 43(2): 136. 1874; Craib in Fl. Siam. En. 1: 201. 1926; Jacobs in Fl. Mal. I. 5: 132. 1955; Back. & Bakh.f., Fl. Java 1: 439. 1963; Sirirugsa in Fl. Thai. 5(3): 277. 1991.-*Banisteria benghalensis* L., Sp. Pl.: 427. 1753.-*H. madablota* Gaertn., Fruct. 2: 169, t. 116. 1791; Kurz, Fl. Burma 1: 173. 1877; Parkins., For. Fl. Andam.: 106. 1923; Dop in Fl. Gén. I.-C. Suppl. 1: 515. 1945; Hook.f. in Fl. Br. Ind. 1: 418. 1874.-*H. candicans* Hook.f. var. *angustifolia* Craib, l.c.: 202.

ไม้เถาเลื้อย กิ่งอ่อนมีขนสั้นนุ่มปกคลุมหนาแน่น ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรีแกมรูปขอบขนาน ขนาด 2-5.5 x 5.5-9 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ มีต่อมที่ขอบโคนใบ ติดกับก้านใบ 1 คู่ เนื้อใบหนา ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบร่างแห เส้นแขนงใบ 5-6 คู่ ก้านใบยาว 6-9 มม. เกลี้ยง ใบอ่อนมีขนสั้นนุ่มหนาแน่นที่ก้านใบและเส้นกลางใบ มีหูใบรูปสามเหลี่ยมขนาดเล็ก หลุดร่วงง่าย **ช่อดอก**แบบช่อกระจุก ออกที่ปลายยอด ขนาดประมาณ 9 ซม. มีดอกย่อย 20-24 ดอก ก้านช่อดอก ยาว 1-2 ซม. มีขนสั้นนุ่มกระจายห่างๆ **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อย ยาวประมาณ 1.6 ซม. เป็นข้อที่บริเวณกลางก้านดอก มีขนนุ่มหนาแน่นทั่วไป ใบประดับดอกย่อย รูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 1 x 2.5 มม. ผิวด้านนอกเกลี้ยง ผิวด้านในมีขนยาวนุ่มหนาแน่น มีต่อมที่ขอบใกล้โคนใบประดับ 1 อัน **กลีบเลี้ยง**เชื่อมติดกันที่โคน ปลายแยกเป็น 5 แฉก ส่วนที่เชื่อมติดกันประมาณ 0.5 มม. แฉกกลีบเลี้ยงรูปขอบขนาน ขนาด 1.5-2 x 2.5-3 มม. ปลายแฉกมน ผิวด้านนอกมีขนยาวนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง มีต่อมที่โคนระหว่างแฉกกลีบเลี้ยงอยู่ติดกัน 1 คู่ รูปกลม ขนาดประมาณ 1 x 1.5 มม. ผิวเกลี้ยงและขน **กลีบดอก**แยกจากกัน มี 5 กลีบ แต่ละกลีบรูปรีหรือรูปกลม ขนาด 5-6.5 x 7.5-8 มม. สีขาวอมชมพู ปลายกลีบกลม ขอบกลีบหยักเป็นชายครุย โคนกลีบคอดเป็นก้านกลีบดอกยาวประมาณ 0.5-2.5 มม. มีหรือไม่มีติ่งที่โคนกลีบติดกับก้านกลีบ **เกสรเพศผู้** มี 10 อัน ขนาดไม่เท่ากัน แยกอิสระจากกลีบดอก ติดที่ฐานดอก ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันที่โคน มี 1 อันที่มีขนาดยาวที่สุดประมาณ 6 มม. อีก 9 อันยาวประมาณ 3 มม. ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปไข่ ขนาดประมาณ 0.5 x 1 มม. มี 4 พู แตกตามยาว **เกสรเพศเมีย** ฝังไขรูปไข่เดี่ยว ขนาดประมาณ 1 x 1.5 มม. ลักษณะเป็น 3 พู ผิวด้านนอกมีขนยาวนุ่มหนาแน่น มี 3 ช่อง แต่ละช่องมี 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียเห็นชัดเจนมี 1 อัน ยาวประมาณ 5.5 มม. ติดที่ปลายรังไข่ 1 พู ไค้งและเกลี้ยง มีส่วนของก้านเกสรเพศเมียที่ไม่เจริญอีก 2 อัน ติดอยู่ที่

ปลายรังไข่อีก 2 พู ลักษณะเป็นรอยยาวประมาณ 1 มม. ยอดเกสรเพศเมียเป็นจุด ออวูลรูปไข่ ขนาดประมาณ 0.5 มม. ผลแยกแล้วแตกเป็น 3 ซีก ขนาดประมาณ 5 มม. แต่ละซีกมี 3 ปีก ปีก กลางยาวที่สุด รูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 0.5 x 1.7 ซม. ปลายแหลมหรือมน ปีกด้านข้าง 2 ปีก รูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 3 x 7 มม. ปลายมน มีขนสั้นนุ่มปกคลุมผิวผลและปีกทั่วไป เมล็ด รูปกลม ขนาดประมาณ 3 มม. ผิวขรุขระ (ภาพที่ 93)

ประเทศไทย.- พบทั่วทุกภาคของประเทศ; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะพระ)

การกระจายพันธุ์.- พม่า, อินเดีย, จีน, ภูมิภาคอินโดจีนและมาเลเซีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในที่โล่งแจ้ง บริเวณที่เป็นหน้าผาหินปูน สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 50 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- สะเลา (เชียงใหม่); พญาช้างเผือก (แพร่); กำลั้งช้างเผือก (ภาคเหนือ); กะลั้งจ่าง (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน); โนรา (กรุงเทพมหานคร); แหนปึก (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ประโยชน์.- ตำรายาไทยใช้ แก่น บำรุงกำหนด เป็นยาอายุวัฒนะ เจริญอาหาร แก้อ่อนเพลีย ขับลม แก้จุกเสียด แน่นเฟ้อ (วงศ์สฤติย์ ชั่วกุล และคณะ, 2538) เปลือก ตำพอกแผลสด ใบ แก้โรคผิวหนัง (คณิตา เลขะกุล, 2536) ปลูกเป็นไม้ประดับ ไม้พุ่ม ที่มีดอกหอม และบานอยู่ได้นาน (ปิยะ เฉลิมกลิ่น, 2542)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 179 (BCU)

MALVACEAE

ไม้พุ่ม ไม้ล้มลุก หรือไม้ต้นขนาดเล็ก ใบเดี่ยว เรียงเวียน ขอบใบเรียบหรือหยัก เส้นใบแบบ นิ้วมือ มีหูใบ มีขนรูปดาวหรือเกล็ดรังแค ดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงมี 3-5 กลีบ เชื่อมติดกันมากหรือน้อย จรดกัน มีริ้วประดับ (epicalyx) กลีบดอกมี 5 กลีบ แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันที่โคนเล็กน้อยและบิดเวียนหรือซ้อนเหลื่อมกัน เกสรเพศผู้มีจำนวนมากเชื่อมติดกลุ่มเดียว เป็นหลอดยาว ตอนโคนเชื่อมติดกับฐานของกลีบดอกและอยู่ใต้รังไข่ ตอนปลายแยกอิสระ มีอับเรณูติดอยู่ อับเรณูมี 1 พู แตกตามยาว รังไข่เหนือวงกลีบ มี 2-หลายคาร์เพล ส่วนใหญ่มี 5 คาร์เพล แต่ละคาร์เพลมีออวูล 1-จำนวนมาก พลาเซนตารอบแกนร่วม ก้านเกสรเพศเมียมักแยกแขนง ผลแห้งแตกหรือผลแยกแล้วแตก (schizocarp) หรือบางครั้งเป็นผลสดมีเนื้อหลายเมล็ด เมล็ดส่วนใหญ่มีขนละเอียดปกคลุม มีเอนโดสเปิร์ม เอ็มบริโอตรงหรือโค้ง

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. ไม้ล้มลุกหรือไม้เลื้อย ไม่มีริ้วประดับ.....1. *Sida*
 1. ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม มีริ้วประดับ ร่วงง่าย.....2. *Thespesia*

1. *Sida*

L., Sp. Pl.: 683. 1753; M.T. Masters. in Hook.f., Fl. Br. Ind. 1: 322. 1874; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 426. 1963.

ไม้ล้มลุกหรือไม้เลื้อย ลำต้นทอดนอน เลื้อย หรือตั้งตรง มักมีขนรูปดาว ขอบใบเรียบหรือหยักเว้า ดอกเดี่ยวหรือช่อดอกแบบช่อแยกแขนงหรือช่อเชิงลด ออกที่ซอกใบหรือปลายยอด มีก้านดอกย่อย ไม่มีริ้วประดับ กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ ไม่ขยายขนาดเมื่อดอกบาน กลีบดอกเชื่อมติดกันที่โคนเล็กน้อย รังไข่มี 4-12 คาร์เพล แต่ละคาร์เพลมี 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียมีจำนวนเท่ากับรังไข่เชื่อมติดกันที่โคน ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ผลแบบผลแห้งแยกแล้วแตก ซีกผลแบบฝักซี่ (mericarp) ไม่แตกหรือแตกเล็กน้อยที่ปลายยอด มีหรือไม่มีระยางค์แข็งที่ยอด

รูปวิธานจำแนกชนิด

1. ใบรูปใบหอก จะงอยของผลยาวประมาณ 0.5 มม. โค้ง.....1. *S. acuta*
 1. ใบรูปไข่ จะงอยของผลยาวประมาณ 3 มม. ตรง.....2. *S. cordifolia*

1. *Sida acuta* Burm.f., Fl. Ind.: 147. 1768; Craib, Fl. Siam. En. 1: 149. 1925; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 426. 1963.

ไม้ล้มลุก ลำต้นตั้ง สูง 0.6-1 เมตร กิ่งก้านมีขนรูปดาวเส้นบางกระจายทั่ว ใบ รูปใบหอก ขนาด 2.6-5.8 x 0.5-1.5 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบมน ขอบใบหยักซี่ฟัน เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ 3 เส้น เหนือขึ้นมาเป็นเส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 4-6 คู่ ก้านใบยาว 3-5 มม. มีขนรูปดาวเส้นบางหนาแน่น หนูใบ 2 ข้าง ขนาดต่างกันเล็กน้อย รูปแถบยาวแกมรูปใบหอก ขนาด 5-8 x 0.5-0.8 มม. ปลายแหลม ขอบมีขนเส้นยาวห่างกัน ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน มีเส้นตามยาว 1-2 เส้น ดอกเดี่ยว ออกที่ซอกใบ ก้านดอก

ยาว 1.5-3 มม. มีขนรูปดาวหนาแน่น **กลีบเลี้ยง** เชื่อมติดกันที่โคน ยาวประมาณ 3 มม. ผิวด้านนอกมีสันตามยาวและมีขนยาวบนสัน ปลายหยักเป็นแฉกรูปใบหอก ยาว 2-3 มม. ปลายแหลม มีขนแข็งยาวตามขอบ ผิวเกลี้ยง **กลีบดอก** เชื่อมติดกันที่โคน ยาวประมาณ 1 มม. เกลี้ยง แฉกกลีบดอกรูปไข่กลับ ขนาด 2.5-3 x 1-1.2 มม. สีเหลือง ปลายกลม โคนแฉกสองข้างมีขนนุ่มหนาแน่นเล็กน้อย บาง ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน มีเส้นลายบนกลีบ **เกสรเพศผู้** หลอดเกสรเพศผู้ยาวประมาณ 2 มม. ตอนบนของหลอดมีขนหนาแน่น ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 1.5 มม. ติดกับอับเรณูที่ด้านหลัง อับเรณูรูปไข่ ขนาดประมาณ 0.5 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปไข่แกมรูปกรวย ขนาดประมาณ 1 มม. เกลี้ยง ภายในมี 7 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียตอนโคนเชื่อมติดกัน ยาวประมาณ 2.5 มม. ปลายแยกเป็น 5 เส้น ยาวประมาณ 1.5 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มกลม **ผล** รูปไข่ ขนาดประมาณ 3.5 x 2.5 มม. แยกเป็นซี่ผล 5 ผล แต่ละผลมีจะงอยที่ปลาย 2 อัน ยาวประมาณ 0.5 มม. แหลมและโค้ง แตกตามยาวระหว่างจะงอย ภายในมี 1 เมล็ด **เมล็ด** รูปไข่กลับเบี้ยว ขนาดประมาณ 2 มม. เกลี้ยง ปลายมีขนนุ่มหนาแน่น (**ภาพที่ 94**)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: ขอนแก่น; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: กรุงเทพมหานคร, สมุทรสาคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ฉะเชิงเทรา, ชลบุรี (เกาะพระ), ตราด; ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี

การกระจายพันธุ์.- จีน, ไต้หวัน, ลาว, เวียดนาม, อินเดีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามที่รกร้างทั่วไป

ชื่อพื้นเมือง.- นาคู้ยหมี, เนาะคู้ยหมี, เนาะเค้ะ, หน่อคู้ยหมี (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน); ยุงกวาด, ยุงปัด (ภาคกลาง); **หญ้าขัดใบยาว, หญ้าขัดมอน, หญ้าข้อ** (ภาคเหนือ)

ชื่อสามัญ.- Broom Weed

ประโยชน์.- ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง มูเซอ ใช้ ราก ต้มน้ำดื่ม ขับปัสสาวะ รักษาโรคทางเดินปัสสาวะ นิ่วในกระเพาะปัสสาวะ แก้ท้องผูก ใบ ตำคั้นน้ำทาหรือพอกฝี ฝี ตุ่มหนอง ยาพื้นบ้านใช้ ราก ต้มน้ำดื่ม แก้ผดผื่นแดง (วงศ์สฤติย์ ฉั่วกุล และคณะ, 2539)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 224 (BCU), K. Boonyakiat 9 (BCU)

2. *Sida cordifolia* L., Sp. Pl.: 684. 1753; Craib, Fl. Siam. En. 1:150. 1925; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 427. 1963; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 56. 1994.

ไม้ล้มลุก สูง 30-40 ซม. กิ่งอ่อนมีขนสั้นนุ่มสลับกับขนยาวหนาแน่น กิ่งแก่มีขนสั้นนุ่มหนาแน่น ใบ รูปไข่ ขนาด 1.9-3.8 x 1.2-3 ซม. ปลายใบมน โคนใบตัด หยักเว้ารูปหัวใจ เบี้ยว หรือ

กลม ขอบใบจักฟันเลื่อย เนื้อใบหนา ผิวใบด้านบนมีขนสั้นกระจายทั่ว ผิวใบด้านล่างมีขนรูปดาว
 นุ่มหนาแน่น เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ 3 เส้น เนื้อขึ้นมาเป็นเส้นใบแบบขนนกห่าง เส้น
 ขนงใบ 4-6 คู่ ก้านใบยาว 0.6-2.1 ซม. มีขนสั้นนุ่มสลับกับขนยาวหนาแน่น หูใบรูปแถบ ยาว
 ประมาณ 5 มม. มีขนนุ่มหนาแน่น ดอกเดี่ยว ออกที่ซอกใบและปลายยอด ก้านดอกยาวประมาณ
 4-6 มม. มีขนสั้นนุ่มหนาแน่น กลีบเลี้ยง เชื่อมติดกันที่โคน ยาวประมาณ 4 มม. ผิวด้านนอกมีขน
 ยาวนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง ปลายหยักเป็นแฉกรูปสามเหลี่ยม ยาว 1.5-2 มม. ปลายแหลม
 ผิวด้านนอกมีขนยาวนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในมีขนยาวเล็กน้อย กลีบดอก เชื่อมติดกันที่โคน ยาว
 ประมาณ 0.5 มม. เกสรเพศผู้ แฉกกลีบดอกรูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 7 x 4 มม. สีขาวอมส้ม โคน
 กลีบสีเหลือง ปลายตัด บาง ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน เกสรเพศผู้ หลอดเกสรเพศผู้ยาวประมาณ 3.5
 มม. ตอนบนของหลอดมีขนหนาแน่น ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 1.3 มม. ติดกับอับเรณูที่ด้านหลัง
 อับเรณูรูปรี ขนาดประมาณ 0.4 มม. เกสรเพศเมีย รังไข่ 10 คาร์เพล ติดกันเป็นรูปกรวยค่อนข้าง
 แบน ขนาดประมาณ 2 มม. แต่ละคาร์เพลมีจะงอยแหลมที่ปลายยอด 2 อัน มีขนสั้นเล็กน้อย ผิว
 บริเวณโคนจะงอยมีขนสั้นหนาแน่น ก้านเกสรเพศเมียตอนโคนเชื่อมติดกัน ยาวประมาณ 1.5 มม.
 ปลายแยกเป็นเส้น ยาวประมาณ 2.3 มม. เกสรเพศเมียเป็นตุ่มกลม ผล รูปกลม แยก
 เป็นซี่ผล 10 ผล แต่ละผลขนาดประมาณ 3 มม. ผิวมีลายนูนเป็นร่างแห มีจะงอยที่ปลายผล 2
 อัน ตั้งขึ้น ยาวประมาณ 3 มม. ปลายแหลม ตรง มีขนแข็งตรง เอียงลง ตลอดความยาว โคน
 จะงอยแผ่กว้าง มีขนแข็งที่ขอบ แตกที่ปลายยอด ภายในมี 1 เมล็ด (ภาพที่ 95)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: ตาก; ภาคตะวันออก: นครราชสีมา; ภาคตะวันออกเฉียงใต้:
 ประจวบคีรีขันธ์; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (ศรีราชา, เกาะพระ); ภาคใต้:
 สตูล

การกระจายพันธุ์.- จีน, อินเดีย, ไต้หวัน, เขตร้อนและกึ่งร้อนของเอเชียและแอฟริกา

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามที่รกร้างทั่วไป

ชื่อพื้นเมือง.- ตานทราย (ประจวบคีรีขันธ์); หญ้าขัดใบป้อม (ตาก)

ประโยชน์.- ราก ใช้เป็นยาขับปัสสาวะ แก้โรคกระเพาะอาหาร บำรุงประสาท บำรุงหัวใจ ขับ
 ปัสสาวะ ขับน้ำเหลืองเสีย น้ำตมราก เป็นยาขับเหงื่อ ลดไข้ ลำต้น มีเส้นใย บั่นกับ
 นมแล้วต้ม น้ำที่ได้ดื่มแก้ริดสีดวงทวาร ใบตำพอกแผลน้ำร้อนลวกและเป็นหนอง
 (ท้องถิ่นตา ชยามฤต และ ลีนา ผู้พัฒนาพงศ์, 2545)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 227 (BCU), Boonag 529 (BCU)

2. Thespesia

Soland. ex Correa, Ann. Mus. Par. 9: 290. t. 8. f. 2. 1807; M.T. Masters. in Hook.f., Fl. Br. Ind. 1: 345. 1874.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม ขอบใบเรียบหรือหยักเป็นแฉก ดอกเดี่ยวออกที่ซอกใบ รังประดับมีใบประดับย่อย 3-8 ใบ หลุดร่วงง่าย กลีบเลี้ยงปลายตัด หยักเป็นแฉกตื้น 5 แฉก กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูปประฆัง บิดเวียน รังไข่มี 4-5 ช่อง แต่ละช่องมีออวุลจำนวนน้อย ยอดเกสรเพศเมียรูปกระบอง ผิวเรียบหรือเป็นร่องตามยาว 5 ร่อง ผลแห้งไม่แตก เปลือกแข็ง เมล็ดมี 10-จำนวนมาก กลี้ยงหรือมีขนสั้นหนานุ่ม

Thespesia populnea (L.) Soland. ex Correa in Ann. Mus. Hist. Nat. Paris 9: 290. 1807; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 435. 1963; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 56. 1994.- Hibiscus populneus L., Sp. Pl.: 694. 1753.

ไม้ต้น สูง 4-6 เมตร กิ่งอ่อนมีเกล็ดรังแคหนาแน่น กิ่งแก่มีเกล็ดรูปก้นปิดปกคลุมหนาแน่น เกล็ดขนาดเล็ก ตรงกลางสีน้ำตาลอ่อน ขอบบาง สีซีด ใบ รูปหัวใจ ขนาด 5.5-12 x 4.5-9 ซม. ปลายใบยาวคล้ายหาง โคนใบรูปหัวใจ ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ผิวใบด้านล่างมีต่อมอยู่ที่ซอกระหว่างเส้นกลางใบกับเส้นแขนงใบบริเวณรอยต่อระหว่างโคนใบกับก้านใบ เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ 3 หรือ 5 เส้น เนื้อขึ้นมาเป็นเส้นใบแบบขนนก ก้านใบยาว 3-8.8 ซม. มีเกล็ดรูปก้นปิดปกคลุมหนาแน่น หูใบรูปใบหอกแคบ ยาวประมาณ 3 มม. มีเกล็ดรูปก้นปิดปกคลุมหนาแน่น ดอก ก้านดอกยาว 4-4.5 มม. มีเกล็ดรูปก้นปิดปกคลุมหนาแน่น กลีบเลี้ยง เชื่อมติดกันเป็นกาบหุ้ม ยาวประมาณ 7 มม. ผิวด้านนอกมีเกล็ดรูปก้นปิดปกคลุมหนาแน่น ผิวด้านในมีขนนุ่มหนาแน่น กลีบดอก สีเหลือง หลอดกลีบยาวประมาณ 4 มม. ผิวด้านนอกมีขนสั้นนุ่ม โคนด้านในสีแดง กลี้ยง ปลายแยกเป็นแฉกรูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 6 x 4.5 ซม. ปลายตัดและหยักมน ผิวด้านนอกบริเวณครึ่งล่างมีเกล็ดรูปก้นปิดปกคลุมหนาแน่น บริเวณครึ่งบนและผิวด้านในเกลี้ยง เกสรเพศผู้ หลอดเกสรเพศผู้ยาวประมาณ 2.7 ซม. กลี้ยง ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 3 มม. กลี้ยง ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปกลม ขนาดประมาณ 1 มม. เกสรเพศเมีย รังไข่รูปไข่แกมรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 5 x 5 มม. มีเกล็ดรูปก้นปิดปกคลุมหนาแน่น มี 4 คาร์เพล แต่ละคาร์เพลมี 2-3 ออวุล ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 1.8 มม. กลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียรูปกระบอง ยาว 0.8 มม. เป็นร่องตามยาว 5 ร่อง ผล รูปไข่กว้าง ขนาด 2.5-2.8 ซม. ผลแก่สีน้ำตาล

ตาลดำ เกือบถึง โคนผลมีกกลีบเลี้ยงที่ขยายขนาดและติดทนลักษณะเป็นกาบหุ้มผล ยาว 7-9 มม. ปลายผลเป็นติ่งแหลมเล็ก ผิวมีเกล็ดรูปก้นปิดหนาแน่น ก้านผลยาว 3.5-5 ซม. มีเกล็ดรูปก้นปิดหนาแน่น (ภาพที่ 96)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันตกเฉียงใต้: เพชรบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (ศรีราชา, เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย), ตราด; ภาคใต้: นครศรีธรรมราช, พังงา
การกระจายพันธุ์.- จีน, ไทหฺล้า, ไต้หวัน, กัมพูชา, อินเดีย, ฟิลิปปินส์, ศรีลังกา, เวียดนาม และเขตร้อนของแอฟริกา

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามชายหาดริมทะเล ที่โล่งแจ้ง

ชื่อพื้นเมือง.- บากู (มลายู-นราธิวาส, บัตตานี); ปอกะหมัดไพร (ราชบุรี); ปอมัดไซ (เพชรบุรี); โททะเล (ภาคกลาง)

ชื่อสามัญ.- Cork Tree, Portia Tree, Rosewood of Seychelles, Tulip Tree

ประโยชน์.- เนื้อไม้ ใช้ทำเครื่องเรือน กระดานพื้น เครื่องกลึง ด้ามเครื่องมือ เครื่องดนตรี พานทำยี่ปั้น รางปืน ทำแจว พาย กรรเขียง ทำไม้ค้ำคานบิลเลียด เปลือก ใช้ดอกหมันเร็ว ทำเชือก สายเบ็ด ผลและใบ ใช้ตำพอกแก้หิด น้ำต้มจากเปลือกใช้ชะแผลเรื้อรัง ราก ใช้กินเป็นยาบำรุง (เต็ม สมิตินันท์, 2518)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 106 (BCU), K. Worapratheep 153 (BCU), P. Trisarasri 246 (BCU)

MELIACEAE

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม ใบประกอบแบบขนนก เรียงเวียน บางครั้งพบที่เป็นใบเดี่ยวหรือใบประกอบแบบขนนกสองชั้น ไม่มีหูใบ ช่อดอกแบบช่อกระจุกแยกแขนง ช่อกระจุก หรือช่อเชิงลด บางครั้งลดรูปเหลือเป็นดอกเดี่ยว ออกที่ซอกใบ ตามลำต้น หรือปลายยอด ดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงมี 3-5 กลีบ เชื่อมติดกันหรือแยกอิสระ กลีบดอกมี 3-7(-14) กลีบ แยกอิสระ เกสรเพศผู้มี 3-10(-30) อัน ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันเป็นหลอดเกสรเพศผู้ ยอดเกสรเพศเมีย รูปคล้ายจานหรือเป็นตุ่ม ฝังไข่อุ้งเหี่ยววงกลีบ มี (1-)2-6(-20) ช่อง แต่ละช่องมี 1-2 ออวูล หรือมากกว่า ผลแห้งแตกหรือผลมีเนื้อหลายเมล็ดหรือผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง เมล็ดส่วนมากมีปีกหรือมีเยื่อหุ้มเมล็ดหรือมีเปลือกเมล็ดเป็นคอร์ก (cork) มีหรือไม่มีเอนโดสเปิร์ม เอ็มบริโอตรงหรือโค้ง

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. พรรณไม้ป่า กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ.....1. *Azadirachta*
 1. พรรณไม้ป่าชายเลนหรือป่าชายหาด กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 4 กลีบ...2. *Xylocarpus*

1. *Azadirachta*

A. Juss., Bull. Sc. Nat. Géol. 23: 236. 1830; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 120. 1965;
 Mabberley et al., Fl. Mal. 12.1: 341. 1995.

ไม้ต้น ใบประกอบแบบขนนก ดอกสมบูรณ์เพศและดอกเพศผู้อยู่ในต้นเดียวกัน กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ เชื่อมติดและซ้อนเหลื่อมกัน กลีบดอกมี 5 กลีบ ซ้อนเหลื่อมกัน เกสรเพศผู้มีก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปทรงกระบอกตรง บานออกเล็กน้อยที่ปากหลอด ขอบปากหลอดหยักเป็น 8-10 แฉก ปลายแฉกกลม ตัด เว้าตื้น หรือแยกเป็นสองแฉก อับเรณูมี 8-10 อัน เกสรตัวเมีย ติดที่โคนแฉกและเรียงตรงข้ามกัน จานฐานดอกรูปวงแหวนเชื่อมติดกับรังไข่ที่โคน รังไข่ 3 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล ผลเมล็ดเดี่ยวแข็งมี 1-2 เมล็ด เมล็ดรูปไข่

Azadirachta indica A. Juss., Mém. Mus. Nat. Hist. Nat. Paris 19: 221. 1832. t. 13, f. 5;
 Parkins., For. Fl. Andam.: 123. 1923; Craib, Fl. Siam. En. 1: 250. 1926; Mabberley et al.,
 Fl. Mal. 12.1: 341. 1995.-*Melia azadirachta* L., Sp. Pl.: 385. 1753; Hiern in Hook.f., Fl. Br.
 Ind. 1: 544. 1875.

รูปวิธานจำแนกพันธุ์

1. โคนใบเบี้ยวหรือสอบ หลอดเกสรเพศผู้ยาวประมาณ 3 มม. ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม.....
 1. var. *indica*
 1. โคนใบสอบเรียว หลอดเกสรเพศผู้ยาวประมาณ 4 มม. ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น 3 พู.....
 2. var. *siamensis*

1. var. *indica*

ไม้ต้น สูง 6-8 เมตร **เปลือกต้น**แตกเป็นร่องตามยาว สีน้ำตาลอ่อน กิ่งก้านเกลี้ยง ใบประกอบแบบขนนกปลายคู่หรือปลายคี่ เรียงเวียน ก้านใบประกอบยาว 3.2-7.5 ซม. เกลี้ยง แกนกลางยาว 5.5-20 ซม. เกลี้ยง มีใบย่อยติดเรียงตรงข้าม 3-7 คู่ ใบย่อยรูปใบหอกหรือโค้งเป็นรูปเคียว ขนาด 3.5-8 x 1.3-2.5 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบเบี้ยวหรือสอบ ขอบใบจักฟันเลื่อยหรือหยักซี่ฟันห่าง เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก ปลายเส้นยาวถึงขอบใบตรงปลายแฉก เส้นแขนงใบ 10-15 คู่ ก้านใบย่อยสั้น ยาวประมาณ 1 มม. เกลี้ยง **ช่อดอก** ขนาด 12.5-16 ซม. ออกที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 3-4 ซม. เกลี้ยง ใบประดับรูปใบหอก ยาวประมาณ 1 มม. ปลายแหลม ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 2 มม. เกลี้ยง ใบประดับย่อยรูปไข่ ยาวประมาณ 0.5 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **กลีบเลี้ยง** โคนเชื่อมติดกันเล็กน้อย ปลายหยักเป็นแฉกรูปเกือบกลม ขนาดประมาณ 0.8 มม. ปลายกลม ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **กลีบดอก** รูปขอบขนานแกมรูปใบหอกกลับ ขนาดประมาณ 4 x 1 มม. สีขาว ปลายแหลมมน ขอบเรียบ ผิวด้านนอกเกลี้ยง ผิวด้านในมีขนสั้นประปราย **เกสรเพศผู้** 10 อัน หลอดเกสรเพศผู้ยาวประมาณ 3 มม. ปลายหยักเป็น 10 แฉก ลึกประมาณ 0.3 มม. แต่ละแฉกมีปลายหยักมนเล็กน้อย ผิวด้านนอกเกลี้ยง ผิวด้านในมีขนประปราย ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูติดเรียงตรงข้ามกับแฉกเหนือโคนหลอดเกสรเพศผู้ขึ้นมาประมาณ 2.5 มม. รูปขอบขนาน ยาวประมาณ 0.8 มม. ปลายมีระยางค์แหลมสั้นๆ **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปกลม ขนาดประมาณ 0.5 มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียตรง ยาวประมาณ 1.8 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ขนาดประมาณ 0.6 มม. ปลายหยักเป็นสองแฉกเล็กๆ **ผล** ไม่พบ (ภาพที่ 97)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, แพร่; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:** ประจวบคีรีขันธ์; **ภาคกลาง:**

กรุงเทพมหานคร; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:** ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ)

การกระจายพันธุ์.- พม่า, เขตร้อนของเอเชียและแอฟริกา

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าเหล่าใกล้ทะเล ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเลต่ำ

ชื่อพื้นเมือง.- ควินิน (ทั่วไป); สะเดาอินเดีย (กรุงเทพมหานคร)

ชื่อสามัญ.- Neem

ประโยชน์.- ตำรายาไทยใช้ เปลือกต้น แก้ไข้และไข้มาลาเรีย เมล็ด เป็นยาฆ่าแมลง สารที่ออกฤทธิ์ฆ่าแมลงคือ azadirachtin (พร้อมจิต ศรลัมพ์ และคณะ, 2535)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 181 (BCU)

2. var. siamensis Valetton, Cat. Bogor. Nov.: 21. 1905.

ไม้ต้น สูง 8-10 เมตร **เปลือกต้น**แตกเป็นร่องตามยาว สีน้ำตาลเข้ม กิ่งก้านเกลี้ยง ใบประกอบแบบขนนกปลายคู่หรือปลายคี่ เรียงเวียน ก้านใบประกอบยาว 5.5-7 ซม. เกลี้ยง แกนกลางยาว 18-26 ซม. เกลี้ยง มีใบย่อยติดเรียงตรงข้าม 5-7 คู่ ใบย่อยรูปไข่เบี้ยวแกมรูปใบหอก ขนาด 3.5-8.1 x 1.6-3.6 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบสอบเรียว ขอบใบหยักซี่ฟันห่าง เป็นคลื่นเล็กน้อย เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก ปลายเส้นแยกแขนงก่อนถึงขอบใบ เส้นแขนงใบ 5-9 คู่ ก้านใบย่อยยาวประมาณ 3 มม. เกลี้ยง **ช่อดอก** ขนาด 26-30 ซม. ออกที่ปลายยอดและซอกใบใกล้ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 4.5-5 ซม. เกลี้ยง ใบประดับรูปสามเหลี่ยมหรือรูปไข่ ขนาด 1-1.1 x 0.7-0.8 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 1 มม. ผิวเกลี้ยง ใบประดับย่อยลักษณะเหมือนใบประดับ **กลีบเลี้ยง** โคนเชื่อมติดกันเล็กน้อย ปลายหยักเป็นแฉกรูปไข่หรือรูปเกือบกลม ขนาดประมาณ 1 มม. ผิวด้านนอกมีขนเล็กน้อย ผิวด้านในเกลี้ยง ขอบกลีบบาง มีขนครุยสั้นๆ **กลีบดอก** รูปใบหอกกลับ ขนาด 5-5.5 x 1.8-2 มม. สีขาว ปลายมน ขอบบาง ผิวมีขนเล็กน้อยทั้งสองด้าน **เกสรเพศผู้** 10 อัน หลอดเกสรเพศผู้ยาวประมาณ 4 มม. ตรง ปลายหยักเป็น 10 แฉก ลึกประมาณ 0.5 มม. แต่ละแฉกมีปลายเว้าตื้น ผิวด้านนอกเกลี้ยง ผิวด้านในมีขนประปราย ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูติดเรียงตรงข้ามกับแฉกเหนือโคนหลอดเกสรเพศผู้ขึ้นมาประมาณ 2.5 มม. รูปขอบขนาน ยาวประมาณ 1 มม. ปลายมีระยางค์แหลมสั้นๆ **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปเกือบกลม ขนาดประมาณ 0.9 x 0.8 มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียตรง ยาวประมาณ 2 มม. มีขนสั้นกระจายทั่ว ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น 3 พู รูปไข่ขนาดประมาณ 0.8 x 0.3 มม. แบน ขอบและปลายชนกัน **ผล** ไม่พบ (ภาพที่ 98)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: นครสวรรค์; ภาคกลาง: สระบุรี, ลพบุรี, กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออก: ชลบุรี (เกาะพระ), จันทบุรี; ภาคใต้: นครศรีธรรมราช

การกระจายพันธุ์.- ชาว

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าเหล่าและป่าดิบแล้งใกล้ทะเล ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเลต่ำ

ชื่อพื้นเมือง.- กะเดา (ภาคใต้); จะตัง (ส่วย); สะเดา (ภาคกลาง); สะเลียม (ภาคเหนือ)

ชื่อสามัญ.- Siamese Neem Tree

ประโยชน์.- เปลือกกราก แก้ไข้ ทำให้อาเจียน แก้โรคผิวหนัง เปลือกต้น ให้สีแดง ใช้ย้อมผ้า ยาง ให้สีเหลือง ไม้ ใช้ในการก่อสร้าง ใบและดอกอ่อน เป็นอาหาร เมล็ด กลั่นน้ำมัน ปูรองเครื่องสำอาง ใช้จุดตะเกียง ใบและเมล็ด มีสารกำจัดแมลงชื่อ azadirachtin ใช้กำจัดเห็บ หมัด ไร (คณิตา เลขะกุล, 2536)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 199 (BCU), P. Trisarasi 89 (BCU)

2. *Xylocarpus*

Koen., Naturf. 20: 2. 1784; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 118. 1965; Mabberley et al., Fl. Mal. 12.1: 371. 1995.-*Carapa* Aubl., Pl. Gui. 2. Suppl. 32, 1: 387. 1775.

ไม้ต้นขึ้นตามป่าชายเลนและป่าชายหาด กิ่งก้านมีช่องอากาศทั่วไป ใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ มีใบย่อย 1-5 คู่ ขอบใบเรียบ เกือบถึง ช่อดอกแบบช่อกระจุกแยกแขนง ขนาดสั้น ออกที่ซอกใบ ปลายยอด และตามกิ่ง กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 4 กลีบ หลอดเกสรเพศผู้ ปลายหยักเป็น 8 แฉก รูปเกือบกลม เว้ามุม หรือหยักไม่เท่ากัน อับเรณูมี 8 อัน ติดอยู่ภายในหลอดเกสรเพศผู้ จานฐานดอกอยู่ใต้ ล้อมรอบ หรือเชื่อมติดกับรังไข่ รังไข่มี 4-5 ช่อง แต่ละช่องมี 3 หรือ 4(-6) ออวูล ก้านเกสรเพศเมียสั้น ยอดเกสรเพศเมียรูปคล้ายจาน ผลแห้งแตกรูปเกือบกลม ขนาดใหญ่ ห้อยลง แตกตามยาวเป็น 4-5 ส่วน เมล็ดผลคล้ายแผ่นหนัง มี 5-20 เมล็ด ขนาดใหญ่ รูปสี่เหลี่ยมเบี้ยวหรือรูปพีระมิด

Xylocarpus rumphii (Kostel.) Mabb., Malays. For. 45: 450. 1982; Mabberley et al., Fl. Mal. 12.1: 375. 1995.-*Carapa rumphii* Kostel., Allg. Med. -Pharm. Fl. 5: 1988. 1836.

ไม้ต้น สูง 5-7 เมตร กิ่งก้านเกลี้ยง ใบ เรียงเวียน ก้านใบประกอบยาว 2.3-4 ซม. เกือบถึง แกนกลางยาว 1.6-5.7 ซม. เกือบถึง มีใบย่อยติดเรียงตรงข้าม 2-3 คู่ ใบย่อยรูปไข่ ขนาด 6.5-9.5 x 3.1-7 ซม. ปลายใบแหลมมน โคนใบสอบเบี้ยวหรือตัด เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 5-6 คู่ ก้านใบย่อยสั้น ยาวประมาณ 1 มม. เกือบถึงและเป็นข้อต่อกับแกนกลาง ช่อดอก ขนาด 7-9 ซม. ออกที่ซอกใบ ปลายยอด และตามกิ่ง ก้านช่อดอกยาว 1-1.2 ซม. เกือบถึง ใบประดับรูปไข่ ยาวประมาณ 1 มม. ปลายแหลม ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ดอกย่อย ก้านดอกย่อยยาว 3.5-5 มม. กลางก้านคอดเป็นข้อต่อ เกือบถึง ใบประดับย่อยรูปสามเหลี่ยม ยาวประมาณ 0.4 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบเลี้ยง โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ยาวประมาณ 0.8 มม. ปลายหยักเป็นแฉกรูปสี่เหลี่ยม กว้างประมาณ 2.5 มม. สูง 1-1.5 มม. ปลายตัด ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบดอก รูปขอบขนาน ขนาด 5-6 x 2.5-3 มม. สีขาว ขอบบาง ปลายหยักเว้าเล็กน้อย ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน เกสรเพศผู้ หลอดเกสรเพศผู้ยาว 3.2-3.5 มม. ตอนโคนพองออกเล็กน้อย ปลายหยักเป็นแฉกลึกประมาณ 0.5 มม. แต่ละแฉกมีปลายหยักเว้า

ประมาณครึ่งหนึ่งของความยาวแฉก ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูติดเรียง สลับกับแฉกเหนือโคนหลอดเกสรเพศผู้ขึ้นมาประมาณ 3 มม. รูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 0.7-0.8 x 0.4-0.5 มม. ฐานดอกสูงประมาณ 1 มม. ขอบหยักเป็นแฉกตั้งรูปสามเหลี่ยม เกลี้ยง ล้อมรอบโคนรังไข่ **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปไข่ ขนาดประมาณ 2.8 x 2.5 มม. เกลี้ยง มีก้านชูสูง ประมาณ 0.5 มม. มี 4 ช่อง แต่ละช่องมี 3-4 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียอ้วนสั้น ยาว 0.5-0.8 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียรูปคล้ายจาน เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1.5 มม. **ผล** รูปกลม ขนาด ประมาณ 7-11 ซม. ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีน้ำตาลคล้ำ เกลี้ยง แตกที่ขั้วผลเป็น 4 ส่วน **เมล็ด** รูป พีระมิด ขนาด 4-5 ซม. สีน้ำตาลอ่อน (ภาพที่ 99)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเต่าหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย)

การกระจายพันธุ์.- เขตร้อนจากแอฟริกาตะวันออกถึงตองกา ภูมิภาคมาเลเซีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามโขดหินและหาดทรายริมทะเล ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- ตะบัน (ทั่วไป)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 132 (BCU), K. Worapratheep 193 (BCU), K.

Worapratheep 228 (BCU)

MEMECYLACEAE

ไม้พุ่ม ไม้ต้น ไม้ล้มลุก หรือไม้เลื้อย ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม เส้นใบแบบขนนก ไม่มีหูใบ ช่อ ดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ปลายยอด ชอกใบ หรือตามลำต้น ฐานดอกรูปถ้วย (hypanthium) รูป ระฆังหรือรูปคนโท ดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 4 กลีบ เกสรเพศผู้มี 8 อัน อับเรณูมีต่อมที่แกนอับเรณู รังไข่ได้วงกลีบ มี 3-6 ช่อง มีออวูลจำนวนน้อย เอ็มบริโอมีขนาดใหญ่

Memecylon

L., Sp. Pl. 1: 349. 1753; Kurz, For. Fl. Br. Burma 1: 515. 1877; Clarke in Hook.f., Fl. Br. Ind. 2: 553. 1879; Craib, Fl. Siam. En. 1: 702. 1931; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 371. 1963; J.F. Maxwell in Gard. Bull. Sing. 33: 44. 1980; Bremer in Fl. Ceylon 6: 206. 1988.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม กิ่งก้านกลม แบน เป็นร่อง หรือเป็นเหลี่ยม ผิวเรียบเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษหรือคล้ายแผ่นหนัง เส้นใบแบบขนนก ไม่มีหูใบ ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ซอกใบหรือตามกิ่งที่ใบหลุดร่วงไป มีน้อยที่ออกที่ปลายยอด กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นรูปประซังหรือรูปกรวย ปลายหลอดรูปตัด มีติ่งแหลมเล็ก 4 อัน หรือเป็น 4 พูตื้นๆ กลีบดอกมี 4 กลีบ บางหรือหนา รูปขอบขนาน รูปไข่กลับ หรือรูปกลม มีสันหนานูนที่เส้นกลางกลีบหรือไม่มี เกสรเพศผู้มี 8 อัน ก้านชูอับเรณูแบน อับเรณูรูปกลม รูปชวาน หรือรูปโค้ง เป็น 2 พูแกนอับเรณูหนา มีต่อมบนแกนอับเรณูหรือไม่มี ยอดเกสรเพศเมียขนาดเล็ก รังไข่ได้วงกลีบ มี 1 ช่อง ภายในมี 1-20 ออวูล ผลมีเนื้อหลายเมล็ด รูปกลม รูปรี หรือรูปไข่

รูปวิธานจำแนกชนิด

1. ใบรูปไข่หรือรูปเกือบกลม โคนใบกลม.....1. *M. ovatum*
1. ใบรูปรีหรือรูปใบหอก โคนใบสอบ
 2. เส้นแขนงใบ 5-6 คู่ อับเรณูยาวประมาณ 0.5 มม.2. *M. pauciflorum*
 2. เส้นแขนงใบ 7-8 คู่ อับเรณูยาวประมาณ 1 มม.3. *M. plebejum*

1. *Memecylon ovatum* Sm., Rees Cyclop.: 23. 1813.-*M. edule* Roxb. var. *ovatum* (Sm.) Clarke in Hook.f., Fl. Br. Ind. 2: 564. 1879; J.F. Maxwell in Gard. Bull. Sing. 33: 44. 1980.

ไม้ต้นขนาดเล็กถึงขนาดกลาง สูง 5-10 เมตร กิ่งก้านกลม เกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่หรือรูปเกือบกลม ขนาด 4.6-11 x 2.7-6.6 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาค่อนข้างแผ่นหนัง เส้นกลางใบด้านบนเป็นร่อง ผิวใบด้านบนสีเขียวอ่อน เป็นมันและเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างสีจางกว่า เกลี้ยง เส้นใบแบบขนนกเห็นไม่ชัด เส้นแขนงใบ 6-9 คู่ ก้านใบยาว 8-13 มม. เกลี้ยง โคนก้านเป็นข้อต่อกับกิ่ง ช่อดอกแบบช่อกระจุกซ้อน ขนาด 1.8-3.5 ซม. ออกตามกิ่งที่ใบหลุดร่วงไป ก้านช่อดอกยาวประมาณ 1.5 ซม. เกลี้ยง ดอกย่อย ก้านดอกย่อยยาว 2-3 มม. ผิวเกลี้ยง ใบประดับย่อยรูปคล้ายเกล็ดเล็กๆ ยาวประมาณ 0.4 มม. ปลายแหลม เกลี้ยง กลีบเลี้ยง 4 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ยาวประมาณ 1.8-2 มม. ปลายหยักตื้นเป็น 4 แฉกกว้างประมาณ 2 มม. ปลายมนหรือเป็นติ่งแหลมเล็ก ผิวเกลี้ยง กลีบดอก 4 กลีบ แยกอิสระ รูปคล้ายสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 3 มม. สีม่วงอ่อน ปลายแหลม ขอบบางและมีสีขีด เส้นกลางกลีบเป็นสันนูน เกลี้ยง เกสรเพศผู้ ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 2.5 มม. อับเรณูยาวประมาณ 1 มม. มีต่อมติดที่กลางอับเรณู เกสรเพศเมีย ก้านเกสรเพศเมียตรง ยาวประมาณ 6 มม. เกลี้ยง

ยอดเกสรเพศเมียเป็นจุด บริเวณยอดมีต่อมเล็กๆ กระจายทั่ว ผล รูปกลม ขนาดประมาณ 8 มม.
(ภาพที่ 100)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย)

การกระจายพันธุ์.- คาบสมุทรมลายู

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้ง ใกล้ระดับน้ำทะเลจนถึงยอดเกาะ

ชื่อพื้นเมือง.- พลองกินลูก, พลองใหญ่ (ประจวบคีรีขันธ์)

ประโยชน์.- เนื้อไม้ ใช้ทำด้ามเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน และเกษตรกรรม ผลสุก มีรสหวาน
รับประทานได้ (ธวัชชัย สันติสุข, 2518)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 158 (BCU), K. Worapratheep 203 (BCU)

2. Memecylon pauciflorum Blume, Mus. Bot. Lugd. Bat. 1: 356. 1851; Clarke in Hook.f.,
Fl. Br. Ind. 2: 555. 1879.

ไม้พุ่ม สูง 1-2 เมตร กิ่งก้านเป็นเหลี่ยม เกือบ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรี ขนาด 3-5.5 x 1.3-2.5 ซม. ปลายใบแหลมหรือมน โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนา เส้นกลางใบด้านบนเป็นร่อง ผิวใบด้านบนสีเขียวอ่อน เป็นมันและเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างสีจางกว่า เกือบ เส้นใบแบบขนนก เห็นไม่ชัด เส้นแขนงใบ 5-6 คู่ มีเส้นขอบในห่างจากขอบใบเข้ามาประมาณ 1 มม. ก้านใบยาว 3-4 มม. เกือบ โคนก้านเป็นข้อต่อกับกิ่ง ช่อดอกแบบช่อกระจุก ขนาด 1-1.5 ซม. ออกที่ซอกใบและตามกิ่งที่ใบหลุดร่วงไป ก้านดอกย่อยยาว 2-2.5 มม. กลีบเลี้ยง เชื่อมเป็นรูปประฆัง ปลายตัด มีติ่งเล็กแข็ง 4 อันที่ปลาย ผิวนอกเรียบ ผิวในเป็นสัน กลีบดอก รูปไข่กว้าง ขนาดประมาณ 1.5-2 มม. สีน้ำเงิน ปลายแหลม โคนตัดและคอดเป็นก้านกลีบสั้น เส้นกลางกลีบหนา เกสรเพศผู้ ก้านชูอับเรณูสีน้ำเงิน อับเรณูยาวประมาณ 0.5 มม. โค้งขึ้น มีต่อมขนาดเล็กอยู่ด้านบน ผล รูปกลม ขนาดประมาณ 5-7 มม. ปลายผลมีส่วนของกลีบเลี้ยงติดทน (ภาพที่ 101)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ)

การกระจายพันธุ์.- อินเดีย, จากคาบสมุทรมลายูถึงตอนเหนือของออสเตรเลีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในที่โล่งแจ้งใกล้ยอดเกาะ

ชื่อพื้นเมือง.- คล่อง (กรุงเทพมหานคร); ปีกิริม (ตราด); พลองชี้ได้, พลองลำบัด, ลำบัด
(ประจวบคีรีขันธ์); เหมือดแอ (ขอนแก่น)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 217 (BCU), K. Worapratheep 232 (BCU)

3. *Memecylon plebejum* Kurz, For. Fl. Br. Burma 1: 513. 1877; Clarke in Hook.f., Fl. Br. Ind. 2: 561. 1879.

ไม้พุ่มถึงไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 2-5 เมตร กิ่งก้านกลมเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรีหรือรูปใบหอก ขนาด 4.7-12.2 x 2.4-5.4 ซม. ปลายใบแหลมหรือเว้า โคนใบสอบกว้าง ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นหนัง เส้นกลางใบด้านบนเป็นร่อง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนกเห็นไม่ชัด เส้นแขนงใบ 7-8 คู่ ก้านใบยาว 3-4 มม. เป็นข้อต่อกับกิ่ง เกลี้ยง ช่อดอกแบบช่อกระจุก ขนาด 1-1.3 ซม. ออกที่ซอกใบและตามกิ่งบริเวณที่ใบหลุดร่วงไป ก้านช่อดอกยาวประมาณ 2 มม. เกลี้ยง ใบประดับรูปคล้ายสามเหลี่ยม ยาวประมาณ 1 มม. ปลายแหลม เกลี้ยง ดอกย่อย ก้านดอกย่อยยาว 1-1.5 มม. เกลี้ยง ใบประดับย่อยรูปไข่ ยาวประมาณ 0.8 มม. ปลายแหลม เกลี้ยง กลีบเลี้ยง 4 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ยาวประมาณ 4 มม. ปลายหยักตื้นเป็น 4 แฉก กว้างประมาณ 2 มม. ปลายเป็นติ่งแหลมเล็ก ผิวเกลี้ยง กลีบดอก 4 กลีบ แยกอิสระ รูปคล้ายสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 2.8 มม. สีม่วงอ่อน ปลายแหลม ขอบบางและมีสีซีด เส้นกลางกลีบเป็นสันนูน เกลี้ยง เกสรเพศผู้ ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 2.5 มม. อับเรณูยาวประมาณ 1 มม. มีต่อมติดที่กลางอับเรณู เกสรเพศเมีย ก้านเกสรเพศเมียตรง ยาวประมาณ 5 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นจุด ผล รูปเกือบกลมหรือรี ขนาด 6-10 มม. ผลแก่สีม่วงดำ เกลี้ยง (ภาพที่ 102)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ)

การกระจายพันธุ์.- อินเดีย, พม่า

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้ง ใกล้เคียงกับน้ำทะเลจนถึงยอดเกาะ

ชื่อพื้นเมือง.- ตะมอคง, มังกร (เชียงใหม่); เหมือดจืด (ลำปาง)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 247 (BCU), K. Worapratheep 272 (BCU)

MENISPERMACEAE

ไม้เลื้อย มีบ้างที่เป็นไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก ใบเดี่ยว เรียงสลับ ไม่มีหูใบ บางครั้งแผ่นใบติดกับก้านใบแบบก้นปิด เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ ก้านใบมักบวมที่บริเวณโคน ดอกแยกเพศอยู่คนละต้น ขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงและกลีบดอกแยกอิสระหรือเชื่อมติดกัน เกสรเพศผู้มี 3 อันหรือมีจำนวนมาก แยกอิสระหรือเชื่อมติดกัน เกสรเพศเมียมี 1-6 คาร์เพล แยกอิสระ แต่ละคาร์

เพลมี 2 ออวูล มักลดรูปไปเหลือเพียง 1 ออวูล ยอดเกสรเพศเมียเรียบหรือหยักเป็นพู ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง ผนังผลชั้นในมีลวดลาย เมล็ดมีหรือไม่มีเอนโดสเปิร์ม

Cocculus

DC., Syst. 1: 515. 1817, nom. cons.; Forman in Fl. Mal. I. 10: 231. 1986; in Fl. Thai. 5(3): 352. 1991.-Nephroia Lour., Fl. Cochinch.: 565. 1790.

ไม้เลื้อย ไม้พุ่ม หรือไม้ต้นขนาดเล็ก แผ่นใบติดกับก้านใบไม่เป็นแบบก้นปิด ช่อดอกคล้ายช่อกระจุกหรือคล้ายช่อกระจุกแยกแขนง ดอกเพศผู้มีกลีบเลี้ยง 6-9 กลีบ เรียง 2-3 วง กลีบวงนอกขนาดเล็กที่สุด กลีบดอก 6 กลีบ ปลายกลีบหยักเป็นสองแฉกหรือเว้าตื้น มีติ่งที่โคนกลีบงอเข้าโอบล้อมเกสรเพศผู้ที่เรียงตรงข้ามกัน เกสรเพศผู้ 6 อัน แยกอิสระ ดอกเพศเมียมีกลีบเลี้ยงและกลีบดอกจำนวนเท่ากับดอกเพศผู้ เกสรเพศผู้เป็นหมันมี 6 อันหรือไม่มี เกสรเพศเมียมี 3 หรือ 6 คาร์เพล ก้านเกสรเพศเมียรูปลิ้มแคบ ผลรูปไข่กลับหรือเกือบกลม โค้ง มีรอยแผลจากก้านเกสรเพศเมียหลุดไปอยู่ใกล้โคน เมล็ดโค้งเกือบเป็นวงแหวน มีเอนโดสเปิร์มบาง เอ็มบริโอมีใบเลี้ยงรูปลิ้น

Cocculus orbiculatus (L.) DC., Syst. 1: 523. 1817; Forman in Fl. Mal. I. 10: 231. 1986; in Fl. Thai. 5(3): 352. 1991.-Menispermum orbiculatum L., Sp. Pl.: 341. 1753.-C. ovalifolius (Vahl ex Pers.) DC., Syst. 1: 526. 1817; Ridl., Fl. Mal. Pen. 1: 110. 1922.-C. trilobus (Thunb.) DC., Syst. 1: 530. 1817; Forman in Dansk Bot. Ark. 20: 189. 1962; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 159. 1963.-C. thunbergii DC., Syst. 1: 524. 1817; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 1: 142. 1908.-C. villosus DC., Syst. 1: 525. 1817; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 1: 143. 1908.-C. sarmentosus (Lour.) Diels in Pflanzenr. Menisp.: 233. 1910; Craib in Fl. Siam. En. 1: 67. 1925.-C. elegans (Ridl.) Ridl., Fl. Mal. Pen. 1: 111. 1922.

ไม้เลื้อย กิ่งอ่อนมีขนนุ่มหนาแน่น กิ่งแก่มีขนประปราย ใบรูปรีหรือรูปไข่แกมรูปรี ขนาด 2.8-6.3 x 1.1-3 ซม. ปลายใบมนมีติ่งหนามเล็กๆ โคนใบกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบมีขนเล็กน้อยกระจายห่างกันทั้งสองด้าน เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ 3 เส้น เส้นแขนงใบมองเห็นไม่ชัด เส้นใบย่อยแบบร่างแห ก้านใบยาว 4-8 มม. มีขนนุ่มหนาแน่น ช่อดอกเพศผู้คล้ายช่อกระจุกแยกแขนงหรือแบบช่อกระจุก ออกที่ปลายยอดและซอกใบ ขนาด 1.5-11.5 ซม. ก้านช่อดอกและแกนกลางมีขนหนาแน่น ใบประดับรูปใบหอกแคบหรือรูปสามเหลี่ยม ยาว

ประมาณ 0.8-1 มม. มีขนยาวหนาแน่น **ดอกเพศผู้** ก้านดอกย่อยยาว 0.7-1 มม. เกสรตัวผู้ ใบประดับย่อยรูปสามเหลี่ยม ยาวประมาณ 0.5 มม. ปลายมีขนยาวเล็กน้อย ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบเลี้ยง 8 กลีบ เรียงเป็น 3 วง แยกอิสระ กลีบเลี้ยงวงนอกสุด 2 กลีบ รูปไข่ ขนาดประมาณ 1 x 0.5 มม. ปลายแหลม ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบเลี้ยงวงที่สอง 3 กลีบ รูปไข่แกมรูปรี ขนาด 1.1-1.5 x 1-1.1 มม. โคนกลม ปลายแหลมเป็นติ่ง กลีบเลี้ยงวงในสุด 3 กลีบ รูปเกือบกลมหรือรูปไข่ ขนาดประมาณ 2 x 1.6-2 มม. โคนกลม ปลายมน **กลีบดอก** 6 กลีบ แยกอิสระ ขนาดประมาณ 1.4 x 0.4-0.5 มม. สีขาว ปลายแยกเป็นสองแฉก ปลายแฉกแหลม โคนทั้งสองข้างมีติ่งโค้งพับเข้าด้านในโอบรอบโคนก้านชูอับเรณู ผิวด้านในเกลี้ยง ผิวด้านนอกมีต่อมเล็กๆ กระจายทั่ว **เกสรเพศผู้** 6 อัน ติดที่ฐานดอกเรียงตรงข้ามกับกลีบดอก ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 7 มม. เกสรตัวผู้ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปกลม ขนาดประมาณ 0.4 มม. แตกตามขวาง **ดอกเพศเมียและผล** ไม่พบ (ภาพที่ 103)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะลอย, เกาะเตาหม้อ), ระยอง, ตราด; **ภาคใต้:** สงขลา

การกระจายพันธุ์.- ภาคตะวันออกของหิมาลัยถึงจีน, ญี่ปุ่น และไต้หวัน, ภูมิภาคมาเลเซีย (สุมาตรา, มลายู, ชวา, ฟิลิปปินส์) และฮาวาย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นเลื้อยพันต้นไม้อื่นในป่าเหล่า ที่โล่งแจ้งริมทะเล ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเลต่ำ

ชื่อพื้นเมือง.- ยางนาง (ทั่วไป)

ประโยชน์.- ลำต้น ในเวียดนาม ชงเป็นยาแก้อาการบวมที่ขา แก้เหน็บชา โรคหืด หลอดลมอักเสบ น้ำดื่มราก แก้ไข้ ขับปัสสาวะ บรรเทาอาการปวด บวม น้ำ โรคหนองใน กระเพาะปัสสาวะอักเสบ เนื้องอก อัมพาต (ก่องกานดา ชยามฤต และ ลีนา ผู้พัฒนาพงศ์, 2545)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 215 (BCU)

MORACEAE

ไม้ต้น ไม้พุ่ม ไม้ล้มลุก หรือไม้เลื้อย ทุกส่วนของต้นมีน้ำยางขาวขุ่น ใบเดี่ยว เรียงสลับ เวียนรอบกิ่ง หรือเรียงตรงข้าม เส้นใบแบบขนนกหรือรูปฝ่ามือ มีหูใบ ร่วงง่าย ช่อดอกคล้ายช่อแยกแขนง ช่อกระจุก ช่อเชิงลด ช่อกระจุก หรือช่อกระจุกแน่นอยู่บนฐานดอกที่ขยายขนาดโอบหุ้มดอกย่อยไว้ภายใน ดอกแยกเพศอยู่ร่วมต้นหรืออยู่ต่างต้น กลีบรวมมี (1-)4-8 กลีบ บางครั้งลดรูปหรือ

ไม่มี ช้อนเหลี่ยมหรือจรดกัน ดอกเพศผู้มีเกสรเพศผู้ 4 อัน เรียงตรงข้ามกับกลีบรวม ก้านชูอับเรณู
งอหรือตรงในดอกตูม อับเรณูมี 2 พู แตกตามยาว มีเกสรเพศเมียเป็นหมันหรือไม่มี ดอกเพศเมียมี
2 คาร์เพล แต่จะฝ่อไปเหลือเพียง 1 คาร์เพล รังไข่เหนือวงกลีบหรือใต้วงกลีบ มี 1 ช่อง ภายในมี 1
ออวูล ผลแห้งเมล็ดล่อน ผลเปลือกแข็งเมล็ดเดี่ยว ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง หรือผลรวม เมล็ดมีหรือไม่มี
เอนโดสเปิร์ม เอ็มบริโอโค้ง

Streblus

Lour., Fl. Cochinch.: 615. 1790; Corner in Fl. Ceylon 3: 279. 1981.

ไม้ต้น มีหรือไม่มีหนาม ใบเรียงสลับระนาบเดียว รูปขอบขนานแกมรูปรีถึงรูปใบหอก ขอบ
ใบหยักซี่ฟันหรือเรียบ มักมีก้านใบสั้น ไม่มีต่อม ช่อดอกคล้ายช่อกระจุก ช่อกระจุก หรือช่อเชิงลด
หรือเป็นดอกเดี่ยวในดอกเพศเมีย ออกที่ซอกใบ มีก้านช่อดอก ดอกเพศผู้มีเกสรเพศเมียเป็นหมัน
กลีบรวมมี 3-5 กลีบ ส่วนใหญ่มี 4 กลีบ จรดกันมากหรือน้อย แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันเล็กน้อย
ก้านชูอับเรณูงอในดอกตูม อับเรณูขนาดเล็ก รูปไต หันออก ดอกเพศเมียมีกลีบรวม 4 กลีบ เรียง
ตรงข้ามสลับตั้งฉาก ช้อนเหลี่ยมกัน แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันมากหรือน้อย รังไข่เหนือวงกลีบ ผล
เมล็ดเดี่ยวแข็ง ขนาดค่อนข้างใหญ่ ผนังผลบาง ส่วนใหญ่จะหนาที่โคนผล กลีบรวมขยายขนาดหุ้ม
ผลไว้หรือไม่หุ้ม เมล็ดขนาดใหญ่ กลม

Streblus taxoides (Heyne) Kurz, For. Fl. Burma 2: 465. 1877; Corner in Fl. Ceylon 3: 283.
1981.-*Trophis taxoides* Heyne in Roth, Nov. Pl. Ind. Or.: 368. 1821.-*Phyllocllamys*
spinosa (Roxb.) Bur. in DC., Prod. 17: 218. 1873; Hook.f., Fl. Br. Ind. 5: 488. 1888.-
Phyllocllamys tridentata Gagnep., Fl. Gén. I.-C. 5: 714. 1928.

ไม้ต้นขนาดเล็ก สูงประมาณ 3 เมตร กิ่งอ่อนมีขนสั้นหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยงมีช่องอากาศ
ทั่วไป มีหนามตามกิ่งยาว 8-10 มม. ใบเดี่ยว รูปรีหรือรูปไข่กลับ ขนาด 3-9 x 1-4 ซม. ปลายใบ
แหลมหรือเรียวแหลม โคนใบรูปลิ้มหรือมน ขอบใบตอนกลางไปถึงโคนใบเรียบ ตอนบนหยักซี่ฟัน
เนื้อใบคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก ปลายโค้งจรดกันก่อนถึงขอบใบ
คล้ายมีเส้นขอบใน เส้นใบย่อยเป็นร่างแห เส้นแขนงใบ 8-10 คู่ ก้านใบยาว 2.5-4 มม. มีขนสั้น
กระจายทั่วไป หูใบรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 2.5 x 1 มม. ปลายแหลม ขอบมีขนครุย ร่วงง่าย
ช่อดอกเพศผู้ ไม่พบ ดอกเพศเมีย ออกเดี่ยวตามซอกใบ ก้านดอกยาวประมาณ 4 มม. เกลี้ยง

ใบประดับรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 1.5 มม. ปลายแหลม ขอบเป็นขนครุย ด้านนอกมีขนกระจายห่างกัน ด้านในเกลี้ยง **กลีบรวม** 4 กลีบ แยกจากกัน รูปไข่แกมรูปใบหอกกว้าง ขนาด 8-12 x 3-6 มม. โคนหยักเว้ารูปหัวใจ ปลายแหลม ขอบเป็นคลื่นเล็กน้อย สีเขียวอ่อน ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **เกสรเพศเมีย** 1 คาร์เพล รังไข่รูปขอบขนาน ค่อนข้างแบน ขนาด 1.5-2 x 1.2-1.5 มม. ผิวเกลี้ยง ภายในมี 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียวาว 0.6-0.8 มม. ติดด้านข้างรังไข่ เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็นสองเส้น ยาว 2-3 มม. ปลายแหลม มีขนยาวนุ่มหนาแน่น **ผล** ไม่พบ (ภาพที่ 104)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: พะเยา; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: นครพนม, ขอนแก่น; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สระบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ), ปราจีนบุรี; ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี, นครศรีธรรมราช, สงขลา, สตูล, พังงา, กระบี่, ตรัง, ปัตตานี

การกระจายพันธุ์.- ศรีลังกา, อินเดีย, พม่า, ไทหล่า, ภูมิภาคอินโดจีน, มาเลเซีย, อินโดนีเซีย, ฟิลิปปินส์

นิเวศวิทยา.- พบในป่าดิบแล้ง ที่ร่มค่อนข้างขึ้นบริเวณร่องน้ำ ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 50 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- กะแต้ไม้ (ปัตตานี); ข่อยน้ำ (สุโขทัย); ข่อยหนาม (ทั่วไป); ข่อยหยอง (ลำปาง); ขี้แรด, หนามขี้แรด (ภาคใต้); สามพันตา (อุดรธานี)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 196 (BCU), K. Worapratheep 231 (BCU), C. Hamilton & G. Congdon 353 (BCU), Rabil 380 (BK), Vacharee 7 (BK)

ศูนย์วิทยทรัพยากร

MYRTACEAE

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม ตามส่วนต่างๆ มักมีต่อมหรือจุดโปร่งแสง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม หายากที่เรียงสลับหรือเรียงเป็นวงรอบ ขอบใบเรียบ ไม่มีหูใบ ช่อดอกออกคล้ายช่อกระจุก ช่อกระจุกซ้อนช่อแยกแขนง หรือช่อกระจุก หายากที่ออกเป็นดอกเดี่ยว ดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันมากหรือน้อย ปลายหยักเป็น 3 แฉกหรือมากกว่า กลีบดอกมี 4-5 กลีบ หายากที่มี 6 กลีบ แยกอิสระ ส่วนใหญ่รูปร่างกลม เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก แยกอิสระ ติดที่ขอบฐานดอกรูปถ้วย (hypanthium) เรียงเป็น 1-หลายวง ก้านชูอับเรณูแยกอิสระหรือเชื่อมติดกันที่โคนเป็นกลุ่มๆ

และเรียงตรงข้ามกับกลีบดอก ติดกับอับเรณูตรงกลาง อับเรณูขนาดเล็ก มี 2 พู แตกตามยาวหรือเป็นช่องเปิดที่ปลายอับ เกสรอับเรณูตรงปลายมักเป็นติ่งแหลมเล็ก รังไข่ได้วงกลีบ เชื่อมติดกัน มี 1-หลายช่อง แต่ละช่องมีออวูล 2-จำนวนมาก พลาเซนตารอบแกนร่วม Һายากที่เป็นพลาเซนตาตามแนวตะเข็บ ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มหรือเป็นจุด ผลมีเนื้อหลายเมล็ดหรือผลแห้งแตก มีเอนโดสเปิร์มน้อยหรือไม่มี

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ 3 เส้น.....1. *Rhodamnia*
1. เส้นใบแบบขนนก.....2. *Syzygium*

1. *Rhodamnia*

Jack, Malay. Misc. 2: 48. 1822; Parnell & Chantaranonthai in Fl. Thai. 7(4): 805. 2002.

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก แตกกิ่งตรงข้ามกัน ใบเรียงตรงข้าม เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ 3 เส้น มีเส้นขอบใบจางๆ เห็นไม่ชัด มีก้านใบ ผิวใบด้านล่างมักมีขนนุ่มคล้ายไหมและมีต่อมเห็นเป็นจุดโปร่งแสง ช่อดอกแบบช่อกระจุกซ้อน (dichasium) หรือดอกเดี่ยวออกเป็นกระจุก ก้านช่อดอกสั้น ก้านดอกย่อยยาว ใบประดับและใบประดับย่อยรูปใบหอก ขนาดเล็ก ฐานดอกรูปถ้วยเป็นรูปถ้วย กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 4 กลีบ กลีบเลี้ยงติดทนจนเป็นผล กลีบดอกรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าแกมรูปไข่ มีขนนุ่มคล้ายไหม ร่วงง่าย เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก แยกอิสระ ขนาดยาวใกล้เคียงกับกลีบดอก ผลมีเนื้อหลายเมล็ด รูปกลม มีขนนุ่มคล้ายไหม เมล็ดกลมหรือเป็นเหลี่ยม

Rhodamnia dumetorum (DC.) Merr. & L.M. Perry, J. Arnold Arbor. 19: 195. 1938; Parnell & Chantaranonthai in Fl. Thai. 7(4): 806. 2002.-*Eugenia dumetorum* DC., Prod. 3: 284. 1828.-*R. siamensis* Craib, Bull. Misc. Inform. Kew 1926: 1672. 1926; Craib, Fl. Siam. En. 1: 629. 1931.

ไม้พุ่ม สูงประมาณ 1 เมตร กิ่งอ่อนมีขนนุ่มหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยงหรือมีขนสั้นกระจายห่าง ใบเรียงตรงข้าม รูปไข่ รูปรี หรือรูปขอบขนาน ขนาด 4-9 x 1.2-3 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบกลมหรือสอบกว้าง ใบอ่อน ผิวใบด้านบนมีขนนุ่มหนาแน่นบริเวณเส้นใบทั้ง 3 เส้น บริเวณ

อื่นมีขนกระจายทั่ว ใบแก่ ผิวใบด้านบนเกลี้ยง เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลเข้มหรือดำเมื่อแห้ง ผิวใบด้านล่างมีขนนุ่มหนาแน่นบริเวณใกล้เส้นกลางใบและโคนใบ เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลอ่อนเมื่อแห้ง ไม่เห็นเส้นแขนงใบ เส้นขอบในห่างจากขอบใบประมาณ 0.5 มม. ก้านใบยาว 5-7 มม. มีขนสั้นนุ่มปกคลุมหนาแน่น ดอกออกที่ซอกใบแบบช่อกระจุกซ้อนหรือออกเป็นดอกเดี่ยว แบบช่อกระจุกซ้อนมีก้านช่อดอกยาวประมาณ 7 มม. มีขนนุ่มคล้ายไหม ใบประดับรูปใบหอก ยาวประมาณ 2 มม. มีขนนุ่มหนาแน่น แบบที่ออกเป็นดอกเดี่ยวออกเป็นกระจุก กระจุกละ 1-2 ดอก ก้านดอกยาวประมาณ 5 มม. มีขนนุ่มหนาแน่น ใบประดับย่อยรูปใบหอก ขนาดประมาณ 2 x 0.5 มม. ปลายแหลม มีขนนุ่มหนาแน่น **ฐานดอกรูปถ้วย** ยาว 2-3 มม. โคนคอดเป็นก้านดอกเทียมยาวประมาณ 1 มม. มีขนนุ่มคล้ายไหม **กลีบเลี้ยง** รูปไข่เกือบกลม ขนาด 1-1.5 มม. ผิวด้านบนนอกมีขนนุ่มคล้ายไหม ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบดอก** รูปไข่กว้างเกือบกลม ขนาดประมาณ 5 x 3 มม. สีขาว ผิวด้านนอกมีขนนุ่มคล้ายไหม ผิวด้านในเกลี้ยง **เกสรเพศผู้** ก้านชูอับเรณูยาว 3.5-4 มม. เกลี้ยง อับเรณูรูปกลมรี ขนาดประมาณ 0.4 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปรี ขนาด 1.1-1.3 x 0.8-0.9 มม. มี 1 ช่องภายในมี 12-15 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 4-5 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มเล็กๆ **ผลรูปทรงกลม** ขนาด 7-8 มม. ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีม่วงแดง (**ภาพที่ 105**)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: เลย, อุดรธานี, สกลนคร, นครพนม, ขอนแก่น; **ภาคตะวันออก:** นครราชสีมา, สุรินทร์, ศรีสะเกษ, อุบลราชธานี; **ภาคตะวันตกเฉียงใต้:** เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:** ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ), จันทบุรี, ตราด; **ภาคใต้:** ชุมพร, ระนอง, สุราษฎร์ธานี, พังงา, ภูเก็ต, ตรัง, สตูล, สงขลา

การกระจายพันธุ์.- ลาว, กัมพูชา, คาบสมุทรมลายู, เวียดนาม, จีน

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบบริเวณยอดเกาะ ที่โล่งแจ้ง ความสูงจากระดับน้ำทะเล 100-145 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- ก้นถ้วย (นครราชสีมา); พลอดหม้อ (ชลบุรี); **พลองแก้มอัน**, พลองชี้ได้, พลองชี้อัน (ประจวบคีรีขันธ์); พลองเสม็ด (ชุมพร)

ประโยชน์.- ยาพื้นบ้านใช้ ราก ต้มน้ำดื่ม แก้ไข้ (วงศ์สถิตย์ ชั่วกุล และคณะ, 2538)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 166 (BCU), K. Worapratheep 209 (BCU), J.F. Maxwell 71-445 (BK), Sakol 198 (BK)

2. Syzygium

Gaertn., Fruct. Sem. Pl. 1: 166, t. 33. 1788; Ashton in Fl. Ceylon 2: 420. 1981; Chantaranothai & Parnell in Thai For. Bull. 21: 24. 1994.-Caryophyllus L., Sp. Pl.: 515. 1753.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม ใบเรียงตรงข้าม มีน้อยที่เรียงเวียนหรือเป็นวงรอบ มีเส้นขอบใน 1(-3) เส้นหรือไม่มี มีก้านใบ ช่อดอกออกคล้ายช่อแยกแขนงหรือช่อกระจุก ออกที่ปลายยอด ชอกใบ หรือตามลำต้น บางครั้งมีดอกจำนวนน้อยและออกคล้ายช่อกระจุก กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมี 4 หรือ 5 กลีบ มีหรือไม่มีก้านดะกัทยอย ฐานดอกรูปถ้วยเป็นรูปกรวยกว้างหรือรูปกระบอก มีน้อยที่เป็นรูปทรงกระบอก มักมีก้านเทียม (pseudostipe) เกิดจากโคนฐานดอกรูปถ้วยคอดแคบ กลีบเลี้ยงมักติดทน กลีบดอกแยกอิสระ เกสรเพศผู้แยกอิสระ ก้านเกสรเพศเมียสั้นกว่าหรือยาวเท่ากับเกสรเพศผู้ ผลมีเนื้อหลายเมล็ด รูปกลมหรือรูปผลแพร์ (pyriform)

รูปวิธานจำแนกชนิด

1. ผิวก้านช่อดอกแตกลอนเป็นแผ่นสะเก็ดยาว มีก้านดอกย่อยยาว 1-1.5 มม. กลีบดอกมีต่อมเป็นจุด 100-120 ต่อม.....1. *S. helferi*
1. ผิวก้านช่อดอกเกลี้ยง ไม่มีก้านดอกย่อย กลีบดอกมีต่อมเป็นจุด 20-23 ต่อม.....2. *S. syzygioides*

1. *Syzygium helferi* (Duthie) P. Chantaranothai & J. Parn., Kew Bull. 48: 599. 1993; Chantaranothai & Parnell, Thai For. Bull. (Bot.) 21: 73. 1994; in Fl. Thai. 7(4): 863. 2002.-*Eugenia helferi* Duthie in Hook.f., Fl. Br. Ind. 2: 480. 1878; Brand., Ind. Trees: 319. 1906; Ridl., Fl. Mal. Pen. 1: 735. 1922; Craib, Fl. Siam. Enum. 1: 646. 1931.

ไม้ต้นขนาดกลาง สูง 4-6 เมตร กิ่งอ่อนแตกลอนเป็นสะเก็ดยาว กิ่งแก่เกลี้ยง ใบรูปขอบขนาน รูปรี หรือรูปใบหอก ขนาด 4.2-10.5 x 1.9-4 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบรูปลิ้น เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นหนัง มีจุดโปร่งแสง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก มีเส้นขอบในห่างจากขอบใบเข้ามา 1-2 มม. เส้นแขนงใบ 9-12 คู่ ก้านใบยาว 5-10 มม. ด้านบนเป็นร่อง เกลี้ยง ช่อดอกคล้ายช่อแยกแขนง ขนาด 2.5-4 ซม. ออกที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 5-7 มม. ก้านช่อดอก

และแกนกลางช่อดอกผิวแตกลอนเป็นแผ่นสะเก็ดยาว ดอกย่อย ก้านดอกย่อยยาว 1-1.5 มม. เกสรตัวผู้ ฐานดอกรูปถ้วย รูปกรวยกว้าง ยาวประมาณ 5 มม. โคนคอดเป็นก้านดอกเทียมยาว 1-1.5 มม. ผิวด้านนอกเป็นสันตามยาว เกสรตัวเมีย ผิวด้านในเกลี้ยง กลีบเลี้ยง 4 กลีบ รูปครึ่งวงกลม ปลายเป็นติ่งแหลมเล็กๆ ขอบบาง สีเขียวอ่อน ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบดอก 4 กลีบ รูปกลม ขนาด 3.5-4 มม. สีขาว ขอบบาง มีต่อมเป็นจุด 100-120 ต่อม เกสรเพศผู้ ก้านชูอับเรณูเป็นเส้น ยาว 4-6 มม. เกสรตัวเมีย อับเรณูรูปขอบขนาน แตกตามยาว เกสรเพศเมีย รั้งไข่อูไขว้กลับ ขนาด ประมาณ 1 มม. ฝังในฐานดอกรูปถ้วย มี 2 ช่อง แต่ละช่องมี 10-12 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียยาว 9-11 มม. เกสรตัวเมีย ยอดเกสรเพศเมียเป็นจุด ผลรูปกลม ขนาด 8-10 มม. สีขาว เกสรตัวเมีย (ภาพที่ 106)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่; ภาคตะวันออก: ชัยภูมิ; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ), ตราด; ภาคใต้: ชุมพร, สุราษฎร์ธานี, พังงา, ตรัง, สงขลา

การกระจายพันธุ์.- พม่า, มาเลเซีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในที่ลาดชันใกล้ยอดเกาะ ที่โล่งแจ้ง สูงจากระดับน้ำทะเล 120-145 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- แดงหิน (สุราษฎร์ธานี)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 183 (BCU)

2. *Syzygium syzygioides* (Miq.) Merr. & L.M. Perry, J. Arnold Arbor. 19: 109. 1938; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 341. 1963; Chantaranothai & Parnell, Thai For. Bull. (Bot.) 21: 111. 1994; in Fl. Thai. 7(4): 901. 2002.-*Jambosa syzygioides* Miq., Fl. Ind. Bat. 1: 431. 1855.

ไม้ต้นขนาดกลาง สูง 4-6 เมตร กิ่งก้านกลม เกสรตัวผู้ ใบรูปรี ขนาด 3.5-5.5 x 1.5-2.5 ซม. ปลายใบเรียวแหลมคล้ายหาง โคนใบสอบเรียวเล็กน้อย เนื้อใบหนา ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก มีเส้นขอบใบห่างจากขอบใบเข้ามา 0.5-1 มม. เส้นแขนงใบ 19-25 คู่ เรียงชิดกัน ก้านใบยาว 3-5 มม. ด้านบนเป็นร่อง เกสรตัวผู้ ช่อดอกคล้ายช่อแยกแขนง ขนาด 2.5-3.5 ซม. ออกที่ซอกใบ ตามกิ่ง หรือที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 3.5-10 มม. ก้านและแกนกลางช่อดอกค่อนข้างแบน เกสรตัวผู้ ใบประดับรูปสามเหลี่ยมแคบ ยาวประมาณ 0.8 มม. ปลายแหลม เกสรตัวเมีย ดอกย่อย ไม่มีก้านดอกย่อย ใบประดับย่อยรูปสามเหลี่ยมแคบ ยาวประมาณ 0.5 มม. เกสรตัวเมีย ฐานดอกรูปถ้วย รูปกรวย ยาวประมาณ 2-2.5 มม. โคนคอดเป็นก้านดอกเทียมยาว 0.5-1 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบเลี้ยง 4 กลีบ รูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 1 x 0.5 มม. สีเขียวอ่อน

ปลายแหลม ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบดอก 4 กลีบ รูปกลม ขนาดประมาณ 2 X 1.5 มม. สีขาว ขอบบาง มีต่อมเป็นจุด 20-23 ต่อม เกสรเพศผู้ ก้านชูอับเรณูเป็นเส้น ยาว 3-4 มม. เกลี้ยง อับเรณูรูปรี ขนาดประมาณ 0.3 มม. เกสรเพศเมีย รังไข่รูปไข่กลับ ขนาด 0.7-0.8 มม. ฝังในฐานดอกรูปถ้วย มี 2 ช่อง แต่ละช่องมี 5-7 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียยาว 2.5-4.5 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นจุด ผล ไม่พบ (ภาพที่ 107)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: หนองคาย; ภาคตะวันออก: นครราชสีมา; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ปราจีนบุรี, ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ), จันทบุรี; ภาคใต้: ชุมพร, ระนอง, สุราษฎร์ธานี, พังงา, นครศรีธรรมราช, ตรัง, สงขลา, ยะลา, นราธิวาส

การกระจายพันธุ์.- หมู่เกาะอันดามัน, อัสสัม, พม่า, ภูมิภาคอินโดจีนและมาเลเซีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในที่ลาดชันใกล้ยอดเกาะ ที่โล่งแจ้ง สูงจากระดับน้ำทะเล 120-145 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- หัวขี้, หัวฮากยง (หนองคาย); แดงขี้นก, แดงดง (ประจวบคีรีขันธ์); หัวส้ม (ชลบุรี); แดงคลอง (ชุมพร); เหม็ดขุน (นครศรีธรรมราช)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 235 (BCU), Herb. Trip 101 (BCU)

NYCTAGINACEAE

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้ล้มลุก ใบเดี่ยว ส่วนใหญ่เรียงตรงข้าม ขอบใบเรียบ ไม่มีหูใบ ช่อดอกส่วนใหญ่เป็นแบบช่อแยกแขนง ช่อดอกย่อยออกเป็นช่อกระจุกหรือเป็นดอกเดี่ยว ดอกสมบูรณ์เพศหรือแยกเพศ ส่วนใหญ่มีวงใบประดับล้อมรอบ มักมีสีและรูปร่างคล้ายกลีบดอก กลีบรวมลักษณะคล้ายกลีบดอก เชื่อมติดกันเป็นหลอด หลังจากดอกบานส่วนบนของหลอดกลีบรวมจะหลุดร่วงไป เหลือแต่ส่วนล่างติดทนและขยายขนาดเป็นกาบหุ้มผล (anthocarp) เกสรเพศผู้มี 1-จำนวนมาก เรียงเป็น 1-2 วง สลับกับแฉกกลีบรวม ก้านชูอับเรณูแยกอิสระหรือเชื่อมติดกันที่โคน รังไข่เหนือวงกลีบ มี 1 คาร์เพล ภายในมี 1 ออวูล ตั้งตรง ผลเปลือกแข็งเมล็ดเดียว ล้อมรอบด้วยส่วนล่างของหลอดกลีบรวม เมล็ดมีเอนโดสเปิร์ม เอ็มบริโอตรงหรือโค้ง

Pisonia

L., Sp. Pl. 1: 1026. 1753; K. Larsen in Fl. C.L.V. 24: 102. 1989; Fl. Thai. 5(3): 366. 1991.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม มีหรือไม่มีหนาม ใบเรียงตรงข้ามหรือเรียงเวียน ช่อดอกออกที่ซอกใบหรือปลายยอด คล้ายช่อแยกแขนงหรือช่อเชิงหลั่น ก้านดอกย่อยมีใบประดับย่อยรองรับ 1-3 ใบ ขนาดเล็ก ร่วงง่าย ดอกสมบูรณ์เพศหรือแยกเพศ หลอดกลีบรวมรูปคนโทหรือรูปกรวย ปลายหักเป็น 5-10 แฉก เกสรเพศผู้มี 2-40 อัน เรียง 1-2 วง รังไข่ไม่มีก้าน ติดบนจานฐานดอกขนาดเล็ก ก้านเกสรเพศเมียยาวกว่ารังไข่ ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มหรือเป็นช้ายครุย ผลรูปขอบขนาน เป็นสันตามยาว 5 สัน ภายในมี 1 เมล็ด รูปขอบขนาน

Pisonia aculeata L., Sp. Pl. 1: 1026. 1753; Hook.f. in Fl. Br. Ind. 4: 711. 1885; Parkins., For. Fl. Andam.: 222. 1923; Ridl., Fl. Mal. Pen. 3: 3. 1924; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 4: 1052. 1936; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 272. 1963; Stemmerik in Fl. Mal. I. 6: 467. 1964; K. Larsen in Fl. C.L.V. 24: 103. 1989; Fl. Thai. 5(3): 367. 1991.-*P. mitis* L., l.c.-*P. aculeata* var. *luensis* Gagnep. l.c.: 1053.

ไม้พุ่มรอเลื้อย สูง 2-3 เมตร ลำต้นและกิ่งก้านมีหนามโค้งงอออกตรงข้าม แตกกิ่งตรงข้ามหรือเกือบตรงข้ามกัน กิ่งอ่อนมีขนนุ่มหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยง ใบ เรียงตรงข้าม รูปรี ขนาด 3-8.5 x 2.5-4.5 ซม. ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนกแยกแขนงเป็นคู่ก่อนถึงขอบใบ เส้นแขนงใบ 4-5 คู่ ก้านใบยาว 0.7-1.8 ซม. เป็นร่องที่ด้านบน มีขนสั้นเล็กน้อยกระจายทั่ว **ช่อดอก**แบบช่อแยกแขนง ขนาด 2.7-3.5 ซม. ออกที่ปลายยอดและซอกใบ ช่อดอกย่อยออกคล้ายช่อเชิงหลั่น ก้านช่อดอกยาว 1.4-1.7 ซม. มีขนนุ่มหนาแน่น ใบประดับรูปลิ้ม ขนาด 1-1.2 มม. ปลายแหลมหรือมน ผิวด้านบนนอกมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 2 มม. มีขนเล็กน้อย ใบประดับย่อยโค้งเป็นรูปเรือ ยาวประมาณ 1 มม. ผิวด้านบนนอกมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบรวม** 5 กลีบ เชื่อมติดกันที่โคนเป็นรูปกรวย ยาวประมาณ 2.5 มม. สีเหลืองอมเขียว ผิวด้านบนนอกมีขนสั้นกระจายทั่ว ผิวด้านในเกลี้ยง ปลายแยกเป็นแฉกรูปสามเหลี่ยม ยาวประมาณ 1.5 มม. ปลายแหลม พับเข้าด้านในเล็กน้อย **เกสรเพศผู้** 6-8 อัน ก้านชูอับเรณูยาว 3-4 มม. เกลี้ยง เชื่อมติดกันเล็กน้อยที่โคน ติดกับอับเรณูที่ด้านหลัง อับเรณูรูปกลม ขนาด 0.8-0.9 x 0.6-0.7 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปกลม ขนาดประมาณ 0.3 มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 2.2 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียแยกแขนง เป็นช้ายครุย ยาวประมาณ 0.6 มม. **ผล** รูปกระบอก ขนาด 10-13 x 2-2.5 มม. สีเขียว มีต่อมรูปกลมเรียงชิดกันเป็นแถวตามความยาวผล 5 แถว ระหว่างแถวต่อมรูปกลมมีขนสั้นหนาแน่น ก้านผลยาว 1.5-1.8 ซม. มีขนสั้นเล็กน้อยกระจายห่าง (ภาพที่ 108)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, แพร่, น่าน; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: นครราชสีมา, ชัยภูมิ; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สระบุรี, กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: สระแก้ว, ชลบุรี (ศรีราชา, เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ); ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี, พังงา

การกระจายพันธุ์.- จากเขตร้อนของอเมริกาถึงแอฟริกาและมาดากัสการ์ ตลอดถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถึงตอนเหนือของออสเตรเลีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าเหล่าและป่าดิบแล้งริมทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- คัดเค้าหมู (พิจิตร); ตังขุย, ตังผี (ลำปาง); มะกั้งผี (ภาคเหนือ); ตังหุย (อุดรธานี, ชลบุรี); หูชะลวง (จันทบุรี); คัดเค้าหนู (กระบี่)

ประโยชน์.- ยาพื้นบ้านใช้ เถา ดอกแห้งต้ม ครั้งละ 1 ถ้วยตะไล วันละ 3 ครั้ง เช้า กลางวัน เย็น บำรุงกำลัง (วงศ์สฤติย์ ชั่วกุล และคณะ, 2538)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 172 (BCU), K. Worapratheep 240 (BCU), Herb. Trip 26 (BCU), D.J. Collins 1755 (BK), D.J. Collins 1838 (BK), D.J. Collins 1992 (BK), J.F. Maxwell 71-597 (BK), J.F. Maxwell 75-90 (BK)

OCHNACEAE

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้เลื้อย ใบเดี่ยว เรียงสลับ ขอบใบเรียบ หยักซี่ฟัน หรือจักฟันเลื่อย มีหูใบ ดอกสมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ ออกเป็นช่อแยกแขนง ช่อกระจุก หรือช่อซี่ร่ม กลีบเลี้ยงแยกอิสระหรือเชื่อมติดกันที่โคน กลีบดอกมี 5 กลีบ มีน้อยที่เป็น 10-12 กลีบ บิดเวียน เกสรเพศผู้มี 5 หรือ 10 อัน หรือจำนวนมาก รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ มี 2-15 คาร์เพล แยกอิสระหรือเชื่อมติดกัน มีก้านเกสรเพศเมีย 1 อัน แต่ละคาร์เพลมีออวูล 1 หรือ 2 ออวูล หรือจำนวนมาก ผลแบบผลเมล็ดเดี่ยวแข็งออกเป็นกลุ่ม หรือผลสดมีเนื้อหลายเมล็ด หรือผลแห้งแตก เมล็ดมีหรือไม่มีเอนโดสเปิร์ม เอ็มบริโอตรง

Ochna

L., Sp. Pl.: 513. 1753; Kanis in Fl. Thai. 2(1): 24. 1970; in Fl. C.L.V. 14: 5. 1973; in Fl. Ceylon 6: 245. 1988.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม เนื้อใบคล้ายกระดาษหรือคล้ายแผ่นหนัง มีหูใบขนาดเล็ก ร่วงง่าย ก้านใบสั้น ช่อดอกแบบช่อกระจุกแยกแขนงที่ซอกใบหรือปลายยอด มีใบประดับขนาดเล็ก หลุดร่วงง่าย ก้านดอกย่อยเป็นช่อต่อ ดอกย่อยมีฐานดอกรูปครึ่งวงกลม เปลี่ยนเป็นสีแดงเมื่อเป็นผล กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ ขยายขนาดและเปลี่ยนเป็นสีแดงเมื่อเป็นผล กลีบดอกมี 5-10 กลีบ เรียง 1-2 วง สีเหลือง เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก เรียงเป็นสองวงหรือมากกว่า ก้านชูอับเรณูเห็นชัดเจน อับเรณูแตกแบบรูเปิดที่ปลายอับ 2 รู รังไข่รูปไข่กลับ มี 5-15 คาร์เพล แยกอิสระ ภายในมี 1 ช่อง แต่ละช่องมี 1 ออวูล ตั้งตรง ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ยอดเกสรเพศเมียมีจำนวนเท่ากับรังไข่ แยกแขนงหรือเชื่อมติดกันเล็กน้อย ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง เมื่อยังอ่อนสีเขียว เปลี่ยนเป็นสีดำเมื่อแก่

Ochna integririma (Lour.) Merr., Trans. Am. Phil. Soc. 2, 24: 265. 1935; Kanis in Fl. Thai. 2(1): 25. 1970; in Fl. C.L.V. 14: 6. 1973.-*O. wallichii* Planch. in Hook., Lond. J. Bot. 5: 650. 1846; Benn. in Hook.f., Fl. Br. Ind. 1: 524. 1875, incl. var. *parviflora* (Griff.) Benn.; Kurz, Fl. Burma 1: 205. 1877; Parkins., For. Fl. Andam.: 114. 1923; Craib, Fl. Siam. En. 1: 244. 1926; Burk., Dict. 2: 1569. 1935; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. Suppl. 1: 674. 1946.-*O. brevipes* Planch. in Hook., Lond. J. Bot. 5: 652. 1846; Benn. in Hook.f., Fl. Br. Ind. 1: 525. 1875.-*O. crocea* Griff., Not. Pl. As. 4: 463. 1854; Benn. in Hook.f., Fl. Br. Ind. 1: 525. 1875.-*O. lucida* Griff., Not. Pl. As. 4: 464. 1854, non Lam. 1797; Benn. in Hook.f., Fl. Br. Ind. 1: 523. 1875.-*O. squarrosa* auct. non Linn.: Kurz, Fl. Burma 1: 205. 1877.-*O. andamanica* Kurz, J. Asiat. Soc. Beng. 41. ii: 295. 1872; Fl. Burma 1: 205. 1877.-*O. fruticulosa* Kurz, J. Asiat. Soc. Beng. 41. ii: 295. 1872; Benn. in Hook.f., Fl. Br. Ind. 1: 524. 1875.-*O. grandis* Ridl., J. Straits Brch R. Asiat. Soc. 59: 83. 1911; Fl. Mal. Pen. 1: 365. 1922.-*O. pruinosa* (v. Tiegh.) Lecomte in Fl. Gén. I.-C. 1: 705. 1911.-*O. harmandii* (v. Tiegh.) Lecomte in Fl. Gén. I.-C. 1: 706. 1911, incl. vars. *annamensis*, *cambodiana*, *latifolia*, and *retusa*.-*Ouratea crocea* (Griff.) Burk., Dict. 2: 1614. 1935.

ไม้ต้นขนาดเล็กหรือไม้พุ่ม สูง 1.5-4 เมตร ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับหรือรูปรี ขนาด 2.3-5.5 x 5.5-15 ซม. ปลายใบแหลมหรือมน โคนใบสอบแหลมหรือมน ขอบใบจักฟันเลื่อย เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบร่างแห เส้นแขนงใบ 10-13 คู่ ปลายเส้นแขนงใบโค้งขึ้นขนานกับขอบใบ ก้านใบยาว 2-3 มม. เกลี้ยง หูใบรูปสามเหลี่ยมขนาดประมาณ 1.5 x 4 มม. ปลายแหลม โคนตัด สีน้ำตาลอ่อน หลุดร่วงง่าย ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ปลายยอดสั้นๆ ตามกิ่ง มีดอกย่อย 1-6 ดอก ก้านช่อดอก ยาว 5-14 มม. มีรอยแผล

ที่เกิดจากใบบริเวณปลายยอดหลุดร่วงไป ซ้อนกันเป็นชั้นๆ ใบประดับช่อดอก รูปรีแคบ ขนาดเล็ก ยาวประมาณ 1 มม. สีนํ้าตาล ติดอยู่ตามรอยแผลบนก้านช่อดอก หลุดร่วงง่าย ดอกย่อย ก้านดอกย่อย ยาว 2.9-3.5 ซม. เป็นข้อต่อบริเวณโคนก้าน ยาว 3-5 มม. ติดคงทนจนเป็นผล ผิวเกลี้ยง ไม่เห็นใบประดับดอกย่อย มีฐานดอกรูปครึ่งทรงกลม สูง 0.5-0.8 มม. เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 มม. เมื่อเป็นผลขยายขนาดสูงได้ถึง 4 มม. และเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 7 มม. กลีบเลี้ยงแยกจากกัน มี 5 กลีบ ซ้อนเหลื่อมกัน รูปขอบขนานหรือรูปไข่ ขนาด 3-6 x 9.5-13 มม. สีเขียว ปลายกลีบมน ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบดอกแยกจากกัน มี 6-10 กลีบ รูปไข่กลับ ขนาด 6.5-8 x 12-18 มม. สีเหลือง โคนกลีบสอบเรียวดูคล้ายมีก้านกลีบ ยาวประมาณ 1 มม. สีเหลืองเข้ม แบน ปลายกลีบมน ขอบกลีบเป็นคลื่นเล็กน้อย ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน เกสรเพศผู้ มี 40-55 อัน ติดที่ฐานดอกเรียงซ้อนกัน 2-3 วง รอบเกสรเพศเมีย ก้านชูอับเรณูเป็นเส้น ยาว 3.5-6 มม. ขนาดไม่เท่ากัน วงนอกยาวที่สุด ติดกับอับเรณูที่ฐาน มีขั้ว อับเรณูรูปทรงกระบอก ขนาด 0.5-0.7 x 3.5-4 มม. สีส้ม เป็น 2 พู แตกแบบรูปเปิดที่ปลายอับเรณู 2 รู เกสรเพศเมีย ไข่รูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 0.5-1 มม. ค่อนข้างแบน ผิวเกลี้ยง มี 10 คาร์เพล แต่ละคาร์เพลมี 1 ออวูล พลาเซนตา รอบแกนร่วม ก้านเกสรเพศเมียยาว 13-15 มม. กว้างประมาณ 0.6 มม. ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น แฉกสั้นๆ เท่ากับจำนวนคาร์เพล ขนาดประมาณ 0.5 มม. ออวูลรูปเกือบกลม ขนาดประมาณ 0.5 มม. ค่อนข้างแบน ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปไข่กลับ ขนาด 4-7 x 8-10 มม. เกิดบนฐานดอกที่ขยายขนาดขึ้นเมื่อเป็นผล สีเขียวเมื่อยังอ่อนและเปลี่ยนเป็นสีดำเมื่อแก่ ผิวเกลี้ยง เมล็ด รูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 4 x 6 มม. สีนํ้าตาล (ภาพที่ 109)

ประเทศไทย.- พบทั่วทุกภาคของประเทศ ยกเว้นปัตตานี, ยะลา, นราธิวาส; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย)

การกระจายพันธุ์.- อินเดียตะวันออกเฉียงเหนือ, ตะวันออกของปากีสถาน, พม่า, หมู่เกาะอันดามันและนิโคบาร์, คาบสมุทรมลายู, ลาว, กัมพูชา, เวียดนาม, และไต้หวัน

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในบริเวณที่โล่งแจ้งตามป่าเหล่าและป่าดิบแล้งใกล้ยอดเขา พื้นที่ดินปนทราย และหน้าผาหิน ที่ความสูง 5-120 เมตรจากระดับน้ำทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- ตานเหลือง (ภาคเหนือ); แ่ง (บุรีรัมย์, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ); ช้างน้ำว, ตานนกกรด (นครราชสีมา); กำลั้งช้างสาร (ภาคกลาง); ช้างโน้ม (ตราด, ภาคตะวันออกเฉียงใต้); ช้างโหม (ระยอง); กระแจะ (ระนอง, ภาคใต้); ขม้นพระตัน (จันทบุรี); คอ (กะเหรี่ยง-นครสวรรค์); แ่ง (บุรีรัมย์); ตาชีบ่าง (กะเหรี่ยง-เชียงใหม่); ผื่น (ราชบุรี); ไว้วัว (กะเหรี่ยง-กาญจนบุรี)

ประโยชน์.- ปลูกเป็นไม้ประดับ ประเทศลาว เขมร นิยมใช้เป็นไม้มงคล เมื่อมีช่อดอกตูมจะนำมาขายเพื่อให้ผู้ซื้อนำไปประดับในบ้าน ใบอ่อนรับประทานเป็นผักสดได้ ตำรายาอีสานใช้ลำต้นต้มน้ำดื่ม แก้ปวดหลัง ปวดเอว ตำรายาไทยใช้ ราก ขับพยาธิ แก้โรคน้ำเหลืองเสีย (อิสรา วงศ์ข้าหลวง และ วงศ์สถิตย์ ฉั่วกุล, 2542)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 234 (BCU), K. Worapratheep 261 (BCU), K. Worapratheep 277 (BCU), C. Promsakha 24 (BCU), N. Bhongbhibhat 14 (BCU), T. Jonganurak 208 (BCU)

OLACACEAE

ไม้พุ่ม ไม้พุ่มรอเลื้อย ไม้ต้น หรือไม้เลื้อย บางครั้งเป็นพืชเบียน กิ่งก้านเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงสลับ บางครั้งเรียงตรงข้าม ไม่มีหูใบ มีก้านใบ ขอบเรียบ เส้นใบแบบร่างแห บางครั้งออกเป็น 3-5 เส้นที่จุดเดียวกัน ช่อดอกแบบช่อกระจุกแยกแขนง ช่อเชิงลด หรือช่อซี่ร่มขนาดเล็ก ออกที่ซอกใบ ช่อดอกย่อยแบบช่อกระจุก ดอกย่อยเป็นดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 3-7 กลีบ กลีบเลี้ยงขนาดเล็ก เชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วยหรือรูปจาน ติดคงอยู่จนเป็นผล บางครั้งเชื่อมติดกับผล กลีบดอกแยกอิสระหรือเชื่อมติดกันที่โคน ขอบกลีบขนกัน มีจานฐานดอกรูปถ้วยหรือรูปวงแหวน เกสรเพศผู้มี 3-15 อัน อับเรณูติดที่ฐานหรือติดด้านหลัง มี 2 พู แตกตามยาว รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ มี 2-5 ช่อง แต่ละช่องมี 1 ออวูล ห้อยลงจากปลายยอด พลาเซนทารอบแกน ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง บางครั้งมีส่วนของกลีบเลี้ยงที่ขยายขนาดติดอยู่ มีเอนโดสเปิร์ม เอมบริโอขนาดเล็ก มีใบเลี้ยง 2-4 ใบ

Ximania

L., Sp. Pl. 2: 1193. 1753; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 64. 1965.

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก กิ่งก้านมักมีหนาม ใบเดี่ยว เรียงสลับหรือเป็นกระจุกที่ปลายยอดสั้นๆ เส้นใบแบบร่างแห ดอกเดี่ยวออกเป็นกระจุกหรือออกเป็นช่อกระจุก กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นกาบรูปถ้วย หยักเป็น 4-5 แฉก ติดคงทนแต่ไม่ขยายขนาด กลีบดอกแยกอิสระมี 4 หรือ 5 กลีบ มีขนอุยหนาแน่นที่ผิวด้านใน ปลายกลีบม้วนลงครึ่งหนึ่งของความยาวกลีบ เกสรเพศผู้มี 8 หรือ 10 อัน ก้านชูอับเรณูรูปเส้นด้าย อับเรณูรูปยาว ไม่มีจานฐานดอก รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ มี 3

หรือ 4 ช่อง พลาเซนทารอบแกนร่วม มี 3 หรือ 4 ออวูล ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ผลรูปไข่ มี 1 เมล็ด

Ximena americana L., Sp. Pl. 2: 1193. 1753; Parkins., For. Fl. Andam.: 124. 1923; Craib, Fl. Siam. En. 1: 269. 1926; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 64. 1965.

ไม้พุ่ม สูง 1-2 เมตร กิ่งก้านเป็นเหลี่ยม มีหนามแข็งที่ซอกใบ ยาว 4-8 มม. ใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปรี ขนาด 1.8-3 x 3-5.5 ซม. ปลายใบมนหรือแหลมเป็นติ่งหนาม โคนใบสอบหรือมน ขอบใบเรียบหรือหยักเล็กน้อย เนื้อใบหนาแข็ง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบร่างแห เส้นแขนงใบ 5-7 คู่ ก้านใบยาว 2-7 มม. เกลี้ยง เป็นร่องที่ด้านบนตลอดความยาวก้าน ติดกับกิ่งเห็นเป็นข้อต่อ **ช่อดอก**แบบช่อกระจุก ออกที่ซอกใบ มีดอกย่อย 2-5 ดอก ก้านช่อดอก ยาว 5-7 มม. เป็นเหลี่ยม เกลี้ยง ใบประดับช่อดอกรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 1.5 มม. ปลายแหลม **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อย ยาว 3-4 มม. เกลี้ยง **กลีบเลี้ยง**เชื่อมติดกันเป็นกาบ ปลายหยักเป็นแฉก 4 แฉก สีเขียว ขนาดประมาณ 1.5 มม. ปลายแฉกแหลมแข็ง มีขนสั้นๆ ที่ขอบแฉก ผิวด้านนอกเกลี้ยง ขอบกลีบด้านในมีขนกระจายทั่วไป **กลีบดอก**แยกจากกัน มี 4 กลีบ รูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 3 x 6-7 มม. ปลายแหลม ขอบเรียบ สีเหลืองอมเขียว แผ่นกลีบหนา ปลายกลีบม้วนออกด้านนอก ผิวด้านนอกเกลี้ยง ผิวด้านในมีขนอยู่ สีขาว ยาวนุ่มหนาแน่น **เกสรเพศผู้** มี 8 อัน ติดที่ฐานดอกแยกอิสระกับกลีบดอก ก้านชูอับเรณูรูปเส้นด้าย ค่อนข้างแบน ติดกับอับเรณูที่ฐาน ก้านชูบริเวณใกล้กับอับเรณูหยักพับ อับเรณูรูปทรงกระบอก ยาวประมาณ 4 มม. แตกตามยาวเห็นเป็นช่องเปิดแคบๆ อยู่สองข้างของอับเรณู **เกสรเพศเมีย** ฝังไข่อกรวยยาว ขนาดประมาณ 4 มม. ผิวเกลี้ยง มี 4 ช่อง แต่ละช่องมี 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ตรง ยาวประมาณ 2 มม. มีขนเล็กน้อย ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มค่อนข้างแบน ขนาดประมาณ 0.5 มม. ออวูลรูปขอบขนาน ยาวประมาณ 1.5 มม. ห้อยลง มีก้านสั้นๆ **ผล**เมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปไข่หรือกลม ขนาด 1.6-2 x 2-2.5 ซม. สีเหลืองอมส้ม ผิวมัน เกลี้ยง ปลายผลมีก้านเกสรเพศเมียติดอยู่เป็นติ่งหนามเล็กๆ **เมล็ด** รูปขอบขนาน มี 1 เมล็ด ขนาดประมาณ 1.3 ซม. (ภาพที่ 110)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ), ตราด

การกระจายพันธุ์.- เกาะไหหลำตอนใต้, อินเดี, มาเลเซีย, ศรีลังกา, ทวีปแอฟริกา, ทวีปอเมริกา, ออสเตรเลีย และหมู่เกาะแปซิฟิก

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าเหล่าริมทะเล บนพื้นที่ดินปนทรายและตามโขดหินที่ 0-100 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- พุทราทะเล (ชลบุรี)

ชื่อสามัญ.- Hog, Monkey Plum, Tallow Nut

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 271 (BCU)

OLEACEAE

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้เถาเลื้อยมีเนื้อไม้ ใบเดี่ยว ใบประกอบแบบมี 3 ใบย่อย หรือใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงตรงข้าม ไม่มีหูใบ ช่อดอกแบบช่อกระจุกซ้อน ช่อกระจุก ช่อแยกแขนง ช่อกระจุกจะสลับตั้งฉาก หรือช่อซี่ร่ม ออกที่ปลายยอดหรือซอกใบ ดอกสมบูรณ์เพศหรือแยกเพศ กลีบเลี้ยงมี 4-จำนวนมาก ขนาดเล็ก เชื่อมติดกัน หรือไม่มีกลีบเลี้ยง กลีบดอกมี 4-จำนวนมาก หรือไม่มีกลีบดอก เชื่อมติดกันมากหรือน้อย เกสรเพศผู้มี 2(-4) อัน ติดเหนือกลีบดอก อับเรณูแตกตามยาว รังไข่เหนือวงกลีบ มี 2 คาร์เพล แต่ละคาร์เพลมี 2 ออวูล บางครั้งมี 1-จำนวนมาก ยอดเกสรเพศเมียหยักเป็น 2 พูหรือเป็นตุ่ม ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง ผลมีเนื้อหลายเมล็ด ผลแห้งแตกมีเนื้อไม้ หรือผลปึกเดียว

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. หลอดกลีบดอกรูปดอกเข็ม ผลมีเนื้อหลายเมล็ด ออกเป็นคู่.....1. *Jasminum*
1. หลอดกลีบดอกไม่เป็นรูปดอกเข็ม ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง ออกเดี่ยว.....2. *Olea*

1. *Jasminum*

L., Sp. Pl. 1: 7. 1753; C.B. Clarke in Hook.f., Fl. Br. Ind. 3: 591. 1882; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 3: 1035. 1933; Kerr in Fl. Siam. En. 2: 395. 1939; Green in Fl. Ceylon 6: 255. 1988; in Fl. Thai. 7(2): 306. 2000.

ไม้เลื้อยมีเนื้อไม้ ใบเดี่ยว ใบประกอบแบบมี 3 ใบย่อย หรือใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ บางชนิดเรียงสลับ ก้านใบมักเป็นข้อต่อ ช่อดอกแบบช่อกระจุกหรือช่อแยกแขนง ดอกมีจำนวนน้อยถึงจำนวนมาก มีกลิ่นหอม กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นรูปประฆัง ขนาดเล็ก ปลายแยกเป็น 5-9 แฉก แฉกรูปใบหอกแคบหรือเป็นเส้น กลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นรูปดอกเข็มหรือรูปกรวย สีขาว

ปลายแยกเป็น 5 แฉกหรือมากกว่า ช้อนแหลมในดอกตูม เกสรเพศผู้มี 2 อัน ติดภายในหลอดกลีบดอก ก้านชูอับเรณูสั้น อับเรณูรูปขอบขนานแกมรูปรี ค่อนข้างแคบ แตกตามยาว แกนอับเรณูที่ปลายเป็นระยางค์สั้น ปลายแหลม ยอดเกสรเพศเมียเป็น 2 พู ผลมีเนื้อหลายเมล็ด ออกเป็นคู่ ส่วนใหญ่จะเจริญเพียงผลเดียว ผลสุกสีดำหรือสีม่วงดำ

Jasminum funale Decne. ssp. *funale*, Green in Fl. Thai. 7(2): 325. 2000.-*J. sootepense* var. *tremulifolium* Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 3: 1045. 1933.

ไม้พุ่มเลื้อย สูง 2-3 เมตร กิ่งอ่อนมีขนสั้นกระจายทั่ว กิ่งแก่เกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่แกมรูปใบหอก ขนาด 5-9 x 2.5-4.7 ซม. ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม โคนใบกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีต่อมเป็นขนสั้นนุ่มหนาแน่น บริเวณซอกระหว่างเส้นกลางใบและเส้นแขนงใบ เส้นใบแบบร่างแห เส้นแขนงใบ 6-8 คู่ ก้านใบยาว 6-7 มม. เป็นข้อต่อบริเวณโคนก้าน เกลี้ยง **ช่อดอก**แบบช่อกระจุกช้อน ขนาด 3.5-4 ซม. ออกที่ปลายยอดและซอกใบ ก้านช่อดอกยาว 7-15 มม. เกลี้ยง ใบประดับรูปใบหอกแคบ ยาวประมาณ 1.5 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 4-6 มม. เกลี้ยง ใบประดับย่อยรูปใบหอก ยาวประมาณ 1 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกัน ยาว 2-2.5 มม. สีเขียว ผิวเกลี้ยง แฉกกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยม ยาวประมาณ 0.5 มม. ปลายแหลม ผิวเกลี้ยง **กลีบดอก** 7-9 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดรูปดอกเข็ม หลอดกลีบดอกยาว 1.3-1.8 ซม. สีขาว ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน แฉกกลีบดอกรูปแถบหรือรูปใบหอก ขนาด 9-11 x 1-2 มม. สีขาว ปลายแหลม ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **เกสรเพศผู้** ติดเหนือโคนกลีบดอกขึ้นมาประมาณ 1.2 ซม. ก้านชูอับเรณูสั้นมาก ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปแถบ แบน ขนาดประมาณ 4 x 0.8 มม. ปลายอับเรณูเป็นติ่งแหลมเล็ก **เกสรเพศเมีย** รั้งไข่อุปกลม ขนาดประมาณ 0.9 มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมีย ยาวประมาณ 4 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียหยักเป็นสองแฉกเล็กๆ **ผล** รูปกลม ขนาด 7-8 มม. ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีดำ เกลี้ยง มีส่วนของกลีบเลี้ยงติดทนที่ขั้วผล ก้านผลยาว 6-10 มม. เกลี้ยง (ภาพที่ 111)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, ตาก, นครสวรรค์; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: เลย, นครพนม, กาฬสินธุ์; ภาคตะวันออก: ชัยภูมิ, บุรีรัมย์; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: ลพบุรี, สระบุรี; ภาคตะวันออก เฉียงใต้: ปราจีนบุรี, ชลบุรี (เกาะคราม, เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย), ระยอง; ภาคใต้: สงขลา, ชุมพร, สุราษฎร์ธานี, พังงา

การกระจายพันธุ์.- พม่า, กัมพูชา, เกาะชวาและติมอร์

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามชายป่าดิบแล้งและป่าเหล่า สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 10-50 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- ไล่ไก่ (นครราชสีมา, อุบลราชธานี)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 243 (BCU), K. Worapratheep 252 (BCU), K. Worapratheep 287 (BCU), Herb. Trip 807 (BCU), W. Thephuttee et al. 23 (BCU)

2. Olea

L., Sp. Pl.: 8. 1753; C.B. Clarke in Hook.f., Fl. Br. Ind. 3: 611. 1882; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 3: 1074. 1933; Kerr in Fl. Siam. En. 416. 1939; Green in Fl. Ceylon 6: 263. 1988; in Fl. Thai. 7(2): 272. 2000.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม ดอกแยกเพศอยู่ร่วมต้นหรือมีดอกเพศเดียวและดอกสมบูรณ์เพศร่วมต้น ใบเดี่ยว ขอบเรียบหรือหยัก เนื้อใบคล้ายแผ่นหนังหรือคล้ายกระดาษ ช่อดอกแบบช่อกระจุกร่วมกับช่อแยกแขนง ช่อกระจะสลับตั้งฉาก หรือช่อซี่ร่ม ออกที่ปลายยอดและซอกใบ ดอกย่อยขนาดเล็ก สมบูรณ์เพศหรือแยกเพศ สีขาวหรือเหลืองอ่อน กลีบเลี้ยงขนาดสั้นรูปประฆัง ปลายหยักเป็น 4 แฉก หลอดกลีบดอกขนาดสั้น ปลายหยักเป็น 4 แฉก เกสรเพศผู้มี 2 หรือ 4 อัน ก้านชูอับเรณูสั้นหรือไม่มี เชื่อมติดกับหลอดกลีบดอก อับเรณูรูปกลม รูปไข่ หรือรูปรี รังไข่รูปกรวย ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มหรือหยักเป็นสองพู

Olea salicifolia Wall. (Cat. n. 2821) ex G. Don, Gen. Hist. 4: 48. 1837; Kerr in Fl. Siam. En. 2: 417. 1939; Green in Fl. Thai. 7(2): 274. 2000.-O. dentata Wall. (Cat. n. 2840) ex DC., Prodr. 8: 286. 1844; Kurz, Fl. Burma 2: 157. 1877; C.B. Clarke in Hook.f., Fl. Br. Ind. 3: 613. 1882; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 3: 1075. 1933; Kerr in Fl. Siam. En. 2: 417. 1939.-Linociera cambodiana Hance, J. Bot. 15: 335. 1877; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 3: 1067. 1933.-Olea dentata var. salicifolia (Wall. ex G. Don) C.B. Clarke in Hook.f., Fl. Br. Ind. 3: 613. 1882.-O. penangiana Ridl., J. Fed. Mal. States Mus. 10: 148. 1920; Fl. Mal. Pen. 2: 318. 1923.-O. dioica auct. non Roxb.: Kerr in Fl. Siam. En. 2: 416. 1939.

ไม้ต้นขนาดกลาง สูง 4-8 เมตร กิ่งอ่อนและก้านใบอ่อนมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยง มีช่องอากาศเล็กๆ ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปใบหอกหรือรูปไข่ ขนาด 4.5-16 x 1.5-5.2 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ขอบใบหยักซี่ฟันห่างหรือเรียบ เนื้อใบหนา ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 7-14 คู่ ก้านใบยาว 4-7 มม. มีขนสั้นหนาแน่น **ช่อดอก** แบบช่อแยกแขนง ขนาด 3.5-15 ซม. ออกที่ปลายยอดหรือซอกใบ ช่อดอกย่อยออกคล้ายช่อซี่ร่ม ก้านช่อดอกยาว 1.5-2 มม. ก้านช่อดอกย่อยยาวประมาณ 4 มม. ก้านช่อดอก แกนกลาง และก้านช่อดอกย่อยมีขนห่างกระจายทั่ว **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 1.5-3 มม. มีขนสั้นประปราย ใบประดับย่อยรูปขอบขนาน ยาว 1-1.2 มม. มีขนนุ่มหนาแน่น **กลีบเลี้ยง** โคนเชื่อมติดกัน ยาวประมาณ 0.5 มม. แฉกกลีบเลี้ยงรูปไข่แกมรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 0.9 x 0.8 มม. ผิวด้านนอกมีขนสั้นหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบดอก** โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวประมาณ 2 มม. สีขาวอมเหลือง ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน แฉกกลีบดอกรูปสามเหลี่ยม ยาว 0.8-1 มม. ปลายแหลมมน ขอบพับเข้าด้านใน ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **เกสรเพศผู้** 2 อัน ติดเหนือโคนหลอดกลีบดอกประมาณ 0.5 มม. ก้านชูอับเรณูแบน ยาวประมาณ 0.4 มม. เกลี้ยง ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปไข่กว้าง ขนาดประมาณ 0.8 มม. แกนอับเรณูกว้าง ปลายเป็นติ่งยาวประมาณ 0.2 มม. เกลี้ยง **เกสรเพศเมีย** รังไข่ขนาดประมาณ 1.3 x 0.8 มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียสั้น ยอดเกสรเพศเมียหยักตื้นเป็น 2 พู **ผล** รูปไข่ ขนาดประมาณ 8 x 5 มม. มีส่วนของกลีบเลี้ยงติดทนที่ขั้วผล ปลายผลแหลม ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีม่วงดำ ผิวเกลี้ยง ก้านผลยาว 1-1.5 มม. (ภาพที่ 112)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, ลำพูน, พิชณุโลก; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: เพชรบูรณ์, เลย, ขอนแก่น; ภาคตะวันออก: ชัยภูมิ, นครราชสีมา, สุรินทร์; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, ราชบุรี; ภาคกลาง: ลพบุรี, สระบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ปราจีนบุรี, ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ), จันทบุรี; ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี, พังงา, ภูเก็ต, กระบี่, นครศรีธรรมราช, ตรัง, สตูล, สงขลา, ปัตตานี, นราธิวาส

การกระจายพันธุ์.- ตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย, พม่า, ตอนใต้ของจีน (ยูนนาน), เวียดนาม, กัมพูชา, ลาว, คาบสมุทรมลายู (ปีนัง)

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามป่าดิบแล้ง บริเวณยอดเกาะที่โล่งแจ้ง สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 100-140 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- กาแปด, สนน (เขมร-สุรินทร์); คำไก่ (ชุมพร); แดงเขา (ประจวบคีรีขันธ์); มวกกอ (เลย, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 246 (BCU)

PORTULACACEAE

ไม้ล้มลุกอายุปีเดียวหรือหลายปี ใบเดี่ยว อวบน้ำ เรียงสลับหรือตรงข้าม มีหูใบบางและแห้งหรือมีขนแข็ง ดอกเดี่ยวออกเป็นกระจุกหรือออกเป็นแบบช่อกระจุก ช่อกระจุก ช่อแยกแขนง ออกที่ซอกใบหรือปลายยอด ดอกย่อยค่อนข้างเล็ก สมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยง 2 กลีบ แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันที่ฐาน กลีบดอกมี 4-6 กลีบ แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันที่ฐานและซ้อนเหลื่อมกัน มักมีสีส้มสดใส เกสรเพศผู้มีจำนวนเท่ากับกลีบดอกและเรียงตรงข้ามกัน หรือมีจำนวนมาก แยกอิสระหรือติดกันเป็นกระจุกหรือเชื่อมติดกับกลีบดอก ก้านชูอับเรณูรูปแถบ อับเรณูมี 2 ช่อง หันเข้าด้านใน แตกตามยาว รังไข่อยู่เหนือวงกลีบหรือกึ่งใต้วงกลีบ มี 2-5 คาร์เพลเชื่อมติดกัน มี 1 ช่อง ภายใต้มือ 1 อวุลถึงจำนวนมาก พลาเซนตาที่ฐานหรือรอบแกน ก้านเกสรเพศเมียตรง ยอดเกสรเพศเมียมี 2-9 อัน ผลแห้งแตกตามขวาง มีเมล็ดจำนวนมาก รูปไตหรือรูปกลม เอ็มบริโอมีขนาดใหญ่

Portulaca

L., Sp. Pl.: 445. 1753; Geesink in Fl. Thai. 2(3): 268. 1975; K. Larsen in Fl. C.L.V. 24: 121. 1989.

ไม้ล้มลุกอายุปีเดียวหรือหลายปี อวบน้ำ ลำต้นเกลี้ยงหรือมีขนยาวห่างๆ ทอดนอนหรือทอดชูยอด ใบเดี่ยว เรียงสลับ เกือบตรงข้าม หรือเป็นกระจุกรอบบริเวณปลายยอด แบนหรือคล้ายทรงกระบอก หูใบบางและแห้งหรือมีขนแข็ง ดอกเดี่ยวหรือออกเป็นกลุ่มที่ปลายยอด มักมีวงใบประดับ กลีบเลี้ยงมี 2 กลีบ เชื่อมติดกันที่ฐานเป็นหลอด กลีบดอกมี 4-5 กลีบ แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันที่ฐาน ร่วงง่าย เกสรเพศผู้มี 4 อันถึงจำนวนมาก เชื่อมติดกับกลีบดอก รังไข่อยู่กึ่งใต้วงกลีบ มีอวุลจำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ยอดเกสรเพศเมียรูปแถบ มี 3-9 อัน ผลแห้งแตกตามขวาง เมล็ดขนาดเล็ก มีจำนวนมาก รูปวงกลมหรือรูปไต สะท้อนแสง ผิวเมล็ดเป็นปุ่ม

Portulaca pilosa L. ssp. pilosa, Sp. Pl.: 445. 1753; Craib, Fl. Siam. En. 1: 109. 1925; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 218. 1963; Geesink, Blumea 17: 295. 1969; in Fl. Mal. I. 7: 131. 1971; in Fl. Thai. 2(3): 270. 1975; K. Larsen in Fl. C.L.V. 24: 121. 1989.-P. tuberosa Roxb., Fl. Ind. ed. Carey 2: 264. 1832; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 1: 275. 1909.-P. cyathostyla Gagnep., Bull. Soc. Bot. Fr. 56: 40. 1909; in Fl. Gén. I.-C. 1: 277. 1909.-P.

pachyrhiza Gagnep., Bull. Soc. Bot. Fr. 56: 41. 1909; in Fl. Gén. I.-C. 1: 275. 1909.-*P.*
talmyana Gagnep., Bull. Soc. Bot. Fr. 56: 42. 1909; in Fl. Gén. I.-C. 1: 276. 1909.

ไม้ล้มลุก อวบน้ำ ลำต้นทอดชุกยอด ขนาด 10-15 ซม. แตกกิ่งก้าน ผิวลำต้นมีขนยาวเป็น
กระจุก สีขาว ใบเดี่ยว เรียงเวียน ออกเป็นกลุ่มใกล้ปลายยอด รูปแถบหรือรูปรี ขนาด 1.5-2 x 3.5-
8 มม. ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ เนื้อใบอวบน้ำ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน มองไม่เห็น
เส้นใบ สีเขียว ก้านใบยาวประมาณ 1 มม. แผ่นกางออกค่อนข้างแบน กว้างประมาณ 0.5 มม. มีหู
ใบรูปกลม ขนาดประมาณ 0.5 มม. เป็นแผ่นบางคล้ายเกล็ด สีขาว มีขนยาวตามขอบ ติดแน่นที่
โคนก้านใบ ดอกเดี่ยว ออกที่ปลายยอด ไม่มีก้านดอก มีใบประดับดอก 3-4 ใบ รูปสามเหลี่ยม
กว้าง ขนาด 1-1.8 x 1-2 มม. ปลายแหลม โคนตัด ขอบเรียบ บางใส ผิวเกลี้ยง และมีขนยาวแทรก
อยู่ในกลุ่มใบประดับ **กลีบเลี้ยง** เชื่อมติดกันที่ฐาน ปลายแยกเป็น 2 แฉก หลอดกลีบเลี้ยงสั้น แฉก
กลีบเลี้ยงรูปไข่แกมรูปขอบขนาน ขนาด 1-1.5 x 2.5-3 มม. ปลายแหลม ผิวเกลี้ยง **กลีบดอก** เชื่อม
ติดกันเล็กน้อยที่ฐาน ปลายแยกเป็น 5-6 กลีบ รูปไข่กลับ ขนาด 2-4 x 3-7 มม. สีเหลือง ปลายมน
มีติ่งหนามเล็กๆ โคนตัด ขอบเรียบ ผิวเกลี้ยง **เกสรเพศผู้** มีจำนวนมาก เชื่อมติดกับกลีบดอกที่ฐาน
ก้านชูอับเรณูเป็นเส้น ยาวประมาณ 1.3 มม. โคนแผ่เป็นเยื่อบางๆ ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูป
กลม ขนาดประมาณ 0.4 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่กึ่งใต้วงกลีบ ผังในฐานดอกรูปถ้วย ขนาด
ประมาณ 1 มม. ภายในมี 1 ช่อง มีออวุลจำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 1.5 มม.
ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น 3 เส้น ออวูลรูปไข่เกือบกลม ค่อนข้างแบน ขนาดเล็ก พลาเซนตาที่ฐาน
ผลแห้งแล้วแตกตามขวางที่กึ่งกลางผล รูปไข่ ขนาด 4.5-5 มม. มีฝาเปิดรูปกรวย ขนาด 2-4 มม. สี
น้ำตาลอ่อน ผิวมัน ปลายแหลม **เมล็ด** รูปไข่เบี้ยวหรือเกือบกลมค่อนข้างแบน ขนาดประมาณ 1
มม. สีเทาเงิน สะท้อนแสง ผิวมีรอยหยักคล้ายรูปดาว (ภาพที่ 113)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: ชัยนาท,
นครสวรรค์, สระบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ); ภาคใต้: สุ
ราษฎร์ธานี

การกระจายพันธุ์.- เขตร้อนทั่วโลก

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในที่โล่งแจ้ง ตามขอบหินริมทะเล ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเลประมาณ 10 เมตร
ชื่อพื้นเมือง.- สารพัดพิษ (กรุงเทพมหานคร)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 255 (BCU), Herb. Trip 122 (BCU)

RHAMNACEAE

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้เถาเลื้อย ตามลำต้นและกิ่งมีหนาม ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว เรียงตรงข้าม หรือเรียงเวียน มีหูใบขนาดเล็ก ดอกเดี่ยวหรือออกเป็นช่อแบบช่อกระจุก บางครั้งเป็นช่อเชิงลดหรือช่อกระจุก ดอกย่อยขนาดเล็ก สมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย ปลายหยักลึกประมาณครึ่งหนึ่งเป็น 4-5 แฉก ขอบขนกัน กลีบดอกขนาดเล็ก มี 4 หรือ 5 กลีบ หรือไม่มีกลีบดอก เกสรเพศผู้มี 4-5 อัน เรียงตรงข้ามกับกลีบดอก ส่วนใหญ่จะถูกกลีบดอกโอบล้อมรอบไว้ อับเรณูเป็น 2 พู แยกตามยาว มีจานฐานดอก รังไข่เหนือวงกลีบ กิ่งใต้วงกลีบหรือใต้วงกลีบ ไม่มีก้าน แยกอิสระหรือฝังในจานฐานดอก มี 2-4 ช่อง แต่ละช่องมี 1 ออวูล ผลแห้งแตกมีหลายเมล็ด ผลเปลือกแข็งเมล็ดเดี่ยว หรือผลสดเมล็ดเดี่ยวแข็ง เมล็ดมีเอนโดสเปิร์ม เอ็มบริโอขนาดใหญ่

Ziziphus

Mill., Gard. Dict. ed. 4: 1754; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 81. 1965.

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้เถาเลื้อย ใบเรียงสลับระนาบเดียวหรือเรียงตรงข้าม รูปไข่หรือรูปไข่แกมรูปขอบขนาน ขอบเรียบหรือจักฟันเลื่อยตื้นๆ เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ 3-5 เส้น มีขนสั้นนุ่ม ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ซอกใบ มีก้านดอกย่อย หลอดกลีบเลี้ยงสั้น มีขนสั้นนุ่ม ปลายหยักเป็น 5 แฉก แฉกกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยมหรือรูปไข่ ผิวด้านนอกมีขนสั้นนุ่ม กลีบดอกรูปไข่กลับหรือรูปไข่ มีก้านกลีบสั้นๆ จานฐานดอกฝังในหลอดกลีบเลี้ยง หยักเป็นพูตื้นๆ อับเรณูรูปไข่ รังไข่กึ่งใต้วงกลีบ ฝังในจานฐานดอก เกสรเพศเมียมีขนสั้นนุ่ม มี 2 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียเชื่อมติดกันเป็นอันเดียว ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปกลม รูปไข่ หรือรูปรี

Ziziphus oenoplia (L.) Mill., Gard. Dict. ed. 8. n. 3: 1768; Parkins., For. Fl. Andam.: 130. 1923; Craib, Fl. Siam. En. 1: 298. 1926; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 82. 1965.-*Rhamnus oenoplia* L., Sp. Pl. 1: 194. 1753.

ไม้พุ่มเลื้อย สูง 2-4 เมตร มีหนามเล็กๆ ตามกิ่งตรงข้ามกับใบ หนามโค้งลง ผิวเกลี้ยง กิ่งอ่อนมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยง ใบเรียงสลับระนาบเดียว รูปไข่หรือรูปขอบขนาน ขนาด 3-5.8 x 1-3.6 ซม. ปลายใบแหลมเป็นติ่งหนามเล็กๆ โคนใบกลมหรือเบี้ยว ขอบใบจักฟันเลื่อย เนื้อ

ใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนมีขนสั้นนุ่มกระจายห่าง ผิวใบด้านล่างมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ 3 เส้น เส้นใบย่อยขนานกันตามขวางของใบ ก้านใบยาว 3-4 มม. มีขนสั้นนุ่มหนาแน่น หูใบรูปใบหอกแคบ ยาวประมาณ 1.5 มม. ปลายแหลม ผิวด้านบนนอกมีขนนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **ช่อดอก** ขนาดประมาณ 1.5 ซม. มีดอกย่อย 4-6 ดอก ก้านช่อดอกยาว 2-3 มม. มีขนนุ่มหนาแน่น **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 4 มม. มีขนนุ่มหนาแน่น **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวยกว้าง ยาวประมาณ 1.2 มม. ผิวด้านบนนอกมีขนนุ่มกระจายทั่ว แฉกกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 1 มม. ปลายแหลม เนื้อกลีบตอนปลายหนา ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบดอก** 5 กลีบ แยกอิสระ รูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 1 x 0.5 มม. โค้งเป็นกาบรูปเรือ เกลี้ยง จานฐานดอกหนาประมาณ 0.5 มม. ค่อนข้างแบน ขอบหยักเป็นพู 10 พู **เกสรเพศผู้** 5 อัน ถูกคลุมด้วยกลีบดอกที่โค้งเป็นกาบรูปเรือ ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 1 มม. แบน เกลี้ยง โคนก้านติดที่ขอบนอกของจานฐานดอก ปลายก้านติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูขนาด 0.25-0.3 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปกลม ขนาดประมาณ 1 มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียรูปกรวยคว่ำ ขนาดประมาณ 1 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียหยักเป็น 2 พู รูปกลม ขนาดประมาณ 0.25 มม. **ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง** รูปกลมหรือรูปรี ขนาดประมาณ 6 x 4 มม. เกลี้ยง ผลแก่สีดำ ก้านผลยาว 2-2.5 มม. มีขนเล็กน้อย (ภาพที่ 114)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, เชียงราย, พะเยา, ลำปาง, ตาก; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: เลย, ขอนแก่น; ภาคตะวันออก: นครราชสีมา; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สระบุรี, นครนายก, ลพบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (ศรีราชา, เกาะพระ), จันทบุรี, ตราด; ภาคใต้: นราธิวาส, สงขลา, สตูล

การกระจายพันธุ์.- ศรีลังกา, เขตร้อนของเอเชีย, ออสเตรเลีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามชายป่าดิบแล้ง หน้าผาหิน ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเล 0-100 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- ตาฉูแม, ไลซูมี (กะเหรี่ยง-เชียงใหม่); พุทราขอ, เล็ดเหยี่ยว, เล็บเหยี่ยว (ภาคกลาง); มะตันขอ, หนามเล็บเหยี่ยว, หมากหนาม (ภาคเหนือ); ยับยั่ว (ภาคใต้); สังกัน (สุราษฎร์ธานี, ระนอง); แสงคำ (นครศรีธรรมราช)

ประโยชน์.- ตำรายาไทยใช้ ราก เปลือกต้น ขับระดูขาว ขับปัสสาวะ แก้มดลูกพิการ แก้ฝีมุตกิด แก้เบาหวาน (วงศ์สถิติย์ จั้วกุล และคณะ, 2539)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 273 (BCU), B. Na Songkhla et al. 248 (BCU), S. Homchurn 32 (BCU), J.F. Maxwell 72-423 (BK), J.F. Maxwell 76-356 (BK)

RUBIACEAE

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้ล้มลุก ใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามหรือเป็นวงรอบข้อ ขอบใบเรียบหรือหยัก มีหูใบอยู่ระหว่างก้านใบ แยกอิสระหรือเชื่อมติดกัน บางครั้งรูปร่างคล้ายใบ ดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกับรังไข่ กลีบดอกเชื่อมติดกันมากหรือน้อย ปลายหยักเป็น 4-10 แฉก บิดเวียนและซ้อนเหลื่อมหรือจรดกัน เกสรเพศผู้มีจำนวนมากเท่ากับกลีบดอกและเรียงสลับกัน เชื่อมติดกับหลอดกลีบดอกอยู่ภายในหลอดหรือใกล้ปากหลอด อับเรณูส่วนใหญ่แยกอิสระ มี 2 พู แตกตามยาว รังไข่ใต้วงกลีบ มีคาร์เพล 2-จำนวนมาก พลาเซนทารอบแกนร่วม ที่ฐาน หรือที่ยอด ก้านเกสรเพศเมียตรง ออวูลมี 1-จำนวนมาก ผลแห้งแตก ผลมีเนื้อหลายเมล็ด หรือผลเมล็ดเดี่ยว แข็ง เมล็ดมีเอนโดสเปิร์ม เอ็มบริโอตรงหรือโค้ง

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. ยอดเกสรเพศเมียไม่แยกเป็น 2 แฉก หรือเป็น 2 แฉกเห็นไม่ชัด
 2. ยอดเกสรเพศเมียอยู่ภายในหลอดกลีบดอก.....2. *Guettarda*
 2. ยอดเกสรเพศเมียยื่นพ้นปากหลอดกลีบดอก
 3. ขอบกลีบดอกจรดกันในดอกตูม.....6. *Psydrax*
 3. ขอบกลีบดอกซ้อนเหลื่อมกันและบิดเวียนในดอกตูม
 4. ดอกเดี่ยว.....1. *Gardenia*
 4. ดอกช่อ.....7. *Tarenna*
1. ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น 2 แฉก เห็นชัดเจน
 5. ช่อดอกแบบช่อกระจุกแน่น รังไข่ของแต่ละดอกเชื่อมติดกัน ขอบกลีบดอกจรดกันในดอกตูม.....4. *Morinda*
 5. ช่อดอกแบบช่อกระจุก ช่อซี่ร่ม หรือออกเป็นกระจุก รังไข่ของแต่ละดอกไม่เชื่อมติดกัน ขอบกลีบดอกซ้อนเหลื่อมกันในดอกตูม
 6. อับเรณูยื่นพ้นปากหลอดกลีบดอก.....3. *Ixora*
 6. อับเรณูอยู่ภายในหลอดกลีบดอก.....5. *Prismatomeris*

1. *Gardenia*

Ellis in Phil. Trans. li. II. (1761) 935; Pit. in Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 3: 248. 1923.

ไม้พุ่มตั้งตรงหรือไม้ต้นขนาดเล็ก ดอกเดี่ยวออกที่ปลายยอด บางครั้งดูคล้ายดอกที่ชอกใบ มีก้านดอกสั้น กลีบดอกสีขาว เหลือง หรือส้ม มักมีกลิ่นหอม กลีบเลี้ยงรูปกรวยคว่ำ ปลายหยักลึกหรือตื้น มักติดทน หลอดกลีบดอกรูปปากแตร ปลายหลอดบานออกเล็กน้อยหรือไม่บาน ภายในหลอดมีขนนุ่ม หยักเป็น 5-9 แฉก บิดเวียนในดอกตูม ก้านชูอับเรณูสั้นมากหรือไม่มี อับเรณูรูปแถบ ปลายยื่นพ้นปากหลอดเล็กน้อย รังไข่มี 1 ช่อง แต่ละช่องมี 2-8 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียหนาผนังผลแข็งหรือคล้ายแผ่นหนัง มีเมล็ดจำนวนมาก

Gardenia collinsae Craib in Kew Bull.: 127. 1914; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 59. 1994.

ไม้ต้น สูงประมาณ 8-12 เมตร เปลือกต้นเรียบ สีน้ำตาลอ่อน ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรีหรือรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ขนาด 3-13 x 2.2-6.9 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบเรียวแหลม สอบหรือกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนา ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้ม เป็นมัน มีขนเล็กน้อยกระจายห่าง ผิวใบด้านล่างสีเขียวอ่อน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 11-14 คู่ มีขนยาวหนาแน่นบริเวณซอกระหว่างเส้นกลางใบกับเส้นแขนงใบ ก้านใบยาว 1-2 มม. มีขนสั้นเล็กน้อยกระจายห่าง หนูปูปไข่ขนาด 6-6.5 มม. โคนเชื่อมติดกันยาวประมาณ 1 มม. ปลายแฉกแหลม ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ดอกเดี่ยว ออกที่ปลายยอด ก้านดอกยาวประมาณ 6 มม. มีขนแข็งสั้นหนาแน่น กลีบเลี้ยง 6-7 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ยาวประมาณ 7 มม. สีเขียวอ่อน มีขนสั้นๆ กระจายทั่ว ตอนปลายหยักเป็นแฉกรูปใบหอก ขนาด 1-1.2 x 0.2-0.3 ซม. สีเขียวอ่อน ใต้ออกเล็กน้อย มีขนแข็งกระจายทั่ว กลีบดอก 6-7 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปดอกเข็ม ยาวประมาณ 2.2 ซม. สีขาว ปลายบานออกเล็กน้อย ผิวด้านนอกเกลี้ยง ผิวด้านในตอนโคนหลอดมีขนนุ่มหนาแน่น เรียงเป็นวงรอบหลอด หนาประมาณ 3 มม. บริเวณอื่นเกลี้ยง แฉกกลีบดอกรูปคล้ายช้อน ขนาดประมาณ 3.8 x 1.5 ซม. สีขาว ปลายมน เกสรเพศผู้ 6-7 อัน ติดกับหลอดกลีบดอกบริเวณปากหลอดและเรียงสลับกับแฉกกลีบดอก ไม่มีก้านชูอับเรณู ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปแถบ ขนาดประมาณ 12 x 1 มม. โคนมน ปลายเป็นติ่งเล็ก แตกตามยาว ปลายอับเรณูยื่นพ้นปากหลอดกลีบดอกเล็กน้อย เกสรเพศเมีย รังไข่รูปรี ขนาดประมาณ 4.5 x 2 มม. ฝังในฐานดอก ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 1 ซม. เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียรูปยาว ยาวประมาณ 2.3 ซม. เส้นผ่านศูนย์กลาง 2.5-3 มม. หยักตื้นเป็น 2 พู ปลายยอดยื่นพ้นปากหลอดกลีบดอกเท่ากับปลายอับเรณู ผล รูปกลม ขนาดประมาณ 1.5 ซม. ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีเหลือง มีก้านผลยาวประมาณ 7 มม. ปลายผลมีส่วนของกลีบเลี้ยงติดทนและขยายขนาดเล็กน้อย ผิวเกลี้ยง (ภาพที่ 115)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: อุดรธานี; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเต่าหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย); ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี

การกระจายพันธุ์.-

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามชายป่าและในป่าดิบแล้งใกล้ระดับน้ำทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- ข่อยด่าน, ข่อยหิน (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ); **พุด** (ภาคกลาง, นครราชสีมา); พุดผา (ประจวบคีรีขันธ์)

ประโยชน์.- เนื้อไม้ นิยมใช้ทำเครื่องตกแต่งบ้าน ทำเครื่องกลึงและแกะสลัก ของเด็กเล่น ไม้บรรทัด ฉาก ด้ามเครื่องมือทางเกษตร กระสวยทอผ้า ไม้บุผนังบ้าน และให้สีเหลืองอ่อนสำหรับย้อมผ้า (จำลอง เพ็งคล้าย และคณะ, 2535), ปลูกเป็นไม้ประดับ (วินัย สมประสงค์, 2542)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 242 (BCU), K. Worapratheep 256 (BCU), K. Worapratheep 269 (BCU), P. Trisarasi 461 (BCU), D.J. Collins 1504 (BK), J.F. Maxwell 75-999 (BK)

2. Guettarda

L., Sp. Pl.: 991. 1753; Hook.f., Fl. Br. Ind. 3: 126. 1882.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม ช่อดอกแบบช่อกระจุก ออกที่ซอกใบ ก้านช่อดอกมีขนสั้นนุ่ม ไม่มีก้านดอกย่อย ปลายกลีบเลี้ยงหยักตื้น แยกจากกันที่โคนหลังดอกบาน กลีบดอกรูปปากแตร ปลายหยักเป็น 4-9 แฉก ช่อดอกมีกลิ่นหอมในดอกตูม เกสรเพศผู้ติดใกล้ปากหลอด อับเรณูไม่มีก้านชูอับเรณู รูปแถบ จานฐานดอกหยักเป็นพูเล็กน้อย รังไข่มี 4-9 ช่อง แต่ละช่องมี 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียรูปเส้นด้าย ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มกลมและมีร่อง ปลายตัด ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง ผนังผลบาง

Guettarda speciosa L., Sp. Pl.: 991. 1753; Hook.f., Fl. Br. Ind. 3: 126. 1882; Parkins., For. Fl. Andam.: 189. 1923

ไม้ต้น สูง 3-5 เมตร กิ่งอ่อนมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปไข่กลับแกมรูปรีหรือเกือบกลม ขนาด 8-18.5 x 6-14.2 ซม. ปลายใบมนกว้างและมีติ่งแหลมหรือแหลม โคนใบกลมหรือเบี้ยว ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนสีเขียว เกลี้ยง ผิวใบ

ด้านล่างสีจางกว่า มีขนสั้นนุ่มตามเส้นกลางใบ เส้นแขนงใบ และเส้นใบย่อย เส้นใบแบบขนนก ปลายเส้นจรดที่ขอบใบ เส้นแขนงใบ 9-11 คู่ ระหว่างเส้นแขนงใบเป็นเส้นชั้นบันไดห่างๆ ก้านใบ ยาว 1.8-3.5 ซม. มีขนสั้นนุ่มหนาแน่น หูใบรูปสามเหลี่ยม กว้างประมาณ 10 มม. สูงประมาณ 5 มม. ผิวด้านบนนอกมีขนสั้นนุ่มที่ตอนโคนและเส้นกลาง ผิวด้านในตอนโคนมีต่อมขนรูปยาวปลายแหลมเรียงชิดกันแน่นตลอดความกว้างฐาน บริเวณอื่นผิวเกลี้ยง ร่วงง่าย **ช่อดอก**แบบช่อแยกแขนง ขนาด 4-6 ซม. ออกที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 6.5-8.5 ซม. มีขนสั้นนุ่มหนาแน่น **ดอก**ย่อย ไม่มีก้านดอกย่อย ใบประดับย่อยรูปไข่เบี้ยว ขนาดประมาณ 3.5 x 1.5 มม. ผิวด้านบนนอกมีขนแข็งสั้นกระจายทั่ว ผิวด้านในมีขนแข็งสั้นหนาแน่น **กลีบเลี้ยง** เชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วย ยาวประมาณ 4 มม. ปลายตัด ผิวด้านบนนอกมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในบริเวณครึ่งล่างเกลี้ยง ครึ่งบนมีขนสั้นเรียงหนาแน่นบริเวณปากหลอด **กลีบดอก** 8 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปดอกเข็ม สีขาว หลอดกลีบดอกยาวประมาณ 2 ซม. ผิวด้านบนนอกมีขนแข็งหนาแน่น ผิวด้านในมีขนเล็กน้อยกระจายห่าง แฉกกลีบดอกรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 11 x 5 มม. ปลายกลมขอบเรียบ ผิวด้านบนนอกมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **เกสรเพศผู้** 8 อัน อยู่ในหลอดกลีบดอก ติดเหนือโคนหลอดกลีบดอกขึ้นมาประมาณ 6 มม. ก้านชูอับเรณูติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปแถบ ยาวประมาณ 3 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่ฝังในฐานดอกรูปถ้วย ยาว 1-1.5 มม. ผิวด้านบนนอกมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 6 มม. มีขนบางใสกระจายห่างเกือบเกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มรูปทรงกระบอก ปลายตัด ขนาดประมาณ 0.8 มม. **ผล** รูปกลมแป้น ขนาด 1.8-2.5 x 1.3-1.6 ซม. ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีเหลืองอ่อนหรือขาว ผิวมีขนละเอียดกระจายทั่ว (ภาพที่ 116)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะคราม, เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย), ตราด; **ภาคใต้:** ชุมพร, สุราษฎร์ธานี

การกระจายพันธุ์.- เขตร้อนของทวีปเอเชียถึงทวีปออสเตรเลียและภูมิภาคโพลินีเซีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามหาดทรายริมทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- กดล (จันทบุรี); โกงกางหูช้าง (ตราด); ซาดา (ภาคใต้); น้าเซีย (กระบี่); เปงเม่น (สุราษฎร์ธานี); โพล (ชุมพร)

ประโยชน์.- ให้เป็นยาฝาดสมานรักษาแผลผิวหนัง มีศักยภาพที่จะปลูกเป็นไม้ประดับ (ปราโมทย์ ไตรบุญ, 2542)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 248 (BCU), K. Worapratheep 274 (BCU), K. Worapratheep 281 (BCU), Herb. Trip 815 (BCU), O. Thaithong

1356 (BCU), J.F. Maxwell 71-223 (BK), C. Chermisrivathana
807 (BK)

3. Ixora

L., Sp. Pl.: 110. 1753; Pit. in Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 3: 303. 1924.

ไม้พุ่มขนาดใหญ่หรือไม้ต้นขนาดเล็ก ใบรูปรี หูใบขนาดเล็ก ช่อดอกออกที่ปลายยอดแบบช่อกระจุกเชิงประกอบ (compound cyme) กลีบดอกรูปปากแตร สีขาว ชมพู เหลือง หรือแดง กลีบเลี้ยงมีขนาดเล็ก อับเรณูตรง ไม่บิดเกลียวเมื่อดอกบาน รังไข่มี 2-3 ช่อง ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็นสองแฉก ยื่นพ้นปากหลอดกลีบดอกเล็กน้อย ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปกลม

Ixora cibdela Craib in Kew Bull.: 127. 1914; Pitard in Fl. Gén. I.-C. 3: 329. 1924.

ไม้พุ่ม สูงประมาณ 2 เมตร กิ่งก้านเกลี้ยง ค่อนข้างแบน ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปใบหอกกลับ รูปขอบขนาน หรือรูปรี ขนาด 8.5-16 x 2.4-7.5 ซม. ปลายใบมน โคนใบกลมหรือสอบ ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนา ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก ปลายเส้นโค้งขึ้นเล็กน้อยก่อนถึงขอบใบ เส้นแขนงใบ 7-18 คู่ ก้านใบยาว 5-10 มม. เกลี้ยง เป็นข้อต่อกับกิ่ง หูใบรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 5 x 2 มม. ขอบเรียบ ปลายแหลมเป็นหางยาว 2.5 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ติดทน **ช่อดอก**แบบช่อกระจุกเชิงประกอบ ขนาด 4.5-10 ซม. ออกที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 2.5-6 ซม. ค่อนข้างแบน เกลี้ยง ใบประดับรูปเข็ม ยาวประมาณ 1.5 มม. ปลายแหลม เกลี้ยง **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 1-1.5 มม. เกลี้ยง ใบประดับย่อยรูปเข็ม ยาวประมาณ 1 มม. ปลายแหลม เกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปประฆัง ยาว 1.2 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ตอนปลายหยักเป็นแฉกรูปไข่ ยาวประมาณ 0.3 มม. ปลายมน ขอบเรียบ **กลีบดอก** โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปดอกเข็ม สีขาวอมชมพู หลอดกลีบดอกยาวประมาณ 10 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน แฉกกลีบดอกรูปแถบ ขนาดประมาณ 6.5 x 1 มม. ซ่อนเหลี่ยมและบิดเวียน ปลายมน ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **เกสรเพศผู้** ยื่นพ้นปากหลอดกลีบดอก ติดที่ปากหลอดกลีบดอก ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 3 มม. ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปแถบ ยาวประมาณ 4 มม. ปลายแหลม **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปไข่กลับ ยาวประมาณ 0.6 มม. ฝังในฐานดอก ก้านเกสรเพศเมียรูปเส้นด้าย ยาวประมาณ 1.3 ซม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียยาวประมาณ 2 มม. แยกเป็นสองแฉก แต่ละแฉกยาวประมาณ 1 มม. ยื่นพ้นปากหลอดกลีบดอก **ผล** รูปกลม ขนาดประมาณ 8 มม. สีเขียวอ่อน เกลี้ยง (ภาพที่ 117)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สระบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ)

การกระจายพันธุ์.-

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้ง ที่ระดับความสูงประมาณ 50 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- เข้มดอย, เข้มตาไก่ (ภาคเหนือ); เข้มป่า (ภาคกลาง); เข้มโพดสะมา (ปัตตานี)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 267 (BCU), Herb. Trip 21 (BCU), O. Thaithong 1119 (BCU), J.F. Maxwell 71-759 (BK), J.F. Maxwell 73-699 (BK)

4. Morinda

L., Sp. Pl.: 176. 1753; Pit. in Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 3: 418. 1924.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่มตั้งตรงหรือเลื้อย ช่อดอกแบบช่อกระจุกแน่น รูปกลมเบี้ยวหรือรูปไข่ วงกลีบมี 4-6 กลีบ แยกเพศหรือสมบูรณเพศ ใบประดับขนาดเล็ก หลอดกลีบเลี้ยงสั้นมาก ปลายตัดขอบกลีบชนกันในดอกตูม เกสรเพศผู้ติดที่ใกล้ปากหลอดหรือต่ำกว่าเล็กน้อย ปลายยื่นพ้นปาก หลอดกลีบดอก ก้านชูอับเรณูสั้น จานฐานดอกรูปวงแหวน เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียเกลี้ยง แยกแขนงที่ปลายสั้นๆ เป็น 2 แฉก รังไข่มี 2 ช่อง หรือ 4 ช่องไม่สมบูรณ แต่ละช่องมี 1 ออวูล ฉันทรงไข่ของแต่ละดอกเชื่อมติดกัน

Morinda coreia Ham., Tran. Linn. Soc. 13: 537. 1822; Craib, Fl. Siam. En. 2: 176. 1934; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 60. 1994.-*M. tinctoria* Roxb., Hort. Beng. 15: 1814; Pit. in Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 3: 424. 1924.

ไม้ต้น สูง 5-10 เมตร กิ่งก้านเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรีหรือรูปไข่กลับ ขนาด 8.3-21.5 x 2.8-9.2 ซม. ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม โคนใบสอบเรียวหรือรูปลิ้ม ขอบใบเรียบ เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก ปลายเส้นจรดที่ขอบใบ เส้นแขนงใบ 5-9 คู่ ก้านใบยาว 0.6-2.8 ซม. เกลี้ยง หูใบรูปสามเหลี่ยมกว้าง โคนกว้างประมาณ 3 มม. สูง 2-2.5 มม. ปลายแหลมและมีติ่งหนามตามขอบข้างละ 1-2 ติ่ง ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ติดทน ช่อดอกแบบช่อกระจุกแน่น ออกที่ปลายยอดและซอกใบ มีดอกย่อย 7-15 ดอก ก้านช่อดอกยาว 2.2-3 ซม. เกลี้ยง กลีบเลี้ยง เชื่อมติดกันขนาดสั้น เชื่อมกับฐานดอก ปลายตัด กลีบดอก 5 กลีบ โคน

เชื่อมติดกันเป็นรูปดอกเข็ม สีขาว ขนาดประมาณ 15 x 2 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน แฉกกลีบดอก รูปขอบขนาน ขนาด 7-8.5 x 3-3.5 มม. ปลายแฉกแหลม เนื้อกลีบหนาประมาณ 0.5 มม. ผิวด้านนอกมีขนสั้นกระจายห่าง เกสรเพศผู้ 5 อัน ติดเหนือกีบดอกและเรียงสลับกัน ก้านชูอับเรณูยาว 3-3.5 มม. โคนก้านเชื่อมติดกับผนังหลอดกลีบดอกด้านใน ติดกับอับเรณูที่ด้านหลัง อับเรณูรูปยาว ขนาด 5-5.5 x 0.8 มม. ปลายแหลม แตกตามยาว เกสรเพศเมีย รังไข่ของแต่ละดอกในช่อดอกเชื่อมติดกันเป็นก้อนกลม ขนาดประมาณ 9 x 7 มม. ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 4.5 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียรูปแถบยาว ยาวประมาณ 3.5 มม. ปลายแหลม ค่อนข้างแบน ผลรวม รูปกลม รี เบี้ยว หรือรูปไข่ ขนาดประมาณ 2.5-3.5 ซม. สีเขียวเข้ม ก้านผลยาว 2.5-3.5 ซม. (ภาพที่ 118)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: แม่ฮ่องสอน, เชียงใหม่, พิจิตร; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: ขอนแก่น; ภาคตะวันออก: ชัยภูมิ, นครราชสีมา; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: อุทัยธานี, ราชบุรี, กาญจนบุรี, เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สระบุรี, สุพรรณบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ); ภาคใต้: ตรัง

การกระจายพันธุ์.- ภูมิภาคอินโดจีน

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้ง ที่โล่งแจ้งบริเวณยอดเกาะ

ชื่อพื้นเมือง.- คู (กะเหรี่ยง-กาญจนบุรี); คุย (พิษณุโลก); ยอป่า (ทั่วไป); สลักป่า, สลักหลวง (ภาคเหนือ)

ประโยชน์.- เนื้อไม้ นิยมใช้ทำเครื่องตกแต่งบ้าน ทำเสา เครื่องกลึงและแกะสลัก ทำของเล่นสำหรับเด็ก ทำครก สาก กระเดื่อง พานทำยปั่น ด้ามปากกา ใบ เนื้อใบ เปลือก ราก ให้สีแดงใช้สำหรับย้อมผ้า (จำลอง เพ็งคล้าย และคณะ, 2535), ปลูกเป็นไม้ดอกไม้ประดับ (ปิยะ เฉลิมกลิ่น, 2542)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 237 (BCU), K. Worapratheep 266 (BCU), P. Trisarasri 259 (BCU), Kerr 5667 (BK), Put 112 (BK), J.F. Maxwell 72-211 (BK)

5. Prismatomeris

Thwaites in Hook, Kew Journ. 8: 268. 1856; Pit. in Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 3: 427. 1924.

ไม้พุ่ม กลิบบดอกบิดเวียนในดอกตูม ดอกออกที่ปลายยอดแบบช่อกระจุก ช่อซี่ร่ม หรือออกเป็นกระจุก กลิบบดอกสีขาว มีกลิ่นหอม หลอดกลีบเลี้ยงรูปประฆัง ปลายตัดหรือหักซี่ฟัน หลอดกลีบดอกรูปทรงกระบอก ผิวด้านในเกลี้ยง เกสรเพศผู้มี 4-5 อัน รังไข่มี 2 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียแยกเป็นสองแฉก ยื่นพ้นปากหลอดกลีบดอก ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง

Prismatomeris filamentosa Craib in Kew Bull.: 436. 1932.

ไม้พุ่ม สูง 1-2 เมตร กิ่งก้านเกลี้ยง สีขาว ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบขนานแกมรูปรี ขนาด 3-10.5 x 1.3-4.6 ซม. ปลายใบแหลมหรือกลมมีติ่งเล็กๆ โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบด้านบนเป็นมัน เกลี้ยง ผิวใบด้านล่างเกลี้ยง เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 6-8 คู่ ระหว่างเส้นแขนงใบเป็นช่องร่างแห ก้านใบยาว 5-10 มม. เกลี้ยง เป็นข้อต่อที่โคนก้านต่อกับกิ่ง หูใบรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 2 มม. หักเป็นสองแฉก แฉกยาวประมาณ 1 มม. ปลายแฉกแหลม ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ดอกเดี่ยว ออกเป็นกระจุกที่ปลายยอด มีดอกย่อย 11 ดอก ก้านดอกย่อยยาว 7-11 มม. เกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาว 1.5-2 มม. ตอนปลายพองออก หักเป็นแฉกตื้นๆ ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **กลีบดอก** 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปดอกเข็ม สีขาว หลอดกลีบดอกยาวประมาณ 1.3 ซม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน แฉกกลีบดอกรูปใบหอกแกมรูปไข่ ขนาดประมาณ 11 x 2.5 มม. ปลายแหลม ขอบเรียบ ผิวด้านบนมีลายเป็นสันนูนตามความยาวแฉก 3 เส้น ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **เกสรเพศผู้** 5 อัน ติดเหนือโคนหลอดกลีบดอก ขึ้นมาประมาณ 9 มม. ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 1 มม. เกลี้ยง ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปแถบ ยาวประมาณ 3 มม. ฐานฐานดอกรูปวงแหวน หนาประมาณ 0.5 มม. อยู่เหนือรังไข่ ล้อมรอบโคนก้านเกสรเพศเมีย ผิวเกลี้ยง **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปรี ยาวประมาณ 1.5 มม. ฝังในฐานดอก ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 3 มม. ค่อนข้างแบน เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น 2 แฉก ยาวประมาณ 3.5 มม. **ผลรูปกลม** ขนาด 5-7 มม. ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีดำ เกลี้ยง มีก้านผลยาวประมาณ 1.2 ซม. เกลี้ยง (ภาพที่ 119)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ)

การกระจายพันธุ์.- พืชถิ่นเดียวของประเทศไทย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้งที่ร่ม

ชื่อพื้นเมือง.- พะอู (อุบลราชธานี); พุดดง (ปราจีนบุรี); พุดป่า (ระยอง)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 258 (BCU), K. Worapratheep 280 (BCU)

6. Psydrax

Gaertn., Fruct. 1: 125, t. 26. 1788.

ไม้ต้นขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่ ไม้ใบตอนโคนเชื่อมติดกันเป็นหลอดสั้นๆ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมี 4-5 กลีบ เกสรเพศผู้มี 4-5 อัน อับเรณูติดด้านหลัง เชื่อมติดที่ปลายหลอด ก้านเกสรเพศเมีย มี 1 อัน ยอดเกสรเพศเมียรูปทรงกระบอก ไม่แยกแขนง มี 2 เมล็ด ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง

Psydrax nitidum (Craib) K.M. Wong in Tree Fl. Mal. 4: 400. 1989.-Canthium nitidum Craib, Fl. Siam. En. 2: 141. 1932.

ไม้ต้น สูง 5-8 เมตร เปลือกต้นแตกเป็นร่องตื้นๆ ตามยาว สีเทา กิ่งอ่อนและกิ่งแก่ผิวเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรีหรือรูปขอบขนาน ขนาด 3.3-9.5 x 1.1-3.8 ซม. ปลายใบยาวคล้ายหาง โคนใบสอบเรียว ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนา ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน เกลี้ยง ผิวใบด้านล่างสีเขียวอ่อน เกลี้ยง เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 3-4 คู่ ปลายเส้นโค้งจรดกันเป็นช่องร่างแห ก้านใบยาว 1-4 มม. เกลี้ยง หนูปรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 2.5-3 x 2-2.5 มม. ปลายเรียวแหลม ยาวคล้ายหาง ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **ช่อดอก** แบบช่อซี่ร่ม ขนาด 1-1.5 ซม. ออกที่ซอกใบใกล้ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 4-6 มม. เกลี้ยง **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 3-4 มม. มีขนสั้นกระจายทั่ว **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปประฆัง ยาวประมาณ 0.8 มม. ผิวเกลี้ยง แฉกกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยมกว้าง ยาวประมาณ 0.3 มม. ขอบเป็นครุยเล็กน้อย ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **กลีบดอก** 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปดอกเข็ม สีขาว หลอดกลีบดอกยาวประมาณ 3 มม. ผิวด้านบนนอกเกลี้ยง ผิวด้านในบริเวณปากหลอดมีขนยาวนุ่มหนาแน่น เรียงเป็นวงรอบหลอด บริเวณอื่นเกลี้ยง แฉกกลีบดอกรูปใบหอก ขนาดประมาณ 2.5 x 1 มม. ปลายแหลม ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน โค้งมีวงลงด้านล่างเมื่อบาน จานฐานดอกหนาประมาณ 0.3 มม. มีขนตั้งที่ขอบด้านบน **เกสรเพศผู้** 5 อัน ยื่นพ้นปากหลอดกลีบดอก ติดกับกลีบดอกที่บริเวณปากหลอด ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 0.6 มม. เกลี้ยง ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปแถบ ยาวประมาณ 1 มม. **เกสรเพศเมีย** รั้งไข่อูไข่อกลับ ขนาดประมาณ 0.6 มม. ฝังในฐานดอก มี 2 ช่อง แต่ละช่องมี 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 5 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ขนาดประมาณ 0.8 มม. โคนตัดปลายหยักเป็น 2 แฉกตื้นๆ เกลี้ยง **ผล** รูปกลม ขนาดประมาณ 3-4 มม. ผลอ่อนสีเขียวอ่อน ผลแก่สีดำ เกลี้ยง (ภาพที่ 120)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเต่า
หม้อ, เกาะพระ); ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี, พังงา, สตูล, กระบี่

การกระจายพันธุ์.- มาเลเซีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้ง ที่สูงจากระดับน้ำทะเล 20-100 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- กะปะ (ประจวบคีรีขันธ์); หมากพริก (ขอนแก่น); คันแหลน, ลิเภาไม้ (นราธิวาส); ลิ
นุกายู (มลายู-นราธิวาส)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 236 (BCU), K. Worapratheep 278 (BCU),
Kerr 11134 (BK)

7. Tarenna

Gaertn., Fruct. Sem. Pl. 1: 139. 1788; Pit. in Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 3: 205. 1923.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม ช่อดอกแบบช่อเชิงหลั่น ออกที่ปลายยอด กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่าง
ละ 5(-6) กลีบ สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงรูปกลมหรือรูปประฆัง ปลายหยักตื้น ส่วนใหญ่มีต่อมอยู่
ระหว่างแฉกกลีบเลี้ยง หลอดกลีบดอกรูปทรงกระบอก ด้านในเกลี้ยง อับเรณูรูปแถบ โคนหยักรูป
หัวลูกศร จานฐานดอกสั้น เกลี้ยง รังไข่มี 2 ช่อง แต่ละช่องมีออวุลจำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมีย
ยาวพ้นปากหลอดกลีบดอก ยอดเกสรเพศเมียแยกแขนงเป็น 2 อัน แต่ดูเหมือนเชื่อมติดกัน ผลมี
เนื้อหลายเมล็ด มีเมล็ดจำนวนมาก

รูปวิธานจำแนกชนิด

1. หลอดกลีบเลี้ยงรูปกรวย หลอดกลีบดอกยาวประมาณ 2.5 มม.1. *T. collinsae*
1. หลอดกลีบเลี้ยงรูปประฆัง หลอดกลีบดอกยาวประมาณ 4 มม.2. *T. hoensis*
1. *Tarenna collinsae* Craib in Kew Bull.: 430. 1915.-*T. vanprukii* Craib in Kew Bull.: 431.
1915; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 60. 1994.-*T. quocensis* Pit. in
Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 3: 221. 1923.

ไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 3-5 เมตร กิ่งก้านเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบขนานแกมรูป
รีหรือรูปไข่กลับ ขนาด 8-18 x 2.2-7.2 ซม. ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบเรียวเล็กน้อย ขอบใบ

เรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ผิวใบด้านล่างมีต่อมขนที่ซอกระหว่างเส้นกลางใบกับเส้นแขนงใบ เส้นใบแบบขนนก ปลายเส้นโค้งขึ้นเล็กน้อยก่อนถึงขอบใบ เส้นแขนงใบ 6-10 คู่ ก้านใบยาว 0.9-2.5 ซม. เกลี้ยง หนูปรับไข่แกมรูปใบหอก ยาวประมาณ 8 มม. ปลายแหลมยาว โคนเชื่อมติดกันยาวประมาณ 3 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **ช่อดอก**แบบช่อกระจุกช่อขนาด 4-4.5 ซม. ออกที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาวประมาณ 1 ซม. เกลี้ยง ใบประดับรูปไข่แกมรูปใบหอก ยาวประมาณ 2 มม. ขอบเป็นครุยสั้นๆ ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 1-3 มม. เกลี้ยง ใบประดับย่อยรูปใบหอก ยาวประมาณ 1 มม. ผิวด้านนอกมีขนแข็งสั้นเล็กน้อย **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปกรวย ยาวประมาณ 3 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ตอนปลายหักเป็นแฉกรูปไข่ ปลายแหลม มีสันนูนแข็งกลางแฉก ผิวมีขนแข็งเล็กๆ กระจายทั่วทั้งสองด้าน **กลีบดอก** 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปดอกเข็ม สีขาวอมเขียว หลอดกลีบดอกยาวประมาณ 2.5 มม. ปลายบานออกเล็กน้อย ผิวด้านในบริเวณปากหลอดมีขนยาวนุ่มหนาแน่น เรียงเป็นวงรอบหลอด บริเวณอื่นเกลี้ยง แฉกกลีบดอกรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 5.5 x 2 มม. ช่อดอกเหลี่ยมและบิดเวียน ปลายแหลม ขอบบางเรียบ ผิวด้านบนตอนโคนแฉกมีขนยาวนุ่มหนาแน่นต่อเนื่องจากปากหลอด เนื้อขึ้นมาผิวเกลี้ยง **เกสรเพศผู้** 5 อัน ยื่นพ้นปากหลอดกลีบดอก ติดเหนือโคนหลอดกลีบดอกขึ้นมาประมาณ 2.2 มม. ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 1.5 มม. เกลี้ยง ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปแถบ ยาวประมาณ 5.5 มม. ปลายแหลม โคนกางออกเล็กน้อย บิดเกลียวเล็กน้อยเมื่อดอกบาน จานฐานดอกรูปวงแหวน หนาประมาณ 0.5 มม. อยู่เหนือรังไข่ ล้อมรอบโคนก้านเกสรเพศเมีย ผิวเกลี้ยง **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปไข่กลับ ยาวประมาณ 1 มม. ฝังในฐานดอก ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 5 มม. โคนแคบ ค่อยๆ กว้างขึ้นไปหาปลาย มีขนเล็กน้อยที่กลางก้าน ยอดเกสรเพศเมียรูปกระบอง ยาวประมาณ 4 มม. มีครีบแคบๆ ตามยาว ยื่นพ้นปากหลอดกลีบดอก **ผล**เมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปกลม ขนาด 6-8 มม. สีเขียวอ่อน เกลี้ยง (**ภาพที่ 121**)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออก: นครราชสีมา; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคตะวันออก

ออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ); ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี

การกระจายพันธุ์.- กัมพูชา, ลาว

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้งที่ระดับต่ำ สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 20-50 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- เข็มขาว (ประจวบคีรีขันธ์); คันคาก (นครราชสีมา); พลองดง (สระบุรี); สมิงคำราม (ภาคตะวันออกเฉียงใต้); หมี่คำราม, ยาญวนหิน (ตราด)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 260 (BCU)

2. *Tarenna hoagensis* Pit. in Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 3: 214. 1923.

ไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 6-8 เมตร กิ่งก้านเกลี้ยง ใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรียาว รูปขอบขนาน หรือรูปใบหอกกลับ ขนาด 8.1-20.5 x 3-8.7 ซม. ปลายใบแหลมมน โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ผิวใบด้านล่างมีต่อมขนที่ซอกระหว่างเส้นกลางใบกับเส้นแขนงใบ เส้นใบแบบขนนก ปลายเส้นโค้งขึ้นเล็กน้อยก่อนถึงขอบใบ เส้นแขนงใบ 8-11 คู่ ก้านใบยาว 0.8-1.8 ซม. เกลี้ยง หูใบรูปสามเหลี่ยม ขนาด 6-6.5 x 4-4.5 มม. ปลายแหลม โคนเชื่อมติดกันยาวประมาณ 3 มม. ผิวด้านบนนอกมีขนสั้นทั่วไป ผิวด้านในเกลี้ยง ติดทน **ช่อดอก**แบบช่อกระจุกซ้อน ขนาด 3.5-6 ซม. ออกที่ซอกใบ ก้านช่อดอกยาวประมาณ 1.5 ซม. มีขนสั้นกระจายทั่ว ใบประดับรูปใบหอก ยาวประมาณ 2 มม. ปลายแหลม ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 3-4 มม. มีขนสั้นกระจายทั่ว ใบประดับย่อยรูปสามเหลี่ยม ยาวประมาณ 1 มม. ผิวด้านบนนอกมีขนเล็กน้อย ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปประฆัง ยาว 2.5-3 มม. ผิวด้านบนนอกมีขนสั้นกระจายทั่ว ตอนปลายหยักเป็นแฉกรูปครึ่งวงกลม ยาวประมาณ 0.5 มม. ปลายกลม ขอบเป็นครุยเล็กน้อย ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **กลีบดอก** 5 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปดอกเข็ม สีขาวอมเขียว หลอดกลีบดอกยาวประมาณ 4 มม. ปลายบานออกเล็กน้อย ผิวด้านในบริเวณปากหลอดมีขนยาวนุ่มหนาแน่น เรียงเป็นวงรอบหลอด บริเวณอื่นเกลี้ยง แฉกกลีบดอกรูปใบหอกแกมรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 6 x 2 มม. ช่อดอกและบิดเวียน ปลายมน ขอบมีขนครุยยาวเล็กน้อย ผิวด้านบนบนตอนโคนแฉกมีขนยาวนุ่มหนาแน่นต่อเนื่องจากปากหลอด เนื้อขึ้นมาผิวเกลี้ยง **เกสรเพศผู้** 5 อัน ยื่นพ้นปากหลอดกลีบดอก ติดเหนือโคนหลอดกลีบดอกขึ้นมาประมาณ 3 มม. ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 2 มม. ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปแถบ ขนาดประมาณ 5 x 1 มม. ปลายแหลมเป็นติ่งเล็กๆ บิดเกลียวเล็กน้อยเมื่อดอกบาน **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปไข่กลับ ยาวประมาณ 1.2 มม. ฝังในฐานดอก ก้านเกสรเพศเมียยาว 7-8 มม. เกลี้ยง มีขนที่ตอนปลายใกล้กับยอดเกสรเพศเมีย ยอดเกสรเพศเมียรูปกระบอก ยาว 4-6 มม. เป็นสันตามยาว มีขนยาวทั่วไป ยื่นพ้นปากหลอดกลีบดอก **ผล** รูปกลม ขนาดประมาณ 1 ซม. สีเขียวอ่อน เกลี้ยง (ภาพที่ 122)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ)

การกระจายพันธุ์.- ภูมิภาคอินโดจีน, กัมพูชา

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้งใกล้ยอดเกาะ และที่โล่งแจ้ง สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 60-120 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- จันตะเนี้ย (เขมร-ภาคตะวันออกเฉียงใต้); จันท์ขาว, จันท์ใบเล็ก, **จันทนา** (ประจวบคีรีขันธ์); จันท์หอม (ระยอง)

ประโยชน์.- ตำรายาไทยใช้ แก่น รสมหวน บำรุงประสาท ผิวหนัง ตับ ปอด แก้ไข้ แก้ปอด ตับ ตีพิการ แก้วร้อนใน กระหายน้ำ แก้เหงื่อตกหนัก ขับพยาธิ บำรุงธาตุไฟ บำรุงดวงจิตมิให้ขุ่นมัว (วงศ์สฤติย์ ชั่วกุล และคณะ, 2539) เนื้อไม้ ใช้ทำหีบ ลังใส่ของ ทำยารักษาไข้ เข้ายาธาตุ บำรุงเลือดลม (จำลอง เพ็งคล้าย, 2518)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 238 (BCU), K. Worapratheep 257 (BCU)

RUTACEAE

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้พุ่มรอเลื้อย พบน้อยที่เป็นไม้ล้มลุก ใบเดี่ยวหรือใบประกอบ มักมีต่อมเป็นจุดโปร่งแสง ไม่มีหูใบ ช่อดอกแบบช่อกระจุก ช่อแยกแขนง หรือช่อเชิงหลั่น ออกที่ปลายยอดหรือซอกใบ ดอกสมบูรณ์เพศ มีน้อยที่แยกเพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงมี 3-5 กลีบ ช่อดอกเชื่อม แยกอิสระหรือเชื่อมติดกัน กลีบดอกมี (3)-4-5(-6) กลีบ ช่อดอกเชื่อม มีน้อยที่ชนกัน ส่วนใหญ่แยกอิสระ เกสรเพศผู้มีจำนวนเท่ากับหรือมีจำนวนเป็นสองเท่าของกลีบดอก มีน้อยที่มีจำนวนมาก ส่วนใหญ่แยกอิสระ อับเรณูมี 2 พู หันเข้า แตกตามยาว แกนอับเรณูมักมีต่อมที่ปลาย มีจำนวนฐานดอก รังไข่เหนือวงกลีบ เชื่อมติดกัน มี 3-5 ช่อง แต่ละช่องมีออวุลจำนวนน้อยถึงจำนวนมาก ผลมีเนื้อหลายเมล็ด ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง หรือผลแบบส้ม (hesperidium) เมล็ดมีหรือไม่มีเอนโดสเปิร์ม เอ็มบริโอตรงหรือโค้ง

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. ใบเดี่ยวหรือใบประกอบแบบมี 1 ใบย่อย
 2. ใบเรียงตรงข้าม ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง.....1. *Acronychia*
 2. ใบเรียงสลับ ผลแบบส้มขนาดเล็ก.....2. *Atalantia*
1. ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่.....3. *Micromelum*

1. Acronychia

J.R. & G.Forst., Char. Gen. Pl., ed. 1: 27. 1775, nom. cons.; Stone in Fl. Ceylon 5: 412. 1985.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม กิ่งก้านกลมหรือเป็นเหลี่ยม มีขน ใบเดี่ยวหรือใบประกอบแบบมี 3 ใบย่อย เรียงตรงข้าม ผิวใบมีต่อมเป็นจุดโปร่งแสง ช่อดอกแบบช่อแยกแขนงดูคล้ายช่อเชิงหลั่น หรือลดรูปเหลือดอกจำนวนน้อยหรือมีดอกเดียว ออกที่ซอกใบ ดอกสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 4 กลีบ กลีบเลี้ยงซ้อนเหลื่อมกัน กลีบดอกชนกัน เกสรเพศผู้มี 8 อัน ขนาดเท่ากันกับกลีบดอก ก้านชูอับเรณูแบน มีขนครุยที่โคนก้านและขนยาวห่างที่กลางก้าน อับเรณูรูปไข่หรือรูปรี ติดที่ฐาน จานฐานดอกหยักเป็นพูตื้นๆ 8 พู รังไข่มี 4 ช่อง แต่ละช่องมี 2 อวุล ยอดเกสรเพศเมียเป็น 4 พูตื้นๆ ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง เมล็ดรูปรี

Acronychia pedunculata (L.) Miq., Fl. Ind. Bat. Suppl. 532. 1861; Craib, Fl. Siam. En. 1: 221. 1926; Stone in Fl. Ceylon 5: 412. 1985.-*A. laurifolia* Blume, Bijdr.: 245. 1825; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 101. 1965.

ไม้พุ่มถึงไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 2-6 เมตร กิ่งอ่อนมีขนประปราย กิ่งแก่เกลี้ยง ใบเดี่ยว รูปใบหอกกลับหรือรูปรี ขนาด 4.5-10.3 x 2-3.9 ซม. ปลายใบมน โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนา ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ด้านบนสีเขียวเข้ม ด้านล่างสีจางกว่า เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 8-12 คู่ ก้านใบยาว 0.9-1.2 ซม. พวงเล็กน้อยบริเวณรอยต่อระหว่างก้านใบกับโคนใบ เกลี้ยง **ช่อดอก** ขนาด 4.5-5 ซม. ออกที่ซอกใบใกล้ปลายกิ่ง ก้านช่อดอกยาว 2-2.7 ซม. เกลี้ยง ใบประดับรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 0.5 มม. ผิวด้านนอกมีขนเล็กน้อย **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 3-4 มม. มีขนสั้นนุ่มหนาแน่น ใบประดับย่อยรูปใบหอก ยาว 0.8-1 มม. ผิวด้านนอกมีขนนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** เชื่อมติดกันเล็กน้อยที่โคน แฉกกลีบเลี้ยงรูปเกือบกลมหรือคล้ายสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 1 มม. เกลี้ยง ปลายแหลมกว้าง ผิวมีต่อมเป็นจุดโปร่งแสงทั่วไป **กลีบดอก** แยกอิสระ รูปใบหอก ขนาดประมาณ 6 x 1 มม. สีขาว ผิวด้านนอกเกลี้ยง ผิวด้านในมีขนยาวนุ่มหนาแน่นบริเวณโคนกลีบ **เกสรเพศผู้** ติดได้จานฐานดอก ก้านชูอับเรณูยาว 4.5-5 มม. โคนกว้างประมาณ 0.8 มม. ค่อยๆ แคบไปทางปลายก้าน โคนด้านในมีขนนุ่มหนาแน่น บริเวณอื่นเกลี้ยง อับเรณูรูปไข่ ขนาดประมาณ 1 x 0.8 มม. ปลายแหลม **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปไข่ ขนาดประมาณ 2 x 1.5 มม. มีขนยาวนุ่มหนาแน่น ตอนโคนมีจานฐานดอกล้อมรอบ จานฐานดอกสูงประมาณ 0.8 มม. เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 1.2 มม. เกลี้ยง **ผล** ไม่พบ (ภาพที่ 123)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, น่าน; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: หนองคาย, เพชรบูรณ์, สกลนคร, นครพนม; ภาคตะวันออก: สุรินทร์, ร้อยเอ็ด, อุบลราชธานี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เขาเขี้ยว, ศรีราชา, หุ่่งโปรง, เกาะเตาหม้อ), จันทบุรี; ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี, ยะลา, ปัตตานี

การกระจายพันธุ์.- อินเดีย, ศรีลังกา, พม่า, จีนตอนใต้, ไต้หวัน, ภูมิภาคอินโดจีน และภูมิภาคมาเลเซีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้งใกล้ยอดเกาะ สูงจากระดับน้ำทะเล 80-100 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- กระเบื้องถ้วย, มะยมป่า, ย่อมผ้าระนาบ (ภาคกลาง); ชุ่มจ๋า (เลย); กริง, เปล้าขลิบทอง (ปราจีนบุรี); **กะอวม** (ประจวบคีรีขันธ์, เชียงใหม่); ค้อนหมา, ขวน, อ้วม (สุราษฎร์ธานี); คะนาง, ชะนาง (จันทบุรี); ทองฟ้า, ไพรสามกอ (ประจวบคีรีขันธ์); น้ำผึ้งใหญ่, ยมป่า (นครราชสีมา); มะงัน (ชลบุรี, ปราจีนบุรี); ยาโกร่ง (ยะลา); มะยมป่า (นราธิวาส)

ประโยชน์.- ยาพื้นบ้านอีสานใช้ เปลือกต้นผสมเนื้อมะพร้าวแก่ เหย้าขมมันชัน ตำทาแก้คัน รักษา กลากเกลื้อน (วงศ์สถิตย์ ชั่วกุล และคณะ, 2543) เนื้อไม้สีเหลือง เมื่อเผามีกลิ่นหอม ในชวาใช้รากและใบเป็นสมุนไพร ใบอ่อนใช้เป็นเครื่องปรุงรส ในภูมิภาคอินโดจีนใช้ ใบผสมน้ำอาบเนื่องจากใบมีกลิ่นน้ำมันหอมระเหย ในเวียดนามตอนใต้นำรากมาสกัดใช้ดูตามผิวหนังแก้โรคปวดข้อ สารสกัดจากเปลือกใช้แก้อาการคัน รากใช้เบื่อปลา (Burkill, 1966) ผลสุกกินได้ (อ้างตาม ธวัชชัย สันติสุข, 2538)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 245 (BCU), D.J. Collins 985 (BK), J.F. Maxwell 71-530 (BK), J.F. Maxwell 76-347 (BK)

2. Atalantia

Correa, Ann. Mus. Natl. Hist. Nat. 6: 383. 1805; Stone in Fl. Ceylon 5: 415. 1985.

ไม้ต้นขนาดเล็กหรือไม้พุ่ม มีหนามตรงหรือโค้งที่ชอกใบหรือไม่มีหนาม กิ่งอ่อนมักเป็นเหลี่ยม เมื่อแก่กลม ใบเดี่ยวหรือใบประกอบแบบมี 1 ใบย่อย เรียงสลับ ช่อดอกแบบช่อกระจະ ช่อแยกแขนง หรือคล้ายช่อเชิงหลั่น หรือดอกเดี่ยวออกเป็นกระจุก ที่ชอกใบหรือปลายยอด กลีบเลี้ยงมี 3-5 กลีบ กลีบดอกมี 3-5 กลีบ บางครั้งมี 6 กลีบ ช่อกลิ้วมี 6-10 อัน แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันที่โคนก้านชูอับเรณูเป็นหลอด อับเรณูรูปไข่หรือรูปขอบขนาน จานฐานดอกรูปวงแหวน รั้งไขรูปไข่หรือเกือบกลม มี 3-5 ช่อง แต่ละช่องมี 1-2 ออวูล ผลแบบส้มขนาดเล็ก รูปกลม

หรือเกือบกลม ผลแก่สีเขียวหรือเหลือง ผงังผลมีต่อมเป็นจุดโปร่งแสงทั่วไป เมล็ดมีจำนวนน้อย รูป
ขอบขนาน

รูปวิธานจำแนกชนิด

1. ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันเป็นหลอดที่โคน.....1. *A. monophylla*
1. ก้านชูอับเรณูแยกอิสระ.....2. *A. trimera*

1. *Atalantia monophylla* (DC.) Correa in DC., Prodr. 1: 535. 1824; Hook.f., Fl. Br. Ind. 1: 511. 1875; Parkins., For. Fl. Andam.: 108. 1923; Craib, Fl. Siam. En. 1: 236. 1926; B. Hansen in Dansk Bot. Ark. 23: 293. 1966; Stone in Fl. Ceylon 5: 418. 1985.-*Limonia monophylla* Roxb., Pl. Corom. 1: 59. 1795.

ไม้ต้นขนาดเล็ก สูงประมาณ 5 เมตร มีหนามตามลำต้นและกิ่ง กิ่งอ่อนมีขนสั้นกระจายห่าง กิ่งแก่เกลี้ยง หนามออกที่ซอกใบ ยาว 4-11 มม. ใบเดี่ยว รูปรีถึงรูปไข่ ขนาด 4.6-9.5 × 2-4.8 ซม. ปลายใบเว้าตื้น โคนใบกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เห็นไม่ชัด เส้นแขนงใบ 9-11 คู่ ก้านใบยาว 5-7 มม. มีขนหนาแน่น **ช่อดอก**แบบช่อกระจุกสั้น ขนาด 1.5-2.5 ซม. ออกที่ซอกใบ ก้านช่อดอกยาว 1-2 มม. ก้านและแกนช่อดอกมีขนเล็กน้อยกระจายห่าง ใบประดับรูปแถบ ยาวประมาณ 5 มม. เกลี้ยง **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อย ยาว 5-6 มม. มีขนกระจายทั่ว ใบประดับย่อยรูปไข่ ยาวประมาณ 1 มม. ผิวด้านนอกมีนุ่มหนาแน่น บริเวณปลายและขอบ บริเวณอื่นเกลี้ยง ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** 3 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วยกว้าง ยาวประมาณ 1.5 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน แฉกกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยมกว้าง กว้างประมาณ 2 มม. สูงประมาณ 1 มม. ปลายแหลมกว้าง ขอบบาง ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **จานฐานดอก**หนาประมาณ 0.2 มม. **กลีบดอก** 5-6 กลีบ แยกอิสระ รูปใบหอกกลับ ขนาดประมาณ 9 × 3 มม. สีขาว ปลายแหลมมน ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **เกสรเพศผู้** 8 อัน ติดที่ขอบล่างของจานฐานดอก ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันที่โคนเป็นหลอด ยาว 3-4 มม. ตอนปลายแยกเป็นแผ่นแบน ยาวประมาณ 2.5 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ผิวด้านในเป็นสันตามยาวที่กลางก้าน ติดกับอับเรณูที่ด้านหลัง อับเรณูรูปไข่ ขนาดประมาณ 1 × 0.7 มม. **เกสรเพศเมีย** รั้งไข่อูรูปรีเกือบกลม ขนาดประมาณ 1.5-2 × 1-1.1 มม. เกลี้ยง มี 4 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียยาว 2-3 มม. โคนก้านพองเล็กน้อย เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.8 มม. **ผล** รูปกลม

ขนาด 1-1.5 ซม. ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีเหลือง ก้านผลยาว 4-6 มม. มีขนสั้นเล็กน้อย (ภาพที่ 124)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: ตาก; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:** ประจวบคีรีขันธ์; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:** ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย)

การกระจายพันธุ์.- อินเดีย, ศรีลังกา, ภูมิภาคอินโดจีนและมาเลเซีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้งและป่าเชิงเขา ดินร่วนปนทรายหรือหินปูน ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเล 20-100 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- กูดเปรย (เขมร-จันทบุรี); กูดผี (สุราษฎร์ธานี); กะนาวพลี (ภาคใต้); ชี้ด้ว, จ้าลิว (ภาคเหนือ); นางกาน (ขอนแก่น); **มะนาวผี** (เชียงใหม่, ราชบุรี); มะลิว (เชียงใหม่)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 241 (BCU), K. Worapratheep 279 (BCU), Herb. Trip 50 (BCU), O. Thaithong 1017 (BCU)

2. *Atalantia trimera* Oliv., Journ. Linn. Soc. 5: 25. 1861; Guillaumin in Fl. Gén. I.-C. 1, 6: 670. 1911; Craib, Fl. Siam. En. 1: 236. 1926; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 106. 1965.

ไม้พุ่มรอเลื้อย สูงประมาณ 2 เมตร มีหนามตามลำต้นและกิ่ง หนามที่ลำต้นยาว 2.4-3.2 ซม. ตรง หนามที่กิ่งยาว 3-10 มม. โคนเล็กน้อย กิ่งอ่อนมีขนเล็กน้อย กิ่งแก่เกลี้ยง ใบเดี่ยว รูปขอบขนาน รูปไข่ หรือรูปใบหอกกลับ ขนาด 3.6-12.2 x 1.6-3.2 ซม. ปลายใบเว้าตื้น โคนใบกลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 8-9 คู่ ปลายเส้นโค้งขนกันใกล้ขอบใบคล้ายเป็นเส้นขอบใน ก้านใบยาว 4-5 มม. มีขนสั้นกระจายทั่ว **ช่อดอก** แบบช่อกระจุก ขนาด 2-4 ซม. ออกที่ซอกใบและปลายยอด ก้านช่อดอกยาวประมาณ 8 มม. มีขนสั้นกระจายทั่ว ใบประดับรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 0.7 มม. เกลี้ยง **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 1-1.5 มม. มีขนสั้นหนาแน่น ใบประดับย่อยรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 1 มม. ผิวด้านนอกมีขนเล็กน้อย ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** 3 กลีบ โคนเชื่อมติดกันเป็นรูปถ้วยกว้าง ยาวประมาณ 1 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน แฉกกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยมกว้าง กว้างประมาณ 1.3 มม. สูงประมาณ 0.8 มม. ปลายแหลมกว้าง ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **กลีบดอก** 3 กลีบ แยกอิสระ รูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 3-3.5 x 1-2 มม. สีขาว ปลายกลม ขอบบางและเป็นคลื่นเล็กน้อย ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ผิวด้านนอกมีต่อมเป็นจุดโปร่งแสงกระจายทั่ว **เกสรเพศผู้** 6 อัน ติดได้จากรูฐานดอก ก้านชูอับเรณูยาว 2-2.5 มม. แบน เกลี้ยง ติดกับอับเรณูที่ด้านหลัง อับเรณูรูปขอบขนาน แยกอิสระ ยาว 1.8-2 มม. ปลายแหลม ฐานดอกหนาประมาณ 0.5 มม. เกลี้ยง **เกสรเพศเมีย** รั้งไขรูปรี

ขนาดประมาณ 0.4 มม. ติดบนจานฐานดอก เกือบมี 3 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 0.4 มม. เกือบ ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.6 มม. ผล รูปกลม ขนาด 1.2-1.5 ซม. สีเขียว (ภาพที่ 125)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ราชบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (ศรีราชา, เกาะเตาหม้อ)

การกระจายพันธุ์.- ภูมิภาคอินโดจีน, ซวา, ทิมอร์

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้งที่ร่มและป่าเหล่าใกล้ทะเล ที่ระดับความสูง 20-100 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.-

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 259 (BCU), J.F. Maxwell 71-364 (BK)

3. *Micromelum*

Blume, Bijdr. 3: 137. 1825, nom. cons.; Stone in Fl. Ceylon 5: 454. 1985.

ไม้ต้นขนาดเล็กหรือไม้พุ่ม ไม่มีหนาม ใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับ มีใบย่อย 5-23 คู่ เนื้อใบคล้ายกระดาษหรือคล้ายแผ่นหนังเล็กน้อย โคนใบย่อยส่วนใหญ่เบี้ยว ช่อดอกแบบช่อแยกแขนงดอกลายช่อเชิงหลั่น ขนาดใหญ่ ออกที่ปลายยอด ดอกขนาดเล็ก กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ กลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยม ขนาดเล็ก กลีบดอกชนกัน เกสรเพศผู้มี 10 อัน มี 2 ขนาด เรียงสลับกันระหว่างขนาดสั้น 5 อัน กับขนาดยาว 5 อัน รังไข่มี 2-6 ช่อง ปกติมี 3-5 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียตรง ยาวเท่ากับรังไข่ ร่วงง่าย ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่ม ฐานดอกรูปวงแหวน ผลมีเนื้อหลายเมล็ด รูปเกือบกลมหรือรูปรีกว้าง ผงผลบาง มีต่อมเป็นจุดไปรังแสงทั่วไป เมล็ดมี 1-2 เมล็ด รูปขอบขนาน

Micromelum minutum (G. Forst.) Wight & Arn., Prodr. 1: 448. 1834; Backer & Bakh.f., Fl. Java 2: 103. 1965; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 56. 1994.-*Limonia minuta* G. Forst., Prod.: 33. 1786.-*M. pubescens* Blume, Bijdr. 1: 137. 1825; Hook.f., Fl. Br. Ind. 1: 501. 1875.

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 2-4 เมตร กิ่งอ่อนมีขนสั้นนุ่มหนาแน่น กิ่งแก่มีขนสั้นประปราย ใบ มีใบย่อย 5-8 คู่ ก้านใบยาว 2.2-3.7 ซม. มีขนหยิกกระจายห่าง แกนกลางยาว

10.5-23.3 ซม. มีขนหยิกหนาแน่น ใบย่อยรูปไข่หรือรูปใบหอก ขนาด 3.2-10 x 1.3-4 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบเบี้ยวหรือสอบเรียว ขอบใบหยักซี่ฟันห่างๆ เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน ผิวใบด้านล่างมีต่อมที่ซอกระหว่างเส้นกลางใบและเส้นแขนงใบ เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 3-6 คู่ ก้านใบย่อยยาว 3-6 มม. มีขนหยิกหนาแน่น **ช่อดอก** ขนาดประมาณ 10 ซม. ก้านช่อดอกยาว 1.5-1.8 ซม. มีขนสั้นนุ่มสีเหลืองหนาแน่น **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 2-2.5 มม. มีขนหยิกหนาแน่น ใบประดับย่อยรูปไข่ ยาวประมาณ 1 มม. ผิวด้านนอกมีขนนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** โคนเชื่อมติดกันเป็นกาบรูปถ้วย ปลายหยักเป็นแฉกตื้นๆ สีเขียวอ่อน ผิวด้านนอกมีต่อมเป็นจุดโปร่งแสงกระจายทั่วและมีขนเล็กน้อย จำนวนดอกหนาประมาณ 0.5 มม. **กลีบดอก** แยกอิสระ ติดที่ขอบจานฐานดอก รูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 5.5 x 1.2 มม. ปลายแหลมมน ขอบเรียบ ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน ผิวด้านนอกมีต่อมเป็นจุดโปร่งแสงทั่วไป **เกสรเพศผู้** ติดบนจานฐานดอกล้อมรอบรังไข่ ก้านชูอับเรณูยาว 3-4 มม. ค่อนข้างแบน เกลี้ยง ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปรีแกมรูปไข่ ขนาดประมาณ 1 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 2 x 1.2 มม. มีขนยาวกระจายห่าง หนาแน่นที่ปลาย มี 3 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียรูปทรงกระบอก ยาวประมาณ 2 มม. เกลี้ยง เป็นข้อต่อที่โคนติดกับรังไข่ ยอดเกสรเพศเมียขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 0.8 มม. **ผล** รูปรีแกมรูปขอบขนาน ขนาด 7-8 x 4-5 มม. ผลอ่อนสีเขียวอ่อน ผลแก่สีเหลืองส้ม ผิวมีขนเส้นบางกระจายห่าง (**ภาพที่ 126**)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, เชียงราย, น่าน, ตาก, นครสวรรค์; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: ขอนแก่น, สุรินทร์, ศรีสะเกษ, นครราชสีมา, ร้อยเอ็ด, อุบลราชธานี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ราชบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: สระบุรี, นครนายก; ภาคตะวันออก: ปราจีนบุรี, ชลบุรี (ทุ่งโปรง, เกาะไม้, เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย); ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี, นครศรีธรรมราช, กระบี่, สงขลา, ตรัง, สตูล, ระนอง, ยะลา

การกระจายพันธุ์.- ภูมิภาคอินโดจีน, อินเดีย, จีน, อินโดนีเซีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามป่าเหล่า ที่ระดับต่ำใกล้ชายหาด

ชื่อพื้นเมือง.- กะม่วง, สมุยข้าง, หมุยข้าง (ยะลา); ก้นโห้รัก (เขมร-สุรินทร์); กาจับลัก, จี๊ปุกตัวผู้, จี๊ย้อย, มองคอง, หญ้าสาบอื่น (ภาคเหนือ); คอমন, สามโขก (เชียงใหม่); ฉี่, ลิ่นชี้, สาบแรังสาบกา (จันทบุรี); ชะมุย (ชุมพร); ดอกสมัด, สะแบก (อุบลราชธานี); เพี้ยฟานดง, สมัดดง, สมัดตัน, สมัดใหญ่ (เลย); มุยข้าง, ลำผีพาย (ตรัง); มุยขาว (ประจวบคีรีขันธ์); สมุย (สุราษฎร์ธานี); หมอน้อย (อุดรดิตถ์); หมุยขน (นครศรีธรรมราช); หวด (ลำปาง); **หัสคุณ** (สระบุรี)

ประโยชน์.- ยาพื้นบ้านล้านนาใช้ ราก ผสมรากปลาไหลเผือกฝนน้ำขาวขำกิน รักษาเนื้องอกในไต ตำรายาไทยระบุว่า เป็นยารสเผ็ดร้อน แก้หืด ขับพยาธิ แก้เสมหะและลมทั้งปวง ขับลม ตัน ขับลม แก้ไอ ขับพยาธิไส้เดือน ผล เป็นยาถ่าย ดอก ขับเสมหะลงสู่อุทวาร ราก ขับเลือดและหนอง พอกแผลริดสีดวงจมูก และแผลคุดทะราด ใบ ขับลม แก้ไข้ หืด ไอ ใบและเปลือก เป็นยารมรักษาริดสีดวงจมูก (วงศ์สฤติย์ ฉั่วกุล และคณะ, 2539)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 244 (BCU), K. Worapratheep 262 (BCU), K. Worapratheep 285 (BCU), Put 2486 (BK), C. Chemsirivathana 805 (BK), J.F. Maxwell 72-4 (BK), D.J. Collins 785 (BK)

SAPINDACEAE

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้เลื้อย ใบเดี่ยวหรือใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับ ไม่มีหูใบ ผิวใบด้านล่างมักมีปุ่มเล็ก ตุ่มใบ หรือต่อม ช่อดอกคล้ายช่อกระจุกแยกแขนง ส่วนใหญ่ออกที่ซอกใบ ดอกสมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงมี (3-)4-5(-6) กลีบ แยกอิสระหรือเชื่อมติดกัน กลีบดอกมี 1-6 กลีบ หรือไม่มีกลีบดอก ส่วนใหญ่มี 5 กลีบ แยกอิสระ ภายในมีเกสรตัวผู้ 1-2 อัน มีจานฐานดอกอยู่ระหว่างวงกลีบดอกกับเกสรเพศผู้ ฐานฐานดอกรูปวงแหวน หยักเป็นพู หรือแยกอิสระคล้ายเป็นต่อม เกสรเพศผู้ส่วนใหญ่มี 8 อัน ก้านชูอับเรณูแยกอิสระ รังไข่เหนือวงกลีบ มี 1-4 ช่อง แต่ละช่องมี 1-2 ออวูล ผลส่วนใหญ่เป็นผลแห้งแตกหรือผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง หยักเป็นพูหรือไม่หยัก ผิวเรียบหรือมีหนาม สันถึงยาว เมล็ดมักมีเยื่อหุ้ม ไม่มีเอนโดสเปิร์ม

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. ใบประกอบแบบมี 3 ใบย่อย.....1. *Allophylus*
1. ใบประกอบแบบมี 1 ใบย่อย หรือมีใบย่อย 1 คู่ หรือแบบขนนกปลายคี่.....2. *Lepisanthes*

1. *Allophylus*

L., Sp. Pl.: 348. 1753; Yap in Tree Fl. Mal. 4: 436. 1989; Leenh. in Fl. Mal. I. 11: 459. 1994; Welzen in Fl. Thai. 7(1): 176. 1999.

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก ดอกแยกเพศอยู่ร่วมต้นหรืออยู่ต่างต้น ใบประกอบแบบมีสามใบย่อยหรือใบประกอบแบบนิ้วมือ ใบย่อยตรงกลางขนาดใหญ่กว่าใบอื่นๆ ขอบใบเรียบถึงหยักมน ส่วนใหญ่จักฟันเลื่อย ช่อดอกออกที่ซอกใบ ผิวเกลี้ยงหรือมีขนหยาบแข็ง ดอกสมมาตรด้านข้าง กลีบเลี้ยงมี 4 กลีบ แยกอิสระ กลีบวงนอก 2 กลีบขนาดเล็กกว่ากลีบวงใน กลีบดอกมี 4 กลีบ มีก้านกลีบยาวและมีเกล็ดขนาดสั้น 2 เกล็ด จานฐานดอกหยักเป็นพู อยู่ถัดจากกลีบดอกเข้ามา เกสรเพศผู้มี 8 อัน ก้านชูอับเรณูมีขน อับเรณูเกลี้ยง รังไข่มีก้านชูสั้นๆ มีขน ผิวเรียบ มี 2 คาร์เพล แต่ละคาร์เพลมี 1 ออวูล ยอดเกสรเพศเมียหยักลึก รังไข่เจริญเป็นผลเพียง 1 คาร์เพล ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง ผนังบาง เกลี้ยง เมล็ดรูปกลม ไม่มีเยื่อหุ้ม

Allophylus cobbe (L.) Raeusch., Nomencl. ed. 3: 108. 1779; Yap in Tree Fl. Mal. 4: 436. 1989; Leenh. in Fl. Mal. I. 11: 459. 1994; Welzen in Fl. Thai. 7(1): 176. 1999.-*Rhus cobbe* L., Sp. Pl.: 267. 1753.

ไม้พุ่ม สูง 1-1.5 เมตร กิ่งอ่อนมีขนเล็กน้อยกระจายห่าง กิ่งแก่เกลี้ยง ใบประกอบแบบมี 3 ใบย่อย เรียงเวียน ก้านใบประกอบยาว 1.5-2.5 ซม. มีขนสั้นกระจายห่าง ใบย่อยรูปไข่กลับหรือรูปรี ขนาด 2.3-5.5 x 1-2.6 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ขอบใบจักฟันเลื่อย เนื้อใบหนา ผิวใบด้านบนมีขนเล็กน้อยตามเส้นกลางใบ ผิวใบด้านล่างมีขนเป็นกระจุกตามซอกระหว่างเส้นกลางใบ กับเส้นแขนงใบ เส้นใบแบบขนนก เส้นแขนงใบ 4-8 คู่ ก้านใบย่อยยาว 1-5 มม. มีขนสั้นหนาแน่น ช่อดอก ขนาด 2.5-3 ซม. ออกที่ซอกใบ ก้านช่อดอกยาว 8-15 มม. มีขนประปราย ดอกย่อย ก้านดอกย่อยยาว 0.8-1 มม. เกลี้ยง ใบประดับย่อยรูปขอบขนานหรือรูปไข่ ยาวประมาณ 0.4-0.5 มม. ขอบเป็นครุยเล็กน้อย ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบเลี้ยง รูปไข่หรือรูปเกือบกลม ขนาดประมาณ 1 มม. ปลายกลมหรือมน ขอบเป็นครุยสั้น ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบดอก รูปช้อน ยาว 1-1.2 มม. โคนคอดเป็นก้านกลีบยาวประมาณ 2 ใน 3 ของความยาวกลีบ ปลายตัด ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน เกล็ดอยู่ที่บริเวณใกล้กับรอยคอดทั้งสองข้าง มีขนยาวนุ่มหนาแน่น เกสรเพศผู้ ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 0.5 มม. มีขนยาวเล็กน้อยที่โคน ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปไข่ ขนาดประมาณ 0.5 มม. เกสรเพศเมีย รังไข่รูปไข่เกือบกลม ขนาดประมาณ 0.5 มม. มีขนแข็งเล็กน้อยกระจายห่าง

ก้านเกสรเพศเมียอยู่ระหว่างรังไข่ที่แยกกัน ยาวประมาณ 0.3 มม. เกสรตัวผู้ ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น 2 แฉก ยาวประมาณ 0.3 มม. ผล ไม่พบ (ภาพที่ 127)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ราชบุรี; ภาคกลาง: นครปฐม; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ), ระยอง, จันทบุรี, ตราด; ภาคใต้: ชุมพร, ระนอง, พังงา, กระบี่, ตรัง, สตูล, สงขลา

การกระจายพันธุ์.- เขตร้อนทั่วโลก, อเมริกาใต้, แอฟริกาใต้, มาดากัสการ์, เอเชียตะวันออกเฉียงใต้, มาเลเซีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามชายป่าดิบแล้งริมทะเล ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเลต่ำ

ชื่อพื้นเมือง.- จ้าตอง (ลำพูน); เพี้ยพาน (เชียงใหม่); ต้อไส้ (ภาคเหนือ, ภาคกลาง, ภาคตะวันออกเฉียงใต้, ภาคใต้); ตานขโมย (กาญจนบุรี); ตาลอีลัน (สระบุรี)

ประโยชน์.- ยาพื้นบ้านอีสานใช้ รากและลำต้น ต้มน้ำดื่ม บำรุงเลือด ขับน้ำคาวปลาหลังอยู่ไฟ (วงศ์สฤติย์ ชั่วกุล และคณะ, 2543)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 284 (BCU)

2. Lepisanthes

Blume, Bijdr.: 237. 1825; Yap in Tree Fl. Mal. 4: 444. 1989; Leenh. in Fl. Mal. I. 11: 627. 1994; Welzen in Fl. Thai. 7(1): 212. 1999.

ไม้พุ่มหรือไม้ต้น ดอกแยกเพศอยู่ร่วมต้น ใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ หรือมี 1 ใบย่อย หรือใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ ใบย่อยผิวเกลี้ยงที่ด้านล่าง โคนใบสมมาตรหรือเบี้ยว ขอบใบเรียบ ไม่มีตุ่มใบ ช่อดอกออกตามลำต้นหรือกิ่งหรือที่ซอกใบหรือปลายยอด ดอกสมมาตรตามรัศมี กลีบเลี้ยงมี 4 หรือ 5 กลีบ ช่อดอกเล็ก กีบวงนอก 2 กลีบขนาดเล็กกว่ากลีบวงใน กลีบดอกมี 4 หรือ 5 กลีบ ขนาดสั้นหรือยาวกว่ากลีบเลี้ยง มีก้านกลีบสั้นหรือยาวและมีเกล็ด 1 หรือ 2 เกล็ด จานฐานดอกหยักเป็นพูตื้น เกสรเพศผู้มี (4-)8(-18) อัน ก้านชูอับเรณูมีขน อับเรณูเกลี้ยงหรือมีขน ยาวห่าง รังไข่ไม่มีก้านชู เรียบ เกสรตัวเมียมี 2-3 คาร์เพล แต่ละคาร์เพลมี 1 ออวูล ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง ไม่แตก ไม่มีก้านผลหรือมีก้านสั้นๆ หยักเป็นพูหรือไม่หยัก ผิวเรียบ ไม่มีปีก เกสรตัวเมีย ยาวห่าง เมล็ดรูปรี เกสรตัวเมีย ยาวห่าง ไม่มีเยื่อหุ้ม

Lepisanthes senegalensis (Poir.) Leenh., Blumea 17: 85. 1969; Yap in Tree Fl., Mal. 4: 446. 1989; Leenh. in Fl. Mal. I. 11: 651. 1994; Welzen in Fl. Thai. 7(1): 217. 1999.-
Sapindus senegalensis Juss. ex Poir., Enc. 6: 666. 1805.-*Otophora paucijuga* Hiern in Hook.f., Fl. Br. Ind. 1: 680. 1875.-*Aphania ochroides* Pierre ex Lec., Fl. Gén. I.-C. 1: 1037. 1912.

ไม้พุ่ม สูง 1.5-3 เมตร กิ่งอ่อนมีขนแข็งสั้นกระจายทั่ว กิ่งแก่เกลี้ยง ใบประกอบแบบมีใบย่อย 1 คู่ เรียงเวียน ก้านใบยาว 3-5 มม. ด้านบนแบน มีขนสั้นเล็กน้อย ใบย่อยรูปใบหอกกลับ ขนาด 6-16.5 x 1.5-4.6 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบสอบเบี้ยว เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนนกเห็นไม่ชัด ก้านใบย่อยยาวประมาณ 1-2 มม. หรือไม่มี มีขนสั้นเล็กน้อย **ช่อดอก** ขนาด 7-11 ซม. ออกที่ปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 0.5-2.2 ซม. ก้านช่อและแกนกลางช่อมีขนเล็กน้อย ใบประดับรูปไข่ ยาวประมาณ 0.7 มม. ปลายแหลม ผิวด้านนอกมีขนประปราย ผิวด้านในเกลี้ยง **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 1-2 มม. เป็นข้อต่อที่บริเวณกลางก้านเกลี้ยง ใบประดับย่อยรูปไข่ ยาวประมาณ 0.5 มม. ปลายแหลม ผิวด้านนอกมีขนประปราย ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ กลีบวงนอก 2 กลีบ ขนาดเล็ก รูปขอบขนานแกมรูปไข่ ขนาดประมาณ 1 x 0.6 มม. กลีบวงใน 3 กลีบ ขนาดใหญ่ รูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 1.5 x 1 มม. ปลายมนหรือกลม ขอบเป็นขนครุยเล็กน้อย ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **กลีบดอก** 5 กลีบ รูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 1.2 x 1 มม. ปลายกลม ขอบมีขนครุย โคนคอดเป็นก้านกลีบสั้นๆ กลีบโค้งเล็กน้อย ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน โคนกลีบด้านในมีเกล็ดเล็ก ขนาดประมาณ 0.4 มม. มีขนยาวหนาแน่น จานฐานดอกหนาประมาณ 0.3 มม. เกลี้ยง **เกสรเพศผู้** 7 อัน ติดบนจานฐานดอก ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 1 มม. มีขนนุ่มหนาแน่นที่บริเวณโคน ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 1 x 0.6 มม. เกลี้ยง **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 0.4 มม. หักเป็น 2 พู เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียสั้น เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียหักเป็น 2 แฉก ยาวประมาณ 0.2 มม. **ผล** รูปกลม ขนาด 6-8 มม. ออกเป็นคู่ ผลแก่สีม่วงดำ เกลี้ยง (ภาพที่ 128)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, นครสวรรค์; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: เพชรบูรณ์; ภาคตะวันออก: สุรินทร์, ศรีสะเกษ; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: ชัยนาท, อ่างทอง, สระบุรี, นครปฐม, กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ฉะเชิงเทรา, ชลบุรี (แหลมฉบัง, ศรีราชา, พังปอรง, เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ), ระยอง

การกระจายพันธุ์.- เขตร้อนของแอฟริกา, มาดากัสการ์, ศรีลังกา, อินเดียถึงจีน (ไหหลำ), อินโดจีน และทั่วภูมิภาคมาเลเซียถึงนิวกินี

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้ง ที่ระดับความสูง 20-100 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- หมากว้อ, หมากหวอ (ร้อยเอ็ด); ลำเนียงป่า (ภาคเหนือ); ชำมะเลียงป่า, ชำมะเลียง (ภาคกลาง, ภาคตะวันออกเฉียงใต้)

ประโยชน์.- ยาพื้นบ้านใช้ ผล บำรุงกำลัง ราก แก้ไข้มาลาเรียขึ้นสมอง ใช้ที่มีอาการวิงเวียน ตาลาย แขนงหน้าอก เลือดกำเดาออก เกิดขึ้นร่วมกัน หรือผสมกับสมุนไพรอื่น ต้มน้ำดื่ม แก้อาการกล้ามเนื้อเกร็ง (วงศ์เสถียรย์ ฉั่วกุล และคณะ, 2538)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 253 (BCU), K. Worapratheep 263 (BCU)

SAPOTACEAE

ไม้ต้น ทุกส่วนของต้นมีน้ำยาง ใบเดี่ยว เรียงเวียนรอบกิ่งหรือเรียงสลับระนาบเดียว ดอกเดี่ยวออกเป็นกระจุกตามซอกใบและบริเวณที่ใบร่วงหลุดไปหรือออกตามลำต้น ดอกสมมาตรตามรัศมีหรือสมมาตรด้านข้าง สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงแยกอิสระหรือเชื่อมติดกันเล็กน้อย เรียงเป็นวง 1-2 วง กลีบดอกเชื่อมติดกันที่โคนกลีบ ปลายแยกเป็นแฉกมีจำนวนเท่ากับกลีบเลี้ยง เรียงเป็นวงเดียว เกสรเพศผู้มีจำนวนเท่ากับจำนวนกลีบดอกและเรียงตรงข้ามกัน บางครั้งเรียงสลับกับเกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน มีฐานฐานดอกรูปวงแหวนหรือไม่มี รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ มีหลายคาร์เพลเชื่อมติดกัน มีหลายช่อง แต่ละช่องมี 1 ออวูล พลาเซนทารอบแกนร่วม ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ผลแบบผลสดมีเนื้อหลายเมล็ด

Manilkara

Adanson, Fam. Pl. 2: 166. 1763, nom. cons.; Aubréville, Fl. C.L.V. 3: 11. 1963; Ng in Tree Fl. Mal. I: 413. 1972; Verdcourt & Meijer in Fl. Ceylon 9: 359. 1995; Chantaranothai in Thai For. Bull. 27: 148. 1999.-*Achras* L. [Gen. Pl. ed. 1: 365, no. 914. 1737], Sp. Pl. 2: 1190. 1753.-*Sapota* Miller, Gard. Dict. Abr. ed. 4. 1754.

ไม้ต้นขนาดเล็กถึงขนาดกลาง เปลือกแตกเป็นร่องลึกหรือเป็นสะเก็ด ใบเดี่ยว เรียงเวียน สลับถี่ๆ รอบกิ่งเป็นกลุ่มตอนปลายกิ่ง เส้นแขนงใบถี่และขนานกัน เนื้อใบหนาเป็นแผ่นหนัง ไม่มีหู ใบ ดอกเดี่ยวหรือออกเป็นกระจุกตามซอกใบ กลีบเลี้ยงมี 6 กลีบ เรียงเป็น 2 วง วงละ 3 กลีบ กลีบดอกมี 6 กลีบ เกสรเพศผู้ที่สมบูรณ์มี 6 อัน และมีเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันอีก 6 อัน เรียงสลับกัน รั้งไข้อยู่เหนือวงกลีบ มีขนนุ่มปกคลุม มี 6-8 ช่อง พลาเซนตารอบแกนร่วม ก้านชูเกสรเพศเมียมี 1 อัน ผลกลมหรือกลมรี เมล็ดมี 1-6 เมล็ด

Manilkara hexandra (Roxb.) Dubard, Ann. Inst. Bot.-Géol. Colon. Marseille, Sér. 3, 3: 9, f. 2. 1915; Lecomte, Fl. Gén. I.-C. 3: 881. 1930; H.R. Fletcher in Fl. Siam. En. 2: 362. 1938; Aubréville, Fl. C.L.V. 3: 12, pl. 1, f. 11-14. 1963; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 60. 1994; Verdcourt & Meijer in Fl. Ceylon 9: 362. 1995; Chantaranothai in Thai For. Bull. 27: 148. 1999.-**Mimusops hexandra** Roxb., Pl. Corom. 1: 16, t. 15. 1795; C.B. Clarke in Fl. Br. Ind. 3: 549. 1882; Brandis, Ind. Trees 425, f. 163. 1906.

ไม้ต้นขนาดกลาง สูง 7-10 เมตร เปลือกต้นแตกเป็นร่องลึกตามยาว สีน้ำตาลเข้มถึงดำ ใบเดี่ยว เรียงเวียนเป็นกลุ่มใกล้ๆ ปลายกิ่ง รูปไข่กลับหรือรูปรี ขนาด 2.5-6.5 x 4.3-10.7 ซม. ปลายใบมนและเว้ามน โคนใบสอบหรือมน ขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาค่อนข้างแผ่นหนัง ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน เกือบผิวใบด้านล่างสีเขียวอ่อนเป็นนวล เส้นแขนงใบเรียงขนานชิดติดกันมองเห็นไม่ชัด ก้านใบยาว 1-2.3 ซม. กลมเกลี้ยง ไม่มีหูใบ ดอกเดี่ยว ออกเป็นกระจุกที่ซอกใบใกล้ๆ ปลายยอด แต่ละกระจุกมี 2-3 ดอก ก้านดอกยาว 0.9-1.3 ซม. มีเกล็ดรังแคปกคลุมทั่วไป กลีบเลี้ยงแยกจากกัน มี 6 กลีบ เรียงเป็นสองวงสลับกัน วงละ 3 กลีบ กลีบวงนอกรูปไข่ ขนาดประมาณ 2.5 x 3.5 มม. สีเขียวอ่อน ปลายแหลมค่อนข้างมน ด้านนอกมีขนนุ่มปกคลุมหนาแน่น ด้านในมีขนประปรายตอนปลายกลีบ กลีบวงในรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 2 x 3.5 มม. สีเขียวอ่อน ลักษณะทั่วไปเหมือนกลีบวงนอก กลีบดอกเชื่อมติดกันที่โคนเป็นหลอดสั้นๆ แฉกกลีบดอกมี 6 แฉก รูปใบหอก ขนาดประมาณ 1 x 3 มม. โคนคอดเป็นก้าน ปลายมน ขอบเรียบ แผ่นกลีบโค้ง ผิวเกลี้ยง สีเหลืองอ่อน มีรยางค์ที่ด้านข้างของแฉกกลีบดอกแต่ละแฉก 2 อัน ข้างละ 1 อัน รูปใบหอก ขนาดประมาณ 0.8 x 2.9 มม. ลักษณะคล้ายกลีบดอก ปลายแหลม ขอบเรียบ เนื้อบางและเกลี้ยง สีเหลืองอมเขียว เกสรเพศผู้สมบูรณ์ 6 อัน เรียงสลับกับเกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน 6 อัน และเรียงตรงข้ามกับกลีบดอกวงใน ตอนโคนก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันเป็นหลอดสั้นๆ ประมาณ 1 มม. และเชื่อมติดกับหลอดกลีบดอกด้านใน ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 1.5 มม. ติดกับอับเรณูตรงกลาง อับเรณูรูปลูกศร ขนาดประมาณ 1 x 1.5 มม. หันออกด้านนอก เกสรเพศผู้ที่เป็นหมัน ขนาด

2-2.5 มม. ปลายแยกเป็น 2 แฉก ลักษณะเป็นเส้นแบน ปลายแหลม ยาวประมาณ 1.5 มม. เกสรเพศเมีย รั้งไข่อู่ออกกลม ขนาดประมาณ 1 มม. มีขนปกคลุมหนาแน่น มี 6 ช่อง แต่ละช่องมี 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ยาวประมาณ 2 มม. ตอนโคนกว้างและค่อยๆ แคบลงไปถึงยอดเกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็นจุด ออวูลรูปเกือบกลม แบน ผลสดมีเนื้อหลายเมล็ด รูปรีหรือกลม ขนาดประมาณ 0.8 x 1.6 ซม. ปลายผลมีส่วนของก้านเกสรเพศเมียติดอยู่ ฐานผลมีส่วนของกลีบเลี้ยงติดอยู่ ผลสุกสีเหลืองหรือเหลืองอมส้ม ก้านผลยาว 1-1.4 ซม. เมล็ด รูปไข่ ขนาดประมาณ 0.7 x 1 ซม. สีน้ำตาลแดง แข็ง ผิวเรียบเป็นมัน (ภาพที่ 129)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออก: นครราชสีมา; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: สระแก้ว, ปราจีนบุรี, ชลบุรี (ศรีราชา, พังงา, เกาะอิฐา, เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย); ภาคใต้: ชุมพร, สุราษฎร์ธานี, พังงา

การกระจายพันธุ์.- อินเดีย, ศรีลังกา, บังคลาเทศ, พม่า, ภูมิภาคอินโดจีน, เกาะไหหลำของจีน

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้ง ตามชายหาด บนพื้นที่ดินร่วนปนทรายใกล้ฝั่งทะเลและเขาหินปูน ที่ความสูง 0-100 ม.จากระดับน้ำทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- เกด (ภาคกลาง)

ชื่อสามัญ.- Milky Tree

ประโยชน์.- เนื้อไม้ นิยมใช้ทำเครื่องแกะสลักและทำพื้น ผล มีรสหวานรับประทานได้ (จำลองเพ็งคล้าย, 2518)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 80 (BCU), K. Worapratheep 92 (BCU), K. Worapratheep 100 (BCU), Herb. Trip 1757 (BCU), T. Jongsanurak 302 (BCU), D.J. Collins 1129 (BK), J.F. Maxwell 76-657 (BK)

SCROPHULARIACEAE

ไม้ล้มลุกปีเดียวหรือหลายปี หรือไม้พุ่มขนาดเล็ก บางครั้งเป็นพืชรัดเบียน พืชเบียน หรือ พืชกินซาก ใบเดี่ยว เรียงสลับ ตรงข้าม หรือเป็นวงรอบ ขอบใบเรียบหรือหยักเว้าแบบขนนก ไม่มีหูใบ ดอกสมบูรณ์เพศ ออกที่ซอกใบหรือปลายยอด สมมาตรด้านข้าง กลีบเลี้ยงซ้อนเหลื่อมหรือจรดกัน กลีบดอกเชื่อมกัน ปลายแยกเป็น 4-5 แฉก มีบ้างที่เป็น 6-8 แฉก ลักษณะเป็นรูปปากเปิด ช่อน

เหลื่อม เกสรเพศผู้มี 4 อัน ลักษณะเป็นสองคู่ยาวไม่เท่ากัน หรือมี 2 อัน เชื่อมติดกับหลอดกลีบดอก เรียงสลับกับแฉกกลีบดอก เกสรเพศผู้อันที่ 5 มักเป็นหมันหรือไม่มี ก้านชูอับเรณูแยกอิสระจากกัน รังไข่เหนือวงกลีบ มี 2 ช่อง ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน พลาเซนทารอบแกนร่วม มีออวุลจำนวนมาก ผลแห้งแตก มีน้อยที่เป็นผลสดมีเนื้อหลายเมล็ด เมล็ดมีจำนวนมาก มีเอนโดสเปิร์ม เอ็มบริโอตรงหรือโค้งเล็กน้อย

Striga

Lour., Fl. Cochinch. ed. 1: 22. 1790; Hook.f. in Fl. Br. Ind. 4: 298. 1884; Yamazaki in Fl. C.L.V. 21: 192. 1985; in Fl. Thai. 5(2): 231. 1990.

ไม้ล้มลุกกึ่งพืชเบียน ลำต้นตั้ง ไม่แตกแขนงหรือแตกแขนงเล็กน้อย ลำต้นเป็นสี่เหลี่ยม ใบเรียงตรงข้ามบริเวณโคนต้น เนื้อขึ้นมาเรียงสลับ ใบรูปแถบ ขอบใบเรียบ ดอกเดี่ยวออกที่ซอกใบหรือเป็นช่อเชิงลดมีใบประดับรองรับ ใบประดับมี 2 ใบติดที่โคนหลอดกลีบเลี้ยง กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นหลอด กลีบดอกเชื่อมติดกันลักษณะเป็นรูปปากเปิด หลอดกลีบดอกตรง โค้งเล็กน้อยที่ปลาย แฉกกลีบดอกบานออก กลีบบนรูปสามเหลี่ยมกลับ ปลายเว้าตื้น กลีบล่างหยักลึกเป็นสามแฉก เกสรเพศผู้มี 4 อัน ลักษณะเป็นสองคู่ยาวไม่เท่ากัน สัน 2 ยาว 2 อยู่ภายในหลอดกลีบดอก ก้านชูอับเรณูสั้น เชื่อมติดกับหลอดกลีบดอกบริเวณใกล้ปากหลอด อับเรณูมี 1 ช่อง ติดด้านหลังรังไข่รูปรี เกลี้ยง ก้านเกสรเพศเมียเป็นเส้น ผลแห้งแตก รูปขอบขนาน รูปไข่ หรือเกือบกลม มีส่วนของกลีบเลี้ยงติดทน แตกที่กลางพูเป็นสองส่วน ผิวเมล็ดมีลายเป็นริ้ว

Striga asiatica (L.) Kuntze, Rev. Gen. Pl. 1: 466. 1891; Yamazaki in Fl. Thai. 5(2): 232. 1990.-*Buchnera asiatica* L., Sp. Pl.: 630. 1753.-*Striga lutea* Lour., Fl. Cochinch. ed. 1: 22. 1790; Hook.f. in Fl. Br. Ind. 4: 299. 1884; Bonati in Fl. Gén. I.-C. 4: 457. 1927; Barnett in Fl. Siam. En. 3(3): 189. 1962; Yamazaki in Fl. C.L.V. 21: 193. 1985.

ไม้ล้มลุก สูง 10-20 ซม. เส้นผ่านศูนย์กลางลำต้นประมาณ 1 มม. ผิวลำต้นมีขนแข็งหนาแน่น ใบรูปแถบ ขนาด 2.5-13 x 0.8-1 มม. ปลายใบแหลม ผิวใบมีขนแข็งทั่วไปทั้งสองด้าน เส้นใบเห็นไม่ชัด ไม่มีก้านใบ ดอกเดี่ยว ออกที่ซอกใบ ก้านดอกยาวประมาณ 1.2 มม. มีขนแข็งเล็กน้อย ใบประดับรูปแถบ ขนาดประมาณ 2 x 0.5 มม. มีขนแข็งทั่วไป กลีบเลี้ยงเชื่อมติดกันเป็นหลอด ยาวประมาณ 4 มม. ผิวด้านนอกมีสันตามยาว 10 สัน มีขนแข็งตามสัน ระหว่างสันผิวบาง

เกลี้ยง ผิวด้านในเกลี้ยง ปลายหลอดแยกเป็น 5 แฉก แฉกกลีบเลี้ยงรูปใบหอก ยาวประมาณ 2 มม. ปลายแหลม ผิวโค้งเล็กน้อย มีขนแข็งทั่วไป **กลีบดอก**เชื่อมติดกันเป็นหลอดยาว ขนาดประมาณ 1.1 ซม. สีเหลือง บริเวณปากหลอดพองและโค้งออกเล็กน้อย ผิวด้านนอกมีต่อมแทรกขนสั้นๆ กระจายทั่ว ผิวด้านในมีขนหนาแน่นที่บริเวณกลางหลอดและปากหลอด ปลายหลอดแยกเป็นรูปปากเปิด ขนาดไม่เท่ากัน กลีบปากบน ขนาดประมาณ 3 x 1.5 มม. กลีบปากล่างหยักเป็นแฉกเล็ก 3 แฉก แต่ละแฉกรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ ขนาด 2.5-3 x 1.5 มม. ปลายกลม **เกสรเพศผู้** 4 อัน เชื่อมติดกับหลอดกลีบดอกด้านในบริเวณใกล้ปากหลอด ก้านชูอับเรณูยาวประมาณ 0.4 และ 1 มม. แบน เกลี้ยง อับเรณูรูปยาว ขนาด 0.8-1 มม. หันเข้า แตกตามยาว **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปรี ขนาดประมาณ 3 x 1.5 มม. ภายในมี 2 ช่อง แต่ละช่องมีอวุลจำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 4 มม. เกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียรูปกระบอก ยาวประมาณ 1 มม. **ผล**แห้งแตก รูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 0.4 x 0.2 มม. ค่อนข้างแบน ปลายผลมีจอยเล็กๆ **เมล็ด** รูปสี่เหลี่ยมเบี้ยว ขนาดประมาณ 0.3 มม. สีน้ำตาล (ภาพที่ 130)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, ตาก; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:** ประจวบคีรีขันธ์; **ภาคกลาง:** สระบุรี, นครนายก; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:** ชลบุรี (ศรีราชา, เกาะล้าน, เกาะพระ), จันทบุรี, ตราด; **ภาคใต้:** ชุมพร, สุราษฎร์ธานี, ระนอง, สตูล, ปัตตานี

การกระจายพันธุ์.- เขตร้อนทั่วไปตั้งแต่แอฟริกาถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, จีนตอนใต้และฟิลิปปินส์

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในที่โล่งแจ้งบริเวณยอดเกาะ พื้นที่ดินปนทราย ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 100 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- หญ้าแม่มด (ภาคกลาง)

ชื่อสามัญ.- Witchweed

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 290 (BCU)

STERCULIACEAE

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้ล้มลุก มีขนรูปดาวหรือเกล็ด ใบเดี่ยว ขอบเรียบหรือหยักเว้ารูปฝ่ามือหรือใบประกอบแบบนิ้วมือ เรียงสลับหรือเวียน มีหูใบร่วงง่าย ดอกเดี่ยวหรือช่อดอกออกที่ซอกใบ

แยกเพศหรือสมบูรณเพศ สมมาตรตามรัศมี มีน้อยที่เป็นแบบสมมาตรด้านข้าง กลีบเลี้ยงมี 3-5 กลีบ จรดกัน เชื่อมติดกันเล็กน้อย มีน้อยที่แยกอิสระ กลีบดอกมี 5 กลีบหรือไม่มีกลีบดอก บิดเวียนหรือซ้อนเหลื่อม แยกอิสระหรือเชื่อมติดกับก้านชูเกสรเพศผู้ที่โคน เกสรเพศผู้แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันเป็นก้านชูเกสรเพศผู้ (androphore) บางครั้งมีเกสรเพศผู้เป็นหมัน อับเรณูมี 2 ช่อง แตกตามยาว มีน้อยที่แตกแบบรูปเปิดที่ปลายอับ รังไข่เห็นวงกลีบ มี 2-5 คาร์เพล เชื่อมติดกันหรือแยกอิสระ บางครั้งลดรูปเหลือเพียง 1 คาร์เพล แต่ละคาร์เพลมี 1-2 ออวูลหรือจำนวนมาก ผลแห้งแตกหรือไม่แตก มีปีกหรือไม่มีปีก เมล็ดมีหรือไม่มีเยื่อหุ้ม มีปีกหรือไม่มีปีก เมล็ดมีเอนโดสเปิร์ม เอ็มบริโอตรงหรือโค้ง

รูปวิธานจำแนกสกุล

1. ดอกแยกเพศ ไม่มีกลีบดอก รังไข่แยกอิสระ.....2. *Sterculia*
1. ดอกสมบูรณเพศ มีกลีบดอก รังไข่เชื่อมติดกัน
 2. รังไข่มีก้านหรืออยู่บนก้านชูเกสรเพศผู้และเพศเมีย.....1. *Pterospermum*
 2. รังไข่ไม่มีก้าน.....3. *Waltheria*

1. *Pterospermum*

Schreber, Gen. 2: 461. 1791; Phengkklai in Fl. Thai. 7(3): 599. 2001.

ไม้ต้น ใบเดี่ยว เรียงสลับหรือเวียน ดอกเดี่ยว สมบูรณเพศ ออกที่ซอกใบหรือเหนือรอยแผลใบ มีน้อยที่ออกที่ปลายยอด ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางดอกไม่น้อยกว่า 5 ซม. มีกลีบเลี้ยงและกลีบดอก แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันเล็กน้อย เกสรเพศผู้มี 12-15 อัน ล้อมรอบรังไข่บริเวณยอดของก้านชูเกสรเพศผู้และเพศเมีย (gynandrophore) ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันบางส่วน อับเรณูติดที่ฐาน เกสรเพศผู้เป็นหมันมี 5 อัน รังไข่มี 5 ช่อง แต่ละช่องมีออวูลจำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียเรียว ยอดเกสรเพศเมียเป็นแฉกยาว 5 แฉก ขยายหรือบิดเป็นเกลียว ผลแห้งแตกมีเนื้อไม้ รูปทรงกระบอก รูปไข่ รูปขอบขนาน หรือรูปรี ผิวเรียบหรือเป็นสัน แตกเป็น 5 ส่วน เมล็ดมีปีกที่ส่วนบน

Pterospermum littorale Craib var. *littorale*, Kew Bull. 1912: 147. 1912; in Fl. Siam. En. 1: 176. 1925; Phengkklai in Fl. Thai. 7(3): 610. 2001.

ไม้ต้น สูง 6-15 เมตร กิ่งอ่อนมีขนรูปดาวหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยง ใบเรียงสลับระนาบเดียว รูปขอบขนาน ขนาด 6.9-12 x 1.8-4.6 ซม. ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม โคนใบเบี้ยวหรือมน ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขนรูปดาวหนาแน่น เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ 3 เส้น เนื้อขึ้นมาเป็นแบบขนนก เส้นแขนงใบ 6-10 คู่ ระหว่างเส้นแขนงใบเป็นเส้นใบแบบชั้นบันได เห็นชัดเจนทางด้านล่าง ก้านใบยาว 5-7 มม. มีขนรูปดาวหนาแน่น หูใบรูปใบหอก ขนาดประมาณ 8 x 1 มม. ปลายยาวคล้ายหาง ผิวมีขนรูปดาวหนาแน่นทั้งสองด้าน หลุดร่วงง่าย ดอก ออกที่ซอกใบ ใบประดับรูปใบหอกยาว ขนาดประมาณ 6 x 1 มม. มีขนรูปดาวหนาแน่นทั้งสองด้าน ก้านดอกยาว 5-8 มม. มีขนรูปดาวหนาแน่น กลีบเลี้ยง 5 กลีบ เชื่อมติดกันที่โคนเล็กน้อย ยาวประมาณ 4 มม. สีสน้ำตาลอ่อน แฉกกลีบเลี้ยงรูปแถบ ขนาด 4.5-5.5 x 0.5-0.6 มม. ปลายแหลม ขอบเรียบ ผิวด้านบนมีขนรูปดาวสีน้ำตาลเข้มหนาแน่น ผิวด้านในมีขนยาวนุ่มคล้ายไหมเป็นกระจุกหนาแน่น เนื้อกลีบหนาประมาณ 0.5 มม. กลีบดอก 5 กลีบ แยกอิสระ รูปใบหอกกลับ ขนาด 4.5-5 x 0.8-0.9 ซม. สีขาว ผิวด้านบนมีขนรูปดาวหนาแน่น กระจายห่างกัน ผิวด้านในเกลี้ยง เกสรเพศผู้ 15 อัน ติดบนก้านชูเกสรเพศผู้และเพศเมียยาว 8-9 มม. เกลี้ยง ก้านชูอับเรณูตอนโคนเชื่อมติดกันเป็น 5 มัด มีเกสรเพศผู้มัดละ 3 อัน เรียงสลับกับ เกสรเพศผู้เป็นหมัน 5 อัน ส่วนที่เชื่อมติดกันเป็นมัดยาวประมาณ 3.5 มม. ปลายแยกอิสระเป็นเส้นยาว 1.1-1.3 ซม. เกลี้ยง อับเรณูรูปแถบ ยาวประมาณ 7 มม. แกนอับเรณูตอนปลายยื่นยาวออกเป็นจางยาว 1-2 มม. มี 2 พู แตกตามยาว เกสรเพศผู้เป็นหมันยาวประมาณ 3.5 ซม. ปลายรูปกระบองยาวประมาณ 4 มม. เกลี้ยง เกสรเพศเมีย รังไข่รูปไข่ ขนาดประมาณ 4 x 2.5 มม. มีขนนุ่มสีเหลืองหนาแน่น มีก้านชูรังไข่ยาวประมาณ 1 มม. มีขนนุ่มหนาแน่น ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 2.2 ซม. มีขนรูปดาวหนาแน่นบริเวณครึ่งล่างของก้าน ครึ่งบนเกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียรูปกระบอง ยาวประมาณ 4 มม. บิดเป็นเกลียวเล็กน้อย ผิวเกลี้ยง ผลแห้งแตกตามรอยประสานรูปไข่ ขนาดประมาณ 4.5 x 2 ซม. สีสน้ำตาลอ่อน เป็นสันตรงตามยาว 5 สัน โคนคอด มีก้านผลเกิดจากก้านชูเกสรเพศผู้และเพศเมียรวมกับก้านดอก ยาวประมาณ 2.2 ซม. เมล็ด รูปไข่แกมรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 0.4 x 0.3 มม. สีสน้ำตาลดำ ผิวเกลี้ยง มีปีกเป็นแผ่นบาง รูปขอบขนาน ขนาด 1.1-1.5 x 0.3-0.4 ซม. สีสน้ำตาลเข้ม ผิวเกลี้ยง (ภาพที่ 131)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, พิชณุโลก; **ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ:** เลย; **ภาคตะวันตกเฉียงใต้:** กาญจนบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; **ภาคกลาง:** นนทบุรี, กรุงเทพมหานคร; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:** ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย, ศรีราชา), ระยอง, ตราด; **ภาคใต้:** ระนอง, สุราษฎร์ธานี, กระบี่, นครศรีธรรมราช, พัทลุง, ยะลา

การกระจายพันธุ์.- พืชถิ่นเดียวของไทย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้ง ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเล 10-100 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- จำปาเทศ, จำปีแขก (ภาคกลาง); ขนาน (ชลบุรี, ภาคตะวันออกเฉียงใต้); กะ
หนาย, ยวนปลา (ภาคใต้); ทำอาว (หนองคาย)

ประโยชน์.- ปลูกเป็นไม้ดอกไม้ประดับ (ปิยะ เฉลิมกลิ่น, 2543)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 250 (BCU), K. Worapratheep 288 (BCU), K.
Worapratheep 297 (BCU), B. Na Songkhla et al. 230 (BCU), W.
Thephuttee et al. 11 (BCU)

2. Sterculia

L., Sp. Pl.: 1007. 1753; Phengkla in Fl. Thai. 7(3): 623. 2001.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม ใบเดี่ยว ใบประกอบแบบนิ้วมือ หรือใบหยักเว้ารูปฝ่ามือ เรียงเวียนเป็น
กลุ่มใกล้ปลายกิ่ง ขอบใบเรียบ ดอกแยกเพศ ออกที่ซอกใบ เหนือรอยแผลใบ หรือปลายยอด กลีบ
เลี้ยงแยกอิสระหรือเชื่อมติดกันที่โคน ปลายกลีบแยกห่างจากกัน ไม่มีกลีบดอก ดอกเพศผู้มีเกสร
เพศผู้ 10-15 อัน ติดที่ปลายยอดก้านชูเกสรเพศผู้ ก้านชูเกสรเพศผู้เรียวตรงหรือโค้ง เกสรเพศผู้เป็น
หมันมีจำนวนเท่ากับเกสรเพศผู้สมบูรณ์ เชื่อมติดกันเป็นคู่ล้อมรอบรังไข่ ดอกเพศเมียติดที่ปลาย
ก้านชูเกสรเพศผู้และเพศเมีย รังไข่มี 5 คาร์เพล แยกอิสระ แต่ละคาร์เพลมีออวูล 2-จำนวนมาก
ก้านชูเกสรเพศเมียแยกอิสระหรือเชื่อมติดกัน ยอดเกสรเพศเมียแยกอิสระ โค้ง ผลแห้งแตกแนวเดียว
มี 3-5 ผลย่อย มีขนรูปดาวกระจายทั่ว ผนังผลย่อยคล้ายแผ่นหนังหรือมีเนื้อไม้ ผิวเรียบ ไม่มีปีก มี
1-20 เมล็ด เมล็ดรูปรีหรือรูปไข่กลับ ไม่มีปีก

Sterculia foetida L., Sp. Pl.: 1008. 1753; Mast. in Fl. Br. Ind. 1: 354. 1874; Kurz, Fl. Burma
1: 135. 1877; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 1: 461. 1911; Ridl., Fl. Mal. Pen. 1: 268. 1922;
Craib in Fl. Siam. En. 1: 166. 1925; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 411. 1963; J.F. Maxwell
in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 56. 1994; Phengkla in Fl. Thai. 7(3): 628. 2001.

ไม้ต้น สูง 10-14 เมตร ใบประกอบแบบนิ้วมือ เรียงเวียน ก้านใบประกอบยาว 12-15 ซม.
เกลี้ยง มี 6-7 ใบย่อย ใบย่อยรูปรีแกมรูปขอบขนาน ขนาด 14-16 x 4-5 ซม. ปลายใบเรียวแหลม
ยาวคล้ายหาง โคนใบรูปลิ้ม ผิวใบด้านบนเกลี้ยง ผิวใบด้านล่างมีขนรูปดาวประปราย เส้นใบแบบ

ขนนก เส้นแขนงใบ 16-19 คู่ ก้านใบย่อยยาวประมาณ 4 มม. ใบรูปใบหอก ยาวประมาณ 6 มม. ปลายแหลมยาวคล้ายหาง ผิวด้านบนนอกมีขนยาวนุ่มหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **ช่อดอก**แบบช่อ แยกแขนง ขนาด 14-16 ซม. ออกที่ปลายยอดและเหนือรอยแผลใบ ช่อย่อยเป็นแบบช่อกระจุก มีดอกย่อย 3-5 ดอก ก้านช่อดอกยาวประมาณ 7 ซม. เกลี้ยง **ดอกเพศผู้** ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 2 มม. มีขนสั้นทั่วไป ดอกตูมรูปไข่ ขนาดประมาณ 10 x 5.5 มม. ใบประดับย่อยรูปสามเหลี่ยม ขนาดประมาณ 1 มม. ผิวด้านบนนอกเกลี้ยง ผิวด้านในมีขนนุ่มหนาแน่น **กลีบเลี้ยง** 5 กลีบ เชื่อมติดกันที่โคนเป็นรูปกรวย ยาวประมาณ 5 มม. ผิวด้านบนนอกมีขนรูปดาวประปราย แฉกกลีบเลี้ยงรูปใบหอก ขนาดประมาณ 12.5 x 5 มม. สีแดง ปลายและขอบกลีบสีเขียวอ่อนอมขาว มีเส้นกลางกลีบ ผิวด้านบนนอกมีขนรูปดาวประปราย ผิวด้านในมีขนยาวหนาแน่นที่ขอบและปลาย แฉก **เกสรเพศผู้** 15 อัน ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกัน ตอนโคนเป็นหลอดแคบยาวประมาณ 1.1 ซม. มีขนรูปดาวหนาแน่นที่โคนหลอด เนื้อขึ้นมามีขนห่าง ตอนปลายพองออกเป็นรูปกลม ติดกับอับเรณูที่ด้านหลัง อับเรณูขนาดประมาณ 1 มม. มีแกนอับเรณูที่ด้านหลัง **ดอกเพศเมีย** ไม่พบผล มี 4-5 ผลย่อย ผลย่อยรูปเกือบกลม ขนาด 7-10 ซม. สีน้ำตาลเข้ม ผันงผลหนา แข็ง เกลี้ยง มีก้านผลย่อยยาว 1.3-1.5 ซม. **เมล็ด** รูปรี ขนาด 2-2.2 x 1-1.2 ซม. สีเทา เกลี้ยง (ภาพที่ 132)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่; **ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ:** ขอนแก่น; **ภาคตะวันออก:** สุรินทร์; **ภาคกลาง:** สุพรรณบุรี, กรุงเทพมหานคร; **ภาคตะวันออกเฉียงใต้:** ชลบุรี (เกาะพระน้อย), ตราด; **ภาคใต้:** พังงา, สงขลา

การกระจายพันธุ์.- อินเดีย, ซีลอน, พม่า, เวียดนาม, กัมพูชา, คาบสมุทรมลายู, อินโดนีเซีย, ฟิลิปปินส์, แอฟริกาตะวันออก, ตอนเหนือของออสเตรเลีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นบริเวณที่ลาดชันใกล้ยอดเกาะ สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 50 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- จำมะโฮง (เชียงใหม่, ภาคเหนือ); **สำโรง** (ภาคกลาง, ภาคตะวันออก); โหมโรง, มะโรง, มะโหร่ง (ปัตตานี, ภาคใต้)

ชื่อสามัญ.- Bastard Poon, Pinari

ประโยชน์.- เนื้อไม้ ใช้ทำกระดาน เครื่องเรือน หนีบไสของ รองเท้าไม้ หูกทอผ้า ไม้จิ้มฟัน ก้านและกลักไม้ขีดไฟ ไม้อัด เปลือก ใช้ทำเชือกอย่างหยาบๆ เมล็ด น้ำมันจากเนื้อในเมล็ดใช้ปรุงอาหารและใช้จุดไฟ ใบ เป็นยาระบาย ผล เป็นยาสมานท้องและแก้โรคไต (จำลอง เพ็งคล้าย และคณะ, 2535)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 254 (BCU), S. Homchum 137 (BCU)

3. *Waltheria*

L., Sp. Pl.: 673. 1753; Phengkklai in Fl. Thai. 7(3): 651. 2001.

ไม้ล้มลุกหรือไม้พุ่มขนาดเล็ก ใบรูปไข่ ขอบใบจักฟันเลื่อยหรือจักฟันเลื่อยซ้อน ดอกสมบูรณ์เพศ ขนาดเล็ก ออกเป็นกลุ่มแน่นที่ซอกใบหรือปลายยอด กลีบเลี้ยงมี 5 กลีบ เชื่อมติดกันเป็นรูปประฆัง กลีบดอกมี 5 กลีบ รูปแถบแกมรูปช้อน เกสรเพศผู้มี 5 อัน เรียงตรงข้ามกับกลีบดอก เชื่อมติดกันที่โคนเป็นหลอดสั้น ผิวบาง อับเรณูหันออก ไม่มีเกสรเพศผู้เป็นหมัน รังไข่ไม่มีก้าน มี 1 ช่อง ภายในมี 2 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ผลแห้งแตกเป็นสองซีก มี 1 เมล็ด ไม่มีปีก

Waltheria indica L., Sp. Pl. 2: 673. 1753; Mast. in Fl. Br. Ind. 1: 374. 1874; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 1: 510. 1911; Ridl., Fl. Mal. Pen. 1: 285. 1922; Craib in Fl. Siam. En. 1: 179. 1925; Phengkklai in Fl. Thai. 7(3): 651. 2001.

ไม้ล้มลุก สูง 30-60 ซม. กิ่งอ่อนมีขนรูปดาวหนาแน่น กิ่งแก่มีขนเล็กน้อย ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปไข่แกมรูปขอบขนาน ขนาด 2.4-5.3 x 1.5-3.5 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบเว้ารูปหัวใจ ขอบใบจักฟันเลื่อย เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนมีขนรูปดาวเล็กน้อยกระจายห่าง ผิวใบด้านล่างมีขนรูปดาวหนาแน่น เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ 3 เส้น เนื้อขึ้นมาเป็นแบบขนนก เส้นแขนงใบ 3-6 คู่ ระหว่างเส้นแขนงใบเป็นเส้นร่างแห ก้านใบยาว 0.5-2 ซม. มีขนรูปดาวหนาแน่น หูใบรูปใบหอกแคบ ยาวประมาณ 3 มม. มีขนยาวหนาแน่นทั้งสองด้าน **ช่อดอก**แบบช่อกระจุก ขนาด 1-1.5 ซม. ออกที่ซอกใบและปลายยอด ก้านช่อดอกยาว 1.5-2 มม. มีขนยาวหนาแน่น ใบประดับรูปใบหอกแคบ ยาวประมาณ 3 มม. มีขนหนาแน่นทั้งสองด้าน **ดอกย่อย** ไม่มีก้านดอกย่อย ใบประดับย่อยรูปใบหอก ขนาดประมาณ 2.5 x 0.5 มม. ปลายแหลม ผิวด้านบนนอกมีขนยาวหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง **กลีบเลี้ยง** โคนเชื่อมติดกันยาวประมาณ 2 มม. ผิวด้านบนนอกมีขนยาวหนาแน่น ผิวด้านในเกลี้ยง แฉกกลีบเลี้ยงรูปสามเหลี่ยมแคบ ยาวประมาณ 1 มม. ปลายแหลม ผิวด้านบนนอกมีขนยาวหนาแน่น **กลีบดอก** แยกอิสระ ขนาดประมาณ 3 x 0.8 มม. สีเหลือง ปลายกลม โคนแคบ เนื้อกลีบบาง ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **เกสรเพศผู้** เชื่อมติดกับกลีบดอกที่โคนเล็กน้อย ก้านชูอับเรณูแบน เชื่อมติดกันเป็นหลอดตลอดความยาวก้าน ยาวประมาณ 2 มม. ติดกับอับเรณูด้านหลังค่อนข้างมาทางฐาน อับเรณูรูปขอบขนาน ยาวประมาณ 0.7 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 2.5 x 1 มม. มีขนแข็งหนาแน่น ก้านเกสรเพศเมียยาวประมาณ 1.5 มม. มีขนยาวกระจายทั่ว ยอดเกสรเพศเมียยาวประมาณ 1 มม. แฉกแขนงเป็นฝอย เกลี้ยง **ผล**

รูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 2 x 1 มม. มีขนแข็งที่ปลาย **เมล็ด** รูปรี ขนาดประมาณ 1.8 x 0.8 มม. สีดำ เกือบ (ภาพที่ 133)

ประเทศไทย.- ทั่วทุกภาคของประเทศ; ตาก, ขอนแก่น; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะพระ)

การกระจายพันธุ์.- เขตร้อนทั่วไป, อินเดีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในที่โล่งแจ้งตามที่รกร้างทั่วไป

ชื่อพื้นเมือง.- ตานทราย (ภาคเหนือ, ประจวบคีรีขันธ์); หญ้าหัวนกเค้า (เชียงใหม่)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 283 (BCU), Ploenchit 460 (BCU), S. Homchum 75 (BCU)

TILIACEAE

ไม้ต้น ไม้พุ่ม หรือไม้ล้มลุก มีน้อยที่เป็นไม้รอเลื้อย มีขนรูปดาวหรือเกล็ด ใบเดี่ยว เรียงสลับ เรียงสลับระนาบเดียว หรือเรียงเวียน มีหูใบ ร่วงง่าย ช่อดอกแบบช่อกระจุกหรือเป็นดอกเดี่ยว สมบูรณ์เพศ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ กลีบดอกเรียงสลับกับกลีบเลี้ยง เกสรเพศผู้มีจำนวนมาก แยกอิสระหรือเชื่อมติดกันเป็นกลุ่ม 5 กลุ่ม ติดที่เหนื่อฐานดอกนูน (torus) ซึ่งอยู่บนก้านชูเกสรเพศผู้ (androphore) อับเรณูติดที่ฐานหรือติดด้านหลัง เป็น 2 พู แตกตามยาว มีเกสรเพศผู้เป็นหมันหรือไม่มี รังไข่เหนือวงกลีบ มี 2-10 ช่อง แต่ละช่องมีอวุล 2-จำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียรูปปลีแคบหรือแยกแขนง ยอดเกสรเพศเมียหยักเป็นพูหรือเป็นจุด ผลแห้งหรือผลสด มีปีกหรือไม่มีปีก เมล็ดมี 1-จำนวนมาก ไม่มีปีก

Microcos

L., Sp. Pl.: 514. 1753; Burret, Notizbl. Bot. Gart. Berlin 9: 756. 1926; Phengklai in Fl. Thai. 6(1): 33. 1993.

ไม้พุ่มรอเลื้อยหรือไม้ต้นขนาดเล็ก ใบเรียงสลับระนาบเดียว เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ 3 เส้น ขอบใบจักฟันเลื่อยหรือเรียบ ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ออกที่ปลายยอดหรือชอกใบ ใกล้ปลายยอด มีช่อดอกย่อยออกเป็นแบบช่อกระจุก กลีบเลี้ยงแยกอิสระ ผิวด้านนอกมีขน ผิวด้าน

ในเกลี้ยง กลีบดอกแยกอิสระ เกลี้ยง ขนาดประมาณครึ่งหนึ่งของกลีบเลี้ยง ร่วงง่าย มีต่อมที่โคนกลีบ เกสรเพศผู้แยกอิสระ อับเรณูติดที่ด้านหลัง โค้ง ไม่พบเกสรเพศผู้เป็นหมัน รังไข่มี 2-4 ช่อง แต่ละช่องมี 2 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียรูปลิ้มแคบ ยอดเกสรเพศเมียเป็นจุด ไม่เป็นรูปก้านปิดหรือหยัก เป็นพู่ ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง ไม่มีปีก รูปกลมถึงรูปผลแพร์ไม่แตก

Microcos tomentosa Sm. in Rees, Cycl. 23 sect. 2. 1813; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 393. 1963; Phengkhai in Fl. Thai. 6(1): 37. 1993.-*Grewia paniculata* [Roxb., Hort. Bengal: 93. 1814, nom nud.]; DC., Prod. 1: 510. 1824; Mast. in Fl. Br. Ind. 1: 993. 1874; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 1: 544. 1911; Ridl., Fl. Mal. Pen. 1: 300. 1922; Craib in Fl. Siam. En. 1: 185. 1925.

ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก สูง 2-4 เมตร กิ่งอ่อนมีขนรูปดาวหนาแน่น กิ่งแก่เกลี้ยง ใบรูปขอบขนานแกมรูปไข่กลับ ขนาด 7-13 x 3-6.5 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบกลม ขอบใบจักฟันเลื่อย เนื้อใบคล้ายกระดาษ ผิวใบด้านบนมีขนรูปดาวกระจายห่าง หนาแน่นตามเส้นกลางใบและเส้นแขนงใบ ผิวใบด้านล่างมีขนรูปดาวหนาแน่น เส้นแขนงใบ 4-6 คู่ เส้นใบคล้ายชั้นบันไดระหว่างเส้นแขนงใบเห็นชัดเจน ก้านใบยาว 5-8 มม. มีขนรูปดาวหนาแน่น หนูปูรูปใบหอก ขนาดประมาณ 4-7 x 1 มม. ปลายแหลมหรือหยักเป็นสองแฉกเล็กหรือตื้น มีขนกระจายทั่วทั้งสองด้าน **ช่อดอก** ออกที่ปลายยอดและซอกใบ ขนาด 4-6 ซม. ก้านช่อดอกมีขนรูปดาวหนาแน่น ใบประดับรูปใบหอก ขนาดประมาณ 4-5 x 1 มม. ปลายแหลมหรือหยักเป็นสองแฉก มีขนรูปดาวหนาแน่นทั้งสองด้าน **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาว 2-3 มม. มีขนรูปดาวหนาแน่น **กลีบเลี้ยง** รูปคล้ายช้อน ขนาดประมาณ 9 x 5 มม. ผิวด้านบนมีขนรูปดาวหนาแน่น **กลีบดอก** รูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 5 x 4.5 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **เกสรเพศผู้** ติดที่ฐานดอก ก้านชูอับเรณูเป็นเส้น ยาว 5-5.5 มม. สีเหลือง เกลี้ยง อับเรณูรูปรี ขนาดประมาณ 1 มม. **เกสรเพศเมีย** รังไข่รูปกลม ขนาด 1-2 มม. มีขนสาหนานแน่น มี 3 ช่อง แต่ละช่องมี 4 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียตรง ยาวประมาณ 1-2 มม. เกลี้ยง **ผล** รูปกลม ขนาด 7-8 มม. ผลอ่อนสีเขียว ผลแก่สีดำ ผิวมีขนเล็กน้อย ก้านผลยาวประมาณ 3 มม. มีขนเล็กน้อย (ภาพที่ 134)

ประเทศไทย.- ทั่วทุกภาคของประเทศ; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: ชัยภูมิ, นครราชสีมา; ภาคตะวันออก: ใต้: กาญจนบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: นครนายก; ภาคเหนือ: ชลบุรี (เกาะพระ), ระยอง

การกระจายพันธุ์.- อินเดีย, ตอนใต้ของจีน, เวียดนาม, ลาว, กัมพูชา, คาบสมุทรมลายู, อินโดนีเซีย, ฟิลิปปินส์

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้งที่ระดับต่ำ ความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 50-100 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.- กะปกกะปู้, ค่อม, พลา, ลาย, สากกะเบือดง, สากกะเบือชะว้า, หมากหอม (ภาคเหนือ); คอมส้ม, ก้อมส้ม (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ); พลองส้ม, คอมเกลี้ยง (ภาคตะวันออก); มลาย (ภาคตะวันออกเฉียงใต้); **พลับพลา**, ขี้เก๋า (ภาคกลาง); จี๋มือแก (มลายู-ภาคใต้); น้ำลายควาย, พลาขาว, พลาลาย (ภาคใต้)

ประโยชน์.- ยาพื้นบ้านอีสานใช้ แก่น ผสมแก่นโมกหลวง ลำต้นกำแพงเจ็ดชั้น ลำต้นสมุนไพร ลำต้นพลองเหมือด แก่นจำปา และลำต้นคำรอก ต้มน้ำดื่ม แก้หืด (วงศ์สฤติย์ ฉั่วกุล และคณะ, 2543) เนื้อไม้ ใช้ทำเสา ต่อมเครื่องมือทางเกษตร ไม้ถือ เปลือก ใช้ทำเชือกหยาบๆ ผล ผลแก่รับประทานได้ทั้งคนและสัตว์ (จำลอง เพ็งคล้าย และคณะ, 2535) ปลูกเป็นไม้ประดับกลางแจ้ง (อิสรา วงศ์ข้าหลวง และ วงศ์สฤติย์ ฉั่วกุล, 2542)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 265 (BCU), W. Thephuttee et al. 2 (BCU)

ULMACEAE

ไม้ต้นหรือไม้พุ่ม ใบเดี่ยว เรียงสลับระนาบเดียว ขอบใบเรียบหรือจักฟันเลื่อย เส้นใบแบบขนนกหรือออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ หูใบร่วงง่าย ดอกเดี่ยวหรือดอกช่อที่ลดรูปจนเหลือดอกย่อยดอกเดียว (1-flowered) หรือออกเป็นช่อกระจุกหรือช่อแยกแขนงที่ซอกใบ ดอกย่อยแยกเพศหรือสมบูรณเพศ มีกลีบรวม 3-10 กลีบ ซ้อนเหลื่อมกันหรือจรดกัน ติดทนหรือร่วงง่าย เกสรเพศผู้มี 3-10 อัน เรียงตรงข้ามและเชื่อมติดกับกลีบรวมที่ฐาน ก้านชูอับเรณูเห็นชัดเจน อับเรณู 2 พู แตกตามยาว รังไข่เหนือวงกลีบ มี 2 คาร์เพลเชื่อมติดกัน ช่องในรังไข่ 1(-2) ช่อง ภายในมี 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียสั้นหรือลดรูป ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น 2 แฉกหรือ 2 พู ผลเปลือกแข็งเมล็ดเดี่ยว ผลปีกเดี่ยว หรือผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง มีส่วนของยอดเกสรเพศเมียติดอยู่ที่ปลายผล มีเอนโดสเปิร์มบางหรือไม่มี เอ็มบริโอตั้ง ไค่ง หรือม้วนขึ้น

Celtis

L., Sp. Pl. 2: 1043. 1753; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 5: 680. 1927; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 63. 1994. -Solenostigma Endl., Prod. Fl. Norfolk.: 41. 1833.

ไม้ต้นหรือไม้พุ่มตั้งตรง เส้นใบออกจากจุดเดียวกันที่โคนใบ 3 เส้นหรือมากกว่า มีหูใบขนาดเล็ก ดอกเดี่ยวออกเป็นกระจุกหรือดอกช่อแยกแขนงสั้นๆ มีก้านช่อดอก ดอกย่อยแยกเพศหรือสมบูรณ์เพศ วงกลีบรวมมี 4-6 กลีบ ซ้อนเหลื่อมกัน ฐานดอกมีขน ดอกเพศผู้มีเกสรเพศผู้ 4-6 อัน มีส่วนของเกสรเพศเมียที่ไม่เจริญติดอยู่ ดอกสมบูรณ์เพศและดอกเพศเมีย กลีบรวมหลุดร่วงง่ายหลังจากเกิดการปฏิสนธิ ก้านเกสรเพศเมียสั้นหรือไม่มี ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง เอ็มบริโอโค้ง

Celtis philippensis Blanco, Fl. de Filip.: 197. 1837; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 5: 684. 1927. -Solenostigma philippensis Blume, Mus. Bot. Lugd. Bat. 2: 67.

ไม้ต้น สูงประมาณ 6 ม. กิ่งอ่อนมีขนประปราย กิ่งแก่เกลี้ยง ใบรูปไข่ถึงรูปรีหรือรูปไข่แกมรูปขอบขนาน ขนาด 4-10.5 x 2.4-5.8 ซม. ปลายใบเรียวแหลมหรือแหลม โคนใบมนเบี้ยวหรือตัดขอบใบเรียบ เนื้อใบหนาคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบด้านบนสีเขียวเข้มเป็นมัน เกลี้ยง ผิวใบด้านล่างเกลี้ยง เส้นแขนงใบมองเห็นไม่ชัด เส้นใบย่อยแบบร่างแห ก้านใบยาว 0.8-1.2 ซม. เกลี้ยง หูใบรูปใบหอกแกมรูปไข่ ขนาดประมาณ 3 x 1 มม. ร่วงง่าย ปลายแหลม โคนกลม ผิวมีขนแข็งทั่วไป **ช่อดอก**แบบช่อแยกแขนงสั้นๆ ออกที่ซอกใบ ขนาด 1-1.3 ซม. ช่อดอกย่อยออกเป็นกระจุก ดอกย่อย 15-20 ดอก มีทั้งดอกสมบูรณ์เพศและแยกเพศ ก้านช่อดอกยาวประมาณ 2 มม. มีขนประปราย ใบประดับช่อดอกรูปไข่ ขนาดประมาณ 0.5 มม. มีขนยาวกระจายห่างกัน **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 0.5 มม. มีขนประปราย ไม่มีใบประดับดอกย่อย **กลีบรวม**เชื่อมติดกันเล็กน้อยที่โคน กลีบแยกเป็น 5 แฉก แต่ละแฉกรูปขอบขนาน ขนาด 1.8-2 x 0.7-0.9 มม. สีขาว ลักษณะคล้ายรูปเรือ ผิวด้านบนนอกมีขนยาวห่างๆ ทั่วไปและเรียงชิดกันบริเวณปลายและขอบกลีบลักษณะเป็นขนครุย ผิวด้านในเกือบเกลี้ยง ที่ฐานดอกใกล้กับโคนกลีบรวมด้านในปกคลุมด้วยขนยาวนุ่มหนาแน่น **ดอกเพศผู้** มีเกสรเพศผู้ 5 อัน เรียงตรงข้ามกับกลีบรวม โคนก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกับโคนกลีบรวม ก้านชูอับเรณูค่อนข้างแบน ยาวประมาณ 1.4 มม. ติดกับอับเรณูที่ฐาน อับเรณูรูปไข่ ขนาดประมาณ 1 x 0.8 มม. ลักษณะเป็น 2 พู ปลายอับเรณูแหลม มีส่วนของเกสรเพศเมียที่ไม่เจริญอยู่ตรงกลางดอก ยาวประมาณ 0.8 มม. **ดอกสมบูรณ์เพศและดอกเพศเมีย** รั้งไข่รูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 3 x 1.5 มม. ผิวเกลี้ยง บริเวณใกล้กับยอดเกสรเพศเมียมีขนห่างๆ มี 1 ช่อง ภาย

ในมี 1 ออวูล ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็นสองแฉก กางออก ยาวประมาณ 2 มม. แต่ละแฉกแยกเป็นสองแฉกเล็กๆ ปลายแหลม ปกคลุมด้วยขนสั้นนุ่ม ผลเมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปรี ขนาด 7-8 x 4-6 มม. สีเขียวอ่อน มีส่วนของยอดเกสรเพศเมียที่ขยายขนาดติดอยู่ที่ปลายผล ผิวเกือบเกลี้ยงหรือมีขนเล็กน้อยกระจายห่างๆ มี 1 เมล็ด (ภาพที่ 135)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: กำแพงเพชร, นครสวรรค์; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: ลพบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ, เกาะพระน้อย); ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี, พังงา, พัทลุง, กระบี่, สตูล

การกระจายพันธุ์.- ฟิลิปปินส์, อินโดนีเซีย, ไทหูล่า, ฮองกง, ภูมิภาคอินโดจีน

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้งที่ค่อนข้างร่มใกล้ยอดเกาะ ที่ความสูง 100-120 เมตร จากระดับน้ำทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- ทลายเขา (ประจวบคีรีขันธ์)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 282 (BCU), K. Worapratheep 295 (BCU), Sakol 557 (BK), Sakol 1341 (BK)

VIOLACEAE

ไม้พุ่มหรือไม้ล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นตั้งตรงหรือทอดเลื้อย ใบเดี่ยว เรียงเวียนหรือตรงข้าม เส้นใบแบบร่างแห มีหูใบขนาดเล็ก ร่วงง่าย ดอกออกเป็นช่อกระจุก ช่อกระจุก ช่อแยกแขนง ช่อเชิงหลั่น หรือดอกเดี่ยว ออกเป็นกระจุกที่ปลายยอดหรือชอกใบหรือตามกิ่ง ดอกสมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ ก้านดอกมักเป็นข้อ กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ แยกจากกันหรือเชื่อมติดกันเล็กน้อยที่โคน เกสรเพศผู้มี 5 อัน เรียงสลับกับกลีบดอก ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันที่โคนเป็นวงรอบรังไข่ รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ มี 2-5 คาร์เพล เชื่อมติดกันมี 1 ช่อง ภายในมีหลายออวูล พลาเซนตาตามแนวตะเข็บ ก้านเกสรเพศเมียและยอดเกสรเพศเมียมีอย่างละ 1 อัน ผลแห้งแตกเป็น 3 หรือ 5 ส่วน เมล็ดรูปทรงกลม มีเอ็มบริโอตรงและมีเอนโดสเปิร์ม

Rinorea

Aubl., Pl. Gui. i. 235 t. 93. 1775; Backer & Bakh.f., Fl. Java 1: 193. 1963.

ไม้พุ่ม ลำต้นตั้งตรง ใบเดี่ยว เรียงเวียนหรือเกือบตรงข้ามกัน ขอบใบจักฟันเลื่อยหรือหยักมน เส้นใบแบบร่างแห ก้านใบค่อนข้างสั้น มีหูใบขนาดเล็ก ดอกออกเป็นช่อแบบช่อแยกแขนง ช่อกระจุก ช่อเชิงหลั่น หรือช่อกระจุก หรือดอกเดี่ยวออกเป็นกระจุกที่ปลายยอดหรือช่อใบ ดอกสมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ ก้านดอกมักเป็นข้อ กลีบเลี้ยงตั้งตรง ขนาดใกล้เคียงกัน กลีบดอกตั้งตรง ขนาดใกล้เคียงกัน ไม่มีก้านกลีบดอก เกสรเพศผู้ 5 อัน ติดที่ขอบด้านในของจานฐานดอก ก้านชูอับเรณูสั้น แกนอับเรณูติดกับแผ่นรยางค์ซึ่งมีปลายยื่นยาวเลยจากอับเรณูขึ้นไป อับเรณูมีรยางค์ลักษณะเป็นเส้นยาวที่ปลายหรือไม่มี มี 1 ออวูลหรือมากกว่าในแต่ละช่อง ก้านเกสรเพศเมียตั้งตรง ผลแห้งแล้วแตกเป็น 3 พู เมล็ดมีจำนวนน้อย

Rinorea virgata (Thwaites) Kuntze, Rev. Gen.: 42. 1891.

ไม้พุ่ม สูงประมาณ 1 เมตร กิ่งอ่อนมีขนหยิกทั่วไป ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรีหรือรูปไข่ ขนาด 1.2-3.5 x 2.5-7.3 ซม. ปลายใบมนหรือเป็นติ่งหนาม โคนใบรูปลิ้ม มนหรือเฉียง ขอบใบจักฟันเลื่อยห่างๆ เนื้อใบบางคล้ายกระดาษ ผิวใบเกลี้ยงและมีขนหยิกกระจายห่างๆ ตามเส้นกลางใบทั้งสองด้าน เส้นแขนงใบ 3-5 คู่ ก้านใบยาว 1-3.5 มม. มีขนหยิกหนาแน่น หูใบขนาดเล็ก รูปสามเหลี่ยม หลุดร่วงง่าย ดอกออกเป็นกระจุกที่ช่อใบและตามกิ่ง กระจุกละ 2-8 ดอก ก้านดอกยาว 1-3 มม. ใบประดับดอกรูปสี่เหลี่ยม ขนาดประมาณ 0.5 มม. ลักษณะเป็นแผ่นคล้ายเกล็ด สีน้ำตาลอ่อน กลีบเลี้ยงแยกจากกัน มี 5 กลีบ รูปไข่ ขนาดประมาณ 1-1.5 มม. ปลายมนแคบๆ ขอบกลีบด้านบนเป็นขนครุย มีเส้นกลางกลีบ สีเขียวอ่อน กลีบดอกแยกจากกัน มี 5 กลีบ รูปแถบ ขนาดประมาณ 1.1 x 3 มม. ตั้งตรง ปลายมน ขอบเป็นคลื่นเล็กน้อย มีเส้นตามยาว 3 เส้น สีเขียวอ่อน เกสรเพศผู้มี 5 อัน ติดที่จานฐานดอก ไม่เห็นก้านชูอับเรณู อับเรณูรูปทรงกระบอก ขนาดประมาณ 0.5 x 1.7 มม. ลักษณะเป็น 2 พู แตกตามยาว มีรยางค์ที่ปลายอับเรณู 2 อัน ยาวประมาณ 0.5 มม. ลักษณะเป็นแผ่นรูปใบหอก แกนอับเรณูมีรยางค์ลักษณะเป็นแผ่นเชื่อมติดอยู่ยาว 2-2.8 มม. สีขาว ส่วนปลายของรยางค์ยื่นยาวเลยอับเรณูออกไปประมาณ 1.2 มม. ลักษณะคล้ายกลีบดอก ที่โคนแผ่นรยางค์ด้านหลังมีต่อมมนรูปไข่ ขนาดประมาณ 0.3 มม. เกสรเพศเมียรังไข่ขนาดเล็กเห็นไม่ชัด รูปกรวย มีจานฐานดอกรูปวงแหวนล้อมรอบ ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ยาวประมาณ 2.5 มม. ตรง ยอดเกสรเพศเมียรูปปลายตัด ผลไม่พบ (ภาพที่ 136)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, เชียงราย, น่าน; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: ลพบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ), จันทบุรี; ภาคใต้: นครศรีธรรมราช, สุราษฎร์ธานี

การกระจายพันธุ์.- ภูมิภาคอินโดจีน, พม่า

นิเวศวิทยา.- พบขึ้นในที่ค่อนข้างชื้น บริเวณร่องน้ำที่ระดับต่ำ

ชื่อพื้นเมือง.- กวาด, ข่อยหยอง, ผักรูด (ประจวบคีรีขันธ์); ข่อยดิน, เฮาะสะท้อน (เชียงใหม่);
ข่อยนัง (ลำปาง); ข่อยป่า (ตราด); คันทรง, คันทเพชร (สุราษฎร์ธานี); ซาจิ้น
(กรุงเทพมหานคร); ซาป่า (จันทบุรี); หัสสะท้อน (เชียงราย)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 270 (BCU), J.F. Maxwell 71-428 (BK), Put
1446 (BK), C. Chermisrivathana 2000 (BK), D.J. Collins 1509
(BK)

พืชใบเลี้ยงเดี่ยว

ARACEAE

ไม้ล้มลุก อายุปีเดียวหรือหลายปี มีหัวหรือเหง้าใต้ดิน ใบเดี่ยวหรือใบประกอบแบบมีใบ
ย่อย 3 ใบถึงหลายใบ เรียงเวียนหรือเรียงสลับระนาบเดียว หรือเป็นกระจุกแบบกู่หลายชั้น มีก้าน
ใบ ไม่มีหูใบ ช่อดอกแบบช่อเชิงลดมีกาบ (spadix) ออกตามซอกใบบนสุดหรือออกจากหัวหรือ
เหง้า โคนช่อมีกาบ (spathe) ติดอยู่ แยกอิสระจากช่อดอกหรือเชื่อมติดกัน ช่อดอกประกอบด้วย
ดอกสมบูรณ์เพศ หรือดอกเพศผู้ หรือดอกเพศเมีย ดอกสมบูรณ์เพศ วงกลีบรวมมี 4-7 แฉก เชื่อม
ติดกันหรือแยกกัน หรือไม่มีวงกลีบรวม เกสรเพศผู้มี 4-6 อัน ก้านชูอับเรณูแยกกันหรือเชื่อมกัน อับ
เรณูแตกตามยาว เกสรเพศเมีย รังไข่เหนือวงกลีบ มี 1-หลายช่อง แต่ละช่องมีออวุล 1-จำนวนมาก
ก้านเกสรเพศเมียมีหรือไม่มี ยอดเกสรเพศเมียรูปคล้ายจานหรือทรงกลมหรือรูปแถบ ผลมีเนื้อ
หลายเมล็ดหรือผลแบบกล้วย (baccate) เมล็ดมี 1-4 เมล็ด หรือจำนวนมาก ดอกเพศเมียมักไม่มี
กลีบรวม มีหรือไม่มีเกสรเพศผู้เป็นหมัน รังไข่มี 1-2 ช่อง แต่ละช่องมีออวุล 1-4 อัน หรือมีจำนวน
มาก ดอกเพศผู้มีหรือไม่มีกลีบรวม เกสรเพศผู้มี 1 อันถึงจำนวนมากต่อช่อง แยกกันหรือเชื่อมกัน
อับเรณูแตกเป็นรูหรือเป็นช่องเปิด

Pseudodracontium

ไม้ล้มลุกอายุปีเดียว หัวรูปกลม รูปมันแกว (napiform) หรือรูปยาว ใบมีก้านใบยาว กาบหุ้มลำต้นมาก เห็นไม่ชัด แผ่นใบหยักเป็นสามแฉก แฉกที่อยู่ด้านหน้ามักมีขนาดเล็กกว่าด้านหลัง ช่อดอกแบบช่อเชิงลด ออกขณะที่ยังมีใบอยู่ ก้านช่อดอกขนาดใหญ่เคียงกับก้านใบหรือสั้นกว่าหรือยาวกว่า ลักษณะคล้ายกับก้านใบ กาบหุ้มช่อดอกรูปคล้ายเรือ ตั้งขึ้น ดอกแยกเพศ ดอกเพศผู้มีเกสรเพศผู้ 3-6 อัน ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกันหรือแยกอิสระ ดอกเพศเมีย รั้งไข่อู่อื่นหรือเกือบกลม มี 1 ช่อง ภายในมี 1 ออวูล ผลมีเนื้อหลายเมล็ด รูปรี เมล็ดรูปรี

Pseudodracontium harmandii Engl., Bot. Jahrb. 25: 15. 1898; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 64. 1994.-P. harmandii Engl. var. schmidtii Engl., Bot. Tidsskrift 24: 275. 1902; Hu in Dansk Bot. Ark. 23: 445. 1968.-P. flotoi Hu in Dansk Bot. Ark. 23: 443. 1968.

ไม้ล้มลุก สูง 0.3-1 เมตร มีหัวใต้ดินยาว 12-15 ซม. ใบหยักเป็นสามแฉก แฉกที่อยู่ด้านหน้าขนาดเล็ก ยาวประมาณ 12 ซม. แฉกด้านบน ยาวประมาณ 16 ซม. แต่ละแฉกหยักแบบขนนก มี 4-5 แฉก รูปรี ขนาด 4-8 x 2.5-3 ซม. ปลายเรียวแหลม ขอบเรียบ มีก้านยาว 3-5 ซม. ก้านใบยาว 15-20 ซม. เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 ซม. บริเวณโคนก้านมีกาบหุ้มยาวประมาณ 7 ซม. **ช่อดอก** ก้านช่อดอกยาวประมาณ 40 ซม. รูปร่างคล้ายก้านใบ กาบหุ้มช่อดอก รูปคล้ายเรือ ยาวประมาณ 7.5-10 ซม. **ดอกเพศผู้** อยู่ตอนโคนช่อ ยาวประมาณ 5-7 ซม. ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกัน ยาวประมาณ 1.5 มม. อับเรณูเชื่อมติดกันเป็นวงแหวน มี 5-6 อัน รูปกลม แตกตามยาว (ภาพที่ 137)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: อุดรธานี; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ราชบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะสีชัง, เกาะเตาหม้อ, เกาะพระ), จันทบุรี, ตราด

การกระจายพันธุ์.- ลาว, เวียดนาม, กัมพูชา

นิเวศวิทยา.- ขึ้นตามที่ลาดชันที่มีแสงแดดส่องถึง และบริเวณช่องว่างระหว่างก้อนหินที่มีดิน

ชื่อพื้นเมือง.-

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 251 (BCU)

COLCHICACEAE

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี ลำต้นตั้งตรงหรือเลื้อยมีมือพัน มีลำต้นใต้ดินลักษณะเป็นหัวหรือเหง้า ลำต้นเหนือดินเป็นข้อและปล้องชัดเจน ข้อเหนียวหักให้ขาดได้ยาก ใบเดี่ยว เรียงสลับ เวียนหรือสลับระนาบเดียว รูปยาวหรือรูปใบหอก มีหรือไม่มีก้านใบ มีกาบหุ้มลำต้น ขอบใบเรียบ เส้นใบแบบขนาน ไม่มีเส้นใบย่อย ดอกเดี่ยวหรือเป็นช่อกระจุก ช่อกระจุก หรือช่อซี่ร่ม ออกที่ปลายยอด ช่อใบ หรือตรงข้ามกับใบ ดอกสมมาตรตามรัศมี สมบูรณ์เพศ ไม่มีกาบหุ้มช่อดอก กลีบรวมมี 6-8 กลีบ แยกจากกันหรือเชื่อมติดกัน เรียงเป็น 1-2 วง เกสรเพศผู้มี 6 อัน แยกอิสระหรือเชื่อมติดกับกลีบรวม เรียงเป็นสองวง ก้านชูอับเรณูติดกับอับเรณูที่ด้านหลังหรือที่ฐานหรือติดกลาง แยกตามยาว หันออกด้านนอกหรือด้านข้าง รังไข่อยู่เหนือวงกลีบ มี 3-4 คาร์เพล เชื่อมติดกัน ก้านเกสรเพศเมียมี 1 หรือ 3 อัน ยอดเกสรเพศเมียมี 3 อัน พลาเซนทารอบแกนร่วม แต่ละช่องมี 5-50 ออวูล ผลแห้งแล้วแตก เมล็ดมีเอนโดสเปิร์ม เอ็มบริโอตรง

Gloriosa

L., Sp. Pl. 1: 305. 1753; Backer & Bakh.f., Fl. Java 3: 84. 1968.

ไม้ล้มลุก อายุหลายปี มีเหง้าใต้ดิน ลำต้นเหนือดินบางครั้งแยกสาขาออกไป เลื้อยทอดยาวไปได้ไกล ใบเรียงสลับ ตรงข้าม หรือเป็นวงรอบข้อ ก้านใบเห็นไม่ชัด ปลายใบเปลี่ยนรูปไปเป็นมือพัน ดอกเดี่ยวมีจำนวนน้อย ดูคล้ายเป็นช่อเชิงหลั่น มีก้านดอกย่อยยาว กลีบรวมมี 6 กลีบ แยกอิสระ กางออกหรือโค้งพับลง และติดทน เกสรเพศผู้มี 6 อัน ติดที่โคนกลีบรวม ก้านชูอับเรณูรูปเส้นด้าย ติดกับอับเรณูตรงกลาง รังไข่มี 3 ช่อง แต่ละช่องมีหลายออวูล ก้านเกสรเพศเมียยาว รูปเส้นด้าย ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น 3 แฉก ผลแห้งแล้วแตก เมล็ดรูปเกือบกลม เปลือกเมล็ดชั้นนอกสีแดง

Gloriosa superba L., Sp. Pl. 1: 305. 1753; Hook.f., Fl. Br. Ind. 6: 358. 1894; Gagnep. in Fl. Gén. I.-C. 6: 806. 1934; K. Larsen in Dansk Bot. Ark. 20: 46. 1961; J.F. Maxwell in Nat. Hist. Bull. Siam Soc. 42: 64. 1994.

ไม้ล้มลุก ลำต้นเลื้อยพัน มีเหง้าใต้ดิน รูปทรงกระบอก ขนาดกว้างประมาณ 1 ซม. แยกเป็นสองง่าม ขนาดไม่เท่ากัน กิ่งก้านเป็นเหลี่ยม ใบเดี่ยว เรียงสลับหรือเรียงตรงข้าม รูปใบหอก

หรือรูปไข่แกมรูปใบหอก ขนาด 1.1-3.6 x 3.5-13 ซม. ปลายใบแหลม ยืดยาวออกเป็นมือพัน โคนใบสอบเรียว ขอบใบเรียบ เนื้อใบบางและนิ่ม ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนาน เส้นแขนงใบ 5-6 คู่ ระหว่างเส้นแขนงใบเป็นช่องว่างแห รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ไม่มีก้านใบและหูใบ ดอกเดี่ยว ออกตรงข้ามกับโคนใบ ก้านดอกยาว 7-14.5 ซม. เกลี้ยงและเป็นเหลี่ยม กลีบรวม แยกจากกัน มี 6 กลีบ รูปใบหอกกลับหรือยาว ขนาด 0.8-1.1 x 4.2-5 ซม. โค้งพับลง ครีบกليبด้านล่างสีเหลือง ครีบกลิปด้านบนตอนกลางเป็นสีแดง บริเวณขอบกลีบเป็นสีเหลือง โคนกลีบคอดเล็กน้อย ขอบกลีบยับย่น ปลายกลีบแหลมและมีขนประปรายทั้งสองด้าน **เกสรเพศผู้** มี 6 อัน ติดที่โคนกลีบรวม และเรียงสลับกับกลีบรวม ก้านชูอับเรณูเป็นเส้น ยาว 3-4 ซม. ติดกับอับเรณูตรงกลาง อับเรณูรูปยาว ขนาดประมาณ 1 ซม. แกวงได้ **เกสรเพศเมีย** รั้งไข่รูปรีแกมรูปไข่กลับ ขนาดประมาณ 3 x 6 มม. เป็น 3 พู มี 3 คาร์เพล 3 ช่อง แต่ละช่องมีออวูลจำนวนมาก ก้านเกสรเพศเมียยาว 2.5-3.5 ซม. โค้งพับ ยอดเกสรเพศเมียแยกเป็น 3 เส้น ยาว 7-8 มม. ปลายเป็นแผ่นแบน ออวูลรูปเกือบกลม มีก้านสั้นๆ พลาเซนตารอบแกนร่วม ผลแห้งแล้วแตก รูปกระบอกหรือรูปไข่กลับ ขนาด 1.3-2 x 3.5-4.5 ซม. สีนํ้าตาลดำ เป็น 3 พู **เมล็ด** รูปกลม ขนาดประมาณ 0.5 ซม. สีส้ม (ภาพที่ 138)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: แม่ฮ่องสอน, เชียงใหม่, เชียงราย; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: มุกดาหาร, ขอนแก่น; ภาคตะวันออก: สุรินทร์, นครราชสีมา, อุบลราชธานี; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, เพชรบุรี, ประจวบคีรีขันธ์; ภาคกลาง: กรุงเทพมหานคร; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ), ตราด; ภาคใต้: สุราษฎร์ธานี

การกระจายพันธุ์.- กัมพูชา, อินเดีย, อินโดนีเซีย, ลาว, มาเลเซีย, พม่า, เนปาล, ศรีลังกา, เวียดนาม, เขตร้อนและตอนใต้ของแอฟริกา

นิเวศวิทยา.- ขึ้นเลื้อยพันไม้พุ่มอื่นๆ ในป่าเหล่าที่โล่งแจ้ง ใกล้ระดับน้ำทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- ก้ามปู (ชยันต); คมขวาน, บ้องขวาน, หัวขวาน (ชลบุรี); **ดองดึง** (ทั่วไป); ดาวดึงส์, ว่านก้ามปู (ภาคกลาง); พันมหา (นครราชสีมา); มะขาไก่ง (ภาคเหนือ); หมอยหิยา (อุดรธานี)

ชื่อสามัญ.- Climbing Lily

ประโยชน์.- ตำรายาไทยเคยใช้ เหง้า เป็นยาแก้ปวดตามข้อ พบว่าในเหง้าและเมล็ด มีแอลคาลอยด์ colchicine ซึ่งปัจจุบันสกัดเป็นสารบริสุทธิ์ ทำเป็นยาเม็ดรักษาโรคปวดข้อ (เกาต์) ใช้ประโยชน์ในทางเกษตรกรรม เป็นสารที่ใช้เพิ่มจำนวนโครโมโซมของพืช ทำให้ได้พืชพันธุ์ใหม่ (พร้อมจิต ศรีลัมพ์ และคณะ, 2535)

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapatheep 81 (BCU), J.F. Maxwell 71-468 (BK)

DRACAENACEAE

ไม้พุ่ม ไม้ล้มลุก หรือคุดคล้ายไม้ต้น ลำต้นอวบน้ำหรือไม้อวบน้ำ ใบเดี่ยว เรียงสลับหรือเรียงเวียนเป็นกระจุกที่โคนต้นหรือที่ปลายยอด รูปแถบ รูปใบหอก หรือรูปไข่ ขอบใบเรียบ ขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่มาก เนื้อใบคล้ายแผ่นหนังหรืออวบน้ำ มีหรือไม่มีก้านใบ มีกาบหุ้มส่วนของกิ่งและลำต้น เส้นใบแบบนิ้วมือหรือแบบขนาน ดอกออกเป็นช่อกระจุก ช่อซี่ร่ม หรือช่อแยกแขนง มีก้านช่อดอก ดอกขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่ สมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี กลีบรวมมี 6 กลีบ เชื่อมติดกันที่โคน เรียงเป็นสองวง วงละ 3 กลีบ เกสรเพศผู้มี 6 อัน ขนาดเท่ากัน โคนก้านชูอับเรณูแต่ละอันเชื่อมติดกับผนังกลีบรวมด้านในที่โคน อับเรณูติดด้านหลัง แยกตามยาว หันเข้า รั้งไข้อยู่เหนือวงกลีบ มี 3 คาร์เพลเชื่อมติดกัน มี 3 ช่อง แต่ละช่องมี 1 ออวุล ก้านเกสรเพศเมียและยอดเกสรเพศเมียมีอย่างละ 1 อัน ออวุลคั่ว ผลสดมีเนื้อหลายเมล็ดหรือผลแห้งไม่แตก เมล็ดมีเอนโดสเปิร์ม เอ็มบริโอตรง

Dracaena

Vandelli ex L., Syst. Nat. ed. 12, 2: 246. 1767;

ไม้พุ่มหรือกิ่งไม้พุ่มหรือคล้ายไม้ต้น ลำต้นเดี่ยวหรือแตกกิ่งก้านสาขา มีหรือไม่มีเนื้อไม้ ใบเดี่ยว เรียงเวียนเป็นกระจุกแน่นที่ปลายยอดของลำต้นหรือเรียงห่างๆ ที่บริเวณปลายกิ่ง มีหรือไม่มีก้านใบ ก้านใบยาวได้ถึง 8 ซม. โคนใบโอบหุ้มลำต้นไว้ แผ่นใบรูปดาบถึงรูปรีแกมรูปใบหอก เส้นใบแบบขนานไปตามความยาวของใบ ไม่มีเส้นแขนงใบ ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง ออกที่ปลายยอด ดอกย่อยสมบูรณ์เพศ สมมาตรตามรัศมี ก้านดอกย่อยเป็นช่อต่อ วงกลีบรวมรูปทรงระบอกรูประฆัง หรือรูปกรวย หลอดกลีบรวมสั้น ปลายแยกเป็น 6 แฉก เกสรเพศผู้มี 6 อัน ก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกับหลอดกลีบรวมด้านใน อับเรณูติดกลาง รั้งไขมี 3 ช่อง แต่ละช่องมี 1 หรือ 2 ออวุล ก้านเกสรเพศเมียตรง ยอดเกสรเพศเมียเป็นตุ่มหรือเป็น 3 พู ผลสดมีเนื้อหลายเมล็ด รูปกลม มี 1-3 เมล็ด

Dracaena cambodiana Pierre ex Gagnep., Bull. Soc. Bot. France. 81: 286. 1934;

ไม้ต้นขนาดเล็ก สูงประมาณ 5 เมตร แตกกิ่งก้านที่บริเวณด้านบนลำต้น **เปลือกต้น**ค่อนข้างเรียบ มีรอยแตกตามยาวเล็กน้อย สีเทาอ่อน **ใบเดี่ยว** เรียงเวียนถี่รอบกิ่งบริเวณปลายยอด รูปดาบหรือรูปใบหอกกลับ ขนาด 4-5.5 x 77-78.5 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบแผ่เป็นกาบหุ้มส่วนของกิ่ง ขอบใบเรียบ เนื้อใบคล้ายแผ่นหนัง ผิวใบเกลี้ยงทั้งสองด้าน เส้นใบแบบขนานไปตามความยาวของใบ ไม่มีเส้นแขนงใบ ไม่มีก้านใบ **ช่อดอก**แบบช่อแยกแขนง ออกที่ปลายยอด ขนาด 40-50 ซม. ก้านช่อดอกเกลี้ยง ช่อดอกย่อยเป็นแบบช่อกระจະ ขนาด 10-14 ซม. มีดอกย่อยออกเป็นกระจุก กระจุกละ 4-6 ดอก ก้านช่อดอกย่อย ยาวประมาณ 4.5 ซม. เกลี้ยง ใบประดับช่อดอก รูปใบหอกยาว ขนาดประมาณ 1 x 5.3 ซม. ปลายแหลม โคนแผ่เป็นกาบหุ้มก้านช่อดอก บาง เกลี้ยงทั้งสองด้าน สีเหลืองอ่อน **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อย ยาวประมาณ 3.5 มม. เป็นข้อต่อบริเวณใกล้กับกลีบรวม ห่างประมาณ 0.5 มม. ใบประดับดอกย่อย รูปสามเหลี่ยม ขนาด 2.4-2.5 x 3-3.5 มม. ปลายแหลมหรือเป็นหางยาว บางใส เกลี้ยงทั้งสองด้าน สีเหลืองอ่อน **กลีบรวม**เชื่อมติดกันที่โคนเป็นหลอดสั้นๆ ยาวประมาณ 1.8 มม. ปลายแยกเป็น 6 แฉก สีเหลืองอ่อน แฉกกลีบรวมรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 2 x 5.5 มม. ปลายแหลม ผิวเกลี้ยง **เกสรเพศผู้** มี 6 อัน โคนก้านชูอับเรณูเชื่อมติดกับวงกลีบรวมด้านในที่บริเวณหลอดกลีบรวม เรียงตรงข้ามกับแฉกกลีบรวม ก้านชูอับเรณูขนาดประมาณ 0.8 x 3.5 มม. แบน เกลี้ยง ติดกับอับเรณูด้านหลัง อับเรณูรูปทรงกระบอก ขนาดประมาณ 0.6 x 1.5 มม. ลักษณะเป็น 2 พู แตกตามยาว **เกสรเพศเมีย** รั้งไข่อู่อับเรณูรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 1.5 x 2.5-3 มม. เกลี้ยง มี 3 คาร์เพล เห็นเป็น 3 ช่อง แต่ละช่องมี 1 ออวูล ก้านเกสรเพศเมียมี 1 อัน ยาว 3.2-3.4 มม. ตรงและเกลี้ยง ยอดเกสรเพศเมียเป็น 3 พู ขนาดประมาณ 1 มม. แบน สีเหลือง ลักษณะออวูลรูปรี แบน ขนาดประมาณ 0.4 x 0.7 มม. **ผลสด**มีเนื้อหลายเมล็ด รูปกลม ขนาด 8-10 มม. สีส้มหรือสีน้ำตาลแดง ผิวเกลี้ยง อวบน้ำ **เมล็ด** รูปกลม ขนาดประมาณ 6 มม. สีน้ำตาลอ่อน ผิวเรียบ เกลี้ยง (ภาพที่ 139)

ประเทศไทย.- ภาคตะวันตกเฉียงใต้: ประจวบคีรีขันธ์; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะอีร้า, เกาะพระน้อย)

การกระจายพันธุ์.- กัมพูชา, ลาว, เวียดนาม, ไทลื้อ

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในป่าดิบแล้งใกล้กับหน้าผาหินปูน ที่ดินร่วนปนทราย และตามหน้าผาหินปูนที่ระดับต่ำ ความสูงจากระดับน้ำทะเล 5-50 เมตร

ชื่อพื้นเมือง.-

ตัวอย่างพันธุ์ไม้ที่ศึกษา.- K. Worapratheep 76 (BCU), J.F. Maxwell 76-449 (BK), J.F. Maxwell 76-661 (BK)

ORCHIDACEAE

ไม้ล้มลุกอายุหลายปี อิงอาศัยหรือขึ้นบนดิน บางครั้งเป็นพืชกินซาก รากอวบน้ำ รากอากาศไม่มีรากฝอยแต่มีเนื้อเยื่อหุ้มด้านนอกคล้ายขนวม ลำต้นเจริญเติบโตทางยอด (monopodial) หรือเจริญทางข้าง (sympodial) มีเหง้าหรือไหลอยู่เหนือดินหรือใต้ดิน มักโป่งพองเป็นลำลูกกล้วย (pseudobulb) สีเขียว หรือลำต้นแตกเป็นกอขนาดใหญ่หรือเป็นเถาเลื้อย ใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบบางหรือหนาอวบน้ำหรือลดรูปเป็นเส้นเล็กๆ ดอกเดี่ยวหรือช่อดอกแบบช่อกระจจะหรือช่อแยกแขนง ออกที่ปลายยอด ชอกใบใกล้ปลายยอด ช่อตามลำต้น หรือโคนต้น ดอกสมบูรณ์เพศ สมมาตรด้านข้าง มีหรือไม่มีก้านดอก กลีบเลี้ยงมี 3 กลีบ รูปวงรีและขนาดใกล้เคียงกัน กลีบดอกมี 3 กลีบ กลีบตรงกลางมักมีรูปวงรีและขนาดแตกต่างออกไปเรียกกลีบปาก (labellum) ก้านเกสรเพศผู้และก้านเกสรเพศเมียรวมกันเป็นเส้าเกสร (column) มีกลุ่มเรณู (pollinium) ซึ่งเกิดจากละอองเรณูอัดรวมกันแน่นคล้ายก้อนขี้ผึ้งอยู่ด้านบน 1-2 กลุ่ม ยอดเกสรเพศเมียเปลี่ยนรูปวงรีไปเป็นแฉ่ง รังไข่ได้วงกลีบ มี 3 คาร์เพล ภายในมี 1 หรือ 3 ช่อง ออวุลมีจำนวนมาก พลาเซนตาตามแนวตะเข็บหรือรอบแกนร่วม ผลแห้งแตกตามยาว รูปทรงกระบอกยาว รูปกลม รูปไข่ หรือรูปรี มีเมล็ดขนาดเล็กจำนวนมาก

Eulophia

R.Br. ex Lindl., Bot. Reg. 9: t. 686. 1823; Hook.f. in Fl. Br. Ind. 6: 1. 1894; Backer & Bakh.f., Fl. Java 3: 392. 1968.

กล้วยไม้ดินเจริญทางข้าง บางครั้งไม่มีใบ ลำลูกกล้วยอยู่ใต้ดินหรือบางส่วนโผล่พ้นดิน มี 1 ถึงหลายปล้อง หรือมีเหง้าโป่งพองอยู่ใต้ดิน ใบมี 2-3 ใบ หรือไม่มี โคนใบเป็นกาบ แผ่นใบเกลี้ยง พบจับตามยาวหรือคล้ายใบหญ้า ใบแก่ร่วง ช่อดอกเกิดจากโคนต้น มีดอกในแต่ละช่อน้อยหรือมาก ทะยอยบานจากโคนช่อไปหาปลายช่อ หรือเป็นช่อแยกแขนง ดอกขนาดกลาง กลีบเลี้ยง

แยกอิสระ กลีบปากอยู่ทางด้านล่าง มีเดือยหรือไม่มี เคลื่อนไหวไม่ได้ เล้าเกสรมีคาง กลุ่มเรณูมี 2 กลุ่ม มีร่องเว้าทางด้านล่าง ไม่มีเยื่อกลุ่มเรณู แต่มีก้านและปลายมีแบนเหนียว

Eulophia graminea Lindl., Gen. Et. Sp. Orch.: 182. 1833; Ridl., Fl. Mal. Pen. 4: 141. 1924.

ลำลูกกล้วย ขนาดประมาณ 4 X 2.5 ซม. ใบรูปแถบ ขนาด 17-35 x 1-1.5 ซม. ปลายแหลม ขอบเรียบ **ช่อดอก**ยาว 25-30 ซม. ก้านช่อดอกและแกนกลางช่อดอกผิวเกลี้ยง **ดอกย่อย** ก้านดอกย่อยยาวประมาณ 11 มม. เกลี้ยง ใบประดับย่อยรูปไข่ ขนาดประมาณ 8 x 2.5 มม. ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **กลีบเลี้ยง** รูปใบหอกกลับ ขนาดประมาณ 14-16 x 1.8-3 มม. สีเขียว มีเส้นลายสีม่วงปน ปลายเรียวแหลม โคนงอกเล็กน้อย ขอบเรียบ ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน **กลีบดอก** ด้านข้าง 2 กลีบ รูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 12-15 x 2-2.5 มม. สีเขียวปนม่วง ปลายเรียวแหลม โคนงอกเล็กน้อย ขอบเรียบ ผิวเกลี้ยงทั้งสองด้าน กลีบปากรูปขอบขนาน ขนาดประมาณ 15 x 5 มม. ตอนโคนสีชมพูอมม่วง ขอบม้วนเข้าเล็กน้อย มีสันตามยาว ตอนปลายหักที่ด้านข้างเป็นสามแฉก แฉกตรงปลายขนาดใหญ่ที่สุด ขอบแฉกย่น ผิวด้านบนมีสันตามยาวและมีระยางค์คล้ายขนแฉกด้านข้างขนาดเล็ก ยาวประมาณ 1.5 มม. เดือยยาวประมาณ 4 มม. เกลี้ยง **เล้าเกสร** ขนาดประมาณ 4 x 1 มม. โคนคอดแคบเล็กน้อย ผิวเกลี้ยง ก้านชูอับเรณูบาง อับเรณูขนาดประมาณ 1 มม. กลุ่มเรณูรูปกลม ขนาดประมาณ 0.5 มม. **เกสรเพศเมีย** ฝังใช้รูปทรงกระบอก ขนาดประมาณ 10 x 1.5 มม. มีสันตามยาว ผิวเกลี้ยง **ผล** ไม่พบ (ภาพที่ 140)

ประเทศไทย.- ภาคเหนือ: เชียงใหม่, เชียงราย, แพร่; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: สกลนคร; ภาคตะวันออก: ชัยภูมิ, นครราชสีมา, ศรีสะเกษ; ภาคตะวันตกเฉียงใต้: กาญจนบุรี, ประจวบคีรีขันธ์, อุทัยธานี; ภาคกลาง: กรุงเทพมหานคร, สระบุรี; ภาคตะวันออกเฉียงใต้: ชลบุรี (เกาะเตาหม้อ), จันทบุรี; ภาคใต้: ชุมพร, นครศรีธรรมราช, พัทลุง, ตรัง, สตูล, ระนอง, สงขลา, สุราษฎร์ธานี

การกระจายพันธุ์.- มาเลเซีย, อินเดีย

นิเวศวิทยา.- ขึ้นในที่ร่มในป่าเหล่าใกล้ระดับน้ำทะเล

ชื่อพื้นเมือง.- ว่านนานเย็น (นครราชสีมา); ว่านบัวแก้ว (ปราจีนบุรี); หัวข้าวต้ม (กรุงเทพมหานคร); หัวข้าวเย็น (แพร่); บาแวบากง, อาแบบากง (มลายู-นราธิวาส)

ตัวอย่างพันธุมัธยมศึกษา.- K. Worapratheep 74 (BCU), J.F. Maxwell 72-6 (BK), Sakol 298
(BK)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

19 *Adiantum zollingeri* Mett. ex Kuhn

20 *Cheilanthes tenuifolia* (Burm.f.) Sw.

21 *Drynaria bonii* Christ

22 *Pyrosia adnascens* (Sw.) Ching

23 *Pteris vittata* L.

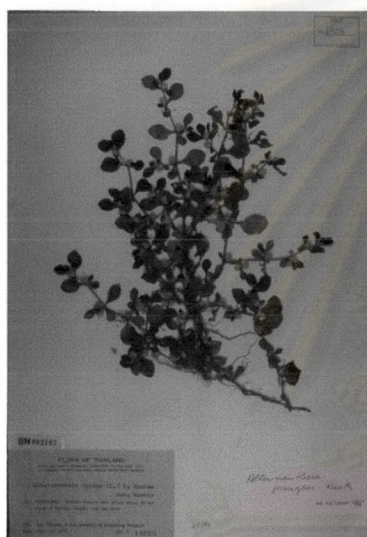
24 *Lygodium salicifolium* C. Presl

25 *Sesuvium portulacastrum* (L.) L.

26 *Achyranthes aspera* L.

27 *Alternanthera pungens* Kunth

28 *Gomphrena celosioides* Mart.

29 *Cyathostemma micranthum* (A. DC.) J. Sinclair

30 *Dasymaschalon lomentaceum* Finet & Gagnep.

31 *Polyalthia cerasoides* (Roxb.) Benth. ex Bedd.

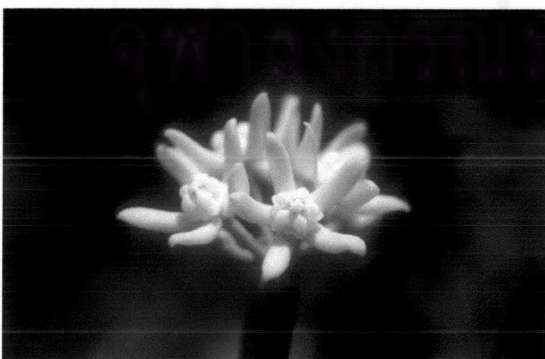
32 *Aganosma marginata* (Roxb.) G. Don

33 *Carissa spinarum* L.

34 *Hoya graveolens* Kerr

35 *Sarcostemma brunonianum* Wight & Arn.

36 *Pluchea indica* (L.) Less.

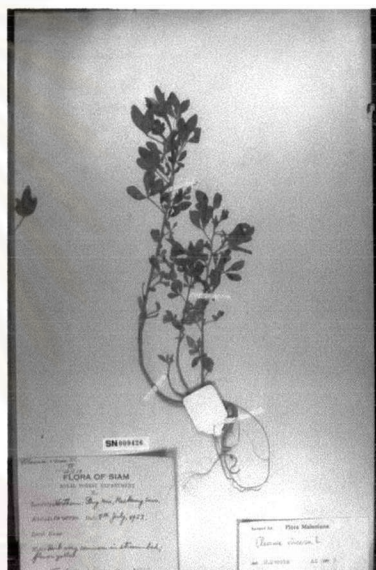
37 *Vernonia elliptica* DC.

38 *Cordia subcordata* Lam.

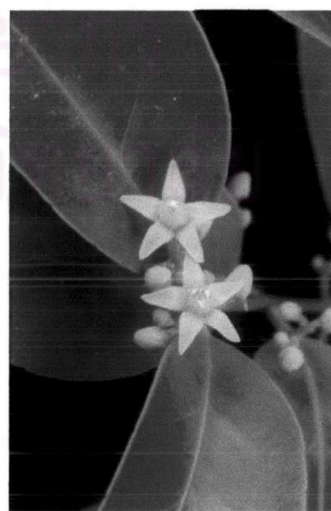
39 *Capparis sepiaria* L.

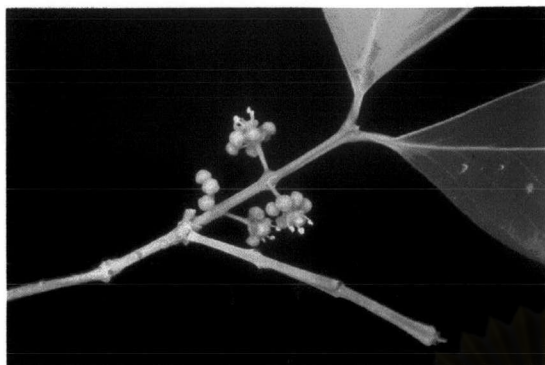
40 *Cleome viscosa* L.

41 *Maerua siamensis* (Kurz) Pax

42 *Loeseneriella pauciflora* (DC.) A.C. Sm.

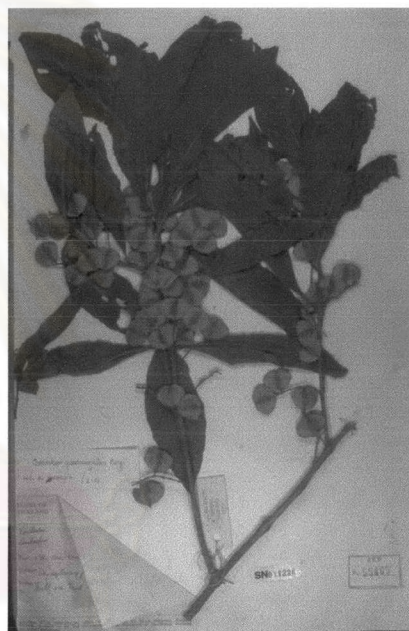
43 *Pleurostylia opposita* (Wall.) Alston

44 *Salacia chinensis* L.

45 *Cratoxylum formosum* (Jack) Dyer

46 *Combretum quadrangulare* Kurz

47 *Lumnizera racemosa* Willd.

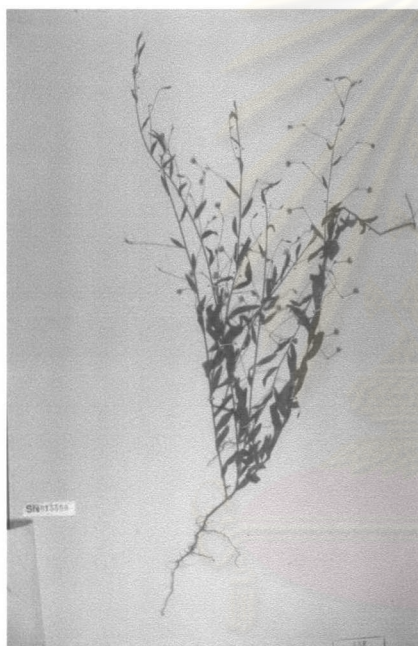
48 *Terminalia catappa* L.

49 *Terminalia triptera* Stapf

50 *Connarus cochinchinensis* (Baill.) Pierre

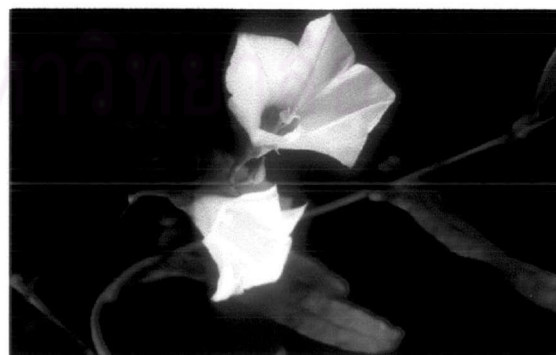
51 *Evolvulus alsinoides* (L.) L. var. *alsinoides*

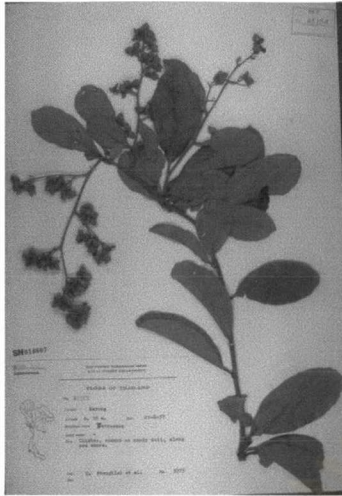
52 *Ipomoea pes-caprae* (L.) R.Br.

53 *Jacquemontia paniculata* (Burm.f.) Hallier f.

54 *Xenostegia tridentata* (L.) D.F. Austin & Staples

55 *Tetracera loureiri* (Fin. & Gagnep.) Pierre ex Craib

56 *Diospyros bejaudii* Lecomte

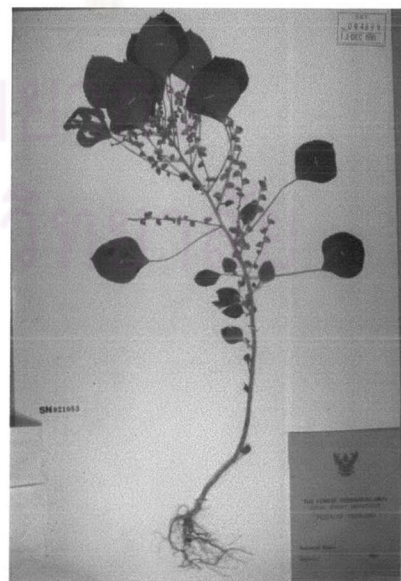
57 *Diospyros filipendula* Pierre ex Lecomte

58 *Diospyros montana* Roxb.

59 *Diospyros rubra* Lecomte

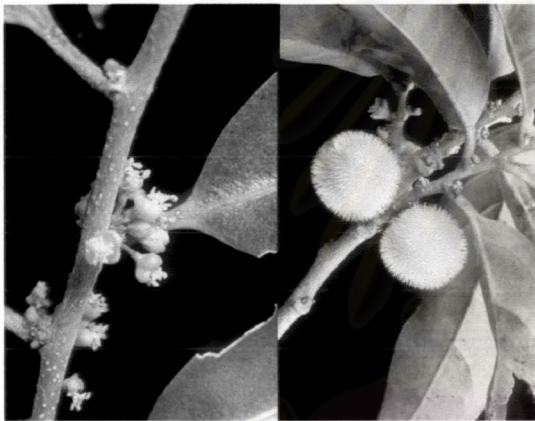
60 *Acalypha indica* L.

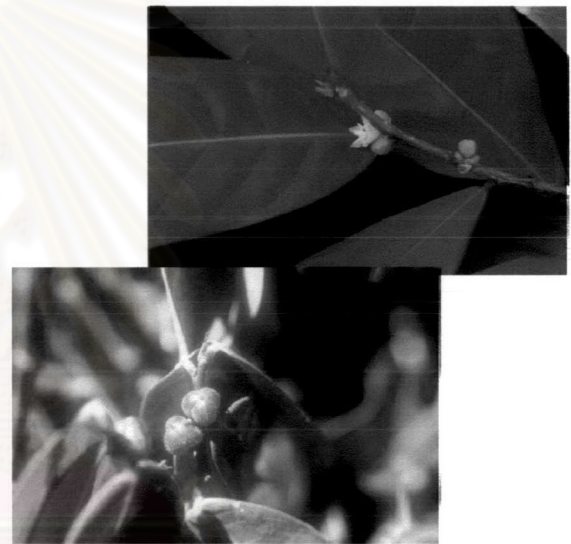
61 *Breyenia glauca* Craib

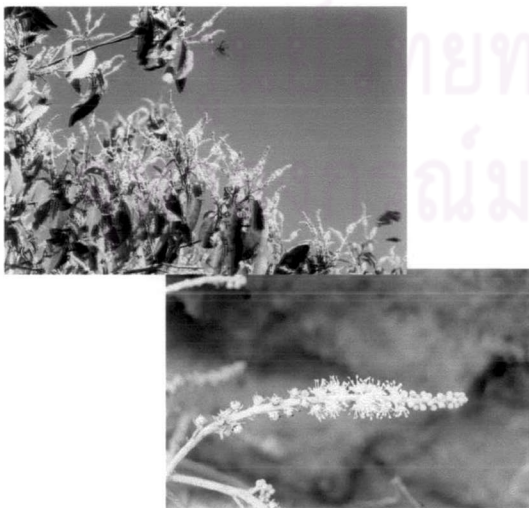
62 *Bridelia ovata* Decne.

63 *Chaetocarpus castanocarpus* (Roxb.) Thwaites

64 *Cleistanthus hirsutus* Hook.f.

65 *Croton robustus* Kurz

66 *Drypetes hoensis* Gagnep.

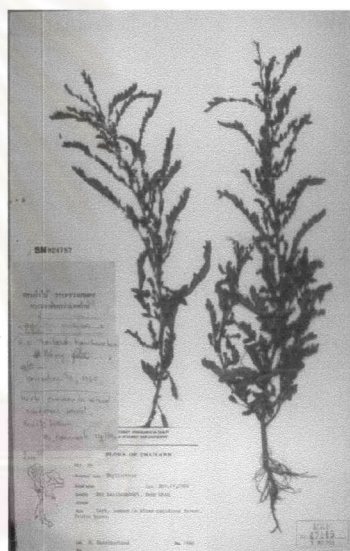
67 *Euphorbia antiquorum* L.

68 *Euphorbia atoto* G. Forst.

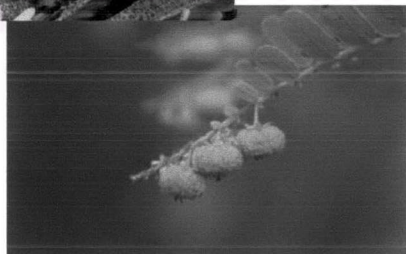
69 *Excoecaria agallocha* L.

70 *Phyllanthus amarus* Schumach. & Thonn.

71 *Phyllanthus collinsae* Craib

72 *Phyllanthus virgatus* G. Forst.

73 *Sauropus bacciformis* (L.) Airy Shaw

74 *Suregada multiflora* (A. Juss.) Baill.

75 *Flacourtia indica* (Burm.f.) Merr.

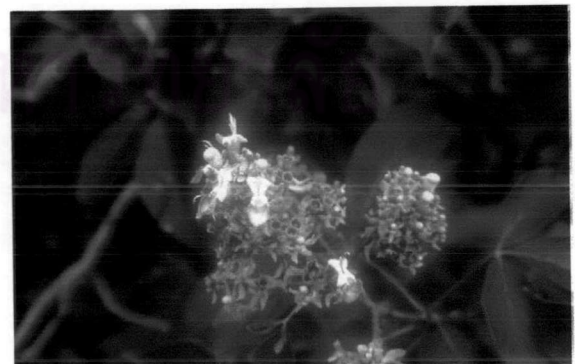

76 *Hydnocarpus ilicifolius* King

ศูนย์วิทยทรัพยากร

77 *Clerodendrum inerme* (L.) Gaertn.

78 *Vitex pinnata* L.

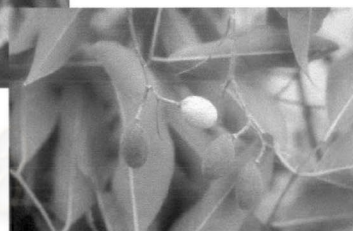
79 *Vitex rotundifolia* L.f.

80 *Cassytha filiformis* L.

81 *Bauhinia binata* Blanco

82 *Dialium cochinchinense* Pierre

83 *Sindora siamensis* Teijsm. ex Miq. var. *siamensis*

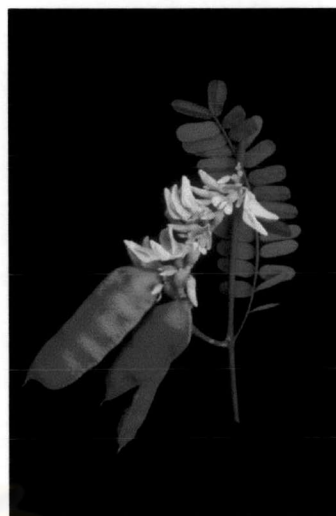

84 *Albizia myriophylla* Benth.

ศูนย์วิทยทรัพยากร

85 *Cathormion umbellatum* (Vahl) Kosterm.

86 *Abrus precatorius* L.

87 *Canavalia rosea* (Sw.) DC.

88 *Derris scandens* (Roxb.) Benth.

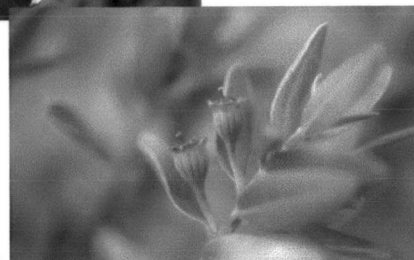
89 *Strychnos axillaris* Colebr.

90 *Strychnos polyantha* Pierre ex Dop

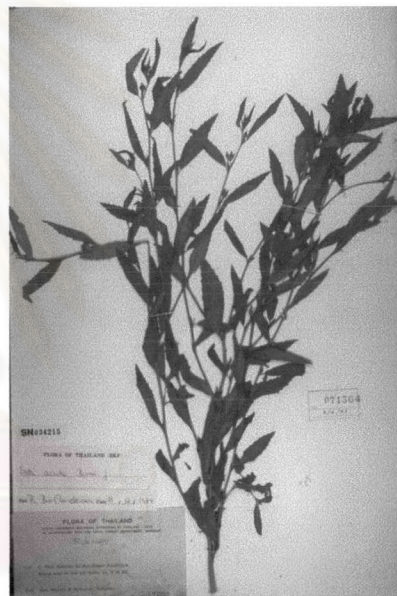
91 *Dendrophthoe pentandra* (L.) Miq.

92 *Pemphis acidula* J.R. & G. Forst.

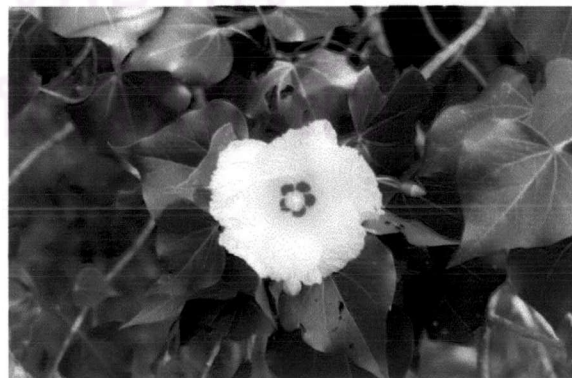
93 *Hiptage benghalensis* (L.) Kurz ssp. *benghalensis*

94 *Sida acuta* Burm.f.

95 *Sida cordifolia* L.

96 *Thespesia populnea* (L.) Soland. ex Corr.

97 *Azadirachta indica* A. Juss. var. *indica*

98 *Azadirachta indica* A. Juss. var. *siamensis* Valetton

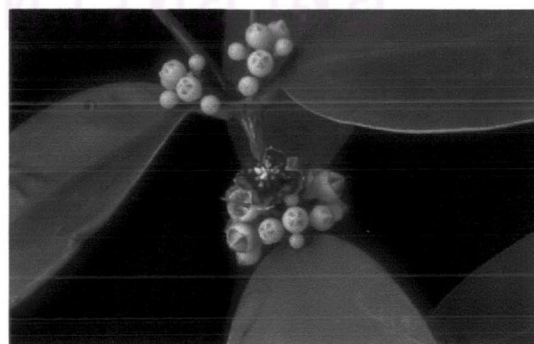
99 *Xylocarpus rumphii* (Kostel.) Mabb.

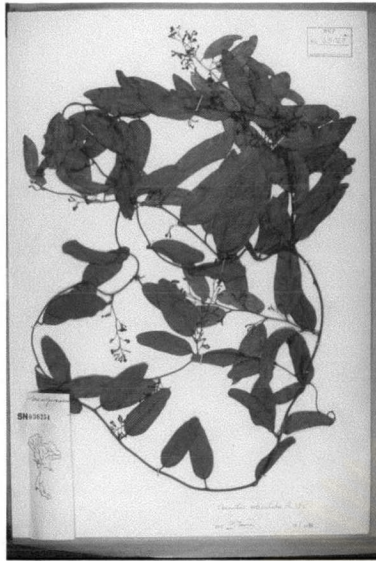
100 *Memecylon ovatum* Sm.

101 *Memecylon pauciflorum* Blume

102 *Memecylon plebejum* Kurz

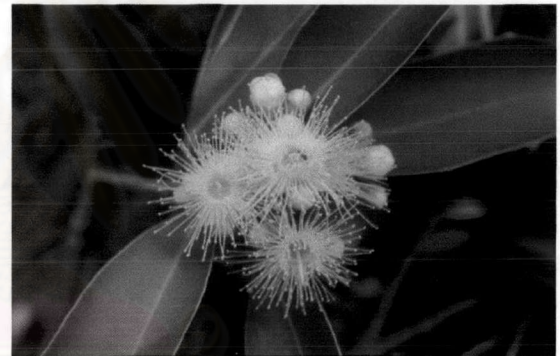
103 *Cocculus orbiculatus* (L.) DC.

104 *Streblus taxoides* (Heyne) Kurz

105 *Rhodamnia dumetorum* (DC.) Merr. & L.M. Perry

106 *Syzygium helferi* (Duthie) P. Chantaranothai & J. Pam.

107 *Syzygium syzygioides* (Miq.) Merr. & L.M. Perry

108 *Pisonia aculeata* L.

109 *Ochna integerrima* (Lour.) Merr.110 *Ximenia americana* L.111 *Jasminum funale* Decne. ssp. *funale*112 *Olea salicifolia* Wall. ex G. Don113 *Portulaca pilosa* L. ssp. *pilosa*114 *Ziziphus oenoplia* (L.) Mill.

115 *Gardenia collinsae* Craib

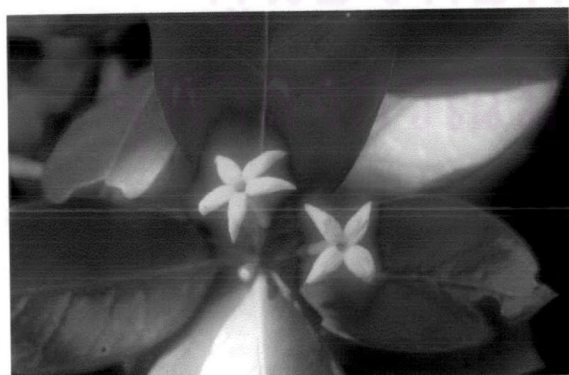
116 *Guettarda speciosa* L.

117 *Ixora cibdela* Craib

118 *Morinda corieria* Ham.

119 *Prismatomeris filamentosa* Craib

120 *Psydrax nitidum* (Craib) K.M. Wong

121 *Tarenna collinsae* Craib122 *Tarenna hoensis* Pit.123 *Acronychia pedunculata* (L.) Miq.124 *Atalantia monophylla* (DC.) Correa125 *Atalantia trimera* Oliv.126 *Micromelum minutum* (G. Forst.) Wight & Arn.

127 *Allophylus cobbe* (L.) Raeusch.

128 *Lepisanthes senegalensis* (Poir.) Leenh.

129 *Manilkara hexandra* (Roxb.) Dubard

130 *Striga asiatica* (L.) Kuntze

131 *Pterospermum littorale* Craib var. *littorale*

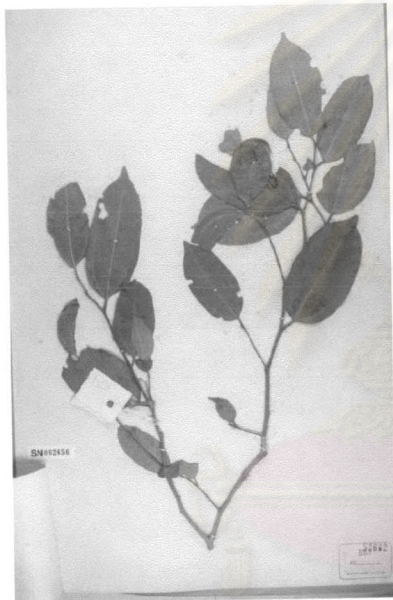
132 *Sterculia foetida* L.

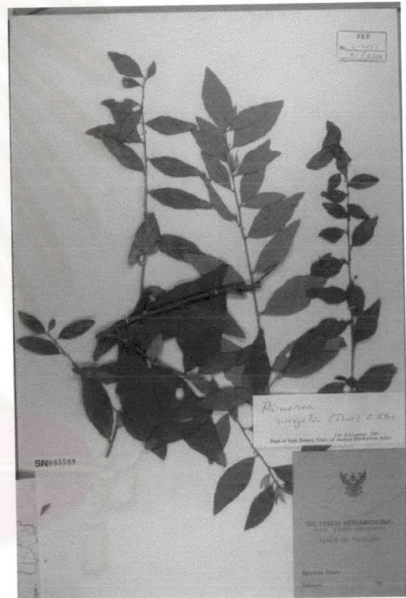
133 *Waltheria indica* L.

134 *Microcos tomentosa* Sm.

135 *Celtis philippensis* Blanco

136 *Rinorea virgata* (Thwaites) Kuntze

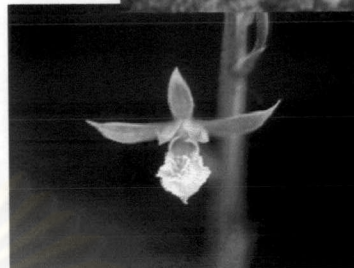
137 *Pseudodracontium harmandii* Engl.

138 *Gloriosa superba* L.

139 *Dracaena cambodiana* Pierre ex Gagnep.

140 *Eulophia graminea* Lindl.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย